

AYLIK SİYASİ DERGİ

kommün

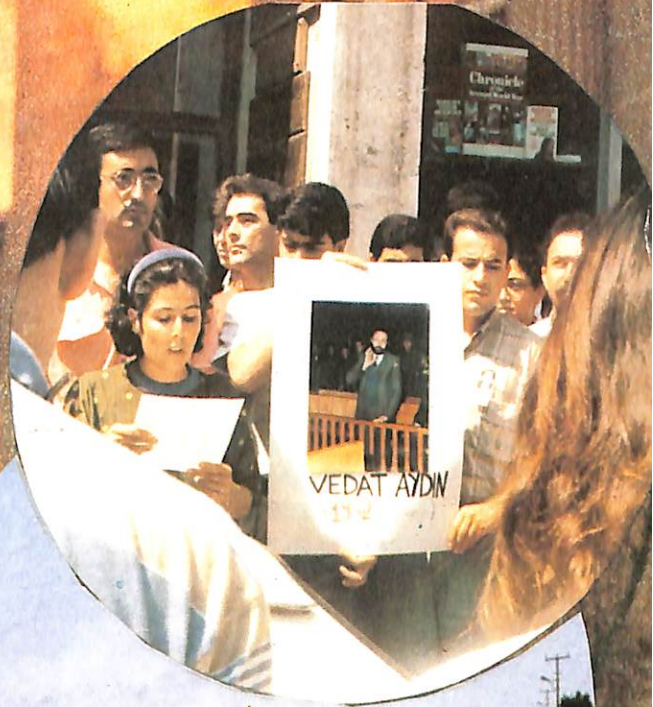
TEMMUZ 1991 YIL: 2 SAYI: 13 FİYATI: 3000 (KDV DAHİL)

ÜRETİM DURDU
SOKAKLAR DOLDU

YENİ ANAP HÜKÜMETİ VE
DENİZİN SONU

DÜNYA ÇAPINDA ULUSAL DALGA

*DEVLET
TERÖRÜ
SÖKMEYECEK!

AYLIK SİYASİ DERGİ

komün

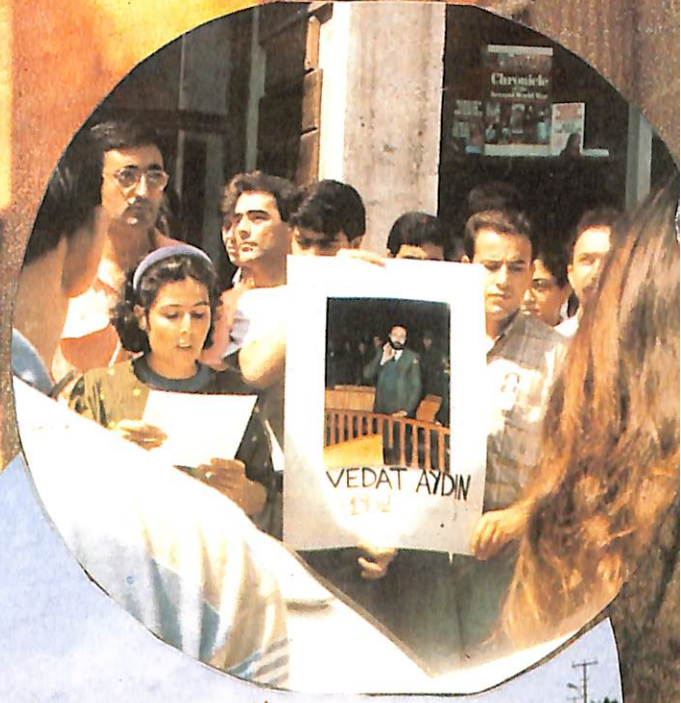
TEMMUZ 1991 YIL: 2 SAYI: 13 FİYATI: 3000 (KDV DAHİL)

ÜRETİM DURDU
SOKAKLAR DOLDU

YENİ ANAP HÜKÜMETİ VE
DENİZİN SONU

DÜNYA ÇAPINDA ULUSAL DALGA

*DEVLET
TERÖRÜ
SÖKMEYECEK!

DEVLET TERÖR YASASI İŞLEMeye DEVAM EDİYOR

Soruyoruz: Şimdi sıra kimde?

-Ankara'da Veli GELEŞ

-İstanbul/Hasanpaşa'da Hatice DİLEK, İsmail ORAL

-Kanarya'da Murtaza KAYA

-Sultançiftliği'nde Nilgün ODA

-Beşiktaş'ta Perihan DEMİREL

-Avcılar'da Ali ALPDOĞAN, Kemal KARATAY devletin resmi güçleri tarafından katledildiler.

-Diyarbakır İHD Şubesi, Özgür Halk ve Medya Güneşi'nin bürosu, HEP eski il başkanı Av. Mustafa ÖZER'in arabası bombalandı.

-Şırnak'ın Uludere ilçesi, Hilal Kasabası Belediye Başkanı Yakup KARA ve 4 arkadaşı öldürüldü.

-Batman'ın İHD Şube yöneticisi M. Sıddık Tan'ın arabasına bomba konuldu.

-Van Gürbulak'ta İsmail EFE öldürüldü.

VE ŞİMDİ;

HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat AYDIN, ölüm mangaları tarafından katledildi.

Sessiz kalmak katliamlara taraf olmaktır. Devlet terörünü kınıyor, tüm duyarlı insanları katliamlara karşı çıkmaya davet ediyoruz.

DENG, DEVRİMCİ MÜCADELE, EMEĞİN BAYRAĞI, EMEK, GELENEK, MEDYA GÜNEŞİ, NEWROZ, ODAK, ÖZGÜR HALK, SOSYALİZM, YENİ DEMOKRASİ

TEMMUZ 1991 YILI: 2 SAYI: 13 FİYAT: 3.000 TL. (KDV DAHİL)

Hasat Yayıncılık
Adına Sahibi
Av. Ahmet H. Kırım

Sorumlu Yazışları
Müdürü
Fethi Özdemir

Yayın Yönetmeni
Hüseyin Şimşek

Dizgi
Hasat Dizgi

Basım
Aydınlık Matbaası

Genel Dağıtım
Hürriyet Hold. A. Ş.

Yönetim ve Yazışma Adresi
İnkılap Cad. Öktem Apt.
No: 21/3 Aksaray-
İSTANBUL
Tel: 589 37 83

Kartal Büro
Üsküdar Cad. Bayramlar
İşhanı Kat: 5

Banka Hesabı
Av. Ahmet H. Kırım Akbank
Bahçelievler Şb. Hesap no:
136.2 A00103

İlan Koşulları
Arka kapak: 400.000
Kapak içi : 300.000
Tam sayfa : 240.000
112 sayfa : 120.000
114 sayfa : 60.000

Abone koşulları
Yurtiçi 6 aylık: 15.000
Yurtiçi 1 yıl : 30.000
Yurtdışı 1 yıl : 60 DM
Yurtdışı fiyatı : 5 DM

İÇİNDEKİLER

BAŞYAZI

*Yeni ANAP Hükümeti.....4

KAPAK

*Her yerde ulusal fırtına.....6

*Ulusal sorunun çözümüne emperyalist varyant.....9

FORUM

*Genel teori ve ülke gerçeği.....11

MEDYA

*Kendini dayatan görevler..... 12

EMEĞİN GÜNDEMİ

*İşçi sınıfı ve devrimci görevler.....14

*Şişe-Cam direşiminin ardından.....19

DÜNYA

*Yugoslavya'daki son gelişmeler.....25

POLEMİK

*Birlik güzeldir ama.....32

DEVİRİMİZİN SORUNLARI

*Emperyalizmin dinamizmleri.....41

ÖZELEŞTİRİ

*2. önderliğin örgütlenme ve kitle çizgisi.....47

RÖPORTAJ

*Dünya, çağ, Türkiye ve ülkemiz.....54

SANAT-EDEBİYAT

*Yeni dergi tartışmaları.....60

*Aydın bireyciliği.....63

*Bir öykü.....64

MEKTUPLAR.....67

Yazın ortasındayız. Havalarda, bir tür şaşkınlığı yaşayarak geçiyor. Sosyal ve ulusal gündem, her zamanki zıtların birliğini kotarıyor. Bir yanda kıvanç veren, umut büyüten sökün etmeler; öbür yanda, okyanus fareleri gibi, yunusların ardına düşmüş kontraların kara icraatları. 'Hazır Güç', bir yandan da ulusal başkaldırıyı bastırmaya 'nazır' bir güç. Ki, egemenler 'Hazır Çekiç'i, kendileri açısından 'hızır çekiç' olarak da telafuz etmekte.

Vedatlar ve okyanus fareleri

O ülkenin dağları kimden sorulur? Kentlerden, gece yarısı Vedatları kaçırp öldürmek, okyanus farelerinin gözü dönmüşlüğü gibi, aczini de gösterir. Bekleyeni varsa dağların, kentlerin çağrılısıdır. Her kepenk kapama, bir davetiyedir. Her cenazeyi kaldırış, dağların havasını kentlerde solumak!

Yaz geldi, geçiyor. Bitmeyen kavgaların ateşini, fukara bir rüzgar mı söndürecek?

İstanbul'da 'on'lar

'Ne pahasına olursa olsun'lu bir yasıma savunmadılar. Bu, ölüme hep yakın durmaktı. Yaşamlarını, "bütün güzelliklerin toplamına eşitlemek" isterken, ölüme yakın düştülerse on'lar bir Temmuz gecesi; adını doğru koymalı, yorgun şiirler yazan eski mahkumlar olmadıklarındandı. Metris'in koridorları, hücreleri bir çoğunun tanığıdır; tutsaklıklarını, boyun eğmek ya da intihar tasarıları biçimlendirmedir.

Bekleyen ve izleyenler

Hala beklemek ve izlemekte ısrar edenler, bu her iki eylemin de sınırındasınız. Karşı koymayı, zorunluluk olduğu güne kadar ertelemek, başarı şansını yarı yarıya götürür. Çünkü, öbür taraf boş durmuyor. Bilinen oyununu yine başlattı.

Kentlerimizin cadde ve sokaklarında, sonu gelmez cehennemler yaratılmasın ve dağlarımızda sürgün mezarlar çoğaltılmasın diye, beklemelere ve izlemelere nokta konmalıdır.

"Ölüm odalarında işiniz ne?" Açın pencerelerinizi. Dışarı çıkın. Hepimiz soğakımızdan sorumluyuz çünkü.

Ve denizin sonu ve devlet terörü

Türkiye önünde uzanan yeni bir sürecin yollarını giderek daha hızlı bir şekilde adımlamaya başladı. Egemenler, bu sürecin gönüllü ve adeta sürüklenen tarafı olurken, başta işçi sınıfı ve ulusal hareket olmak üzere devrimci demokrasi dinamikleri, genel devrimci birikimin yanı sıra, demokratik açılımlar sağlamanın motoru olma işlevini daha çok yüklenmektedir. Nevroz'la birlikte sokaklara hükmeden intifada, yaz ayları için nöbeti işçi sınıfına devretmiş görünüyor. Daha öncede, işçi hareketi denlenmeye çekilerek nöbeti intifadıyla kendini ortaya koyan Kürt hareketine devretmişti. Düzene karşı mücadelede de, işçi hareketi ile Kürt hareketi kendi arasında, adeta hesabını yaptığı bir işbölümü gerçekleştirmiştir. Hem de yaşamda kendisini büyük bir anlamlılıkla ifade eden bir iş bölümü... Önce biri çıkıyor sokağa ve düzeni geriletken darbeleri vuruyor. Yorulmaya başlayınca görevi diğerine bırakıyor. Sonra diğeri çıkıyor sokağa. Üstelik her dinlenmenin ardından başlayan hareketlerine daha zengin tecrübelerle ve daha kitlesel katılımı otaya çıkıyor. İşte şimdi yaz sıcaklarıyla birlikte işçi hareketi eylem hakkını kullanıyor. Ulusal hareketin sokak gücü şimdi yeni bir atılımın birikimini yapıyor. Bütün bu olanlar karşısında düzenin tavrı ne? Olağan üstü hal uygulamaları; yetmedi, "SS" kararnameleleri; o da yetmedi, "Anti terör yasası" adı verilen resmi terörün yasallaşması. Görülüyor ki bu da yetmemektedir. En son baş vurulan çarelerden biri; Hükümet değişikliği...!

Ekonomik ve siyasal ortam, iyileşmek bir yana, giderek kötüleşmektedir. Bu ise toplumsal muhalefetin daha da artması ve yay-

gınlaşmasını kamçulamaktadır. Yani Türkiye; egemenler açısından yönetilmesi güç bir ülke haline gelmektedir.

Burjuva muhalefetin flaş ismi Demirel bir yandan Özal'ı sıkıştırıp iktidar olmayı arzularken öte yandan bugün Türkiye'yi yönetmeyi "gemsiz bir deli ata binme"ye benzeterek "atın üzerinde kalmak fevkalade güçtür" saptamasını yapıyor. Gerçekte Türkiye; ekonomisi, siyaseti ve toplumsal muhalefetinin kazanmış olduğu boyutlar itibarıyla, egemenler için yönetilmesi çok zor bir ülkedir. İşte 15 Haziranda yapılan ANAP kongresi ertesinde kurulan yeni hükümeti böylesi bir ülkenin yönetimi beklemektedir.

Artık belli başlı burjuva kesimlerinin bile tahammül edemediği ANAP hükümeti, yeni çıkışlarıyla kendisine yeni fırsatlar yaratma arayışına yöneldi. Kongre'de, oluşan kanatlar arası mücadele de tam ANAP'ın niteliğine uygun düşüyordu. Bu iç çatışma kamuoyunda haklı olarak "post kavgası" şeklinde yorumlandı.

Bir yandan toplumsal muhalefetin zorlanması, öte yandan iç ve dış siyasal ekonomik gelişmeler ANAP'ı iç değişimlere yönelmeyle yüzyüze bırakmıştır. Bir hayli yıpranmış olan Akbulut hükümetinin bu gelişmelere ayak uydurup etkili olamamasının yanı sıra, toplumda ve uluslararası çevrelerde baş gösteren beklentiler ağırlığını hissettirmeye başlayınca, ANAP; yeni bir hükümet kurma çıkışıyla aleyhindeki gelişmeleri sürece yaymayı kendi açısından yararlı ve gerekli buldu. Y. Akbulut ekibinin hükümetten alaşağı edilerek M. Yılmaz başkanlığında yeni bir hükümetin kurulmasının bir anlamı budur. Nihayet, kongre de YIL-

MAZ ekibinin kazandığının anlaşılmasından sonra gösterilen tepkiler iyimser bir havanın emarelerini taşıyordu. ANAP'ta ve hükümette yaşanan değişimler, kuşkusuz emekçi kesimler açısından çok fazla bir anlam ifade etmemektedir. Zaten onlarda buna göre hesap yapmıyorlar. İçeride emekçiler nezdinde hiç bir etki gücüne sahip olmayan ANAP hükümeti dikkatinin odağına; uluslararası mali kuruluşların, ABD'nin ve içte de bu çevrelerin uzantısı egemenlerin teveccühünü kazanmayı koymuştur. Bu durum kendisini en iyi şekliyle, geçmişteki ünlü "orta direk" söyleminin artık tümüyle terkedilmiş olmasında ifade etmektedir. Hatta ANAP kaderini uluslararası emperyalist kapitalist çevrelere uşaklıkla öylesine bağlamıştır ki; dünyada esen liberal rüzgarın etkisiyle, kendisini tanımlamada bile değişikliklere gitmiştir. Eskiden kendisini "milliyetçi muhafazakar" olarak tanımlamasına karşın, bugün artık bunlarında sözünü etmemektedir. Bu değişimlere ABD Emperyalizminin "yeni dünya düzeni" esin kaynağı olmaktadır.

Kamuoyu yoklamalarına göre ANAP'ın oy potansiyeli %12.8 civarındadır. ANAP ve TÖ bu seviyedeki bir iç destek ile ayakta kalmaya çalışmaktadır. Kuşkusuz yakın geleceğe ilişkin olarak, kendini sağlama almanında hesaplarını yapmaktadır. Yapılan son kongre ve oluşturulan yeni hükümet bu alanda da bir hamle anlamına gelmektedir.

ANAP'ın ve TÖ'nün bu noktadaki hesabı birkaç ana başlık altında toplanmaktadır. Birincisi; ANAP, yapılacak olan bir seçimde yeniden hükümet olmak şöyle dursun, mevcut seçim sistemi ile parlamentoya girip girmeyeceği bile

kuşkuolu olan bir partidir. Kendileri de bu durumun iyi biliyorlar. Bu nedenle, mümkün olduğunca erken seçimden uzak durmak, muhtemel bir erken seçim ya da genel seçimlere hazırlık yapmak, zaman ve pazarlık gücü kazanmak hedeflenmektedir. Türkiye'de son zamanlarda sıkça "koalisyon hükümetleri" tartışması yapılmaktadır. ANAP, eğer elinde hiç bir pazarlık gücü olmadan bir seçimle karşı karşıya kalırsa, gelecekle yer almayı düşlediği "koalisyon" şansında yitirecektir. Yapılan son değişikliklerle bu şansını güçlendirmeyi, oy oranlarını artıramasa bile mecliste anahtar rol oynayacaktır, pazarlık gücü elde edebilecek bir gücünün olmasından yanadır. Mevcut partilerin durumu ve gücü dikkate alındığında bu ihtimal ANAP açısından oldukça gerçekçidir. Öte yandan yeni ataklarla elde edilmeye çalışılan avantajlar, had safhaya varmış olan ANAP içi çatışmaların ve muhtemel parçalanmaların bastırılmasının da bir aracı olarak kullanılmaktadır. ANAP'ın diğer burjuva muhalefet güçleri karşısında pazarlık gücünün artış göstermesi gelecekte hükümet ortağı olma şansının artması halen hükümet olmanın avantajlarına mest olan çapulcu çevreleri ANAP'tır, birleştirici bir rol oynamaktadır. ANAP, 8 yıllık hükümet olmasının kendisine sağladığı avantajların yanı sıra yukarıda işaret ettiğimiz şeylere oynamaktadır.

Her halükarda önümüzdeki süreç birçok yönüyle çelişki ve çatışmaların güçleneceği emarelerini vermektedir. Bir yanda emekçiler Türkiye işçi sınıfı, köylülüğü, memuru, küçük üreticisi, Kürt hareketi öte yandan geleceğini neredeyse bütünüyle ABD'ye ve onun yerli işbirlikçilerine teslim etmiş bir yönetim. Artı bu yönetimin diğer burjuva çevreleriyle giderek derinleşen iç çatışmaları. İyice zorlanmaya başlayan ekonomi, ve siyasal çözümsüzlükler.

Bütün bu gerçekler yeni kurulmuş olan ANAP hükümetinin ne ekonomik anlamda ne de siyasal

anlamda ciddi bir çözüme yönelmeyeceğini de göstermektedir. Son zamanlar da tartışılmaya başlanan "yeni ekonomik" programlarda, siyasal açıdan son derece zayıflamış ve güç yitirmiş olan bir siyasal ekibin elinde çok fazla anlamlı olmayacaktır.

Bir anlamda şunu söyleyebiliriz; 24 Ocak 1980'de alınmış olan ekonomik tedbirler ve uygulamaya konulan program artık miyadını doldurmuş durumdadır. Keza bu ekonomik programın uygulanabilir olmasında zorunlu çok önemli misyonlar yüklenmiş olan siyasal yapılarındaki çürüme ve işlevsizlik çoktan başlamıştı. Bu anlamda egemenlerin siyasal ve ekonomik alanda yeni çıkışları zorunlu görülmektedir. Muhtemelen önümüzdeki bir yıllık sürecin, gündeme alınacak yeni programların şekilleneceği bir süreç olacaktır.

Bu gün burjuva muhalefet çevreleri de ANAP'ın uygulanmaları dışında çok köklü ve istikrar vadeden programlara sahip değillerdir. Muhaliflikleri en fazla ANAP yönetiminin, özellikle TÖ yönetiminin ayrıntılarında yoğunlaşmaktadır. Muhalefet daha çok emekçi kesimlerden ve kürt hareketinden gelmektedir, ve önümüzdeki süreçte emekçi muhalefeti kendisini çok daha kitlesel ve güçlü olarak ortaya koyacaktır. İşte Türkiye'de egemenleri demokratik açılımlara zorlayacak alan da bu emekçi muhalefeti olacaktır. Görülür bir olgunlaşma ve güçlenme yaşanmaktadır. İşçi sınıfının toplumdaki önderlik rolü, diğer emekçi kesimler üzerindeki otoritesi artmaktadır. Türkiye'de egemen güçlerin, emperyalist planların karşısına gerçek bir muhalefet olarak emekçi muhalefeti çıkmaktadır. Ümit vadeden muhalefet de bu muhalefettir.

M. Yılmaz'ın başkanlığında oluşturulan yeni hükümetin, Akbulut başkanlığındaki hükümetten çok daha iyi şeyler yapabileceğini sanmak aldanmaktan başka bir anlama gelmeyecektir. Önümüzdeki süreç emperyalizme bağımlılığın

daha da artacağı bir süreç olacaktır. Egemenler açısından bu bir gerçektir. Onlar güçten düştükçe emperyalizmin özel olarak da ABD emperyalizminin egemenliğine daha çok girmektedir. Hele de yapılacak bir seçimin gündeme alınması, yeniden parlamentoya girme arzusundaki burjuva çevreleri ABD desteğine daha çok ihtiyaç duyar hale getirmektedir. Bu durum en çok da ANAP açısından geçerlidir. ABD emperyalizmi, oturtmaya çalıştığı yeni düzenini sağlamlaştırmada ya da hareket serbestisi kazanmada kendisine en yakın güçlere destek verecektir. Bunu daha şimdiden açıklamakta bir sakınca görmemektedir. Nihayet önümüzdeki sürecin karmaşıklığını ve kendi çıkarları açısından doğuracağı muhtemel sonuçları dikkate alarak, Türkiye ile yoğun bir şekilde ilgilenmeye, çeşitli antlaşmalara bir an önce resmîyet ve bağlayıcılık kazandırmaya çalışmaktadırlar. Son zamanlarda Türkiye'ye yapılan ABD'li üst düzey askeri ve siyasal yetkililerin ziyaretleri bunun kanıtıdır.

Daha öncede belirttiğimiz gibi, ne açıklanan hükümet programı ve ne de uluslararası gelişmeler karşısında diğer burjuva muhalefet çevrelerin ciddi bir karşı çıkışları yoktur. Gerek iç ve gerekse dış sorunlarda ANAP iktidarını sınırlayacak olan gerçek muhalefet emekçi muhalefettir. Emekçi muhalefetinin belirgin bir program etrafında toparlanamamış olması, kendiliğindenci eğilimlerin kendisini olumsuz sonuçlarıyla ortaya koyması hareketi zaafa uğrutup geri noktalara çeken unsurlar olmaktadır. Sosyalistlerin bütün bu gerçekleri dikkate alarak, emekçi muhalefetine belirli bir biçim vermenin araçlarını ve bu araçlara kumanda edecek politikaların yaratılması görevi ile karşı karşıya olduklarını da bir kez daha belirtmekte yarar görüyoruz. ■

Zorunlu evlilikler tutmuyor

Dünyanın yeni fırtına merkezleri burjuva ideolojisi temeli üzerinde yükselen ulusal bağımsızlık taleplerinin olduğu yerlerde. Eskiden Asya, Afrika ve Latin Amerika kavramına alışmıştık. Bugün bu kavram eksik ve yetersiz. Fırtına ulusal temelde de olsa her yerde kopabiliyor. Öyle bir potansiyel ki bu herkesi korkutuyor. Dünya artık mevcut kabına sığmıyor. Eski kabına sığdırmaya çalışanlara karşı artık yeni başlayan ama kısa sürede dinmeyecek bir başkaldırı var.

Yugoslavya'daki son gelişmeleri izleyip duydukça akla gelen ilk şey ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi oluyor. Ve bu hakkın somut durum açısından ne anlam ifade ettiği ister istemez düşündürüyor. Lenin'in "her ulusal hareketin eğilimi modern kapitalizmin gereksinimlerinin en iyi karşılanabileceği ulusal devletlerin oluşumuna doğru bir eğilimdir." diyor. Kapitalist dönemin tipik, normal devleti olan ulusal devlete ulaşmak, zorunlu evliliğe mahkum edilmek istenen tüm ulusların arzusu, Yugoslavya'da bağımsızlığını ilan eden Slovenlerin ve Hırvatların arzusunda bu. Marksistlerin ilk önce bu konuda açık politikaya sahip olmaları gerekiyor. Eğer sözde ML görünerek siyasi cambazlıklar yapmak istenmiyorsa, bir ulusun "yabancı ulusal bütünlerde siyasal bakımdan ayrılma ve bağımsız bir devlet oluşturmaları" anlamına gelen bu hakkı savunmak zorundayız. Aksi halde emperyalist sistemde küçük ulusların "kendi kaderlerini tayin hakkı"nı bir düş sayıp marksist geleneğe ihanet ederek bu

hakkı defterden sileceğiz. Ve zorunlu evlilikleri onaylayacağız.

Zorunlu evliliğe karşı çıkma, ulusal devlet kurma istemleri sadece Yugoslavya ile Hırvatlar ve Slovenlerle sınırlı bir problem değil. Dünyanın hemen hemen her yerinde aynı problem var. Fakat Yugoslavya'daki gelişmeler bir başka öneme sahip. Dünya çapında kapitalist emperyalist sistemin AGİK çerçevesinde karara bağladığı ilkelere ilk kez pratiğe uygulanma derecesini gösterecek. Emperyalistlerin ulus ve ulusal azınlık sorunlarına nasıl yaklaştığını bizzat pratikte göreceğiz.

Bu bakımdan AGİK kapsamında Slovenya sorununa bulunacak çözüm bu tür problemlerin sürmekte olduğu diğer bölgeler açısından emsal teşkil edecek. AGİK anlaşmasına imza koyan 35 devletin çoğunda ulus ve ulusal azınlık problemi var. Zorunlu evliliğe karşı çıkıp bağımsız ulusal devletler haline gelmek isteyen ulusal hareketler, dediğimiz gibi dünyanın hemen hemen her yerine serpilmiş durumda. Sovyetler Birliği'ne

şöyle bir baktığımızda, dağılmakta olan bir imparatorluğun görünümünü andırıyor. Baltıklar da Estonya, Letonya, Litvanya bağımsızlık istiyor. Güçlü milliyetçi hareketler var. Onların hemen altında beyaz Rusya yer alıyor. Keza güçlü bir milliyetçi hareket var. biraz daha aşağıya indiğimizde Ukrayna ile karşılaşırız. 52 milyon, şimdilik daha fazla özerklik istiyor. Moldavya keza esmekte olan milliyetçilik dalgasının etkisinde. 1989 yılında ana dillerini resmi dil olmasını kabul ettirmeyi başardılar.

Kafkasya'ya doğru geldiğimizde bir başka tablo ile karşılaşırız. Gürcistan'ın Osetyalı ve Abaza azınlıklarla ilişkileri oldukça gergin. Ermenistan'da karabağ konusu ve Azeriler ile çatışmalar var. Azerbaycan Ermeniler ile çatışma halinde ve bu cumhuriyetlerin hepsinin merkezden ayrılma talepleri var. Orta Asya'ya doğru ilerlediğimizde Türkmenistan, Tacakistan, Kırgistan ve Kazakistan problemleri ile karşılaşırız. Amerikan taşaronluğu görevi alan Türkiye Pan-Türkizm üzerinden bu cumhuriyet-

lerle yakından ilgilendirilme ile görevlendirilmiş durumda. Bunlara ayrı-
cı Özbekistan ekleniyor. Öte yandan
başını Yeltsin'in çektiği 116 mil-
yonluk Rusya milliyetçiliği geli-
yor. Fakat ulusal dalganın etkiledi-
ği yerler SB ile de sınırlı değil.
Onun hemen hemen altında onlar-
ca ulusla Hindistan geliyor. Gandhi
sülalesinde üç kuşağın başını
yiyen bu hint ejderhası daha tam
kükremiş değil. Uzak Asya'ya
doğru gittiğimizde de problemler
bitmiyor. Ortadan ikiye bölünmüş
ulusların güney ya da kuzey ismini
almış olmalarında bu problemi daha
da körüklüyor. Almanların becer-
diklerini onlarda istiyor. Doğu ve
Batı Almaya'nın birleşmesi gibi
buralarda da birleşme eğilimleri
güçlü. Ortadoğu ve Kuzey Afrika-
da da keza benzer fırtınalar esiyor.
Kürt sorunu, Filistin sorunu, islam
fundemantalizmi ve Arap milliyet-
çiliği, İsrail-Arap çatışması aklı
ilk gelen örnekler. Kürt sorununda gör-
düğümüz gibi, gerek bölgenin Tür-
kiye, İran, Irak ve Suriye gibi dev-
letleri ve gerekse uluslararası
emperyalist güçler bölge statükosunun
korunup muhafaza edilmesinde
hem fikir oldular ve Kürtlerin is-

temlerine kulaklarını tıkadılar.
Kürt sorunu daha uzun yıllar süre-
cek bir problem olarak Türkiye,
İran, Irak ve Suriye'nin başında de-
moklesin kılıcı gibi sallanmaya
devam edecektir. Balkanlarda
durum bundan hiç farklı değil. Yu-
nanistan'daki Türk azınlık sorunu,
Kıbrıs sorunu, Bulgaristan'daki
Türk azınlık sorunu v.s

Biraz yukarıda çıktığımızda
Çekoslovakya'da Çekler ve Slo-
vaklar, meselesi var. Ama etnik
gruplar bunlarla sınırlı değil. Çek-
ler %64, Slovaklar %31, Nüfusun
geri kesimi ise Macarlar, Alman-
lar, Ukrayna'lılar ve Polonyalılar-
dan oluşuyor. Ve nihayet Yugos-
lavya'da kopan fırtına. Kapitalizmin
ana yurdu sakin mi? İngiltere'de İrlan-
da sorunu, İspanya'da Bask sorunu
esen ulusal dalganın sadece aklı
gelen ilk örnekleri.

Dünyanın yeni fırtına merkez-
leri, burjuva ideolojisi temeli üze-
rinde yükselen ulusal bağımsızlık ta-
leplerinin olduğu her yerde.
Eskiden Asya, Afrika ve Latin
Amerika kavramına alışmıştık.
Bugün bu kavram eksik ve yeter-
siz. Fırtına ulusal temelde de olsa
her yerde kopabiliyor. Öyle bir po-

tansiyel ki bu her-
kesi korkutuyor.
Dünya artık mev-
cut kabına sığmı-
yor. Eski kabına
sığdırmaya çalışan-
lara karşı artık yeni
başlayan ama kısa
sürede dinmeyecek
bir başkaldırı var.
Elbise gövdeye dar
geliyor ve parçalı-
yor. Uluslar, zorun-
lu evliliği artık bir
kader saymak iste-
miyor. Bu devasa
potansiyelin yol
açacağı fırtına ve
bu fırtınanın sonuç-
ları her sınıfı kendi
çıkarları açısından
vahim derecede il-
gilendiriyor. Süreç
nereye varacak ve
nerede durulacak?

Bu sürecin temel özellikleri
üzerinde durmak ve proleteryanın
çıkarlarına uygun stratejik ve tak-
tik politikalar belirlemek acil bir
görev olarak komünistlerin
önünde duruyor. Bu konuyu de-
ğişik açılardan çeşitli yazılarda ele
alacağız. Ancak buna rağmen bazı
ana özelliklerine burada dikkat
çekmek istiyoruz. Tamamen burju-
va ideolojisi temeli üzerinde yük-
selen bu süreç malesef uluslararası
komünist hareketin içinde bulundu-
ğu dağınık durumdan ötürü pro-
leteryanın menfaatlerine bilinçli
bir şekilde yedeklenememek-
te. Ulusal bağımsızlık talepleri-
nin olduğu yerlerde hemen hemen
proleter güçler yok gibidir. Dolayısıyla sürece müdahale güçleri
bulunmuyor. Hesaplaşma bu duru-
mu ile burjuva ideolojisi çerçeve-
sinde bir hesaplaşma olarak sürü-
yor. Bu ulusal dalganın önderliğini
yürüten bir proleter hareket olmuş
olsaydı burjuvazinin bu harekete
karşı birleşmesi ve bastırmaya ça-
lışması ideolojik nedenlerden dola-
yı daha kolay olacaktı. Ancak
durum bu değil.

Ulusal bağımsızlık talebinde

bulananlar bizzat burjuvazinin kendisi olduğundan, çatışma ve hesaplaşma zorunlu evliliklere son vermek isteyen burjuvazi ile bu hakka kendi çıkarlarından ödürü karşı çıkacak olan egemen ulus burjuvaziyalist burjuvazi arasında, yani burjuva saflardaki bir çatışma ve hesaplaşma olacaktır. Eşitlik, demokrasi, insan hakları ulus ve ulusal azınlık hakları temelinde, SB'ni ve Doğu Bloku ülkelerini bahane ederek komünizme ideolojik saldırıda bulunan uluslararası burjuvazi, bilmeyerek kendisine bir avcı kapını hazırlamış bulunuyor. Komünizme ideolojik, saldırı için kullandığı malzemeleri emperyalizm gerçekten yerine getirecek mi? Ulusal bağımsızlığa yönelen ulusları vaatlerinde tatmin edecek mi? Emperyalizmin, yıkılan Doğu Blokuna karşı bir bakıma simgeleştirdiği prensipleri bağımsızlığa yönelen her ulus burjuvazisi doğal olarak emperyalist burjuvaziden talep edecektir. Bu taleplerin vadedilmesi çatışmaları kaçınılmazlaştıracaktır. Bu durum burjuva ideolojisinin çöküşünü hızlandıracak, ve emperyalist burjuvaziye karşı ezilen ve zoraki evliliğe karşı çıkan ulusların tepkisini geliştirecektir. Nitekim bu durumu bir bakıma kaçınılmaz kılan etkenlerden biri ve en önemlisi ekonomik durumdur. İçinde bulundukları zoraki evlilikten kurtuluşun zorunlu bir koşulu olarak gözünü emperyalist dış maddi yardıma bağlayan ulusal bağımsızlık hareketleri, bu yardımı hiçte öyle kolay alamayacaklardır. Çünkü emperyalist metropollerin bir kaç devlet dışında (Almanya ve Japonya) kendi durumları, hele hele Doğu Avrupa'daki devletlere ve diğer Üçüncü Dünya ülkelerine yardım zorunluluğundan dolayı hiçte iç açıcı gözükmemektedir. Artı bu devletlerin kendi bütçe açıkları ve emperyalistlerarası rekabet kuralı hesaba katıldığında umudunu bu güçlere bağlayanların sonunun hüsrana olduğunu ortaya koymaktadır. Emperyalist sisteme bunca hiz-

metine rağmen Gorbaçov bile değişik nedenlerden ötürü kredi bula mazken diğer ufak ulusların şansı hemen hemen hiç yok gibidir. Kısacası hangi açıdan bakılırsa bakılsın, Emperyalist burjuvazinin zorunlu evliliğe karşı çıkıp, bağımsızlık talebinde bulunan ulusların istemlerine cevap vermesi mümkün gözüküyor. Bir bakıma bu ulusları bu yönde harekete geçiren ideolojinin mimarlığını yapan emperyalistlerin bu ulusların istemlerine cevap vermeyişlerinin yol açacağı hayal kırıklığı yeni fırtınalar ya da başlayan fırtınaların yön değiştirmesinin nedeni olacaktır.

Emperyalist burjuvazi altından kalkamayacağı bir yükün altına girmiştir. Çıkması da olanaksız.

Daha şimdiden emperyalist burjuvazi bu konudaki gericiliğini ortaya koymuş bulunuyor. Tek tek hatırlamaya çalışalım:

Nato'nun devamı için sayılan nedenlerden biri SB'nin güçlü ulusal bağımsızlık taleplerinden dolayı dağılma tehlikesi idi. Gorbaçov'un Batılı emperyalistler tarafından desteklenmesinin önemli nedenlerinden biri buydu. Gorbaçov Doğu Avrupa'nın dağılmasına müsaade etmişti, ve batılı emperyalistlerde buna hazırlıklıydılar. Meselenin birde ideolojik boyutu vardı. Ama ekonomik olarak durumun hiçte öyle olmadığı tısa sürede Batılı emperyalistlerce anlaşıldı. Doğu Avrupadaki problemler bitmiş değil daha halen başlangıç safhasında. Ve nereye gideceğide daha belli değil. Doğu bloku ülkeleri batılı dostlarından ilk hayal kırıklığı dersini aldılar. Her şeyleriyle teslim oldukları halde, Doğu Almanya hariç diğer Doğu bloku ülkeleri bekledikleri yardımı daha halen alamadılar. Batılı emperyalistler daha Doğu Avrupa problemlerini çözemedikleri bir ortamda buna yenilerini eklemeyi hiç de istememekteler. Bu durum onları benzer problemler konusunda Gorbaçov ile ortak davranmaya zorlayan önemli bir neden. Onun için Rus

İmparatorluğundaki zorunlu evliliklere devamından yanalar. Zira AGİK görüşmeleri sırasında bunun sinyalleri verildi. Paris'teki görüşmelere gözlemci olarak katılıp kendi problemlerine dikkat çekmek isteyen baluk cumhuriyetleri temsilcileri, SB'nin dayatması ile salondan bir bakıma çıkarılıp kovulunca, ulusal azınlık ve insan hakları şampiyonlarından hiç bir ses çıkmıyordu. Aynı durum körfez savaşı sırasında SB'nin Baluklarda giriştiği sindirme hareketinde de devam etti. Sözde protestolara rağmen hiç bir devlet Baluk cumhuriyetlerindeki baskılara karşı çıkmadı. Benzer tutumu Kürt sorununda da gördük. Bütün emperyalist güçler Ortadoğu satükosunun korunmasında hem fikir oldular ve Kürt milletinin bağımsızlık talebine karşı çıktılar. Benzer durum bugün Yugoslavya'da Slovenler ve Hırvatlar içinde geçerli. Gerek AT gerek ABD ve gerekse AGİK ülkeleri Yugoslavya'nın sınırlarının korunmasından yanalar. Doğu Bloku ülkelerinin komünizm tufanından kurtarmak için ellerinden gelen her tür propagandayı yapan emperyalist ülkeler ulusların zoraki evlilikten kurtulmaları için aynı harareti özellikle göstermiyorlar. Çifte standartçılık burjuva saflarda çatırdamayı kaçınılmaz kılıyor. Emperyalist güçler işlerine geidiklerinde sözde (petrolü gizlemek için) Kuveyt'in bağımsızlığını yeniden sağlama adı altında bir dünya savaşına yol açabilecek tehlikeleride göze alarak eyleme geçerken nüfusu Kuveyt'i defalarca katlayacak ulusların bağımsızlık taleplerine sessiz kalırken kimseyi yaptıklarına inandırmazlar.

Bütün bu faktörler dünyada esen ulusal fırtına merkezlerinin, belli bir safhadan sonra üzerinde yükseldikleri ideoloji odaklarına yöneleceğini gösteriyor. ■

Ulusal sorunlara emperyalist çözüm varyantı

Uluslararası emperyalist burjuvazi açısından ezilen ulusların ulusal bağımsızlık talepleri denetim altında tuttukları pazarların kontrolü ile yakından ilgili bir sorundur. Emperyalizme karşı çıkıp kendi ulusal pazarlarına tek başına hakim olmak isteyen milli karakterdeki bir bağımsızlık hareketi emperyalizmin çıkarlarına terstir ve emperyalizm böyle bir harekete prensip olarak tamamen karşıdır. Pazarları uğruna en barbar metodlarla bastırır.

a) Küçük ulusların burjuva önderlikteki ulusal kurtuluş hareketleri kendisinden güçlü ezen ulus ve uluslararası emperyalist burjuvazinin baskılarına dayanacak durumda değil. Kendisini ezen ulustan kurtarsa bile -ki bunun içinde genellikle dış desteklere ihtiyaç duyarlar- uluslararası sermaye tekeli elinde bulunduran emperyalist burjuvaziye karşı ayakta kalması ve bağımsızlığını koruması mümkün değil. Er ya da geç uluslararası finans tekellerinin vantuzlarına takılırlar.

b) Ulusal sorunların çözümünde proletaryanın politikası, her türlü baskı ve eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Hiç bir ulusa imtiyazdan yana değildir. Bu bakımdan ezilen ulusların siyasal bağımsızlık haklarını en tutarlı savunan sınıftır. Bu görüş ifadesini ulusların kaderlerini tayin hakkının kayıtsız koşulsuz savunulmasında yani ayrılmış devletler kumaları hakkında ifadesini bulmaktadır. Proletaryanın bu hakkın en tutarlı savunucusu olması, sadece proletaryanın her türlü baskı ve eşitsizliğe karşı olmasından kaynaklanmamaktadır. Başka nedenleride vardır. Her şeyden önce proletaryanın sınıfsız toplum yolunda ilerleyebilmesinin bir önkoşulu olarak ulusal eşitsizliklerin ortadan kalkması zorunlu ve gereklidir. Kapitalizm koşullarında gadre uğrayan ulusların uğramış oldukları bu haksızlığa son verilmeksizin halklar arasında kardeşlik ve dostluğun sağlanmasını beklemek boş bir hayaldir. Kapitalizm-

den, komünizme geçişte bir siyasal geçiş safhası olan sosyalizm ara aşamasında bütün bu problemler de çözülmek zorundadır. Komünizm dünya çapında bir sistem olarak mümkündür ve ulusal sınırlar kavramını tanımaz.

c) Uluslararası emperyalist burjuvazi açısından ezilen ulusların ulusal bağımsızlık talepleri denetim altında tuttukları pazarların kontrolü ile yakından ilgili bir sorundur. Emperyalizme karşı çıkıp kendi ulusal pazarlarına tek başına hakim olmak isteyen milli karakterdeki bir bağımsızlık hareketi emperyalizmin çıkarlarına terstir ve emperyalizm böyle bir harekete prensip olarak tamamen karşıdır. Pazarları uğruna en barbar metodlarla bastırır. Ancak uluslararası düzeyde dünyanın her karış toprağı üzerinde emperyalist rekabet dalaşmalarının hüküm sürdüğü bir ortamda çeşitli emperyalist güçlerin verilmekte olan ulusal kurtuluş hareketlerine karşı tutumlarda rekabet kurallarına tabii oluyor. Emperyalistler arası rekabetin şekline bağlı olarak, ulusal bağımsızlıktan çıkarı olacağını gören emperyalist güç ulusal kurtuluş mücadelesini destekleyebiliyor. Daha doğrusu rakip emperyalist güce karşı ulusal hareketi kendisine yedekleyebiliyor. Kendisinden güçlü olan işgalci emperyalist güce ya da hakim ulusa karşı mücadele veren küçük güçsüz uluslar için bir emperyalist gücün desteğinin alınması bulunmaz hint kumaşı gibi bir şeydir. Küçük uluslar denize düşenin yılanı sa-

nlması pozisyonundadırlar Hiç bir yardımı reddetme lüksüne sahip değildir. Bunu hem Baluk cumhuriyetleri deneyinde, hem Kürt sorunun da ve hemde bugün Slovenya deneyinde görüyoruz. Emperyalistler, ezen ulusla ya da emperyalist karşı güçle ilişkilerine bağlı olarak kendi çıkarları için ulusal kurtuluş hareketinden yana olabiliyor. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken temel hatalardan biri, emperyalistlerle ilişkilerinden ötürü, ezilen ulus burjuva ulusal hareketinin anti emperyalistlik adı altında tamamen karşıya alınıp, ulusların kaderlerini tayin hakkının rafa kaldırılmasıdır. Bunu en son örneğini körfez savaşı sürecinde Türkiye'deki sol akımların Kürt burjuva feodal önderliğine karşı tavrında gördük. Oysa oluşan tarihsel koşullar burjuva feodal önderlik açısından başka bir imkan bırakmamıştı. Eğer uluslararası düzeyde güçlü bir proleter hareket olmuş olsaydı da, Kürt ulusal hareketini destekleseydi ve buna rağmen burjuva feodal önderlik emperyalistlerle ilişki yolunu zorlasaydı eleştirilerin haklılık payı olacaktı. Ama istemesekte nesnel durum buydu. Ve devam ediyor. ayrıca özellikle Kürt ulusal hareketi açısından anti parantez şunuda belirlemek gerekir. Geçmişte güçlü uluslararası proleter hareketin bulunduğu dönemlerde burjuva feodal kürt ulusal örgütleri çeşitli çabalarına rağmen bizzat bu hareket tarafından kendisine yedeklenmemiştir. SB ve Çin ile kürtlerin ilişkileri

ortadır. Tarihe bakmak yeter.

d)Emperyalizm döneminde ulusal kurtuluş mücadelesinin uluslararası işçi sınıfı hareketi ile ilişkileri de üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biridir. Bu konuda sorun üçlü bir karakter gösteriyor. Birincisi; ulusal mücadelenin uluslararası işçi sınıfı ile ilişkileri ve uluslararası işçi sınıfı hareketinin verilmekte olan ulusal kurtuluş hareketlerine karşı politikası; ikincisi ise, ulusal kurtuluş mücadelesinde ezilen ulus burjuvazisi ve proleteryanın ve emekçileri arasındaki ilişki; Üçüncüsü ezen ulus proleteryası ile ezilen ulus proleteryası ve burjuvazisi arasındaki ilişkiler. Bu noktalar üzerinde kısa ve özllü olarak duralım.

Birinci konuya ilişkin durum şu; Uluslararası proleterya, bu yazının başında dile getirdiğimiz nedenlerden ötürü ezilen ulusların ulusal bağımsızlık mücadelesini savunur. Desteğini ise uluslararası proleteryanın çıkarlarına göre sunar. Küçük ulusların kendi pazarlarına sahip olma istemleri hem ezen ulusların hem de emperyalistlerin çıkarına ters olduğundan, bu talepleriyle ezilen ulusların ulusal hareketleri emperyalizm ve ezilen ulus baskısına karşı dünya proleter hareketine yedeklenme zeminindedir. Onun bir parçası olma durumundadır. Başka dostları yoktur. Çünkü ezilen ulusun sözkonusu talepleri, uluslararası proleteryanın kendilerine karşı mücadele ettiği emperyalizme ve bölge gericiliğine yönelmektedir. Nesnel durum budur. Ancak bu nesnel durumun somut politika haline gelmesi başka koşulları varsayar, talepleri itibarıyla nesnel olarak uluslararası proleterya hareketine, yedeklenmiş olan ulusal kurtuluş hareketlerinin uluslararası proleterya hareketiyle gerçekten bütünleşmesi, ulusal hareketin yedekleneceği bir örgütlü güç bulmasına bağlıdır. Bu güç olmadığı sürece nesnel durum real politika haline gelmesi mümkün değildir. 17 Ekim devrimi bu koşulları yaratmıştı. Ve Sovyetler Birliği ezilen ulusların emperyalist baskı ve ezen ulus zulmünden kurtulmalarında umut olmuştu. Ama, burada detaya girmeyeceğimiz birçok nedenden ötürü bu durum değişmiş bulunuyor. Bugün gelinen aşamada, nesnel durum kendisini

muhafaza etmesine rağmen, ulusal hareketlerin yedeklenebilecekleri emperyalist baskı ve ezen ulus zulmünden kurtuluş için umut bağlayıp yedeklenebilecekleri herhangi bir uluslararası proleter örgütlü güç bulunmamaktadır. Vazelen kısmi ufak tefek örgütlenmelerde bu güveni oluşturmaktan ve önderlikten uzaktırlar. Ezilen ulusların karşı karşıya oldukları bu dezavantaj onları emperyalizm ve gericiliğe karşı güçsüz kılmakta umutları yeniden emperyalist güçlere, onlar arasındaki gelişmelere bağlamaya götürmektedir. Ancak biraz ilerde ele aldığımızda da göreceğimiz gibi "umut"larda boşa. Çünkü emperyalistler ulusal hareketleri kendi çıkarlarına uygun düştüğü oranda destek kisvesi altında kullanmaktadırlar. Ve dünyanın bir çok bölgesindeki mevcut zoraki statükonun bozulmasından yana değiller.

Ezilen ulusların kurtuluş mücadeleleri, emperyalizmin dünya pazarları ağı kurup meta mübedelesini dünyanın en ücra köşelerine kadar sokmasının sonucu olarak mücadele sahnesinde yerini alan proleterya'yı çıkarmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Sadece, daha önce andığımız nesnel durumdan ötürü değil aynı zamanda bu tür yerlerde proleteryanın sahneye çıkmasından ötürü de ulusal hareket uluslararası proleteryanın yedeğine girme için yeni bir imkan bulmuştu. Bu yeni kapı ulusal kurtuluş mücadelesinin önderliğine proleteryanın da soyunmasıyla açılmıştır. Bu yeni durumun ortaya çıkmasıyla beraber ulusal sorunda daha karmaşık bir hal kazanmıştır. Şimdi yanıtlamaya çalıştığımız soruları ortaya çıkarmıştır. Çünkü; ezilen ulusun hem proleteryası hem de burjuva sınıf ve tabakaları ulusal bağımsızlığın önderliğine soyunmuşlardır. Proleteryanın sahneye çıkmasıyla ulusal soruna böylece bir desınıfsal boyut eklenmiştir. Proleteryanın ulusal kurtuluş mücadelesinin önderliğine soyunduğu ve önderliği elinde bulundurduğu yerlerde ulusal bağımsızlığa bir de sosyal kurtuluş eklenmiştir. Ezilen ulus proleteryası, görevlerini sadece ulusal bağımsızlıkla sınırlamamış, hedeflerinin arasına ayrıca bir de burjuvazinin programında olmayan sosyal kurtuluşu da katmıştır. Demekki; ezilen ulus problemlerinin bulunduğu yerler-

de proleteryanın sahneye çıkmasıyla, ulusal harekete önderlik konusunda iki sınıf arasında kavgada başlamıştır. Bu durum hem ittifakı hemde doğru bir politika izlenmediğinde bu güçlerin çatışmasında olanaklı kalmaktadır. İdeal durum demokratik devrim programı temelinde her iki gücün ittifakıdır. Böyle bir ittifakın sağlanıp sağlanamayacağı iki gücün somut tavrına ve politikalarına bağlı birşeydir. Evet, ittifakın zemininin olmasıyla, ittifakın gerçekleştirilmesi iki ayrı şeydir. Proleter hareketin sol sektör tavrı ile ittifak imkansız kılınabileceği gibi, burjuva sınıf ve tabakaların girişeceği zararlı ilişkiler ve proleter harekete karşı saldırıları da ittifakı imkansız kılabilir. Keza burjuva hareketin proleter harekete karşı saldırısında aynı sonuca yol açacaktır. Bu durumun yol açtığı bir diğer tehlike de emperyalistlerin ve bölge gericilerinin proleter harekete karşı ezilen ulus burjuvazisini kullanmasıdır. Proleter hareketin başarısını engellemek için emperyalistler ve gericiler keskin bu yola başvururlar. Eğer ezilen ulus proleter hareketi ile burjuvahareketi arasında güçlü bir ittifak yoksa, emperyalistler ve gericiler politikalarında başarılı olup, ezilen ulus burjuvazisini yanlarına çekip, proleter harekete karşı kullanacaklardır.

Ezilen ulus problemlerinin olduğu yerlerde ezilen ulus proleteryanının da sahneye çıkmasıyla uluslararası proleteryanın ulusal kurtuluş hareketlerine yaklaşımında karmaşıklık kazanmıştır. Uluslararası proleterya birden bire iki kutupla karşı karşıyadır. Bir yanda ulusal hareketin önderliğini ele geçirmeye çalışan proleterya, yani kendisinin bir parçası, diğer taraftan ise ezilen ulus burjuvazisi. Pratik düşünenler için burada pek problem görülmeyebilir. Proleter hareket desteklenir olur biter denebilir. ■

Genel teori ve ülke gerçeği

M. ORUÇOĞLU

Genel teoriyi ve ülkemizin gerçeğini göz önünde bulundurarak bu konuda bazı temel noktaları madde madde şöyle sıralayabiliriz.

1-Ayrılma hakkı gönüllü birliğin ön koşulu ve temelidir. Birlik çatısı altında yeralan her ulus, kendi kaderini tayin hakkına, yani isterse bağımsız şeklinde ayrılma ya da bir başka devletle birleşmek gerekçesiyle, ayrılma hakkına kayıtsız şartsız sahiptir. Bu hak hiç bir gerekçeyle gölgelenemez. Bu hakkın kullanılmasının önüne hiç bir engel çıkarılamaz.

2-Günümüz şartlarında proleteryanın halkların, iki büyük milletin ve tüm milliyetlerin çıkarları proleterya önderliğinde demokratik bir halk cumhuriyetinin kurulmasını dayatıyor. Hayatın çok daha ileri boyutlarda, devrimleştirilmesi gizli kaynaklarının açığa çıkarılarak seferber edilmesi insan ruhunun ve maddi dünyasının çok yönlü derinlemesine zenginleştirilmesi çok daha büyük gönüllü demokratik birliklerin, devletlerin kurulmasından geçiyor. Proleteryanın tüm halkın çıkarları öncüye bunu emrediyor. Bu noktadan kalkarak, sınıf bilinçli Türk ve Kürt proleteryası, ülkelerinin ve bunların bağrında yeralan tüm milliyetlerin tam hak eşitliği temelinde, gönüllü, demokratik birliğini savunmak durumundadır.

3-Kurulacak olan Demokratik Halk Cumhuriyeti, ve devleti iki federe cumhuriyet ve devletin eşit haklarla katıldığı federatif bir cumhuriyet olmalıdır. Yine Demokratik Halk Cumhuriyeti meclisi, milletler meclisi ve halk meclisi olmak üzere iki meclisten oluşturulmalıdır. Milletler Meclisi her iki federe cumhuriyetten gelen eşit sayıda temsilcilerinden oluşmalıdır. Halk Meclisi, Cumhuriyetin anayasasınca saptanan demokra-

tik temsil ilkelerine göre cumhuriyetin tüm yurttaşları tarafından seçilir.

4-Demokratik Halk meclisi, cumhuriyetin tek yasama organıdır. Cumhuriyetin anayasasını kabul eder veya onu değiştirir. Her iki federe cumhuriyetin anayasalarını onaylar. Ama son belirlemede üye federe cumhuriyetin son kararına uyar.

Demokratik halk meclisi, cumhuriyetin merkezi ekonomik planını ve bütçesini görüşür ve onaylar.

Demokratik Halk Meclisi, halk cumhuriyeti hükümetini ve bakanlar kurulunu belirler.

5-Demokratik Halk Cumhuriyeti devlet başkanı, her iki federe cumhuriyetin devrevi bir şekilde gösterdikleri adaylar arasından, tüm birleşik cumhuriyet yurttaşları tarafından seçilir. Yani başkanlık her devre bir federe cumhuriyetin göstereceği adaylar arasında seçilecek olana aittir. Devrevi yöntem, aynı şekilde başkanlık içinde geçerlidir.

6-Demokratik Halk Cumhuriyeti anayasası her iki federe cumhuriyette ve bunların bağrında yer alacak özerk bölgelerde aynı güce sahiptir.

7-Demokratik Halk Cumhuriyeti, hiç bir federe Cumhuriyetin sınırını kendi onayı olmaksızın değiştiremez.

Federe Cumhuriyetlere ilişkin öneriler

1-Her federe cumhuriyetin yüksek devlet iktidar organı cumhuriyetin tek yasama organı olan halk meclisidir. Her federe cumhuriyetin bu meclis tarafından belirlenen kendi anayasası vardır.

Demokratik Halk Cumhuriyeti anayasası ile bu anayasaların tam bir uygunluk içinde olması şartı aranmaz.

Devlet başkanlığı ve yürütmeye ilişkin görevler bu anayasada belirle-

nen prensipler uyarınca ele alınır ve hayata geçirilir.

2-Demokratik Halk Cumhuriyeti yasası ile federe cumhuriyetlerin kendi yasaları arasında çalışma ve aykırılık olduğu zaman federe Cumhuriyetin yasası uygulanır. Bu tip çelişmeler doğal karşılanır.

3-Yüksek devlet iktidar organlarının altında (bölgelerde (özerk bölgelerde), illerde ilçelerde, kasaba ve köylerde) devlet iktidar organları, yani seçimle halk temsilcilerinden oluşan meclisler yer alır. Bu meclisler, kendi sahalarında çalışacak kendilerine bağımlı, iktisadi, idari, askeri, adli, kültürel yönetim organlarını oluşturur. Onların faaliyetlerini yönlendirir, denetler.

4-Her iki federe Cumhuriyet kendi devlet iktidatlarını bağımsız bir tarzda kullanma haklarına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında o, Demokratik Halk Cumhuriyeti devleti ile karşılıklı danışma, dayanışma ve koordineye önem verir.

5- Federe cumhuriyetler içinde özerk bölgeler, anayasada belirtilen milli haklarını özgürce kullanma haklarına sahiptirler ve bu bölgeler yüksek iktidar organlarında temsil edilirler.

Ek maddeler

a)Demokratik Halk cumhuriyetinin resmi dili Türkçe ve Kürtçedir. Cumhuriyetin adı, onu oluşturan milliyetler gerçeğine ve onun birleşik karakterine uygun olarak tespit edilir.

b) Demokratik Halk Cumhuriyeti, dört parçaya bölünmüş Kürtleri, tek büyük ve birleşik bağımsız demokratik bir çatı altında birleştirilmesi çabalarını destekler.

17 Nisan 1990

Ulusal devrimlerin bölgesel boyutu

Yeni dönemin yakıcı bir şekilde ortaya çıkardığı ve devrimci hareketin önüne görev olarak koyması gereken şey, Kürt p-roleterya partisini örgütlenme-sine var gücüyle destek olmaktır. Türkiye, İran, Irak ve Suriye'deki sosyal kurtuluşun başarısının teminatı içinde, gerekli ve zorunlu olan budur.

Alişan DOĞAN

Türkiye devrimci hareketinin, Kürt sorununa getirdiği "çözüm" ler, bugün kendi içinde çözüm-süzlükle karşı karşıyadır. Maddi yaşamın sert zeminine çarpan yanlış önermeler, un ufak olup dökülüyor. Birçok siyasi hareket ve grup, bugün kendi içinde bunun tartışmasını yapmaktadır. Kürt mücadelesinin aldığı boyut, değişim ve dönüşümü dayatmıştır. İçten içe başlamış bulunan bu kaynaşmanın, olumlu/doğru sonuçlara varması için, belli gerçeklerin öne çıkartılıp vurgulanmasında fayda var.

Türkiye devrimci hareketi geleneksel yaklaşımlarıyla, gerek Türkiye'deki sosyal kurtuluş mücadelesinin, gerekse Kürt mücadelesinin önderliğini kendinde toplamış. Kendini hem Türkiye'deki hem de Kürt mücadelesinin tek sınıf öncüsü ilan eden anlayış sahipleri, doğal olarak kendileri dışındaki Kürt örgütlenmelerini rengine, amaç ve programına bakmaksızın proleter olmayan, milliyetçi örgütler olarak ilan ettiler.

Bu yaklaşımdan hareketle de, Kürt proleteryasını ve komünistlerini kendi çatıları altında örgütlenmeye çağırdılar.

Böylece indirekt Kürt proleteryasının ulusal kurtuluş müca-

delesindeki rolünü es geçerek, örgütlenmesini engeller konuma düştüler. Buna karşı çıkan bütün Kürt örgütleri isitinasız milliyetçilik damgası yedi.

Ancak geline safhada, bütün bu tezler pratik yaşam tarafından dürlüp, bir kenara fırlatıldı. İçten içe süren tartışmaların ve harmanlanmanın nedeni de bu. Kendilerine bu misyonu yükleyen örgütlerin, bırakalım önderliğini- Kürtler içinde örgütlenmeleri bile kalmadı.

Kürt komünistlerinin ve proleteryasının rolünü hesaba katmayıp tek partide diretenler, bugün, söylediklerini yerine getirememiş olmaları bir yana, mindere havluyu fırlatıp, ulusal mücadelenin önderliğini, geçmişte milliyetçi, küçük burjuva vs. tanımladıklarına çoktan havale etmiş durumdalar. Bu durum, teorik iflasın pratikteki diz çöküşüdür. Bunun birinci dereceden sorumluları ezen ulus komünistleridir. Türkiyeli, İranlı ve Iraklı bütün komünistlerdir.

Gelinen aşamada, devrimci hareket gizlenmesi mümkün olmayan bir tıkanıklık sürecine girmiştir. Sürmekte olan iç tartışmalar, aynı zamanda bu tıkanıklığın aşılmasının güçlü emarelerini de taşıyor. Bu doğum sürecidir. Acısı, kirlisi temizliği her şeyi içinde barındırıyor. Ancak, geçmişin hatalı yaklaşımlarından

köklü kopuş, birinci dereceden örgütlenme ve Kürt proleteryasının, Kürt mücadelesindeki rolünün kavranmasından geçmektedir. Seksiyon vs. gibi merkezci geçmişin devamı olan yanlış düşüncelerden kendisini arındırdığı oranda, devrimci hareketin doğru rotaya oturma şansı var.

Yeni dönemin yakıcı bir şekilde ortaya çıkardığı ve devrimci hareketin önüne görev olarak koyması gereken şey, Kürt p-roleterya partisini örgütlenmesine var gücüyle destek olmaktır. Türkiye, İran, Irak ve Suriye'deki sosyal kurtuluşun başarısının teminatı içinde, gerekli ve zorunlu olan budur.

Kendini sınırlama yanılığı

Ortadoğuda kaderleri bu kadar iç içe geçmiş ulusal ve sosyal kurtuluş mücadeleleri karşısında komünistlerin birlik perspektifinden yoksun, yerel, ulusal ve sosyal devrimlerle kendilerini sınırlamaları affedilmez bir yanılığdır. Sözümüz sadece, ezen ulus komünistleri ve devrimcilerine değil, aynı zamanda Kürt komünist ve devrimcileridir de. Kürt komünistleri, kendilerini tek tek parçaların içinde hapsedme saplantısından kurtarıp tüm Kürdistan sathında devreye girmelidirler. Emperyalizmin dayattığı statüko

temelinde örgütlenme, eksik ve yanlıştır. Bu sadece, Kürtlerin mücadelesi için değil, aynı zamanda, Ortadoğuda komünistlerin etkin hale gelmelerinin de koşuludur. Güçlü bir Kürt komünist örgütlenmesi tüm Ortadoğu komünistlerini yakınlaştıran maddi bir zemin demektir. Kürt ögesinin bu birleştirici yönü gözardı edilemez.

Komün birinci sayısında, şu tespiti yapıyordu. "Kürt sorunu, bugün, Ortadoğunun en temel sorunu durumundadır. Günümüz dünyasının başta gelen çözümlememiş ulusal sorunlarından biridir. Devrimi, Ortadoğunun görüntüsünü köklü şekilde değiştirecek dinamığe sahiptir. Kürt sorunu, en zayıf noktayı oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası gündemi meşgul eden baş problemidir. Sadece bölge ülkelerini değil, emperyalistleri, özellikle bölgede önemli çıkarları olan emperyalist güçleri, ciddi şekilde düşündüren bu sorunun, kendisini yakıcı şekilde dayatması boşuna değildir. Bu dayatma çelişmelerin dört parçada alabildiğine derinleşmesi, Stalin'in deyimiyle 'tek bir düğüm içinde' toparlanmasının sonucudur. Proleterya ve ulusal hareketin, devrimci savaşının hızlanması için, oldukça elverişli olanaklar sunmaktadır. Bugün, Ortadoğu'da *devrimin kalesi* durumunda olabilecek bir atmosfer içermektedir. Bu durumun ortaya çıkardığı olanaklar bu sorunun doğru şekilde tahlil edilip, sağlıklı politikalar oluş-turulmadan ve bu temelde, sürece bilinçli müdahale yapılmadan ne yakalanabilir ve nede devrim için kullanılabilir."

Bugün, bu tespitlerin anlamı daha da berraklaşıyor. Son gelişmeler de gösteriyor ki Kürt sorunu Ortadoğu'daki sosyal kurtuluş mücadelelerinin kilit noktası durumunda.

Irak Kürdistan'ındaki Kürt ayaklanması, sadece orayla sınırlı kalmamıştı. Süleymaniye, Erbil ve Zaho'da yükselen dalga diğer

parçalarda hemen etkisini gösterdi. Türkiye, İran ve Suriye'nin hemenpaçaları tutuştu. Yerel başlayan hareket, hemen bölge-selleşti. Oradan da uluslararası boyut kazanıyor. Doğu ve batısıyla, bütün emperyalistler ayağa kalktı.

Bölgenin ilerici devrimci güçleri açısından durum farklı mı? Hayır! Kürt ayaklanması, devrimci demokratik kamuoyunu politikasının da mayalıyor. Devrimci hareketin çıkardığı yayınlara, şöyle bir bakın! Türkiye gazetele-rini şöyle bir izleyin! Her yerde aynı sorun; Kürt sorunu tartışılıyor. Bütün bunlar ne anlama geliyor? Devrimcilerin, komünistlerin bundan çıkarması gereken ders yok mu? Elbette var. Kürt mücadelesi, Ortadoğu'daki gerici faşist iktidar-ları, yerle bir edecek, anafurun merkezidir.

Kendisi hareketlendi mi, çevresindekiler kaçınılmaz olarak, hareketin etki alanına giriyor. Komünistler bu devrimci dinamığın, Ortadoğu devrimleri üzerindeki direkt etkisini artık görmek zorundadırlar.

Bölgedeki başka hiç bir ilerici güç, bu rolü oynayabilecek durumda değildir. Kürtlerin dörde parçalanması, her ne kadar ulusal ve sosyal kurtuluşun önünde büyük bir engelse de, en az bir o kadar da, Ortadoğu devrimlerini birbirine bağlayan, belirleyen ve etkileyen bir dinamiktir de. Parçalanmışlık, aynı zamanda Ortadoğu devrimlerinin kaderlerini de birleştiriyor.

Ne yazık ki, Ortadoğu'da kendisine "öncüyüm" diyenler, bu gerçekleri henüz kavrayamamışlardır.

Somut durum ele alındığında, Kürtlerin mücadelesi ile çevresindeki sınıf mücadeleleri arasında, güçlü bir bağın varlığından söz edemiyoruz. Türkiye, İran, Irak ve Suriye'deki ilerici devrimci güçler, Kürt sorunun çözümünü tek taraflı olarak, kendi öncülükleri altında başarılacak

sosyal devrimlere bağlıyorlar. Kürt proleteryasının, güçlü bir komünist önderlik yaratmasına karşı çıkan teorik saplantılar içindeler.

Kürt örgütlerine gelince; her ne kadar objektif olarak, mücadeleleriyle anafurun merkezinde iseler de, bölgenin ilerici güçlerini doğru devrimci bir rotada toparlayıp, çekip çevirecek konumları yok. Bu koşullar içinde, yukarda değindiğimiz düzeyde açılımlar sağlamaya en yakın güçler, bugün Türkiye sosyal kurtuluş hareketi ve ulusal güçleri içindedir. Gerek Türkiye'deki sosyal hareketin öncü güçleri, gerekse Kürt mücadelesinin öncü güçleri artık zaman geçirmeden bu tarihsel sorumluluk bilinciyle hareket geçmek durumundadırlar. Bu ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesinin başarısının, olmazsa olmazıdır.

Son gelişmelerin bize sunduğu en önemli tecrübelerden biri, Kürt mücadelesinin başarısının, bölgenin sosyal kurtuluş mücadelelerinin desteği olmaksızın mümkün olmayacağıdır.

Türkiye, İran, Irak ve Suriye'deki sosyal kurtuluş mücadelelerinin desteğini almayan bir Kürt mücadelesi, bölge devletleri ve uluslararası emperyalistlere rağmen, bağımsızlık elde edilemez. Hele burjuva, feodal önderlikler bunu hiç başaramaz.

Komünistler, Ortadoğu'daki ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelelerinde birleştirici ögenin Kürtler olduğunu görüp, bir üs olarak kullanıp, ona uygun davranış ve örgütlenmelere gitmek zorundalar. Devrimin çağrısına kulaklarını kapatanlar tarih karşısında gericeleşeceklerdir.

Ortadoğu'da köklü bir alt üst oluş olmadan, tek bir ülkede sosyal devrimin gerçekleşmeside mümkün görünmüyor bugün. Kürdistan, yüksek gerilim hatları gibi, hareketi oradan oraya taşıyacaktır. ■

İşçi eylemleri ve devrimci görevler

İşçi sınıfının eş zamanlı ve isteklerin formülasyonundaki benzerlik açısından altını çizdiğimiz bu süreçte, "işçiler elele genel greve" şiarı, ciddi ve yol gösterici bir perspektif olarak öne çıkmaktadır. Zira sorun giderek pratik bir önem kazanıyor.

Şenel AKPINAR/ Ertan
İLKER

Yaşanacak bir dünya ve insanca yaşam için mücadele kendine özgü diyalogu ile devam ediyor. Türk egemen sınıflarının, emperyalist sistemle daha çok entegre olmak ve sömürücü düzenlerini devam ettirmek için on yıl önce başlatıldıkları dizginlenmemiş karşı-devrimci saldırısı, tepkisini, ulusal ve sınıfsal dinamiklerin hareketi ile ortaya koyuyor. Çeşitli araçlar kullanarak deformasyona uğratılmış toplum, kendi gerçeğine yöneliyor. Yığınlar kendi özdeneyimleriyle, anti-demokratik uygulamaların eşitsizliğin, sömürünün, ve zorbalığın altını çiziyor. Demagojik çarpıtmaların, hedef şaşırtmaların defşifre edilme şansı giderek artıyor.

Türk hakim sınıfları, emekçi yığınların mücadelesini düzen sınırları içinde tutmak için yeni manevralara başvurmak zorunda kalıyor. Asırlarca aşağıladığı kimliğini yoksaydığı, kültürünü vb. bir kenara fırlattığı, ekonomik-siyasal ve sosyal gelişmesini bölecek ve yoksulluğa, sefaletle terkettiği, zulme uğratıp yurdundan sürdüğü ve katlettiği Kürtlerin dilini, gelişen ulusal mücadeleyi manipüle etmek için, serbest bırakmak zorunda kalıyor... Dahası, emperyalist politikaların bir uzantısı olarak Kürt ulusunun ha-

milğine soyunuyor.

"Çağ atlama" demogojisi ile at-başı yürütülen ve "liberal ekonomi" adı altında sürdürülen kapkaççı ve soyguncu düzen ile kapitalistler, tefeciler, kaçakçılar, çıkar şebekeleri palazlandırılmaya çalışırken, buna karşılık çalışan yığınlar her türlü eğitim, sağlık ve sosyal hizmetten daha az yararlanıyor. İş güvencesi kapitalistin, tüccarın veya vekili'nin lütufuna terkediliyor. Boç ödeme üzerine inşa edilmiş ekonomik yapılanma enflasyonu kaçınılmaz kılıyor. Ucuz işgücü ve satınalma kapasitesinin çalışan yığınlar aleyhine gelişmesi, gelir adaletsizliğinin görülmemiş boyutlara ulaşması, o pek arzuladıkları "toplumsal barış"ın gerçekleşme şansını ortadan kaldırıyor.

"KİT'lerin özelleştirilmesi" adı altında, uluslararası finans kuruluşlarına peşkeş çekilen zenginlikler, yeni merkezler doğuruyor. Borsa oyunları, şirket kurtarmalar, yolsuzluklar, savurganlıklar gırla gidiyor.

12 Eylül cuntası ile topluma gydirilen elbise artık dar gelmeye başlıyor. Çiftçi üretiminin karşılığını istiyor. Memur kabuğuna sığmıyor. "Benim memurum işini bilir." türünden rüşfetçiliğe, itimasa, kayırmacılığa, teşvik anlamına gelen sözlerle dönüp bakma ihtiyacı duymuyor. Örgütlenmek ve sen-

dikalaşmak istiyor. İşçi sınıfı "emek en yüce değerdir" sözlerini daha bir sahipleniyor. Devlet, kapitalist ve bürokrat sendika ağalığının kurduğu "şeytan üçgeni"nin temeline daha çok vuruyor. Ekonomik ve siyasal zamların yükünü sadece kendine omuzlatılmasına karşı, üretimden gelen gücünü kullanmaya yöneliyor.

Zonguldak direnişinde demokratik olduğu gibi, ekonomik istemler, hükümet ile hesaplaşmak gibi, siyasal istemlerin ifadelendirmesine varmakta gecikmiyor. "Padişah istifa", "hanedan istifa", "Çankaya şışmanı işçi düşmanı" gibi sloganlar; egemen sınıfların "demokrasi tüm kurum kuruluşlarıyla tesis edilmiştir" yutturmacasını defşifre etmekle kalmıyor, yönetenlerin emekçi yığınların çıkarına bir ekonomik ve siyasal tasarruf gerçekleştirilebileceklerine olan inancı, umudu da suya düşüyor. Aynı zamanda o dönemin başbakanı Y. Akbulut, hükümetin ve kendi durumunu basına şöyle açıklıyordu: Başbakanlığı döneminde Özal ile üç önemli olay yüzünden "kavga ettiğini", Zonguldak maden işçilerinin yürüyüşü sırasında da istifa noktasına geldiğini açıkladı! (1)

Zonguldak maden işçilerinin dirneşi, işçi sınıfının acil ve demokratik taleplerinin formüle edilmesiyle bir dönüm noktası oldu. Hükümetin tüm olanakları kullana-

rak seferberlik ilanı ve sendikal bürokrasinin uzlaşmaya yatkın tavrına rağmen, bu gerçek verili şartlarda değişmez olarak kalacaktır. Nitekim Zonguldak'ta yükseltilem mücadeleye yankısını Erdemir'de buldu. İşten atılmaları Erdemir işçisinin direnişi ve 600. 000 KİT işçisini ilgilendiren, toplu sözleşmelerin çıkmaza sokulmasıyla sınıfın eylemleri yeni bir boyut kazanıyordu, kazandı. 22 Temmuz günü, 600 bin işçi toplu vizite eylemi yaptı. Bunun yanı sıra servislere binmeme, sendika merkezlerinde toplanma, işyerlerinde toplantılar düzenleyerek isteklerini kamuoyuna duyurma vb. biçimlerde ve daha değişik gerçekleştirilen eylemlilik süreci iki açıdan dikkate değerdir.

Birincisi; Farklı işkollarındaki işçilerin ilk olmayan ama benzer eylemleri eş zamanlı gerçekleştirmeleri açısından;

İkinci olarak da; Ekonomik ve siyasal isteklerin aynılığı açısından dikkate değerdir. Elbette kadın işçilerin bu mücadelede en ön safta yer almaları bir başka açıdan mim koymayı gerekli kılıyor.

Sınıfın eylemleri hakkında daha sağlıklı çıkarsamalar yapmak için son aylardaki eylemlilik sürecini ve işçi sınıfımızın tarihsel boyutları, aynı zamanda bugünkü durumu, kolektif bir inceleme araştırma konusu olduğu gibi, somut perspektifler sunulmalıdır. 12 sayıdır çıkmamıza rağmen, sınıfla kaynaşma konusunda genel söylemlerin dışında, somut görüşler sunamadığımızın nedenlerini de hep birlikte düşünmeliyiz ve aynı zamanda bu konularda çok yetersiz olduğumuzu da kabul etmeliyiz. Kendimizi mutlaka faaliyet yürüterek geliştirmeliyiz.

Geçtiğimiz kısa dönemde işçi eylemlerine ve taleplerine bakacak olursak kabaca şöyle; "eyleme katılan işçi sayısı 482. 189." Tabii gün geçtikçe binlerce işçi katılımı, yeni katılacakların hazırlığı... "1991 yaz eylemlerine katılan işçi sayısının, 13 Haziran'da 828.189'a ulaştığını görüyoruz. (2) Kamu ke-

siminde toplu sözleşme görüşmelerinin tıkanmasıyla 600. bin işçinin tavrı şöyle açıklandı; sözleşmelerden kesin bir sonuç alınmadığı takdirde, 3 Ocak eylemi gibi bir eylem yapmak! Ki bu eylem, 22 Temmuz günü toplu viziteye çıkmakla somutlaştı. Öte yandan, TCDD işyerlerinde çalışan 5.500 işçinin toplu sözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı. Ve bu arada, Milli Savunma Bakanlığı işyerlerinde çalışan 38.000 işçi için YHK'ya gidiliyor. Türk Harb-iş sendikası genel başkanı Kenan Durukan, şöyle diyor: "Patlama noktasındayız. Eylemler eylem olmaktan çıkıyor."

İşçilerin yürüyüş, grev, miting yerlerinde atılan slogan ve pankartlara bakılacak olursa: "İşçiler elele genel greve", "zam zulüm işkence, işte Çankaya", "Çankaya'nın şişmanı, işçi düşmanı", "genel grev hakkımızı, söke söke alırız", "Çankaya sefada, işçi-memur cefada", "hükümet istifa", "işçi kıyımına son", "Özal istifa, hükümet istifa", "işçiler birleşin iktidara yerleşin", "anti-terör yasasına hayır". 4 Temmuz 91'de ise memurlar şöyle haykırıyordu: "İşçi memur elele, genel greve", "sendika hakkımızı, söke söke alırız", "yılgınlık yok, direniş var", "baskılar, bizleri yıldıramaz"...

Genel grev şiarı

İşçi sınıfının eş zamanlı ve isteklerin formülasyonundaki benzerlik açısından altını çizdiğimiz bu süreçte, "işçiler elele genel greve" şiarı, ciddi ve yol gösterici bir perspektif olarak öne çıkmaktadır. Zira sorun giderek pratik bir önem kazanıyor.

Besbelli ki, işçi sınıfı hareketi düne göre çok ileri istemlerle ortaya çıkmasına rağmen, burjuva demokratik sınırların dışına çıkma eğiliminde değil henüz. İstemleri insanca yaşam için ücret, yönetenlerin anti-demokratik uygulamalarla örgütlenmeye getirdiği kısıtlamaların kaldırılması,

enflasyonist politikalarla desteklenen fahiş fiyat mekanizmasının durdurulması, hükümet edenlerin çıkar çevreleri oluşturarak toplumsal zenginlikleri kendi yararına kullanmasına karşı çıkma vb. olarak ifadelendirilebilir. Öte yandan üretim birimlerinden gelen baskılar sonucunda tavır almak zorunda kalan bürokrat sendika ağaları, sınıf hareketini düzen hesabına en zararsız durumda bırakmak için özel bir çaba sarfediyor. Sınıf hareketi bir politik önderlikten yoksun olduğu gibi, bürokrat sendika ağalığının duvarına da çarpıyor. Kendiliğindencilik harekete damgasını vurmaya devam ediyor.

Bu durum sınıf hareketini, Türk egemen sınıflarının çeşitli kanallarınca kendi çıkarlarına bir basamak oluşturmaya açık kapı bırakıyor. Nitekim yeni sınıfsal konjoktüre bağlı olarak; ANAP, çehresini değiştirmek ihtiyacı duyuyor ve Mesut Yılmaz hükümetini devreye sokuyordu. "83 ruhu" demogojisi ile büyük burjuvazinin emperyalist çevrelerin, teffeci ve tüccarların, şehir ve kırsal küçük burjuvazisinin sarsılmaya başlayan güvenini yeniden kazanmak için yeni bir atak geliştirmeye karar veriyordu. DYP, SHP, DSP, RP, DMP, MÇP gibi hakim sınıf klikleri, mevcut toplumsal huzursuzluğu kendi yararına kullanmak için "erken seçim" propagandasına daha hız veriyordu. Bu anlamda önümüzdeki süreçte bir erken genel seçim atmosferinin yaşanması beklenmelidir. Kuşku yok ki işçi sınıfı çıkarlarının savunusunu yapanlar, bu tür olası bir gelişme karşısında tavırlarını bu günden netleştirmeye girişmek zorundadırlar.

Türk hakim sınıflarının, bu kapkaççı düzeninin selameti açısından her türlü iki yüzlülüğü ve bayağılaşmayı göze alacağı unutulmamalıdır. Yapılanlar, yapacaklarının teminatıdır. Örnek olsun: Kürt ulusu üzerinde asırlardır yürüttüğü sömürgeci politika, eskisi gibi tutmaz noktaya ulaşınca; bu politikanın özünü değiştirmeden,

defacto durumu kabullenmek, yani Kürtçeyi serbest bırakmak zorunda kaldılar. Ne var ki, hiçbir dışısını gevşetmeden mekanizma olduğu gibi korunuyor. İşçi sınıfının örgütlenmesine ve ideolojisine 141-142 ceza hükümlerince getirdiği yasağı kaldırdı. Ama "anti-terör yasağı" adı altında yürürlüğe soktuğu faşist formasyon ile bu yasaklar ağırlaştırılarak yürürlüğe sokuldu. Birinci manevranın amacı, ulusal hareketin altını oymak ve desteksiz bırakmaktır. Ama para etmedi, bu haliyle yetmeyecektir de! İkincide amaç; işçi sınıfı eylemlerini, sınıftan yalıtıp ve tecrit etmektir. Bu hesabın boşa çıkarılması, tamamen bilinçli ve özverili bir çalışma yükümlülüğü ile karşı karşıya olan öncü işçilerin eseri olacaktır. Cezaların teciline ilişkin yasa da bu oyunun bir parçası olarak algılanmalıdır.

Geldiğimiz aşamada üç şeyin altını çizmek zorunluluğu ile karşı karşıyayız.

Birincisi; İşçi sınıfı fonksiyonlarının yetiştirilmesi ve politik örgütünün, öncü kurmayın yaratılması aciliyetini ve önemini korumaya devam etmektir.

İkincisi; Halk demokrasisi ve sosyalizm mücadelesinde süregelen emekçi yığınlarla devrimci hareket arasındaki kopukluğun giderilmesi, temel bir sorun olarak varlığını korumaya devam ediyor.

Ve son olarak; İşçi sınıfının ekonomik-demokratik mücadelesini sendika ağalığının vesayetinden kurtarmak amacıyla işyeri komite ve konseylerinin işler hale getirilmesi; halk demokrasisi mücadelesinin bir parçası olarak genel bir grevin örgütlenmesi açısından, önümüzdeki pratik süreçte özel bir önem kazanmaya adaydır.

Ulusal hareketin kendine özgü yapısı ve niteliği gereği ayrıca ele alınması gerektiği için, üzerinde durmuyoruz.

Altını çizdiğimiz bu üç noktanın birbirleriyle olan yakın ilişkisi gözardı edilemez elbette. Kuşkusuz sınıf mücadelesinin sıcak pratiğiyle

Trakya Cam Şişe işçilerinin, fabrikadan Lüleburgaz'a yürüyüşü.

çözüme kavuşturulmalıdır. İşçi sınıfı kurmayının "Kuruçeşme Toplantıları" ile yaratılamayacağı artık anlaşılmış olmalı. Daha da önemlisi, ideolojik ve politik sorunların, dünyada oluşan yeni güç dengeleri de dikkate alınarak çözüme kavuşturulması, bilimsel temeller üzerine inşa edilmiş, rasyonel bir karşı saldırının örgütlenmesi günün ihtiyacı haline gelmiştir.

Yukarda belirlediğimiz sorunlar üzerinde ayrıca durmakta yarar görüyoruz.

Birinci sorun: İşçi sınıfı eylemcileri hangi perspektif ile yetiştirilmelidir?

Yaşadığımız süreçte devrimci hareketin iki öldürücü hastalıkla beraber yaşadığını saptamak durumundayız. Bunlar, örgütlülük içerisinde örgütsüz olmak ve devrimci yapılanmaların bileşimini oluşturan unsurların, küçük burjuva yapısının sürüyor olmasıdır. Bürokrat burjuvazinin maharetiyle sosyalizm aleyhine esen rüzgarın belleklerde bıraktığı izler, yaşanagelen ideolojik karmaşa, 12 Eylül cuntasının devrimci harekete yönelik dizginlenmemiş terörü ve yenilgi, toplumun bilerek ve istenerek yerleştirildiği pragmatist felsefi yaşam; tüm bunlara karşın devrimci hareketin hala ayakları üzerine dikilememesi, en örgütlü unsurlarda bile ideolojik zayıflığın ve örgütsüzlüğün verili öğeleri olarak kaldı. Bu yüzden bilimsel temellere oturmuş, dogmatizmden, subjektivizmden arındırılmış;

dünyaya nesnel yaklaşabilen, işçi sınıfının tüm insanlığı kurtarmaya aday bir sınıf olduğu duyarlılıkla yaklaşabilen, yaşanan deneylerin doğru analizine ve sentezine ulaşmış ideolojik ve politik donanım ve eğitim önem arz etmektedir.

Hangi kadro ve insan malzemesiyle

Devrimci hareketin bileşimini oluşturan unsurlardan sözetтик. Küçük burjuvazinin toplumdaki nesnel konumu, Omanlılıktan gelme değer yargılarının öznelliğini de beraberinde taşıyarak, Türkiye'de bir kendine özgüllük yaratmaktadır. O kadar ki, "acil"den ecele gitmekte gecikmez. Bir Köroğludur o! Köylü kurnazlığı ile malül bir iş bitirir. Caka satıp, dışından fırtına koparmayı çok sever. Bir bakıma vazgeçmeyeceği hobisidir. En ufak bir olumsuzlukta ise tüm yelkenleri suya indirir, kendini olduğu gibi kurar. Mülkiyetçidir. Güzel ülküler taşır, tam şairane! Yeri geldiğinde nostalji yapmaktan da geri kalmaz. Riyakardır, hep öğretilendir o. Öğrenciliği bile ikiyüzlücedir. Açıklaktan yoksundur. Ama şair Emir Ali Yağan'ın dediği gibi, "ne onla olur ne de onsuz!"

Bugün devrimci hareketin çevresinde kümelenen ya üniversite gençliğinin az bir kesimi, ya da gelecekondulardaki işsiz-güçsüz kesimidir. Bu unsurların yukarda genelleyerek belirttiğimiz, hastalıklarını devrimci harekete taşıması kaçınılmazdır. Böylece "su gider yazı

kalır" misali, devrimci yapılanmalarda işçi sınıfı ve ideolojisine ilişkin ne varsa gider sadece adı kalır. Bu o kadar bariz bir gerçektir ki; işçi sınıfı adına hareket etme misyonunu üstlenenler yeri geldiğinde kozlarını paylaşmaktan da geri kalmazlar. İşte bu durum, devrimci kadroların yetişmesinin, günümüz açısından neden daha anlamlı hale geldiğini açıklamaktadır.

Öyleyse, perspektifimiz ne olmalı bu konuda? Herşeyden önce bilimsel ideolojik ve politik donanım gereklidir. İşçi sınıfının dünya görüşünün bir dogma yığını olmadığı ve olamayacağı anlaşılmalıdır. Bilimsel kuşkuculuk yeteneğine sahip, nesnel olabilen, ekonomizm ve anarşizmle, marksizm-leninizm arasındaki temel ayrımların farkına varma yetisine sahip, bilinçli ve öncü işçiler yetiştirmek durumundayız.

"Hiçbir şey olmamaktansa, devrimci olmak" dürtüsüyle hareket eden unsurları ayıklamak, devrimciliği bir kimlik edinme vesilesi olmaktan kurtarmak durumundayız. Sınıf savaşıçılığının bir ayrıcalık sorunu değil, bir yaşam felsefesi olduğu gerçeğini kavratmak zorundayız.

Temel kaygısı sınıfsal mücadele olan, attığı her adımın halk demokrasisi ve sosyalizm mücadelesinde yeteneksiz ve insiyatifsiz değil, eleştirel ve yetkin olan unsurların öne çıkarılmasını sağlamalıyız.

Ve önemli bir sorun: Benzerlerin bir araya gelerek, afi ve caka sattığı afra-tafra işbiriciliğinin gerçekleştirildiği sözde mücadele değil, ne istediğini bilen, kendine güvenli olarak yığınlar için açıklıkla kenidini ortaya koyan doğal önderlerin yetiştirilmesine ve yığınsal mücadelelere özel bir önem vermeliyiz.

Bu genel perspektif bizi ikinci sorunun çözümüne yaklaştıracaktır. Yani devrimci hareket ile sınıf hareketi arasındaki kopukluğun giderilmesine!

Sınıf hareketi ve devrimci hareket kopukluğu

Sınıf hareketiyle, devrimci hareket arasındaki iletişimsizlik nasıl giderilebilir? Bunun tılsımlı bir çözümü sözkonusu değil. Temel sorun şudur: Sınıfın istemlerini, çıkarlarını, verili koşullardaki ruh halini, subjektivizme kaçmadan saptayabiliyor muyuz? Sınıf hareketinin diyalektiğine uygun mücadele ve örgüt yöntemlerini, zamanın da ve yerinde biçimlendirebiliyor muyuz? Sınıfa rağmen ama onun adına onu kurtarma perspektifimizi terketmeye niyetli miyiz? Küçük devrimci yapılanmaların birer bireyi olmanın getirdiği o varolmanın dayanılmaz hafifliğini aşmaya ve yığınsal mücadelenin sıra neferi olmaya aday olmak üzere, devrimci yapılanmalar arasında dayanışma ruhunu yaratmaya hazır mıyız? Genel ile özgül olanın diyalektiğini kurabiliyor muyuz?

Bu yaklaşım tarzını içine sindirmiş devrimci kadroların bilinçli ve özverili çalışması ile sınıf ve sosyalist hareketin birlikteliğinin sağlanabileceğine olan inancımızı vurgulamakla yetiniyoruz. Öyleyse sorun, bilinçli pratik çabada yatıyor.

Ve son soruna geldik. İşyeri komite ve konseylerinin önemi ve önümüzdeki pratik süreçteki yerini sorgulama sorununa!

İşyeri komiteleri

Komün'ün 7. sayısında Cemil Toprak, sendikal mücadele konusunda belli başlı belirlemeler ortaya koymuştu. Bunları şöyle özetlemek mümkün: Doğru bir sendikal mücadele; kısa vadede işçi sınıfının ekonomik ve demokratik hak kazanımı, uzun vadede halk demokrasinin zaferi için, bütün işçi kitlelerinin kazanılması, eğitilmesi ve yönetebilir hale getirilmesi üzerine oturmalıdır. Sendikaları bir partinin şubesi olarak görmek sınıf hareketini kısırlaştırdığı artık anlaşılmış olmalı. İşçilerin büyük sendikalarda birarada olma-

sını bir avantaj sayıp, buralarda çalışmaya ağırlık vermek ve sendika bürokrasisini bertaraf edip, işçileri yönetime getirmek, tek doğru yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gün TÜRK-İŞ, HAK-İŞ gibi konfederasyonlar, bir tabela (kitle-siz) sendika haline getirilemeden terkedilmez. Üzümleri kopardıktan sonra, salkımın çöpünü atmak gibi! Bunun yanı sıra, işyerlerinde, fabrikalarda mücadele içinde öne çıkan devrimci militan unsurlardan oluşan işyeri ve fabrika komitelerini oluşturmak, yaygınlaştırmak ve giderek bu komitelerin yerel, bölgesel merkezi koordinasyonunu sağlamak görevi de bizleri beklemektedir.

Sendikal mücadelede, kısaltarak sunduğumuz bu genel perspektife katılıyoruz. Ne var ki hiçbir şey söylendiği kadar kolay olmuyor. Örnek olması açısından; sendikaların çeşitli kademelerine işçilerin isteğiyle getirilmiş demokrat unsurların, süreç içinde verili bürokrasinin bir çarkı olup çıkmasını vurgulamakla yetinelim. Bu da sendikal mücadeleyi, sendikal bürokrasiyi alaşağı etmekle ya da sendikaların çeşitli kademelerine dürüst unsurları yerleştirmekle sınırlamanın ne kadar yanıltıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle sınıfın kalıcı örgütlülüklerini, yani işyeri komite ve konseylerini (meclisini) yaratmanın, varolanlara işlerlik kazandırmanın önemi kendiliğinden anlaşılıyor. TC. devletinde parlamenterizmin geniş yığınlarda oluşturduğu büyük bir yanılsama var: "Temsilcilerimizi seçeriz, onlar bizim sorunlarımızı halederler." Kuşkusuz bu, düzenin bilerek ve isteyerek pohpohladığı bir yanılgı. Aynı yanılgının değişik örgütlerde yaşandığını bilmekteyiz. İşçi sendikalarında olan da bu! Elbette her yanılgı bir öğreticidir. Ne var ki, bu öğreticilik, Ali'nin yerine Veli'yi tercih etmekle sonuçlanıyorsa, çok fazla yol katedilmiş sayılmaz. İşyeri komitelerinin oluşturulması ve onlara işlerlik kazandırılması sözünü ettiğimiz ya-

nılığının giderilmesinde, başlıca araç olduğu unutulmamalıdır. Zira işçi yığınları kendilerini ilgilendiren temel sorunları tartışma, çözümler üretme ve bu çözümler doğrultusunda sosyal sürece müdahale etme yetisini, kazanmış olacaklardır.

Öte yandan sendikaların çeşitli kademelerine sınıfın çıkarlarını savunan umurları getirmekle kalmayıp, onları denetleme ve yönlendirme şansına da sahip olacaklardır. Daha da önemlisi, geleceğin toplumu yaratmaya aday bir sınıf ilk ürünlerini bu örgütlülükler aracılığıyla ortaya koyacaklardır.

Bu genel yaklaşım çerçevesinde işyeri komite ve konseylerinin görevlerini şöyle sıralayabiliriz.

1) İşçi sendikalarına çöreklenmiş, sınıfın çıkarlarından çok egemenlerin, patronların çıkarlarını savunmayı ölkü edinmiş, onlarla kader birliği etmiş sendika ağalığını alaşağı etmek.

2) Kendi içinden çıkardığı önderlerini sendikaların yönetimine getirmek, bunları sürekli denetlemek, görevini layıkıyla yapmayanları görevden almak.

3) İşyerinde ve işkolunda ortaya çıkan ekonomik ve demokratik sorunlara çözüm üretmek, tavır geliştirmek.

4) Günümüz açısından Anaya-

sada ve çalışma yaşamına ilişkin yasalarda anti-demokratik uygulamalara karşı çıkmak, bu konuda işçi yığınlarını eğitmek ve değiştirilmesi doğrultusunda sınıfın kolektif hareketini yaratmaya yönelmek.

5) İşten atılmalarla, toplu sözleşme görüşmelerinde sınıfın çıkarlarını korumak.

İşyeri komiteleri işçilerin güvenini kazanmış sorunlara vakıf, insiyatifli ve bilinçli önder işçilerden oluşturulmalıdır. Bunlar hemen hemen tüm sorunlarda işçilerin hepsine danışmalı, onlarla tartışmalı, onları konseylerde örgütlendirmeli, bilinçlendirmeli, geliştirilecek eylemlerde işçilerin büyük çoğunluğunun onayını almalı, özellikle de sorunların çözümünde, tüm işçilerce sahiplenilmedikçe başarılar elde etmenin imkansızlığını kavratmalıdır. Kuşkusuz bu tür örgütlülükler işçilerin büyük çoğunluğunun iradesiyle belirlenmelidir. İşçiler gerekli gördüklerinde komite üyelerini görevlerinden alabilmelidir. Elbette ki böylesi bir öz örgüt, sendikal bürokrasiyi alt etmede ve sendikaları birer gerçek sınıf örgütü haline getirmek olduğu kadar, sınıfı kendi sorunlarıyla birebir ilgili kılmada da temel araç görevi görecektir.

Bugün bu noktada görev

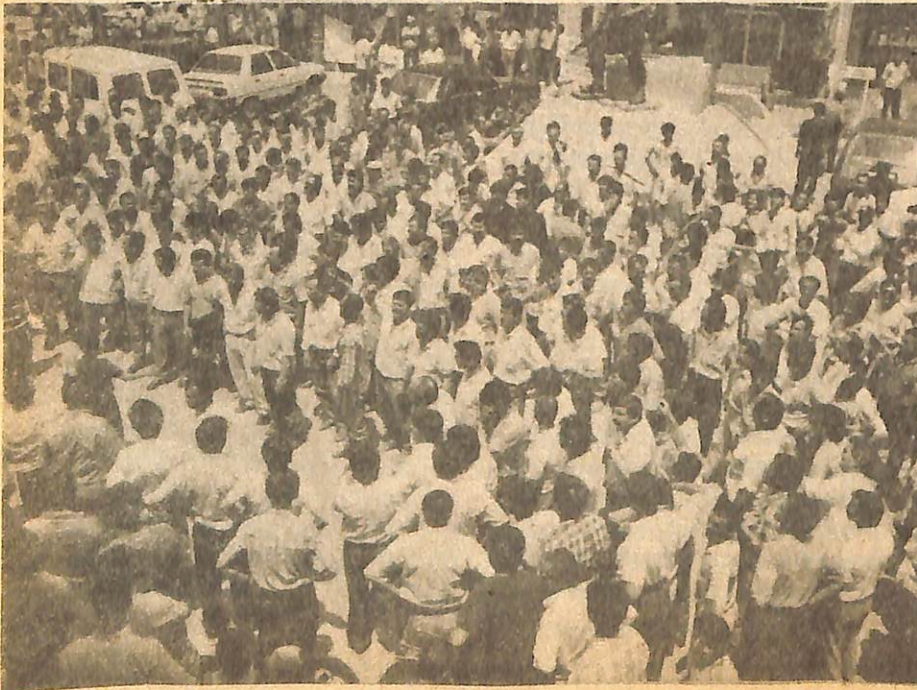
Peki bugün bu noktada ivedi olarak yapılması gereken ne olmalı? Öncelikle devrimci ve demokrat işçiler küçük hesapları bir yana bırakarak bulundukları iş yerlerinde bir araya gelip, başta işyerleri sorunları olmak üzere, iş kolundaki ve giderek tüm sınıfı ilgilendiren sorunlara karşı ne gibi eylemlilikler geliştireceğini tespit etmelidir. Bu konuda çeşitli kesimlerin farklı misyonlar yüklemeye çalıştığı ama buna rağmen değişik işkollarından işçilerin biraraya gelerek sınıfın sorunlarını tartışmaya çalıştığı "işçi kurultayı" vb. çalışmaların olumlu bir çabayı temsil ettiğini belirtmeliyiz. Endişemiz bu çabanın olası bir kısır çekişmeye yem edilmemesi olmalı. Önümüzdeki dönem birçok şeye gebe görünüyor. Bu süreçte işçi sınıfı savunucuları tüm çabalarını sınıfın birleşik hareketini yaratmaya yöneltmeli. Devrimci ve demokrat işçiler; tıkanan toplu sözleşme görüşmelerinde ekonomik ve siyasi çıkmazın faturasını işçi sınıfına ödetme oyununu boşa çıkarmayı, yıllardır Anayasa ve çalışma yasalarında yeralan ve uygulanagelen grev, toplu-sözleşme, lokavat, sendika ağalığı-devlet-patron üçlüsünün oluşturduğu şeytan üçgenini hedef alan bir genel grevin örgütlenilmesi perspektifiyle birleştirebileceği tüm güçlerini birleştirmeye çalışmalıdır. Bu perspektifle işyeri komite ve konseylerini oluşturmalı, yönlendirmeli, olanlara da işlerlik kazandırmalıdır.■

DİPNOTLAR

1)Cumhuriyet 27 Haziran 1991

2)200'ne Doğru ve Güneş 3

Temmuz 91

Şişe cam emekçisinin mücadelesinin günlüğü ve dersleri

Teori pratiğe yön verdiği ölçüde, gelişen pratik içinde zenginleşir, olgunlaşır ve bu yönüyle gelişen pratik sonucunda teoride ilerler, gelişir. Teorinin doğruluğu veya yanlışlığı da yaşama uygulanabilirliği oranında, uygulandığı ölçüde ortaya çıkar.

Latif BAĞELİ

Neydi cam işçilerinin grevine yol açan nedenler?

Kristal-iş genel merkez yönetimi toplu iş sözleşmesi (TİS) müzakereleri başlamadan önce, özellikle Körfez krizi sonrası ülkede yaşanan yoğun tensikatlarla karşı 8. dönem TİS müzakerelerinde ağırlık noktasının işgüvencesi maddelerinde başka bir ifade ile işvereni tensikatlar konusunda dizginleyici caydırıcı işlev görecektir olan talepler olacağını sürekli tekrarlamıştı. Neydi bu talepler?

-Kıdem tazminatı: Her kıdem yılı için işçiye 45 günlük ücret tutarında kıdem tazminatı ödenir.

-İhbar önergeleri: 24 hafta

-İlk işe giriş ücreti:

-İşsizlik sigortası, şeklinde taleplerdi.

Genel merkez yönetimi bu maddelerde istenen hedeflere varılması durumunda, olası tensikatların işverene pahalıya mal olacağı ve bu yönüyle (ekonomik olarak işvereni) caydırıcı olacağı düşüncesindeydi.

Ancak tüm müzakereler süresince (4 ay boyunca) işveren tarafı bu maddelere hiçbir olumlu

yaklaşım göstermedi ve TİS müzakereleri kesildi. TİS'nin tıkanmasının diğer bir nedeni de saat ücreti talebinin işveren tarafından dikkate dahi alınmamasıydı. Oysa Kristal-iş yönetimi saat ücreti konusunda ne kadarda fedekar davranmış, TİS taslak çalışmaları sonucu şubeler nezdinde ortaya çıkan ortalama saat ücretinde çeşitli toplantılarla iki kez indirim yaparak TİS müzakerelerinin tıkanarak greve varmaması için elinden gelen çabayı göstermiş, yeteri kadar fedekarlıkta bulunmuştu. Grev kararı aldıktan sonrada greve çıkılmaması için son bir adım daha atarak 9200 TL saat ücretinin müzakeresini yapalım teklifini işverene getirmesine rağmen, işverenin bu teklifede sırt çevirmesi sonucu "el mahkum" 14. 05. 1991 tarihinde başlayacak şişe-cam Holdinge bağlı 14 işyerinde toplam 13.000 işçiye kapsayacak grev kararı almak zorunda kalmıştı Kristal-iş genel merkezi yönetimi.

Bunun yanında saat ücreti taleplerinden üç kez indirim yapılmasının nedenine ne olabilirdi?

Kristal-iş yönetimi TİS taslak çalışmaları sonunda anketlerle işçi kitlesinin ortaya çıkardığı ortalama 22. 500 TL'lik saat ücretini gerçek-

çi bulmayarak başkanlar kurulu toplantısı sonunda bu rakam 18.300 TL.şye indirilmiş, ardından 15.500 TL. ye çekilmişti.

Genel merkez yönetimini göre saat ücreti talebi ülke gerçekliği ile bağdaşmalıydı. Bu güne dek değişik işkollarında imzalanan net aylık ücret 1. 500.000 TL. civarındaydı. Cam-iş kolundada TİS ile bu ortalama rakamdan çok yukarılarda bir ücret alınması imkansıydı. Öyle yüksek bir ücreti Türkiye'de hiç bir işçiye sermaye cephesi ortalama (ülke genelinde) net aylık ücretten çok ücret talep etmeme hakların alınmasında belli bir kamuoyu desteği yaratmanında gereğiydi. Saat ücreti talebinde gerçekçi olunmalıydı.

Çeşitli imkansızlıklar nedeni ile şubelere dahi haber verilemeden grev arifesinde işverene 9200 TL. saat ücretinin müzakeresinin yapılması şeklindeki genel merkez yönetiminin teklifi işçiler ve şubeler arasında bir tartışma maratonu başlattı. Tartışmalar sonunda Lüleburgaz şubesi dışındaki şube yönetimleri genel merkez yanında yer alarak, tavırlarını 9200 TL. saat ücreti talebinin müzakeresinin yapılması şeklinde belirlediler. Tartışmalar sırasında ortaya öyle bir

Ama artık yeter!

Kristal-İş sendikasının Lüleburgaz Şubesi, 21 Haziran günü, Türkiye'deki sendikacılığın dünü ve bugünü konulu bir panel düzenledi. Panele, Çetin Uygur ve Komün Yayın Yönetmeni Hüseyin Şimşek konuşmacı olarak katıldı. Şimşek'in konuşmasının özetini yayınlıyoruz.

En yülce değerin sahibi sizleri, sevgi ve saygıyla selamlıyor; bugünkü ve gelecekteki mücadelelenizde başarılar diliyorum. Bu kavgada beraberiz.

Evet, yine beraberiz. 12 eylül darbesiyle, bir sınıfın başka bir sınıf veya sınıflar üzerinde diktatörlüğünü tesis etmeye; yani, işçi sınıfı diktatörlüğü kurmaya teşebbüs etmekten tutuklanıp, yıllarca zindanlarda tutulanlardanım. Ama ne oldu? İşte yine beraberiz ve biz "teşebbüs" etmişiz, siz kuracaksınız.

Lüleburgaz'dan daha önce de birkaç kez transit geçtim. Bu ilk gelişim sayılır. İstanbul'dan gelirken, yol kenarında sıralanmış büyük fabrikaları dikkatle izledim. Al-gida, Sepa, Unilever, Sasa, Vardar, Trakya Döküm, Özvarnalı, Eczacıbaşı.... Ve elbette, Trakya Cam Şişe! Önemli bir bölümü yeni tesis ve birkaçının inşaatı sürüyor. Pırl pırl tesisler ve muhteşem bir görünüm sergiliyorlar.

Bunlar, emperyalist borçlardan fırsat kaldıkça yapılan ya da yenilenen yatırımlar. Bana göre, bunda sizin de sevinmeniz gereken bir yan var. Çünkü, bugün kuruluş harcını attığınız, sonra çalıştırılıp emeğinizin sömürüldüğü bu muhteşem tesisler, en azından sizin çocuklarınızın

olacak. Bu kesinlikle böyle. Belki bizler göremeyeceğiz, ama o fabrikalar, emeğin sahiplerinin, sizin çocuklarınızın olacaktır. Dolayısıyla, bugünkü mücadele sadece görece, daha yüksek bir yaşam standardı için değil, o güzel geleceğin mücadelesidir.

Mayıs'ın ortalarında başladı. Haziran'da, işçi gündemi sıcaklığını korudu ve arttırmaktadır. Geride bıraktığımız ve içinde bulunduğumuz, işçi sınıfının yürüyüş ve grev aylarıdır. Yüzbinlerce işçi grevde, yüzbinlercesi grev hazırlığında; yani, işi yavaşlatma ve toplu vizite eylemlerinde.

İstanbul'un da dört bir yanında işçiler yürüyor. Sabah, işe gitmek için evden çıkıyorum. E-5 üzerindeki durakta beklerken, bir katile işçi, slogan atarak yol boyunca yürüyor.

"İşçiler ele ele genel greve!"

"Çankaya'nın şişmanı işçilerin düşmanı"

Birçok araç, korna çalarak ya da durup alkışlayarak desteğini sunuyor.

Biz basıncıların protesto eylemi için, Çağaloğlu'ndayız. Sirkeci'de bizden önce demiryolu işçisi yürüdü. Ankara ve İzmir'deki demiryolcularla beraber, binlercesi viziteye çıkarken, binlercesi de işyerlerini terketmedi.

İşçi sınıfı mücadelesi ve hareketi ile ilgili, birçok kitap okudum. Birçok şey bildiğimi düşündürdüm. Ama ilk İşçi Baharı'nı izledikçe, çok şaşırdım ve birçok güzel sürprizle karşılaştım. Örgütlenmeden tutun, akla gelmemiş

görüntü çıktı ki, sanki düşük saat ücreti, tenkisatları önleyici bir işlev görecekti. İşçiye yansıtılan buydu.

Şu gerçeği belirtmekte fayda var. Özellikle Körfez krizi sonrası adeta bir kıyım görüntüsü veren tenkisatların önlenmesinde kıdem tazminatı, ihbar önelleri, ilk işe giriş ücretinin yüksek olması, işsizlik sigortası vb. maddelerde istenen hedeflere varılsa da, bunların işverene karşı sadece ekonomik yönden caydırıcılık fonksiyonu olur. Tensikatların önlenmenin tek yolu, sınıfı bu tehlikeye karşı duyarlı kılmak, olası tensikatlara karşı eylemler hedeflenerek sınıf örgütlenmeli, sınıf içinde birlik ve dayanışmayı sağlayıcı çalışmalara vakit geçirmeksizin baş-

lanmalıdır. Tensikatlar gündeme geldiğinde anında tavır konarak yapılacak en doğru hareket şalter indirmektir. Sınıfı birleştirmenin ve işverene verilecek en geçerli en duyarlı ortak tavır bu olmalıdır. Maga işçilerinin direnişi unutulmamalıdır.

Kiilenin yaratıcılığına, hak alma gücüne güvensizlik TİS görüşmelerinde Kristal-İş merkez yönetimin işveren karşısında koşar adım gerilemesine ve şekilden şekile girmesine yol açtı.

TİS müzakereleri öncesi ve müzakereleri sırasında olası sonuçlar hesaplanarak, çeşitli eylemlerle işçi kitlesi greve hazırlıklı hale getirilebilirdi mi? Daha önemlisi grev öncesi ve grev süresince işçinin sağlam bir örgütlülü-

ğü yaratılabilirdi mi? Ne yazık ki hayır?. İşçilerin iş gücünün pazarlandığı ve tıkanıklık sonucu grevin başladığı bir dönemde dahi işçinin kendi hakkına sahip çıkmasını sağlayacak duyarlı kılmak hiç bir çaba ve etkinlik gösterilmedi.. "Sendika içinde demokratik anlayış vardır", "tabanın söz ve karar sahipliğini" kanıtlama adına sadece lokal toplantıları ile gelineyen aşamayı anlatarak işçileri kendi haklarını savunma hattına çekemezsiniz. Masa başında alınamayan hak, değişik yollardan alınır. Yeter ki kişiler buna niyetli olsunlar.

Teori pratiğe yön verdiği ölçüde, gelişen pratik içinde zenginleşir, olgunlaşır ve bu yönüyle gelişen pratik sonucunda teoride ilerler, gelişir. Teorinin doğruluğu

bir çok eylem biçimine kadar! Bu iş, yalnızca kitap okumakla olmuyormuş. En büyük okul, mücadele okuludur. Mücadeleyi, sizden öğreniyoruz.

Bu arada, öğrenci de okulun eksik ve yanlışını görebilir. Göremiyorsa, hiçbir şey öğrenememiştir demektir.

Yeni dönemde, NETAŞ greviyle coşkulandık. Çok sonra, Zonguldak ve Ereğli direnişlerinin içine girip izleyerek, birçok artıları ile umudumuzun hızla büyüdüğünü gördük. 'Üretimden gelen gücünü kullanmak', işçi sınıfının dünyayı değiştirmek için, 'olmazsa olmazıdır'. Bu gücü kullanabilmek de örgütlü olmayı gerektirir. Yaşayarak görüyoruz, gücü darmadağın kullanmanın bedeli, ancak kırıntılar olabiliyor.

Öte yandan, işçi sınıfının kendisi için değil, başkası için işlev görebildiğinin acı deneyleri, sadece tarihte yok. Bu, günümüzün de bir gerçeği. Son iki yılda, Doğu ve Orta Avrupa'da meydana gelen, altüst oluşların dinamik gücü işçi sınıfıydı. Walessa, Cumhurbaşkanı seçilir seçilmez soluğu ABD'de aldı. Bush'a bel bağlayan, sadece "Çankaya'nın şişmanı" değil! Oralarda, "işçi devletleri" yıkıldı, "sosyalizm bitti" dediler. Oysa, o ülkeler işçi devleti olmaktan çıkalı, onyıllar olmuştu.

Bugün Türk-İş, ne kadar gerçek bir işçi sendikası ise, Doğu ve Orta Avrupa'daki bürokratik diktalar da o kadar işçi devletiydi. Türk-İş'lerle, iktidar olunmaz ya, örnek olsun: İşçi sınıfımız, bu sendikalarla iktidar olursa, kuraçağı devlet de o kadar işçi damgalı olacaktır. Yani olmayacaktır.

Ama, artık yeter!

Artık yeter ama, sermayenin değişik kesimlerinin dile getirdiği naylon umutlara, kibrit suyu sıkıktan henüz uzaksınız. Umut, ekmek ve tarih tüccarlarından, hiçbir umarınız kalmamalıdır. Beş yıl öncesi kadar değil, ama bu hala önemli bir sorundur. ANAP'ı, iki dönemdir gördünüz. Körfez Bunalı-

veya yanlışlığı da yaşama uygulanabilirliği oranında, uygulandığı ölçüde ortaya çıkar.

Kristal-iş genel merkezin grev klavuzu başlıklı bülteninde, "şube grev komitesi; şube yönetim kurulu üyeleri ve ilgili işyerlerinin baş temsilcilerinden oluşur. Şube başkanını, şube grev komitesinde başkanıdır" şeklinde grev komiteleri ile ilgili bu saptama, işçinin kitlesel girişimciliğinin, eylemliliğinin ve denetleyiciliğinin masıl engellendiği ve aynı zamanda bir anlayış sahiplerinin demokrasi anlayışında nemenem birşey olduğunu açığa vurur.

Bilindiği üzere şube yönetimleri, işyerindeki işçilerin çoğunluğunun onayı ile yetki kazanarak yönetime gelmektedir. Çoğunluğun oyunu

ını takviye almış olarak, daha dün hükümet ve genel başkanla, makyaj tazeledi. Yani, hala umudu var. Diğer düzen partileri; bunların hepsini, yakın geçmişte görmedik, tanımadık mı? Bunların çıkıp, gülsuyu na batırılmış "müminler" olarak, meydanları efsunlu sözcük yağmuruna tutabilmelerinin sırrı ne?

Bunun sırrı, naylon -yani düzen içi- umutlara, bütünüyle kibrit suyu sıkamamanızda. Üretim alanlarında, hala sürgün gibi duruyorsunuz. Ereğli demir çelik işçisi dile getirdi:

"Bu fabrika bizim!"

Bu, sınıfın gerçeğini kavramasında, temel bir halkadır. Ve bütün işçilerin, genel duruşu olmak zorundadır. İşte o zaman, düzen içi aldanişlardan sıyrılıp, kendi nihai amacınızın güzergahına girebilirsiniz. Şiar açık:

"Fabrikalar tarlalar bizim!"

Sınıf, bu gerçeğini her geçen gün daha iyi anlama sürecindedir. Bugünkü gazetelerde okumuşunuzdur. Tam 47 sendikanın eylem birliği çerçevesinde Aydın, Denizli, Muğla, Manisa ve Uşak'ta kamu işyerini terketmeme kara aldı ve uyguluyor.

Bugün, artık cephe ler netleşmektedir. Bir yanda yöneten ve sömürenler, öte yanda, yönetilen ve sömürülenler. Yani değişik emperyalistlerin işbirlikçisi sermaye kanatları; karşı tarafta işçi, köylü, memur, esnaf, öğrenci.

Sistem, reorganizasyonu zorunlu görüyor. 24 Ocak Kararları ile ithal ikameci ekonomik politika terkedilmişti. Alternatif, "ihracata yönelik üretim"! Dış sermayenin özendirilmesi için, ne gerekiyorsa yapmak. Ülkeyi ucuz işgücü cennetine çevirmek. On yıl önce, "Çankaya'nın şişmanı" sizden beş yıl istedi. Kemer sıkıtırıp, kışla disipliniyle çalıştırdılar. 12 Eylül rejiminin, temel işlevlerinden biri buydu. Şimdi, fazla değil(!) birkaç beş yıl daha istiyorlar. Bu günlerin öne çıkan uygulamaları; bütün

Kadın-erkek, yaşlı-genç, çocuk... herkes direnişteydi.

almış olsalarda şube yönetimlerine muhalif işçilerin varlığı da bir gerçek. Tüm işçi kitlesinin

desteğinden mahrum şube yönetim kurulundan oluşacak şube grev komitesi, doğru önderlik yapacağına

büyük ve karlı tesisleri blok blok, parça parça emperyalistlere satmak; bunun için de işçi azaltmak ve iş gücünü ucuza kapatmak. Bunların kolay olmayacağını biliyorlar. "Anti-Terör Yasası", son beş yılda gedikler açılan 12 Eylül rejiminin, bazı görüntülerle perdelenerek yeniden sağlamlaştırıl-masıdır.

Öyleyse, işçi sınıfı uzun vadeli kazanımları için, bu devlet terörü yasasını da, mücadelesinin odağına oturtmak zorundadır. İnsan pisliği yedirilen Kürt köylüsü, yıllardır ayakta. Memurlar omuzbaşınızda. Çay, tütün, pamuk üreticisi patlamaya hazır ve bu yıl, sermaye işbirlikçisi meslek kuruluşlarınca ve muhalefet partilerinin marifetiyle zaptedilmekte.

Yani, isterseniz mumla, ama kararlı yürüyün. Bütün emekçiler, sizi fenerle izlemek zorunda kalacaktır.

Ayağa kalkmanın yetmediği günleri yaşıyoruz. Hangi yolda ve nasıl yürüdüğü de önemli. İşçi sınıfının tarihinde ve bugün, sendikal mücadelenin önemi, artık tartışma götürmüyor. Ama hala, sorun çok. Nedir sorun? Niçin ve nasıl bir sendikal mücadele ve örgütlülük? Kıyamet, tam da burada kopuyor.

Doğru belirlenen amaç şu; kısa vadede daha yüksek ücret ve daha çok demokratik hak alma; uzun vadede halk demokrasisinin zaferi için, bütün işçi kitlelerini kazanmak, eğitmek ve yönetebilir hale getirme!

Yanlış belirlenen amaç; sendikaları, sadece kendi parti ya da örgütünün şubesi, yan kuruluşu olarak ele alıp, kendine taraftar üretme dar açısından bakma.

Amaçlanan farklı konulunca, varolana müdahale de farklı oluyor. Doğru tavır, işçilerin büyük sendikalarda birarada olmasını bir avantaj sayıp, buralarda çalışmaya ağırlık vermek ve sendika bürokrasisini bertaraf edip, işçileri sendika yönetimine getirmek. Bugün Türk-İş, bir tabela (kitlesiz) sendika haline getirelemeden terk edilemez. Üzümleri koparıldıktan sonra, salkımın çöpünü atmak gibi.

daha baştan inanmayan, kendisine soğuk duran bu muhalif işçi kitlelerini, her işçinin başarısı için elinden gelen çabayı, fedakarlığı göstermesi gereken çeşitli kitleli eylemlilikler, etkinlikler içine nasıl çekecektir. Dahası kendilerini temsil eden bir kişinin dahi bulunmadığı şube yönetimi kurulu ve temsilcilerden oluşmuş şube grev komitesine nasıl güven duyacaktır bu işçiler?

Sermayenin yasalar ile yerleştirdiği, sınıfın denetiminden uzak sınıf adına birkaç "profesyonel" sendikacının söz sahibi olduğu, düzen içi sendikacılık anlayışının dışına çıkmayanların mantığı bu sorunu kavrayamaz, kavratmakta istemez. Çünkü düzeni sarsan sınıfın kitleli eylemliliği

bir noktada işçi kitleleri ile bu tür sendikacıları karşı karşıya getirecektir. İşçilerin yığılmalı eylemliliğinden burjuvazi ne denli ürktüyorsa, düzen içi sendikacılık anlayışına sahip reformist-sosyal demokrat-gerici-faşist sözde sendikacılar(!) o denli ürkmektedir. Çünkü ekonomik nedenlerle olsa ayağa kalkan eyleme geçen kitleleri denetim altına almak, eylemlerini yasal çerçevede tutmak zordur. Sistem, yasalar bir noktada işçi kitlelerini ya yasalara riayet, ya da haklarını alma seçeneğiyle karşı karşıya bırakacaktır. Ekonomik taleplerde de kaynaklanan yığılmalı işçi kitle eylemleri gelişimi içinde düzenin sınırlarına vurmak zorundadır. Eyleme geçen işçi sınıfı mücadelesi içinde dostu düşmanı

Yanlış tavır: Ne kadar bir kitleyi, barındırırsa barındırsın karşı-devrimci sendikalarda çalışmayı redetme. Yani kendi sendikasını kurma! Bu hem, kendini sempati-zan çevresiyle sınırlamak, hem de binlerce işçiyi sarı-sendikacıların insafına bırakmaktır.

Sonuç olarak, "ne yapmalı" sorusuna temel yanıtlar:

-Tüm emekçiler sendikalaşmaya!

-Birleşik sendikal hareket!

-Sınıf bilinçli işçiler, sendika yönetimine!

Gerekçe; sorun, az sayıda bir kesimin tatmin olması, örgütlenmesi, aydınlanması değil çünkü.

Sendikal hareket, birçok yerde ve işkolunda bölünmüş durumda. Bu halde olan işkollarındaki sendikalar, bir birleşme kongresi yapmalıdır. Kongre, nispi temsil ve düşünce özgürlüğü temelinde gerçekleşmelidir. Her doğrultudan işçinin, sermayeye karşı ortak tavrı ancak şöyle gerçekleşebilir. Sarı-sendika yönetimleri gerekçe yapıp, sendikalar parça parça terkedilmemelidir. DİSK için mücadele etmek, bununla çelişmez. İşçi sınıfı, DİSK üzerindeki yasak ve el koyma eyleminin kaldırılmasını, mücadelesinin temel maddeleri içine almalıdır. Çünkü bu, bir yavru sendika sorunu değil.

Gündeminizi, daha azla işgal etmek istemiyorum. Sendikal örgütlenme ve mücadelenin, tüm eksik ve yanlışları aşılrsa da, kafa vurulacak bir duvar kalıyor. Ki en zorlu engel budur; partisizlik! İşçi sınıfı, son beş yıldaki hamlesini kendi öz partisini kurmaya kanallı etmek zorundadır. Politikada insiyatifi ele almak, ülke gündemini belirlemek ve işçi devletini kurmak, güçlü bir parti aygıtı olmadan imkansızdır.

Bizler, kafa emekçisiyiz. Aklımız ve yüreğimize tercüman kalemimizle ve somut pratik eylemimizle, her zaman yanınızda, içinizde olacağız. Başarılar dilerim!■

21 Haziran 91/ Lüleburgaz

daha iyi görecektir, görmektedir.

Greve tüm işçiler katılıyorsa, grevi başarıya ulaştırmakta bütün işçilerin grevi olmalıdır. O halde, bütün işçi kitlelerini grev süresince varolan sorunlara karşı duyarlı kılmak, eğitmek, hedeflerini göstermek ve uzun süreli bir greve işçilerin süreç içinde duyarsız kalmasını önlemek gerekiyor. Böylesi bir tehlikenin önüne geçmenin, işçiyi mücadele zeminine çekmenin, haklarına sahip çıkmasını sağlamanın tek yolu işçilerin tabandan, demokratik yöntemlerle oluşturacakları grev komitelerinin kurulmasıdır, faaliyetin örgütlenmesidir. Bu nasıl oluşturulacak?..

100-200 ve daha yüksek sayıda işçinin çalıştığı işyerlerinde kısım-

*İşçi sınıfı,
"anti-terör
yasası" ile
temeli
sağlamlaştırılan
devlet terörüne karşı
mücadeleyi,
en başlıca
gündem
maddelerinden biri
yapmak
zorundadır.*

Trakya Cam ve Kırklareli Cam fabrikalarında çalışan işçiler eşleri ve çocukları ile birlikte uzun süredir özlemini duydukları yürüyüş eylemini biri yasal (yaklaşık 1500 kişilik katılımla) diğeri yasadışı (!) (yaklaşık 600 kişilik katılımla) ola-

kısım, bölüm-bölüm grev komiteleri kurulabilir ve kısım-bölüm grev komitelerinden belirli sayıda işçinin katılım ile de işletme grev komitesi oluşturulmalıdır. Bu grev komitelerine girmek isteyen her işçi aday olabilir. Grev komitesi adayının komiteye girmesi, kısmından yeterli oyu alıp, almasına bağlıdır. Böyle bir komiteleşme olayı öncelikle doğal işçi önderlerini ortaya çıkarır ve mücadele-faaliyet içinde kendilerini geliştirme yollarını açar. Diğer yandan işçileri kitlesel olarak kendi haklarını kendilerinin savunması noktasına çekecektir. Grev komitelerinin faaliyetleri süresince işçiler, mücadele içinde dostunu düşmanını tanıyacak, kendi önderlerini ortaya çıkaracaklardır. Grev komiteleri aynı zamanda TİS müzakerelerinde profesyonel sendikacıların olası "satışlarının" panzehirini görevini yerine getirebilir.

Oluşacak böylesi grev komiteleri kanalıyla yığınların denetimi altında serbest hareket edememe sorunu çıkıyor yönetimler açısından ortaya. İyisimi şube grev komiteleri, genel merkezinin kendilerine ulaştırdığı bilgileri çeşitli lokal toplantıları ile işçilere duyur-

sunlar, böylece görevini yerine getirmiş olsunlar. İşçinin onayı ile seçilen merkez yönetimi masabasında gerekeni yapacaktı nasıl olsa!..

Grev komiteleri kurulması sorununu, şube yönetimlerinin şube grev komitesinde oluşunması formülü ile çözen genel merkez yönetimi, kamuoyu yaratma, kamuoyunu harekete geçirme, işçileri kısmende olsa rahatlatacak (maddi, manevi) etkinlikleri gösterecek diğer komitelerin kurulması gereğini göremezdi, kavrayamazdı, daha doğrusu bu gerekliliğe es geçirdi, öyle de oldu. Ne mahalla grev komiteleri, ne de kadın komiteleri oluşturuldu. Bu yönde hiç bir faaliyet yürütülmedi.

9200 TL. saat ücretinin müzakeresinin yapıp yapılmaması, sorununa dönelim; yüksek saat ücreti talebi ile kamuoyu desteği sağlanamayacağı, hiçbir gerçekliği olmayan bir düşüncedir. Temelinde kitle yaratıcılığına, sınıfın gücüne inançsızlık, güvensizlik, hareketsizlik ve eylemsizlik anlayışı yatmaktadır.

**Lüleburgaz'da işçi günlüğü
(21. 06 1991)**

rak gerçekleştirdi.

14. 05. 1991 tarihinde TİS müzakerelerinin tıkanması ile greve çıkan cam işçileri, şube yönetiminin organize edilecek bir eylemlilik beklentisi içindeydiler.

Greve çıktıktan sonra, özellikle Lüleburgaz esnafı ve kamuoyuna gerekli desteği sağlayamamanın (bu yönde faaliyet yürütecek bir örgütlenmeye gidilmemesinde bunda etkisi büyüktür.) moral bozukluğunda yaşayan cam işçileri yürüyüş, dayanışma gecesi vb. etkinliklerin gerekliliğinin ve böylece kamuoyuna sesini duyurabilmenin, destek sağlamanın başarı için zorunluluğunun bilincine uzayan grev sürecinde daha iyi vardı, bunun gerekliliğini kavradı. Diğer yandan Lüleburgaz'daki cam işçileri için şube yönetiminin girişimleri ile grev sonu ödemek koşuluyla özellikle yiyecek ihtiyaçlarının hipermarketten parasız sağlanma olanağı yaratılması, ardından esnafa ve kamuoyuna dağıtılan greve destek içerikli bildiriler ile ilçe esnafından özellikle ayakkabıcılar ve konfeksiyonculardan da grev sonu ödemek koşuluyla alışveriş olanağının sağlanması ekonomik olarak cam işçisini rahatlatmıştı. Ban-

kalardan kredi alan işçilerin geri ödemeleride erteletirilmişti. Esnafı cam işçisine desteğe zorlayan en önemli nedenlerden birisi şüphesiz, grevdeki cam işçisinin alışveriş olanağının azalması ile piyasada gözle görülür bir şekilde hissedilen durgunluktu. Tüm bu destek mahiyetindeki alışveriş kolaylıkları, piyasadaki durgunluktan kaynaklanıyor, esnafın çoğunluğu bu nedenle cam işçisine yaklaşıyordu. Cam işçisinin haklı grevinin bilinçli bir şekilde destekleyen esnaf sayısı gerçekte azınlıktaydı. Bunun nedenide örgütlü ve planlı faaliyetlerle grevin nedenlerinin, işçinin haklı taleplerinin kamuoyuna duyurulamamış olmasıydı. Eylemsizlik içinde geçen 39 günlük grev süresi, öncelikle işçileri suskunluğa, hareket-sizliğe itmişti. Kamuoyunu ve haklarına duyarsızlaşmaya başlayan işçiyi uyarmak, hareketlendirmek gerekiyordu. Ve işçiler bu işareti bekliyor hale gelmişlerdi.

Hareketsizlik, statükoculuk başarısızlığın nedenleridir. Hareketlilik, eylemlilikte başarının şartı, statükoculuğun panzehiridir.

Yerel makamlarca ilçe yürüyüş güzergahı olarak gösterilen başlangıç noktası ilçeye 2,5-3 km. uzaklıktaki Edirne bayırı olarak adlandırılan bölgede toplanan, işçiler ve eşlerinden, çocuklarından oluşacak yaklaşık 1500 kişilik kitle, saat 11. 30 sıraları ilçeye doğru düzenli bir şekilde yürüyüşe geçti. Elleri pankartlarıyla işverene ve Kristal-iş genel merkezine uyarı niteliğindeki yürüyüşlerini, "haklıyız, güçlüyüz, kazanacağız", "işçiler birleşin, iktidara yerleşin", "işçiler elele, genel greve" vb. sloganlarla sürdüren işçiler yerel makamlarca yürüyüş bitiş yeri olarak gösterilen Taşköprü mevkiine gelene dek, geçtikleri işyerlerindeki işçiler ve halktan alkış destek olarak geldikleri taşkührü üzerine çekilmiş polis otolarından kurulu bir bari-katla karşılaştılar. Buna "yürüyüş hakkımız engellenemez", "barikat

kalksın, sendikaya gideceğiz", "yılğınlık yok, direniş var" sloganları ile tepki gösteren işçiler, 45 dakika kadar yerlere oturarak polis ile şube yönetim kurulu (aynı zamanda yürüyüş tertip komitesi) arasındaki dağılıp, dağılmayacakları şeklindeki tartışmanın sonucunu beklerken, sürekli "yürüyeceğiz" talebini haykıran sloganlarla, sendika şubesine kadar yürüyüşü sürdürme kararlılığını dile getirdiler.

Sonuçta, Şube Başkanı Mustafa Bahçeci'nin, yürüyüş yasal izninin bu noktaya kadar olduğu ve hiç kimseye herhangi bir zarar gelmemesi için dağılmaları gerektiği yönündeki konuşması ile 5'erli, 10'lı gruplar halinde dağılan işçilerden bir grup, ilçe içinde, hükümet meydanında toplanarak, "yasalar karşılıklı güç dengeleri oranında uygulanır, gerçeğini pratiğe geçirerek yerel makamlarca yasadışı, kendilerince tamamen yasal olan yürüyüşlerini ilçe merkezine doğru yeniden başlatırlar. "Yaşasın işçilerin birliği", "işçiler elele, genel greve", "işten atılmak istemiyoruz", "padişah istifa" sloganları ile şube grev komitesi ve yürüyüş kolu görevlisi işçilerin çabaları, özellikle devrimci, demokrat insanların yönlendirmesi ile öncekinden daha azimli, daha inançlı ve daha öfkeli olarak başlangıçta 50-60 kişi ile yürüyüşe geçen grup, yürüyüş esnasında işçilerin artan sayıda katılımı ile yaklaşık 600 kişilik bir sayıya ulaşarak coşku içinde sürdürerek sendika lokalinin önünde toplandılar. Burada bir süre sloganlarını haykırmayı sürdüren işçiler, en son "sendika-işveren işbirliğine son" sloganını haykırarak dağıldılar.

Bu yürüyüşün (yasadışı sayılanın) gerçekleştirilmesi hiç bir örgüt, parti veya tek tek kişiler, "benim insiyatifimde, önderliğimde oldu" böbürlenmeleri ile üstlenemez, üstlenmemelidir. Güneş balçıkta sıvanmaz. İşçiler kimin ne yaptığını biliyor. Gerçekleri saptırmaya kimsenin gücü yetmez.

İçinde bulundukları ağır yaşam

koşulları, 39 gündür sürdürdükleri grev ve en önemlisi ilçe içine doğru yürüyüşleri Taşköprü üzerinde engellenen işçiler, yürüyüş öncesi ilçe içine yürüyüşün engellenmesi durumunda, ilçe içinde toplanıp, (nerede nasıl toplanılacağı belirsizdi. Bu yönüyle organize olamadı) yeniden yürüneceği ikazları ile ilçe içinde yürüyüşün yeniden sürüleceğini biliyordu. Ama nerede, nasıl toplanılacağı, yürüyüşün nasıl yapılacağı (sessiz, slogan vb) önceden örgütlenmemiş, belirlenmemişti. Hükümet konağı önünde toplanan gruba yürüyüş için ilk işareti vermek, grubu hareketlendirmek gerekiyordu. Bu işareti orada bulunan devrimci-demokrat işçiler verdi ve grup yürüyüşe geçti.

SP'den yersiz böbürlenme

2000'e Doğru dergisinin 30 Haziran 1991 tarihli sayısında bu yürüyüşle ilgili yazıda "sendika şube yöneticileri ve Sosyalist Partili işçilerin önderlik ettiği...." şeklinde, yürüyüşle ilgili haber gerçeği yansıtmamakta. Sosyalist Partinin her işçi eyleminin olduğu yerde varolduğunu kanıtlama çabalarının bir ifadesidir.

Yukarıda da anlatıldığı üzere, işçilerin şehir içinde yürüyüşe geçmesinde şube grev komitesinde de bulunan ve yürüyüş kolu görevlisi olan birkaç işçinin de payı oldu. Ancak esasen hareketi başlatan, işçiyi hareketlendiren devrimci işçiler ve bu işçiler arasında SP'li bir işçi dahi yoktur. Birbirimizi iyi tanırız. Artık balon, haberlerin kofluğu, hayali güçlü parti, güçlü örgüt imajları, taraftar bulmaya yetmiyor. ■

Balkan fırtınasının merkezi Yugoslavya

Bu gün ulusal parçalanmaları en uç boyutlarıyla yaşayan Yugoslavya örneğini incelediğimizde hangi gerçeklerle karşılaşmaktayız? Bu gerçeklere kaynaklık eden maddi zeminde neler var? Bu soruları tarihsel verileriyle birlikte kısaca ele alalım. Yugoslavya; ikinci dünya savaşı yıllarında faşist işgale karşı dört yıl süren ve bir buçuk milyon insanın ölümüyle sonuçlanan amansız bir mücadelenin sonucunda pek çok ulusun ve ulusal azınlığın gönüllü birliği temelinde federatif bir devlet olarak ortaya çıktı.

Yalçın SERİN/Talip ARAT

Dünya, her geçen gün bir yenisine tanık olduğumuz olaylarla, sokulmak istendiği kalıbını parçalamaya devam ediyor. Son yıllarda yaşanan kimi gelişmeler, Doğu Avrupa ve SSCB'nin teslimiyeti ile insiyatif alanı iyice genişlemiş olan batılı emperyalist güçleri bile çaresizliğe ve çözümsüzlüğe itmektedir. Halen, uluslararası konumunu muhafaza için çırpınan ABD emperyalizmi sözkonusu çözümsüzlükten en fazla etkilenen ve onu en fazla yaşayan ülke konumuna yuvarlanıyor. Nihayet, Doğu Avrupa bloku ile rekabet yıllarında, varolan dünya statükosuna saldıran ve kendi lehinde açılımlar sağlamaya çalışan ABD, bugün, sahip olduğu tüm avantajlarını mevcut statükosunun korunmasının hizmetine sunuyor. Kendisine rağmen oluşan gelişmeleri ise, hiç olmazsa sınırlama, belli noktalarda tutma tavrını güdüyor. ABD'nin bu tavrına, en çarpıcı şekliyle, daha dün kadar "şeytan İmparatorluğu" olarak tanımlayıp yıkmaya, parçalamaya uğraştığı çok uluslu Doğu Avrupa devletlerinde bugün baş gösteren ulusal parçalanmalar karşısında takındığı tutumda tanık ol-

maktayız.

Eski Doğu Almanya'da muhalefet önderlerinden ve aynı zamanda yazar olan Stefan Heim, batının Doğu Avrupa'yı yutma çabasını ve bunun doğuracağı muhtemel sonuçları "yılan'ın Kipri'yi yutması"na benzetiyordu. İşte bu günün gelişmeleri karşısında, eski Doğu Avrupa'nın en haşimane düşmanı ABD ve bir kesim Batılı emperyalist ülkenin tavrında, gerçekten de bunu görmekteyiz. Doğu Avrupa'da başlayan çözümler ve gündeme gelen ulusal parçalanmalar karşısında, daha şimdiden bir çözümsüzlük ve açmazı yaşamaya başladılar. Doğu Avrupa'da yaşanan ulusal parçalanmaların doğuracağı devasa sonuçlar bir yana, batılı emperyalistleri canevinden vuran ikinci bir şey, ulusal parçalanmaya ve bu kaynaklı sorunların bütün dünyayı etkisi altına almaya başlamasıdır. Aslında emperyalistler, bu güne kadar kendi çıkarları doğrultusunda yapmış oldukları propaganda ve kışkırtmış oldukları milliyetçiliklerle kendi kuyularını kendileri kazımış oldular. Çünkü yapmış oldukları propaganda ve kışkırtmalar, yalnızca düşman belledikleri alanları etkilemekte sınırlı kalmamış bizzat kendi alanlarına da siyaset etmiştir. Bu gelişme ise,

emperyalistler, iki yüzlülüğünü ve gerçekte neyi amaçladıklarını açığa çıkarmışlardır. Bu gün en çarpıcı ve dramatik gelişmeler Yugoslavya somutunda yaşanmaktadır. Ancak, bu örneği başkalarının takip etmemesinin hiç bir güvenesi yoktur. Emperyalistler böyle bir güvenceye sahip değillerdir.

Bu gün ulusal parçalanmaları en uç boyutlarıyla yaşayan Yugoslavya örneğini incelediğimizde hangi gerçeklerle karşılaşmaktayız? Bu gerçeklere kaynaklık eden maddi zeminde neler var? Bu soruları tarihsel verileriyle birlikte kısaca ele alalım. Yugoslavya; ikinci dünya savaşı yıllarında faşist işgale karşı dört yıl süren ve bir buçuk milyon insanın ölümüyle sonuçlanan amansız bir mücadelenin sonucunda pek çok ulusun ve ulusal azınlığın gönüllü birliği temelinde federatif bir devlet olarak ortaya çıktı.

Bilineceği gibi, batı Avrupa'daki uluslaşma sürecine paralel olarak yaşanan ulusla, devletin birliği ve örtüşmesi belirgin bir özelliktir. Doğu Avrupa ve Balkanlarda ise bu özellik görülmez. Yani alanlarda ulusların ve ulusal devletlerin tarihsel oluşumları, batı Avrupa'da olduğu gibi eşzamanlı değildir. Yugoslavya devleti 70 yıllık bir tarihe

sahipken, onu oluşturan ulusların ulusal şekillenme süreçleri daha eskilere dayanır. Bu nedenledir ki tarihçiler Yugoslavya tarihine genellikle "Yugoslavların Tarihi" ile başlarlar.

Kelime karşılığı olarak da "Güney Slavlar" anlamına gelen Yugoslavlar, 6 yy. da orta Rusya'dan balkanlara ve Güney Doğu Avrupaya göçettiler. Roma İmparatorluğunun egemenliği altında bulunan bu topraklara daha önce de Avarlar, Germanler ve Hunlar gelmiş olmalarına rağmen, bunların hiç biri Slavlar gibi kalıcı olamadılar. Son olarak, Romalılar, Yunanlılar ve İlyalıların yaşadığı bu topraklara, etnik kökenlerine göre yerleşen Slavlar, Yunan-Roma kültürünün etkisi altına girerek, Hristiyanlığı kabul ettiler ve göçün tamamlandığı 9 yy. dan beri balkanlarda çoğunluk nüfusu oluşturdular.

9. ve 10. yüzyıllarda Prenslikler şeklinde örgütlenen Güney Slavlar, yüzyıllar boyunca bölgelerinde güçlü devletlerin kontrolü altında yaşamak zorunda kaldılar. Henüz etnik bir grup olan Slovenyalılar, 1335 yılından itibaren 1918'e kadar Habsburg hanedanlığının egemenliği altında yaşadılar. 15. ve 16. yy.da; Venedikliler, Avusturya-Macaristan monarşisi ve osmanlılar arasındaki savaşlarda sürekli el değiştiren Hırvatistan da, 1899' da, osmanlıların, Avusturya-Macaristan monarşisine karşı yaptığı savaşta yenilgisi ile, 1918'e kadar Avusturya-Macaristan monarşisinin egemenliği altında kaldı. Yine bu günkü Yugoslavya'nın en büyük federal cumhuriyetlerinden biri olan ve 14. yüzyıl başlarında, Bizanslılara karşı savaşta elde ettiği başarılarla büyük bir krallık kuran Sırlarda, 1389' da Kosova yenilgisi ile Osmanlıların egemenlikleri altına girdiler. Ruslarla yapılan savaşın yenilgiyle sonuçlanması (1877-1878) aynı zamanda balkanların Osmanlı denetiminden çıkması sonucunda doğurdu. Osmanlıların yenilgisinin ardından, daha önce oluşturulmuş olan Sırp Prensliğide Sırp krallığına dönüştü. Sırlar, 1. Balkan savaşında Osmanlılara, 2. Balkan Savaşında da Bulgarlara karşı başarılar elde ederek topraklarını genişlettiler. 1. Dünya Savaşı sırasında ise, ANTANT devletlerinin safında savaşa giren Sırlar,

Avusturya işgalcilerine karşı güçlü direnişler örgütledi. 1915-18 yılları arasında Sırbistan, Alman, Avusturya ve Bulgar ordularının işgali altında kaldı.

Avrupada kapitalizmin gelişmesi, Avusturya-Macaristan monarşisi ve Osmanlı egemenliği altındaki Güney Slavlarda uluslaşma bilincini geliştirdi. Avusturya'da yaşanan kapitalist gelişmesinde etkisiyle, bu günkü Yugoslavya topraklarında Slovenler ve Hırvatların oluşturduğu ilk ulusal örgütlenmeler ve bu örgütlenmelerin önderliğinde, ulusal talepli hareketlenmeler başladı. Aynı dönemde Sırbistan da büyük bir köylü ayaklanması gerçekleştirildi. Aynı tarihsel dönemde Osmanlıların egemenliği altında yaşayan Sırlarda uzun mücadeleler sonucunda 1817' de otonomi hakları kazandılar. 18. yüzyıldan beri süregelen Osmanlı-Rus savaşları ve Osmanlıların gittikçe güçten düşmeleri, balkanlarda ulusal örgütlenmelere geniş olanaklar sağladı.

Kapitalizmin ağır-aksak gelişmesi sonucu, henüz çok genç ve cılız olan ulusal burjuvaziler, bir yandan ulusal birliklerini sağlama öte yandan ise, diğer uluslar ve ulusal azınlıklar aleyhine kendi topraklarını genişletme çabasına giriştiler. Kapitalizmin bölge özgünlünde eşzamanlı bir gelişme seyri izlemiş olması, yani hiç bir ulusun ya da ulusal azınlığın, bir diğerini kontrol altına alabilecek, bağımlı kılacak bir ekonomik güce, gelişmişlik seviyesine sahip olmaması, ulusal burjuvazilerin sınırlarını genişletme ihtiyacını genellikle savaşlarla elde etmesi sonucunu doğuruyordu. Savaş ise, hem ulusal gelişmeleri sınırıyor ve hemde parçalanmalara yol açıyordu. Kuşkusuz bu yerel savaşlar, zamanın büyük kapitalist devletlerinin uluslararası rekabet ve çatışmalarıyla da iç içe geçerek, bir yönüyle ulusal, diğer yönüyle uluslararası bir nitelik kazanarak onlarca yıl süregeldi.

Yugoslav devletinin doğuşu

Yugoslavya devleti, ilk olarak 1. Dünya Savaşının yıkıntıları arasında kuruldu. Macaristan-Avusturya imparatorluğunun egemenliği altında yaşayan Hırvat, Sloven ve Sırlar'ın genç ulusal

burjuvaları, ulusal talepler temelinde çeşitli çabalar içine girdiler. Çeşitli etnik kesimleri temsilen, kurulmuş olan Güney Slav Partilerinin bir araya gelmesiyle "Sloven, Hırvat ve Sırp Milli Konseyi" adında bir örgütün oluşturulması da aynı döneme rastlamaktadır. Değişik unsurlardan oluşan "Milli Konsey", 6 Kasım 1918' de Hırvatistan'ın Macaristan'dan ayrılmasıyla yetkili bir organ haline geldi. Aynı konsey, 21 Kasım 1918'de de Sırp ve Karadağ Krallığı ile birleşme kararı aldı. Nihayet, 1 Aralık 1918'de Kral Alexander Karatjodeviç önderliğinde yeni devletin kuruluşu ilan edildi. Söz konusu devlet, ilk başlarda federal özellikleri ağır basan bir devlet idi ve zaten katılımcılarında istemi bu yönde idi. Ne varki kısa bir süre sonra büyük Sırp milliyetçiliğinin ağırlığı hissedilmeye başlandı. Yeni devlet, sırların egemenliğinde Slovenya, Hırvatistan ve Karadağ muhalefetine bastırılmasının aracı haline geldi. 28 Haziran 1921'de kabul edilerek yürürlüğe konulan Anayasa ile Sırların egemenliği resmi bir nitelik kazanmış oldu. Bu aynı zamanda emekçi sınıflar ve diğer ezilen uluslar-ulusal azınlıklar için koyu bir baskı ve anti-demokratik uygulamaların hızlandırılması anlamına da geliyordu.

Devletin işlerini tümüyle kendi eline almış olan Sırp burjuvazisi, Ağustos 1921'de "Devlet Güvenlik Yasası" adı altında yürürlüğe koyduğu saldırı programı ile ulusal hareketlere ve o dönemde ülkenin üçüncü büyük siyasal gücü olan Komünist Partisine karşı saldırıya geçti. Her türlü ulusal hareket ve KP yasaklandı.

Yugoslavya kuruluşunun ilk 10 yılında ulusal ve ekonomi k nedenlerden dolayı yoğun iç çatışmalar yaşadı. 1929'da ise anayasa tümüyle kaldırılarak, tüm politik partiler kapatıldı. Göstermelik de olsa varolan parlamento lağvedildi. Bu arada devletin ismi de "Yugoslavya Krallığı" olarak değiştirildi. Ulusal topraklar üzerinde tarihi olarak şekillenmiş olan federal sınırlar ve yapılanmalar, uygulanmaya sokulan idari kararlarla hiçe sayılarak ülke 9 eyalete bölündü.

1929'da yapılan değişiklikler ile ise ülke faşist bir krallık haline geldi. Bu

süreç aynı zamanda Yugoslavya'nın, Alman ve İtalyan emperyalizminin kanalları altına süratle girmeye başladığı bir süreç oldu. Nihayet 1941 yılının 25 martunda Yugoslavya, İtalya ve Almanya ile "üçlü" bir faşist pakt oluşturdu. Yugoslavya krallığının, faşist Almanya ve İtalya ile pakt düzeyinde ilişki geliştirmesi toplumsal ve ulusal muhalefetin daha da artmasına ve yer yer ayaklanmalara yol açtı. Komünistler ve Sırp yurtseverleri, protesto gösterilerinin ve ayaklanmaların örgütlenmesinde etkin güçler oldular. Avrupadaki faşist blok ile yapılan "üçlü pakt" anlaşmasının hemen ardından (27 mart 1941) ise Sırp milliyetçisi bir grup general darbe yaparak iktidarı ele geçirdiler ve Sovyetler Birliği ile "dostluk ve saldırmazlık antlaşması" imzaladılar. Sovyetler Birliği ile yapılan bu antlaşmanın üzerinden çok zaman geçmeden, Yugoslavya, Almanya, İtalya, Macar ve Bulgar ordularının saldırılarına uğrayarak işgal edildi. Ordu hükümet dağıldı. Faşist işgalciler Yugoslavya'nın dağıldığını ilan ederek, ülkeyi kendi aralarında paylaştılar. Hırvatistan, faşist işbirlikçilerin yönetiminde ve Alman-İtalyan işgalcilerinin güvenliği altında "bağımsızlık ilan" etti. Sırbistan Almanların kontrolüne verildi, Slovenya, İtalya ve Almanya arasında bölündü. Makedonya, Bulgaristan'ın Arnavutluk İtalyanın, Voyvodina da Macarların eline geçti. Faşist işgal, Yugoslav yurtseverlerinin ve komünistlerinin önüne kanlı ve zorlu mücadelelerle dolu olan yeni bir süreci sunmuş oluyordu.

Anti-faşist mücadele ve Yugoslavya federal halk cumhuriyetinin kuruluşu

6 nisan 1941 'de gerçekleşen faşist işgal; ülkenin bir çok alanında ve bir çok ulusun, ulusal azınlığın güçlerinin direnişi ile karşılaştı. Yugoslav Komünist Partisi direnişilerin örgütlenmesi ve silahlı biçimlerle sürdürülmesinde etkin bir güç olarak kendisini bir kez daha ortaya koydu. Bosna, Karadağ ve batı Sırbistan'da yoğunlaşan silahlı direniş, ilk başlarda gerilla saldırıları şeklinde idi. İşgalci güçler taciz ediliyor, zayıflar verdiriliyordu. Faşist

işgalciler ve yerli işbirlikçileri, direnişleri ezmek için vahşice saldırılar düzenlediler.

Direnin başlarında iki güç birbirinden bağımsız olarak mücadeleyi örgütlemeye çalışıyordu. Mihailoviç önderliğindeki Sırp milliyetçisi Çetnik hareketi krala bağlıydı ve eski düzeni geri getirmek için mücadele ediyordu. Tito önderliğindeki KP ise işgalcilere karşı yürütülen anti-faşist mücadeleyi sosyal bir devrimle birleştirmek için mücadele ediyordu. Sırp milliyetçisi Çetnik önderleri kısa bir süre sonra, komünistlere karşı İtalyan ve Alman işgalcileriyle işbirliğine giriştiler. Faşist işgalcilerle yapılan anlaşma konusunda, kral tarafından 1942 'de askeri faaliyetin başkomutanlığına, savaş bakanı olarak atanan Mihailoviç ve diğer çetnik çeteleri, tıpkı Hırvat milliyetçilerinin yaptıkları gibi, komünistlere, halka saldırılar düzenledi. 1953 sonbaharında, eski Viyana belediye başkanı ve Nazi Alman denetiminde, Yugoslavya'da oluşturulan anti-komünist cephenin içinde yer aldılar. KP önderliğindeki direniş hareketi, daha savaşın ilk aylarından itibaren, partizan savaşı şeklinde ülkenin her tarafına yayıldı. 26 kasım 1942'de ise, işgalcilere ve işbirlikçilerine karşı savaşı en geniş kitleler içinde yaymak amacıyla "Anti-faşist ulusal kurtuluş cephesi" (AVNOJ) kuruldu. AVNOJ'un kasım 1943'de, Jajce'de yapılan II. kongresinde, siyasal iktidar görevini üstlenen "ulusal komite" seçildi. Aynı komitenin başkanlığına da Tito getirildi. 1943 yılı sonlarına gelindiğinde, partizan savaşı yaygınlık kazanarak, ülkenin bir çok alanı AVNOJ'un kontrolüne geçmişti. Sovyetler Birliği 15 aralık 1943'de, Londra'da sürgünde bulunan eski Yugoslavya hükümeti ile olan resmi ilişkilerinin keserek, ulusal komiteyi Yugoslavya'nın meşru temsilcisi olarak tanıyan ilk ülke oldu. (eylül 1944), Nazi ordularına son darbeyi vurma planlarını yaptı. Kasım 1944'de ise kızıl ordu Yugoslavya topraklarına girerek, Partizan güçleri ile birleşti. Günlerce süren çatışmalardan sonra, işgal kuvvetleri Belgrad'dan sökülüp aldılar. Böylece 4 yıl süren ve 1.5 milyonun üzerinde yugoslavin ölümüne neden olan faşist işgalciler kesin yenil-

giye uğratılmış oldu.

İşgalcilerin ülkeden kovulmasının ardından ulusal komite başkanı Josef Tito ile sürgündeki hükümetin temsilcisi başbakan İvan Subeşiç bir araya gelerek savaş sonrası oluşacak yeni devletin biçimini görüşürler. Bu görüşmede oluşacak yeni devletin biçiminin yapılacak bir seçimle belirlenmesi konusunda anlaşma sağlandı. Keza, yapılacak olan seçimlere kadar, Tito başkanlığında ve içinde 3 kralcı bakanında yer alacağı bir geçici hükümetin kurulması da karara bağlanır. Şubat 1945'de yapılan Yalta görüşmelerinde alınan tavsiye kararları doğrultusunda, işgale ve faşizme karşı mücadelenin önemli bir aracı olarak kurulan AVNOJ, işgal öncesi hükümetin ve işgale karşı çıkan diğer partilerin temsilcilerini de içine alarak genişletilmiş oldu. Komünist Partisi, 140.000 üyesi, 350. 000 kişilik partizan ordusu ve savaşın başından sonuna kadar izlenmiş olduğu direnişçi çizgisiyle ülkenin en büyük siyasal otoritesi haline gelmişti. Kasım 1945'de yapılan seçimler de, KP önderliğindeki ulusal cephesi oyların %75'ni alarak bu konumunu ispattı. Zaten burjuvazi bu durumu bildiğinden umudunu İngiliz emperyalizmine bağlamıştı. İngilizlerin sunacağı destekle bir şeyler yapabileceğini, aksi halde kendi gücü ile hiç bir şey yapmayacağını iyi biliyordu.

Yapılan ve KP'nin büyük bir başarı elde edecek ettiği seçimlerin ardından ulusal meclis toplanarak, 29 kasım 1945'de Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin kurulduğunu ilan etti. 31 ocak 1946'da yürürlüğe giren yeni Anayasa ise devletin niteliğini, ulusların ve ulusal azınlıkların durumunu açıklığa kavuşturdu. Buna göre; Yugoslavya, eşit haklara sahip uluslardan oluşan federal bir yapıya sahip olacaktı.

Anayasaya göre; Federal Yugoslavya, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Makedonya, Karadağ, ayrıca Sırbistan'a bağlı Kosova ve Vayvodina özerk bölgelerinden oluşuyordu.

Devrimin hemen sonrasında (6 kasım 1946) çıkarılan bir yasayla, sanayi, ulaşım ve ticaretle büyük işletmeler devletleştirildi. Faşist işgalciler olan ve işgalcilerle işbirliği yapanların mallarına doğrudan el konulurken, diğer kapi-

talistlerin malların karşılıklarını tazminat olarak ödendikten sonra devletleştirildi. "1947'nin ortalarına gelindiğinde, federal sanayinin tümü, yerel sanayinin %90'ı, ulaşım, parekende ticaretin %90'ı devletleştirilmiş bulunuyordu." (A. G. Coloros'dan aktaran A. Işık "Yugoslavya deneyi")

Savaş öncesi nüfusunun %80'in kırsal alanda yaşayan ve kapitalizmin az geliştiği, geri bir tarım ülkesi olan Yugoslavya'da, 29 Ağustos 1945 yılında gerçekleşen toprak reformuyla, "topraksız ve az topraklı köylülere toprak sağlanması" amacı güdülmüştür. Bu sayıla toprak mülkiyeti en az 20, en çok 35 hektarla sınırlandırılmıştır. Tarımda gerçekleştirilen toprak reformu sonucu el konulan toprak alanı, 1.500.000 hektar olmuştur. Bu oranda, ekilebilir toprak alanların %6,2 sini oluşturmaktadır. Bu topraklar üzerinde uygulamaya çalışılan toprağın kolektif işletilmesi ve kooperatif örgütlenme çalışmaları başarılı olamamış, ilk yıllarda kurulan 1000'in üzerindeki kolektif çiftlik'te, süreç içinde önemini ve cazibesini yitirmiştir. Bu anlamda Yugoslavya kırsal eskiden olduğu gibi, devrim sonrasında da milyonlarca küçük ve orta büyüklükte özel aile çiftliklerinin hakim olduğu bir yapı olma özelliğini korumuştur.

Devrim sonrası uygulamaya konulan programların başarısız olması, güçlü olmamakla birlikte var olan bölgeler arası ekonomik dengesizliği ciddi oranda arttırmıştır. Diğer şeylerin yanı sıra bu dengesizlik de Yugoslavya'da bu gün kendisini çok daha çarpıcı ve dramatik bir şekilde ortaya koyan ulusal çatışmaları ve milliyetçi akımları köktükleyen bir unsur olmuştur.

Sırp şovenizmi ve ayrılıkçı akımlar

Bilindiği gibi, Yugoslavya'da yaşanan iç çatışmalardan (etnik çatışma) ilki, Yugoslavya'da yaşayan iki milyona yakın Arnavut kökenli azınlığın baskılara karşı başkaldırması ile dünya kamuoyunun gündemine geldi. Ağırlıklı olarak, Sırbistan federe cumhuriyetine bağlı özerk bir bölge olan Kosova'da yaşayan Arnavutlar, ırkçı baskıları, ekonomik ve sosyal ayrımlardan

protesto ederek Arnavutluk ile birleşme talebini öne sürdüler. Arnavutların geliştirdiği hareket gerek federal hükümet kuvvetlerine ve gerekse bağlı bulunduğu Sırbistan federe kuvvetlerince bastırıldı.

Tarihsel olarak balkanlardaki diğer azınlık uluslar üzerinde hakimiyet kurmak isteyen Sırp Milliyetçiliği, Krallardan, Prenslere devraldığı Milliyetçiliğini devrimden sonrada sürdürdü. Sırp Milliyetçiliğinin baskısına en fazla maruz kalanlardan biri Arnavutlardır. II. Dünya Savaşı ertesinde, Tito önderliğinde kurulan Yugoslavya Halk cumhuriyeti ne karşı sürdürdüğü düşmanca faaliyetlerine paralel olarak, Kosova'da yaşayan Arnavutlar üzerinde de baskılarını yoğunlaştırdı. Aşırı bir Sırp şovenisti olan içişleri bakanı Rankoviçin 1946-52 yılları arasında süren yoğun baskıları sonucu 200 bine yakın Arnavut bölgeden göç etmek zorunda kalmıştı. Bu günde Arnavutların yaşadığı bölgeler Yugoslavya'nın en geri bölgeleridir. Ulusal baskılar, 1980'in Mayıs'da ölen Tito'dan sonra da yine federal yönetimler tarafından daha da yoğunlaştırıldı. Arnavut azınlığın ulusal hakları sınırlandırıldı, özerk bölge yönetiminin yetkileri kısıtlandı. Sık sık olağanüstü durum ilan eden Sırp federal cumhuriyeti, işine gitmeyen Arnavut yöneticileri görevden alarak tutuklama yoluna gitti. Buna karşın Arnavutlar, yaygın kitle gösterileri ve protestolar başlattılar, Yugoslavya'daki diğer uluslar gibi federal statü talep ettiler. Bu dönemde de çok sayıda Arnavut, ana yurdunu terke zorlandı, direnenler ise bizzat Sırp yönetimince ülkenin değişik alanlarına sürgün edildi. Sırbistan'ın diğer bölgelerinde toplanan yüzbinlerce Sırp, Arnavutlara karşı gövde gösterileri düzenledi.

Tarihi gerçekleri çarpıtan Sırp gericiği Yugoslavya'nın tarihini de kendisiyle başlatmaktadır. Osmanlılara ve Faşist işgale karşı yalnızca Sırp'ların direndiğini öne sürerek, çeşitli tarihi günlerde sergilediği gövde gösterileri ile diğer ulusları ve ulusal azınlıkları aşağılamaktadır. Bu gün yaşanan iç çatışmalarda da merkezi hükümet gibi davranarak, çeşitli provokasyonlarla kışkırtıcılık yapmaktadır.

Sloven askeri nöbette.

Bağımsızlık kararları ve iç savaş Federal Yugoslavya'nın sonu mu?

Son aylarda Yugoslavya'nın federal yönetimleri arasında yoğunlaşan tartışmalar, Yugoslavya'nın iki zengin ulusun ayrılma kararı alması ve ardından yaşanan iç çatışma ile doruk noktasına ulaştı.

Slovenya ve Hırvatistan federal yönetimleri, uzun süredir planladıkları bağımsızlık kararlarını 25 Haziran'da federal Meclislerinden geçirerek ilan etmeleri ve hazırladıkları yeni Anayasalarını yürürlüğe sokmaları Yugoslavya'yı çok ciddi olarak parçalanma ile yüz yüze getirdi. Slovenya ve Hırvatistan federal meclislerinin aldığı bağımsızlık kararı, merkezi hükümet tarafından Yugoslavya Anayasasına dayanarak geçersiz sayıldı ve aynı zamanda "ulusal sınırları korumak" gerekçesiyle merkezi ordu birlikleri, ayrılık ilan eden iki cumhuriyetin

topraklarında hareket geçirildi. Bu gelişmelerin ardından, ayrılık ilan eden Slovenya ve Hırvatistan federal polis ve milis güçleri ile merkezi ordu güçleri arasında çatışmalar yaşandı, onlarca insan bu çatışmalarda yaşamını yitirdi. Avusturya, Macaristan ve İtalya sınırlarını denetimleri altında tutan Sloven ve Hırvat polisi ve milis güçleri, merkezi ordunun bu sınırları denetim altına almasına izin vermediler. Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlık ilanlarından hemen sonra, Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'in 50 km. güneyinde bulunan ve nüfusunun çoğunluğu Sırlardan oluşan Galine şehrindeki ve diğer bölgelerdeki Sırlarda, Hırvatistan'dan ayrılarak Sırbistan'a bağlandıklarını açıkladılar. Aslında bu bağımsızlık kararı nedeniyle Hırvatistan'a karşı Sırların giriştiği bir misilleme idi. Nihayet, bağımsızlık kararına karşı başkaldıran Sırp azınlık (Hırvatistan nüfusunun %11 ini oluşturmuyorlar) Hırvat polis ve milis güçleriyle yoğun çatışmalara giriştiler. Sırp azınlığın bu kararı, Yugoslavya'nın egemen ulusu konumundaki Sırbistan federal cumhuriyetine, ayrılık ilan eden cumhuriyetlere karşı saldırgan tutumlar almasında yardımcı oldu. Bu gelişmelerden sonra Sırbistan federal yönetimi yapmış olduğu açıklama da "ayrılmak isteyenler ayrılabilirler, bu Yugoslavya'nın gelişmesi açısından yararlı olur. Ama biz ne pahasına olursa olsun Yugoslavya'ya bağlı kalmak isteyenlerin haklarını koruyacağız" diyordu. Bu açıklamada ifade edilmek istenen şey aslında, "ne pahasına olursa olsun ayrılığı basturacağız" demektir. Yani aslında, Hırvatistan bağımsızlık ilanının ardından, Hırvatistan'da bir azınlık olarak yaşayan Sırların "Yugoslavya'ya bağlılık" kararları, merkezi hükümet ve bu hükümette ağırlığa sahip olan Sırbistan federe cumhuriyetine imtiyazlarını koruma, Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıklarını tanıma imkanı sunmuştur. Mevcut haliyle Sırbistan ve federal Yugoslavya hükümeti zoraki birlikteliği sürdürmede ısrarlı görünmektedir.

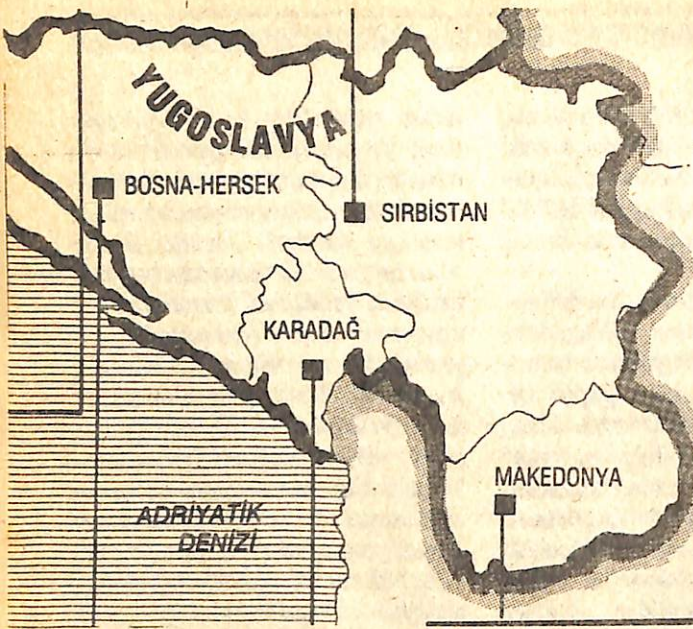
Hırvatistan ve Slovenya ise, gerek federal meclislerinin ilan ettiği ayrılık kararı ve gerekse aralık ayı içerisinde yapılan bir seçimle, ayrılık sağlamış ol-

dukları güçlü kitle desteği ile zoraki evliliği, yani Yugoslavya federal halk cumhuriyetine bağlı federal birer cumhuriyet konumlarına, "bağımsızlık" ile birlikte noktalama konusunda kararlı görünmektedirler.

Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığa doğru yol alması ve Yugoslavya'nın parçalanma ile yüzyüze bulunması, büyük emperyalist güçleri de kaygılandırdı. Başta ABD ve SB olmak üzere Batı Avrupa Birliği ve ortak pazar sözcüleri yapmış oldukları resmi açıklamalarla Yugoslavya'nın parçalanmasına karşı olduklarını duyurdular. Yugoslavya'nın parçalanması, Avrupa'da eski rahatsızlığı körükleyeceği, diğer ayrılıkçı güçleri cesaretlendireceği ve bir çok ülke açısından sınırları değiştirecek gelişmelere yol açacağı gerekçeleriyle istenmemektedir. Ancak açıklamalarda öne çıkan diplomatik tutum ile pratikteki gerçek tutumlar arasında ciddi farklılıklar olduğu da bir gerçektir. Örneğin SB ve ABD olmak üzere kimi emperyalist ülkelerin çıkarlarına şimdilik uygun düşmediği için yukarıda sıralanan gerekçelerle Yugoslavya'nın parçalanmasına karşı çıkmaları anlaşılır bir şeydir. Ama özellikle Almanya ve Avusturya açısından yukarıda ifade edilen açıklamaların diplomatik bir tutum alıştan öte bir anlamı yoktur ve Yugoslavya'daki parçalanmayı işlerine geldiğinden zimmi olarak desteklemektedirler. Ayrılık ilan eden iki federal cumhuriyetin tarihsel pozisyonları dikkate alındığında durum daha da anlaşılır hale gelmektedir. Almanya ve Avusturya gibi bazı ülkelerin, bugün Yugoslavya'da yaşanan parçalanmalara ağıktan destek verememelerinin önünde çeşitli engeller vardır. İçinde bulundukları dünya konjoktürü ve uluslararası dengeler bir yana, bizzat kendilerinin de imza koymuş oldukları uluslararası sözleşmeler (ör. AGİK kararları) sınırlayıcı birer unsur olarak karşılırlarına çıkmaktadır. ASlında diğer emperyalist güçlerde bu durumun farkındadırlar. Nihayet; ABD emperyalizminin sözcüklerinin Yugoslavya'da parçalanması bağlamında 1. Dünya Savaşının çıkışına istinaden yapmış oldukları sert hatırlatma ile Alman emperyalizmine temkinli

olması yönündeki mesaj iletilmiştir. Keza Yugoslavya'daki merkezi hükümette bu durumun farkındadır. 2 Temmuz TV'de yaptığı konuşmada 5. askeri komutanı General Andrija Raska; Avusturya'nın "Slovenya'daki çatışmaları direkt katıldığı" öne sürerek sert uyarılarda bulundu. Avusturya Slovenyasının kontrol altına alınmasında, Avusturya'nın, Sloven polis ve milis güçleriyle ortak hareket ettiği, Sloven milislerinin Avusturya ordusu tarafından silahlandırıldığı da, Yugoslav generalin açıklamasın da ayrıca ifade edildi. Avusturya hükümeti ise, savunma bakanı Faasslabent aracılığı ile yaptığı açıklamasında sadece iddiaları yalanlamakla yetindi, ardından da AGİK bünyesinde yer alan 35 ülkenin temsilcilerine acil çağrıda bulunarak "kriz toplantısı" önerdi ve bu toplantı gerçekleştirildi.

Yugoslavya'dan Almanya'ya yönelik olarak henüz açık bir eleştiri gelmedi ama merkezi hükümetin ve AET'in olaylar karşısında ki tutumu bizzat Almanya içinden eleştiriler aldı. Bayern eyalet başbakanı Streibl, Alman merkezi hükümetini eleştirerek "Yugoslavya'nın birliğini zorla yaşatmaya çalışmak" la itham etti. Streibl yanı açıklanmasında "Hırvatlar ve Slovenler bizim kardeşimizdir, onlara sahip çıkmalıyız" çağrısında bulundu. Yine ana muhalefet partisi SPD (Alman sosyal demokrat partisi) de Kohl hükümetin tutumunu eleştirerek "Yugoslavya'nın kurtarılma şansı kalmamıştır" görüşünü ileri sürdü. Kısacası Avusturya ve Almanya esasen Yugoslavya'nın parçalanmasından (Sloven ve Hırvatistanın "bağımsız"lığından) yanadırlar. Ancak bunun zamanlaması, içinde bulunan şartlar vb. nin iyi ayarlanması gerektiği, aksi halde kendilerinde çeşitli şekillerde zarara uğrayacağını düşündüklerinden bu gün resmi olarak ayrılık kararlarını tanımadılar. Buna rağmen ayrılık kararını sempati ile karşılamakta geri kalmadılar. 800 yılı yakın bir zaman (1918' Yugoslavya krallığı kurulana kadar) Avusturya-Macaristan İmparatorluğu egemenliği altında yaşamış olan Slovenya ve Hırvatistanın bağımsızlık kararlarından sonra, Sırp basının-

da, bu iki cumhuriyetin Avusturya'ya bağlanacağı yönünde sık sık haberler çıkmaya başladı. Bağımsızlık kararlarının resmi olarak henüz tanımlanması ile birlikte, bağımsızlığın ilanı sırasında düzenlenen törene, Norveç, Tago, Orta Afrika Cumhuriyeti, Tayland ile birlikte Avusturya'dan da temsilcilerin katılması Sırp basınında ifade edilen kuşkuvarı güçlendirmektedir.

Öyle görünüyor ki, şu anda Yugoslavya'nın parçalanmasından en karlı çıkacak olan emperyalist güçler Almanya ve Avusturya'dır. Şu anda Almanya, Avusturya'ya göre daha silik kalmaktadır. Ancak, Almanya'nın politikasını esasen Avusturya üzerinden uygulamaya çalıştığı da bir başka gerçektir. Yugoslavya'nın parçalanması ile elde edeceği avantajlar sayesinde Alman emperyalizmi, Avrupa'nın doğusuna doğru başlatmış olduğu yeryüzünde yeni bir sıçrama tahtası daha elde etmiş ve avantajlarını güçlendirmiş olacaktır. ABD emperyalistlerinin, Yugoslavya'nın parçalanmasına karşı çıkmasının önemli bir nedeni de yine, parçalanma sayesinde Almanya'nın daha da güçleneceğini, siyasal ağırlık kazanacağı ve diğer alanlardaki statükoları kendi lehine etkileyeceği korkusuna sahip olmasıdır. Bu nedenlerle ABD, Yugoslavya'daki ulusal parçalanmaların, soruna ilişkin olarak AGİK toplantısında alınan kararlar (bu kararlarla ilgili olarak Komün sayı 12) doğrultusunda çözümlenmesini istemektedir.

dir. Yani federal özellikleri daha ağır basan bir "federal devletler birliği"!

Sovyetler Birliği açısından sorun daha da çetrefilli ve vahimdir. Her şeyden önce SB'nin kendisi de aynı tür sorunlardan müzdariptir. Yugoslavya'nın parçalanması, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık kararları ve bu

kararların sağlayacağı uluslararası destek, bağımsızlık talebiyle ayağa kalkmış olan başta Baluk cumhuriyetleri olmak üzere, bir çok Sovyet cumhuriyetini etkileyecek ve SB'yi parçalanmayla, yüzyüze bırakacaktır. Öte yandan parçalanacak olan Yugoslavya'nın önemli bir bölümü Alman emperyalizmin insiyatif alanına kayarak, dengelerin daha da bozulmasına yol açacaktır. Bu nedenle SB, Yugoslavya'nın birliğini istemektedir ve şu veya bu şekilde bunun yeniden sağlanmasından yanadır. Geçerken kısaca bir noktayı daha belirtelim; SB, bugün parçalanmanın eşiğinde bulunan Yugoslavya için üretilen bir birlik formülasyonu ve bu formülasyonun sağlayacağı uluslararası desteğin, kendi sorunlarının çözümü içinde bir örnek teşkil edeceği düşüncesindedir ve Yugoslavya'nın yeniden birliğini sağlayacak böyle bir çözümün bulunmasını çok arzu etmektedir.

Yine emperyalist cenahın önemli güçlerinden olan Fransa, İspanya ve İngiltere'de aynı türden (etnik) sorunlarla yüz yüzedirler. İngiltere'de, İrlanda sorunu, İspanya'da Bask, Fransa'da Korsika sorunu vardır. Ulusal parçalanmaların genel bir yaygınlık kazanması durumunda kendilerinin bir istisna oluşturamayacaklarını iyi bilmektedirler. Bu anlamda, parçalanacak bir Yugoslavya kendileri açısından "kötü" bir örnek oluşturacaktır. Ayrıca bütün diğer emperyalistlerin taşınmış olduğu bir kaygıyı; yeni Almanya'nın genişlemesinin ve

insiyatifini daha da artırmasının doğuracağı sonuçlara ilişkin kaygıyı bu güçlerde taşımaktadırlar. Halihazırda, parçalanacak olan bir Yugoslavya'da kendilerine ciddi bir pay düşmeyeceğini iyi biliyorlar. Bu nedenlerle, bu güçlerde Yugoslavya'nın parçalanmasının şimdilik istemekte oldukları.

Yazımızın başında da değindiğimiz gibi, sosyalizme karşı saldırmak için olmadık yollara baş vuran emperyalistler, Doğu Avrupa'da ve SB'de ortaya çıkan sosyalist maskeli modern revizyonist diktatörlüklerle girişikleri rekabet yıllarında da, "düşman kardeşlerini" parçalamak için yoğun bir çaba içine girdiler. İşte bu gün aşıktan çıkmaya başlayan bu sistemlerin yıkıntıları altında kalmaktadırlar. Bugün emperyalist cenahın büyük bir kesimi, dün yıkmak için çırpındıkları modern revizyonist ülkeleri nasıl ayakta tutabileceklerinin hesabını yapmaya başlamışlardır. Doğu Avrupa'da yaşanan gelişmeler, emperyalistlerin kendi aralarındaki çelişki ve çatışmaları da hızla bilemeye başlamıştır. Ama unutulmasın! Sorun, bitmek bir yana henüz yeni başlıyor ve ağırlığını hissettiriyor. Bütün bu olanlar "Doğu Avrupa Aysberg"inin sadece görünen küçük bir köşesinin doğurduğu sorunların ürünüdür. Emperyalistlerin nefesi daha şimdiden kesilmeye başladı. "Doğu Avrupa Aysbergi" bütün ağırlığıyla ortaya çıktığında ne olacak? Bu sorunun emperyalistler açısından cevabı, çözümsüzlükten başka bir şey değildir. Yani bunalım ve kriz! Bu iki şeyin doğuracağı tehlikeler vardır kuşkusuz. Emperyalist bir savaş gibi. Ama bir diğer anlamda eskiden olduğundan çok daha güçlü ve çok daha yetkin bir anti-emperyalist dalga geleceğidir.

**Halkların kardeşliği için
sosyalist bir seçenek:
"Ulusların kendi kaderlerini
tayin hakkı"!**

Yugoslavya'da Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık kararı ile başlayan iç boğazlaşma, gerici propaganda ve tutumların bir ürünüdür.

Anti-faşist mücadele içinde dostlukları ve birlikleri gelişip güçlenen Yu-

goslavya halkları muzaffer savaş sonrasında gönüllü temelde birleşerek Federal Halk Cumhuriyetini oluşturdular. Sözkonusu federal birlik; Amavutların federal cumhuriyet haklarının gasbı ve Sırların diğer uluslara nazaran, birlik içinde daha etkili olmaları gibi kimileri bir adımdı. Atılan bu gönüllü adımı engellemek isteyen güçler ise emperyalistler ve onların yerli işbirlikçileri idi.

Bu güçler yıllarca, Yugoslavya'nın hassas dengelerle oluşturulmuş birliğini yıkmak için uğraştılar, fakat bunda başarılı olamadılar. Bunların başaramadığını, daha devrimin hemen ertesinde, "Yugoslavya Milliyetçiliği"ni kendisine rehber edinen ve sosyalist yönelimi zayıflatarak, batılı emperyalistlere kuyruk olup onlardan destek alan "sosyalist" maskeli partiler ve yöneticiler başardılar.

İlk başlarda "Yugoslavya milliyetçiliği" ile hareket eden Yugoslavya "komünistler" Birliği, daha sonraki yıllarda, özellikle de bu birliğin sembolü haline gelmiş olan Tito'nun ölümünden sonra ve Doğu Avrupa'daki modern revizyonist diktatörlüklerin sonra yıkılmaya başlamalarının ardından oluşan elverişli zemin üzerinde ulusal milliyetçilikleri öne çıkardı. 1980'lerin başından itibaren her cumhuriyetin KP'si kendi "ulusunun" çıkarlarını merkezi görev edinerek, birlik üyesi diğer uluslara karşı düşmanlık temelinde yürütülen kampanyanın başına geçti. Bu işin başını da "büyük Sırp milliyetçiliği"ni kendine program edinmiş olan Sırbistan KP'si ve onun önderi, Sırbistan başbakanı Miloseviç çekti. Federal hakları için mücadele eden Amavutlar üzerinde yıllardır baskı ve terör uygulayan Sırp egemenleri, bu baskılarına merkezi hükümetin gücünü katmayı da ihmal etmediler. Hırvatistan ve Slovenya'nın eski "komünist", "sosyalist", yeni burjuva-liberal egemenleride bu kervanın içinde uzun yıllar yer aldılar.

Gelinen aşamada ise; yıllardır yapılan propagandalar ve gerici uygulamalar/ayrıcalıklar sayesinde, II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında gönüllü olarak birleşmiş olan Yugoslavya halklarının "gönüllü birliği" tümüyle ortadan kalkmış durumdadır. Mevcut birlik, Yugoslav (özellikle Sırp şovenleri) egemenleri tarafından zorla, şiddetle

sağlanmaya ve devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Marksistler hiç bir zaman zoraki birliklerden yana olmadılar olmazlar. Biz ulusların tümüyle eşit koşullar altında ve gönüllü birliğinden yanayız. Bu gün Yugoslavya'da olmayan işte budur. Bu nedenle de, Sloven ve Hırvat uluslarının aylık kararlarını, bu kararları alan önderlerin gerici-burjuva niteliklerini de göz önünde bulundurarak anlayışta karşıyoruz. Kuşkusuz mevcut ayrılık, sahip olduğu yönelimi itibarıyla de halklara, emekçilere çok fazla birşey kazandırmayacaktır. Ne olmuştur?

Hırvat ve Sloven egemen sınıfları, tümüyle kendi çıkarları doğrultusunda bir hareket gelişmişler ve burjuvazinin en klasik en paspaye yöntemlerini kullanarak, kendi burjuva çıkarlarını "bütün ulusun" çıkarları olarak sunmaya, emekçi kitleleri, kendi burjuva çıkarlarının sokak gücü haline getirmeye çalışmışlardır. Federal Sırbistan cumhuriyeti ve merkezi hükümet ise zorunlu evliliği sürdürmek için şiddete başvurmuştur. Öte yandan çeşitli emperyalist güçler de, ülkedeki bu parçalanmada değişit tarafların yanında saf tutup, kıskırtıcılık ve çıkar dalaşına başlamıştır. Bütün bu gerçekleri unutmadan, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesinin, bugün Sloven ve Hırvatlar açısından da geçerli olduğu kabul edilmelidir. Aksi bir tutum, zora dayalı bir birliğin devamını savunmak anlamına gelecektir ve bu da Lenin'in deyişiyle gerçek "ulusları bölme" politikasından başka bir anlama gelmeyecektir.

Bu gün batılı emperyalist basın Yugoslavya'da yaşanan bütün kötülüklerin sorumlusu olarak, sözde hükümeti süren "sosyalist rejim" i göstermektedir. Emperyalist burjuvazi, daha devrimin hemen ertesinde Yugoslavya'yı sosyalist sistemden koparmak için yoğun bir faaliyet içine girdi. Tito yönetiminin, sosyalizmden koparak dümeni batıya kılmasıyla birlikte, Yugoslavya'ya karşı tavırlarında önemli ölçüde değişti. Bütün bu süren boyunca Tito önderliğindeki Yugoslavya'nın sosyalizme saldırmasını alkışlayıp, daha da kıskırtılar. Bugün ise, Tito ve onun önderliğindeki Yugoslavya'nın, kendilerinden devralarak uygulamaya koyduğu politikaların sonuçlarını yine sosyalizme fatura etmekteydiler. Nihayet bu gün pekçok Doğu Avrupa ülkesinde görüldüğü

gibi, Yugoslavya'da görülen sorunlarda esasen kapitalizmin ürünü olan sorunlardır, sosyalizmin değil. Ulusal eşitsizlikler, bölgesel (ekonomik farklılıklar, tarihi güvensizliklerin köriklenerek düşmanlığa dönüştürülmesi, milliyetçi/şoven duyguların kamçılanması gibi hastalıklar tipik kapitalist hastalıklardır. Sosyalizmin ruhunda ulusal ayrıcalıklar, dengersiz ekonomik gelişme, milliyetçi/şovenizm yoktur. Tam tersine; ulusların tam hak eşitliği ilkesine dayalı gönüllü birlikler, halklararası kardeşlik ve dayanışma, ekonomide dengeli gelişme yasaları vardır.

Sonuç olarak toparlayacak olursak;

Yugoslavya'nın bugün yaşamış olduğu ulusal parçalanma ve bunun sonucu olarak halkların, burjuvazisinin çıkarları ve kıskırtmaları sonucu birbirini boğazlaması sosyalist uygulamaların bir ürünü değildir. Bunlar Yugoslavya'da sosyalizmin değil; "öz yönetim" adı altında kapitalizmin icra edildiğinin kanıtlarıdır. Marksistler, her türlü ulusal ayrıcalığa ve zoraki ulusal evliliğe karşıdır. Bu anlamda bugün Yugoslavya'da ayrılık ilan eden cumhuriyetlere karşı zor kullanımı kesin olarak karşıındadırlar. Bağımsızlık kararları da sözde kalmaktan öteye gidemeyecek ve emekçilere bir şey kazandırmayacaktır. Ama en azından halkların gerçek düşmanlarını görmelerine burjuvazinin "ulusal çıkarlar" demagojisinin bir kez daha açığa çıkmasına yol açacaktır. ■

Her yerde ve hiçbir yerde

"Her yerde ve hiçbir yerde; geçiş süreçlerinin, bir başka tipik tavır alış da budur. Her yerde olmak, ama hiçbir yerde olmamak! Ayrılıklar, parçalanmalar-üstü görünümüyle, bir tür 'politik ağabeylik' yapmak da denilebilir."*

Hüseyin ŞİMŞEK

Varolan dönemde, belirli bir harekette konumlanma yerine, bireysel bir duruşu teorize etme! Başlığa çıkardığım haliyle; her yerde görünmek, ama hiçbir yerde olmamak.

Sistem de böyleleri için, 'birakılmış alanlar' sunar. Kanalize olduğu mecra (uğraş vs.) ne olursa olsun, bütün 'her yerde hiçbir yerdeler', böylesine sevimsiz bir hizmetle karşı karşıyadır. Bir anlık, sanat-edebiyat mecrasını merceğimizin altına alalım. Bu alanı seçen 'her yerde hiçbir yerdeler', liberal birey mantıklarını -geçmişte demokratik süreçlerin tıkalı oluşunun da itimiyle- kolektif olanın karşısına çıkarma gerekçesini bulmuş olmakla, zevkten dört köşedir. Sorun, kesinlikle sanatçılığı seçmekten kaynaklanmıyor. Yanlışlık, sanatçılığı 'birakılmış alan' olarak kavrayıp, mal bulmuş mağribi misali sarılmaktadır.

Oysa, bu kaçınıcı aldanış!

'Her yerde hiçbir yerdeler'in, herkesle iyi geçinmelerine aldanmamak gerekiyor. Çünkü, onların bu durumu, bir ilkesizliğin görüntüsüdür. 'Görüntü'ye, ilkesizlik diyorum. Zira arka

fonda, 'karşı olunan' sistemin deformasyonunu, bir çok açıdan görmek olası. Ki, 'ilkesiz görünüm'den de öte bir şedir bu.

Geçiş dönemi olgusunu, kabul etmemek sözkonusu değil bu söylenenlerde. Ancak, kervan yolda düzelecekse, netleşme bir süreç sorunu ve sonsuz olacaksa; ikinci beş yılın içine girmiş olmanın, 'geçiş dönem'liğine kim inanır? Buna başka bir ad bulmak kaçınılmaz olur. Bir tipolojiyi teslim etme sorunu vardır.

Her yerde görünme, hiçbir yerde olmama!

Biz Komünarlar sık sık tanık olduk. "... görüşlerinize diyeceğim yok, ama ben Komünar değilim" gibi, trajikomik tavırlar! Neden ki? Çünkü, verili durumda Komünar olmak, ateşten gömlek giymekti. Dogmaların lanetine maruz kalmaktı. Henüz "ucuz kahramanlık"tı.

-Ya tutmazsa!

-Dedikleri gibi 3. sayıda kalırsa!

-Mültecanın kronik güzergahı olursa!

Oyleyse, 'her yerde hiçbir yerdeler'in, tavırlarını "olabilir" sözcüğüyle telafuz etmeleri kaçınılmazdı. Böylece, olmayabileceğini de öngörmüş

olacaklardı! Gerçekte, olası bir başarısızlığın en dramatik perdesini onlar sergilemek durumunda:

-Biz demistik!

Mücadelede, bir dönem için yenilmiş olmanın erdemi dövüşenlerindir. Kenarda dururken hayıflanmaların yaşadığı ise, işlevsizliklerine kolektif bir özneyi de ortak etmiş olma ham hayalidir.

Mao, şu tavrı da gelenekleştirdi; Hata yapmaktan korkmamak ve insanların yanlış yapma hakkını da tanıyabilmek.

'Her yerde hiçbir yerdeler', partizan duruştan fellik fellik kaçıyor. En çok da belli bir "ün"e sahip olanları ve sanatçılar! Hareketler-üstütlüğü, bir "erdem" sayıyorlar. Kesin tavır alıp, ilerde yanılmış olma riskini göze almak istemiyorlar.

Şu artık çok kesin; hiç yarılmamanın tek çaresi, hiç yargıda bulunmamaktır.

Komün, 'her yerde hiçbir yerdeler' için, bir 'birakılmış alan' sanıldı. Öyle olmadığını en başta, 'her yerde hiçbir yerdeler' görmeye başladı. Ama hepsi bu kadar değil, daha bir çok şey görülecek. ■

*Hüseyin Şimşek, Komün, sayı: 7, Sa: 65'teki yazıdan.

Gerçeklerle hayalleri birbirine karıştırmayalım

Komünarlar, çıkışlarından bugüne göz kamaştırıcı bir atılım yapamadılar. Bugün ulaşılan düzeyde, daha ileri olunamaz mıydı? Kanımca olabilirdi. Peki, daha ileri boyutta bir atılımı engelleyen faktörler nelerdi? Bu soruya verilecek yanıt önemlidir. Geçmeden daha başından vurgulamalıyım; komünarlar, eksik ve hatalarına rağmen, durumlarını daha da anlaşılır kıldılar.

Nesimi ŞAHAN

Komünarlar, çıkışıyla (çıkış öncesi bir kenara bırakıyorum.) geleneğin dogmatik kesimlerince, karalama atışlarına tutuldu. Dogmatik kesimin 'etkili silahı'; "kavga kaçkınları" ve "Parti tasfiyecileri" gibi içerikten uzak, daha çok duygulara hitap eden söylemler oluşturdu. Komünarların pratiğe yönelik çabaları ise, aynı kesimlerce, "kavga kaçkını konumlarını gizleme çabası" biçiminde yorumlandı ve propağanda edildi. Geride bıraktığımız zaman dilimi, komünarların teori ve pratiğiyle, gelip geçici bir grup olmadığını gösterdi.

Geçici heveslerin ürünü olanlar, zaman karşısında dayanıksızdır. Zaman, komünarlar hakkında henüz kesin hükmünü vermiş değildir. Ama pratik sürecin öğretisiyle daha net söyleme hakkımız olmuştur; komünarlar, söylediğine inanan, inandığını maddi güce dönüştürme perspektifine sarılmıştır. DABK ve merkez kanadındakilerin dedikodu, karalama silahlarının dayanıksızlığı, geline aşamada daha iyi görülebilmektedir. Kullandıkları silahın "işe yaramaz"lığı bu çevrenin kendisince de kısmen görülmüş olmalı ki, komünarların teorik tezleri üzerine eleştiri yürütme ihtiyacı duyulmuştur. Eleştiri yöntemlerinin sağlıklılığına rağmen, "dedikodu" ve "kara-

lama" dan iyi ve olumludur.

Bu kısa değinmeden sonra, asıl konuya geçebiliriz. Aynı gelenekten gelen bir grup yoldaşla yaptığımız tartışmayı ele alarak, komünarlar hakkında ileri sürülen görüşleri özetleyelim. Diğer yandan, farklı düşündüğüm noktalar üzerinde de kısaca duracağız. Ancak, tartışmamızda, Komün'ün 4. ve 5. sayılarında yayınlanan; K. Türkoğlu ve Ş. Akpınar'ın "Değiştirerek Dönüştürmek İçin" başlıklı yazı üzerinde durmamız gerekecek. Çünkü bu yazıya temel olan yaklaşım ve devrimci hareketinin birliğine ilişkin söylenenler, bizim tartışmamızda da gündeme geldi ve atıflarda bulunuldu.

Tarih olması doğru ve yanlışın farkını ortadan kaldırmıyor

"Değiştirerek Dönüştürmek İçin" yazısında, birlik üzerine söyledikleri, yazının bütünlüğü içinde ele almak gerekir. Ancak, yazının bütününe yönelik eleştirileri burada ele almak, ayrı bir gündem maddesi oluşturacağı için, buna girmeyeceğim. Sorunun birlik yönü üzerinde ve tartışmamız bağlamında ele almayı gerekli görüyorum.

Yazıda, Komün'ün birlik görüşüne yönelik eleştirinin merkezinde dünya ölçeğinde gündeme gelen değişim ve dönüşümü, kendi boyutları ölçeğinde çıkaramadığı

var. Dünya da gelişme ve değişimler son yıllarda hızlı bir tempoyla gerçekleşti. Bu değişimi, ilericisinden gericisine kadar toplumun her kesimi görüyor. Bu bakımdan dünyadaki değişimlerin hızı, devrimci kesim bir yana, gericilerle, devrimciler arasında bile tartışma konusu olmuyor. Şüphesiz ki değişimin hızı konusunda farklılıklar yok değildir. Ancak esas önemli olan; değişimin toplumsal ilişkiler ağına nasıl girdiği ve hangi türden yeni olguları ortaya çıkardığıdır. Arkadaşların değişimlere ilişkin çıkardıkları sonuçlardan biri; "grupçuluğa temel teşkil eden nesnel ve öznel bir takım tayin edici önemdeki gerçek ve görüngüyü sarsıtığını ve yerle bir ettiği" (1) oluyor.

Devrimci örgütlerin bölünüp parçalanmışlıklarının istenen bir şey olmadığı açık. Böylesine parçalanmışlığı, grupçuluğun yaygınlığını sınıfsal ilişkilerle açıklamaya kalkmak ise, tek başına yeterli olmuyordu. Bugün de öyledir. Suni olarak yaratılan farklılıklar, benzer görüş ve düşünceyi savunan kesimlerin bir ve aynı yerde olmaları gerekirken, ayrı ayrı yerlerde olmalarını beraberinde getirmiştir. Siyasi örgütlerin içerisinde gündeme gelen ufak-tefek farklılıkları, dalandırılıp budaklandırılarak, 'büyük farklılıklar olarak görme ve gösterme, yaygın bir hastalıktır. Böyle bir yaklaşım, doğal olarak kendi içerisinde bitmez tükenmez parçalanma-

ları gündeme getiriyor. Gruplar içinde gündeme gelen farklılıklar, hemcik tarafların savaş baltalarını çıkararak, "ya savaşsın ya da teslim olursun" dayatmalarıyla ele alınıyor. Devrimci örgütlerin böylesine sığ anlayışlar yüzünden parçalanmışlıklarında, öğreneceğimiz çok şeyin bulunduğunu söylemeye gerek yoktur. Ancak arkadaşların, Gorbaçov sonrasıyla gündeme gelenler ve Doğu Avrupa'daki gelişmelerle doğru çıkan değişimden hareketle, "devrimci hareketin bölünmesine ve grupçuluğa" neden olan "nesnel" ve "öznel" durumda köklü değişimler gündeme geldiğini söylemek doğru değildir. Evet devrimci çevrelerin bölünmelere eskiye oranla soğuk baktığını tespit edebiliriz. Dünya da gündeme gelen değişimlerin, devrimci örgütlerin bölünüp parçalanmalarına yine kendi çevrelerince soğuk bakılmasında bir payı vardır. Ancak devrimci hareketin birlik arayışları ya da söylediğim gibi yeni bölünmelerin soğuk karşılanmasının, kendi tarihsel tecrübeimizle daha çok ilgisi vardır. Uluslararası değişimden hareketle, "grupçuluğun" önemli temellerinin "yerle bir ettiğini" söylemelerine en önemli gerekçeleri (belkide temel demek daha yerinde olur.); Ekim Devrimi sonrasında, komünist hareket içerisinde gündeme gelen bölünme ve parçalanmaların yersiz ve izahını zor olduğu biçiminde ele almalarıdır.

Arkadaşlara göre, sosyalizm dönemiyle geriye dönüşler (sosyalizm denilen bir dönem yaşanmış mı oda pek anlaşılmıyor ya) arasındaki fark; "cennet ile cehennem arasında 'sırat köprüsü' misali, sosyalizm ile bürokratik devlet kapitalizmi arasında hayali sınır çekmektir bu." (2) Stalin dönemi ile Kruşçev dönemi arasında "farkın", sadece düşüncedeki bir yanılsama olarak görülmesi doğal olarak Troçki ve Buharin' in olumlanmasıyla noktalanıyor. Aynı şekilde, Mao döneminin Çin' i ile sonraki süreç (Mao'ya nispeten Stalin'de farklı yaklaşımına karşılık) için; "Stalin kılıcına Mao perspektifine

sarılma Mao'yu bile Lin Piao vb. nin önünde diz çökmekten kurtaramamış olduğu" değerlendirmesi yapılmakta. Tarihe ilişkin böylesi kaba ve inkarcı yaklaşım, kendi geçmişine ilişkin inkarcılıkla bütünleşiyor. "Parti ve grupların kendilerini evrensel ölçekteki farklı ideolojik-teorik odaklara angaje ederek temellendirilmesidir." (3) denilmektedir.

Uluslararası alandaki ideolojik-politik farklılaşmanın ülkemiz özgünlüğünde de ifadesini bulduğu doğrudur. Örgütlerin şekillenmesi ve teorik tezlerinde, uluslararası saflaşmanın etkilerini görmek zorda değildir. Uluslararası saflaşma karşısında, devrimci hareketin çeşitli boyutlarda taşıdığı olumsuzluklar olmuş, ve bazı yönleriyle hala devam etmektedir. Bu noktalarda, boyutlarda farklılık olsada çakıştığımız yönler vardır. Belirgin farklılık ise şu noktalarda yoğunlaşıyor: Stalin'in ölümü sonrasında gündeme gelen komünist hareket içinde kamplaşmanın ana halkasını, marksizm-leninizm savunucuları ile anti marksist-leninistler olmuştur. Buna Stalin ve Stalin döneminin değerlendirilmesi de dahildir. Mao'nun haklı olarak söylediği gibi; Stalin kılıcını atmış olanlar, aynı zamanda Lenin'in kılıcını da atmış sayılırlar. Marksizm-leninizm savunulması ya da reddine dayanan saflaşma da, taraf olmak takip eden süreçte doğru olan safta yer almak savunulması gerekirken, "angaje olmak" olarak değerlendirilmektedir. Saflaşmada esas unsuru sosyalizm ile kapitalizm arasında bir saflaşma olduğu görülüyor ya da gözardı ediliyor. Enternasyonal sonrası (aslında II. enternasyonal döneminde yaşanan saflaşmanın yersiz ve anlamsız olduğunu söylerlerse pek şaşmamak lazım) sonrası için bölünme ve parçalanmaların sosyalizmi savunma ya da savunmama noktasında düğümlendiği gerçeği yoksayılınca, geriye kalan görünürdeki farklılık oluyor. Özde aynı olanlar, biçimdeki farklılığı daha fazla koruyamayarak, hepsi kendi gerçekliğine döndü ve böylece uluslararası kamplaşmada

son bulmuş oldu. Bir dönemin niteliksel farklılığının, giderek biçimde bir farklılığa dönüşmüş olması gerçeğinden hareketle, bir dönemin gerçeği sahte ilan edilmektedir.

Gorbaçov sonrası diyor arkadaşlar, "yeni temeller üzerinde daha geniş birlikler yaratabilmenin yollarını da aralamıştır." (4) Gorbaçov'la birlikte gelişmenin hızlanması, neticede D. Avrupa'da yaşanan alt üst oluşlar bir takım şeyleri "aralamıştır!" Ancak bu, Türkiye devrimci örgütlerinin "yeni temeller üzerinde" biraraya gelecek zeminde yaratmış mıdır? Hali-hazırda 'evet' demek bize, mümkün görünmüyor. Ancak arkadaşların perspektifiyle de 'evet' demek mümkün değil. Çünkü, "cennet ile cehennem arasındaki fark, "Mao'nun Lin Piao'nun önünde diz çökmekten kurtulamaması", "Kruşçev'i Stalin'in devamacısı" olarak gören yaklaşım, bazı yönleriyle çelişkiler taşısa da bir bütünlüğe sahiptir. Bu bütünlük, devrimci hareketinin oluşumunun, "uluslararası saflaşmaya angaje" olarak görülmesidir. "Angaje" olunan yerler ortadan kalktığına göre bunların ortadan kalkması kaçınılmaz oluyor. Bir benzetme yapmak gerekirse; su ne oldu? inek içti, inek ne oldu? dağa kaçtı. Dağ ne oldu? yandı kül oldu. Eger "yaratıcının güçlü bir rüzgarı eserde külleri savurursa, eski dağın yeri ova olur. Evet, böyle düşünenin güzel bir yönü yok değil. Ama unutmamak gerekir ki, dağa çıkmak daha da kolaylaşmış olmasına karşılık, dağ hala yerinde durmaktadır. Bu bakımdan, uzağı görelim derken burnumuzun önündeki kuyuya yuvarlanmanın gereği yoktur.

Devrimci hareketin bölünmüşlüğü'nün en önemli etmeni olarak "uluslararası saflaşma" gösteriliyor. Her şeyden önce böyle bir genelleme, içinde taşıdığı eksikler bir yana önemli sakatlıkları da içermektedir. Devrimci örgütlerin bölünmüşlüğü, hafife alınıp indirgemeci yöntemle çözümlenmeye çalışılıyor. Tahlilci çabalara karşılık, tahlilci olmayan sonuçlar düşündürücü oluyor. Lenin'den yapacağımız alıntıyla devam edelim.

"Marks ve Engels ezbere öğrenilen ve yinelenen, olsa olsa tarihsel sürecin her evresinin, somut iktisadi ve siyasal durumuyla zorunlu olarak değişen genel hedefleri gösterebilen "formüllerle" haklı olarak alay ederek, her zaman, 'Bizim öğretimiz bir dogma değil, ama bir eylem klavuzudur.' demişlerdir."(5)

'60 yılların sonlarına doğru şekillenmeye başlayan devrimci örgütler, hemen peşinde bölünme ve parçalanmalarla yüzyüze geliyor. Radikal devrimci örgütlerin şekillenmesinde olduğu gibi bölünmelerinde de uluslararası ideolojik-teorik saflaşmaların önemli bir yeri olmuştur. Saflaşmalarda, uluslararası ilişki bağlamında taşınan zaafı dönemin özelleikleri içinde açığa çıkarmak gerekiyor. Zaten yaygın bir çevre bu yöndeki zaafı dikkat çekilmektedir. Bu konuda söylenenleri bütün boyutlarıyla açığa çıkarma çabası içinde gördüğümüzü belirtelim. Ancak somut durumu inceleyerek saflaşmaları ortaya koyma yerine, bir genellemeyle doğrularla yanlışları karşılaştırması da kabul edilir cinsten değildir. Örneğin, ÇKP-SBKP çatışması sonrası, arkadaşların söylediği mantıkla ele alırsak, genel bir ifadeyle şöyle olmalı idi: Birincisi; ÇKP'nin ideolojik teorik hattında yeralan örgüt. İkincisi; SBKP'nin başını çektiği safta yerini belirleyen örgüt. Neticede bu iki merkeze "angaje" olmuş iki örgütün olması gerekirdi. Ne yazık ki, devrimci hareketin tarihi bunun böyle olmadığını gösteriyor. Sosyal emperyalizm tezini savunan kesimin kendi içerisinde kaç parçaya bölündüğünü söylemeye gerek var mı? Yine sosyal emperyalizm tezine karşı çıkan kesimi birincilerden daha yaygın biçimde bölünmüş oldukları yaşanan gerçeklerdir. Örneğin TKP/ ML'nin oluşum ve sonrası geçirdiği süreçte, tekrar tekrar bölünüp parçalanmasını uluslararası saflaşmaya çıkarmak olası değildir. Örnekleri çoğaltabiliriz. Ama gerekmiyor. Bu bakımdan, devrimci hareketin atomize oluşumunda uluslararası durumu gözden kaçırmayalım. Ama daha çok özgülümüzdeki nedenleri ortaya çıkarmaya çalışmalıyız. geleceğimiz açısından çok daha faydalı olacaktır. Zira özgüldeki farklılığı açığa

çıkarmak bugünün sorunlarına vereceğimiz cevapları netleştireceği gibi, gelecek perspektifimizde sağlıklı temeller üzerine oturtmamızı sağlayacaktır.

Devrimci hareketin oluşumunda, uluslararası etkinin olumsuz yönü, olduğundan fazla gösterilmektedir. Bu noktadaki abartı, devrimci hareketin küçümsemesine yol açıyor. Oluşumlar, "angaje" olarak değerlendiriliyor. Marksist-leninist sıfatını kullanan kesimler, ayrımsız bir sıfatla damgalanıyor. Marksizm-leninizm sıfatını kendine yakıştıranlar içerisinde, varlığın temelini bir yerlere "angaje" olmaktan görenleri inkar edecek değilim. Devrimci çevrelerce TKP için, "Moskova hapsirsä TKP nezle olur"sözü sıkça söylenmiştir. Devrimci örgütlerin tek tek durumları açısından, uluslararası alanda söylenenleri eleştirisiz kabul etme gibi sakatlıkları da olmuştur. Bazı örgütler için saflaşmalarda körce tezlerin savunulması olmuştur. Örneğin; Mao'nun AEP tarafından reddi, ve hemen peşinden ülkede takipçilerini yatırmıştır. Ana Parti-Yavru Parti anlayışının bir devamı olarak karşınıza çıkmaktadır. Benzer örnekleri sıralayabiliriz. Devrimci örgütlerin, uluslararası saflaşmalara yönelik tek tek tutumlarındaki sakatlıkları, ortaya çıkarmak oldukça önemlidir. Ancak arkadaşların "karıştır-barıştır" yöntemi faydadan çok kafaların karışmasına yarayacaktır.

ÇKP'nin başını çektiği Marksist-leninist kesimin, modern revizyonizmin karşısında aldığı tutum ve ortaya koyduğu teorik tezler "içinde sakatlıklar taşısa da" Stalin sonrası saflaşmanın boyutunu oluşturmaktadır. Marksist-leninist'leri o dönemdeki saflaşmada yerini ÇKP ve AEP tarafında belirlemele doğru bir tutumdur. BPKD ile Çin'de yaşanan olaylar Stalin sonrasında uluslararası saflaşmanın bir devamı niteliğindedir. BPKD'nin uluslararası alanda yarattığı etki, bir dizi genç komünist örgütün doğmasına neden olmuştur. TKP/ML'nin oluşumunda BPKD'nin etkisi tartışma konusu bile yapılamamaktadır. Çünkü TKP/ML BPKD'nin bir meyvesidir. TKP/ML oluşum ve sürecinde modern revizyo-

nizme karşı tavır almasına "angaje" mi diyeceğiz? Devlet, devrim, proleterya diktatörlüğü gibi bütün temel konularda, Marksizm-Leninizme sahip çıkılıp savunuların yanında saf tutmak neden "angaje" olsun?

"Değişerek dönüştürmek için" yazısının bütününi ele alamayacağımızı başta belirtmiştik. Buraya kadar söylediklerimizi ve yazının bütününi gözönünde bulundurarak, şunları özet olarak söylemek mümkün:

1) Uluslararası alanda bir tufan yaşandı.

2) Uluslararası alanda komünist hareket içinde kamplaşma yerle bir oldu.

3) Ekim devrimi sonrası; Stalin'den Troçki, Buharin'e uzanan saflaşma, Marksist-leninist'ler ile anti marksist-leninist'ler arasında bir çatışma değildir.

4) Kruşçev, Stalin'in devamcısı ve iki dönem arasındaki fark, "hayal" leri çıkarsak geriye birşey kalmaz.

5) Kruşçev'e karşı tavır alan Mao, Lin Piao karşısında "diz çökmekten" kurtulamamıştır.

6) Yanıp kül olan dağın yeri, ufak tefek tepeliklere karşılık düzenlenmiştir.

Bu özetlemeyi sonra özgül ilişkine söylediklerime geçebilirim artık.

Sınıfları da ortadan kaldırmak istiyoruz

"Devrimci yelpazede eskiye ait olan kulvara oynuyor; onu, *Yeni Demokrasî* vb. ile paylaşmak istiyor. Böylece *Komün*, kendi temennisiyle çelişkiye düşüyor. Daha ilk adımda belli noktalara kazıklar dikmekle işe başlıyor."(6)

Bu eleştirinin, hangi mantığın ürünü olduğunu bilmemize rağmen, söylediklerinde doğru yönler olduğunu kabullenmek gerekir. Komünarların kendi tarihsel süreçlerine ilişkin tutumlarında, çekingenlik göze çarpmaktadır. Tutumları, birlik konusunda da "temenni" leriyle çelişmektedir. Ancak, arkadaşların doğru vurguları subjektifliklerini ortadan kaldırmıyor. "...Bugün geline nokta da nesnelliğin birlik açısından sunduğu önemli olanak ve fırsatların görünmediği" söyleniyor. Birlik sorununu, somut değilde soyut geleceğin bir meselesiymiş gibi ele almakta-

durlar. Komün'ün birlik çağrısını sadece gelenek çevresini kapsamadığı açıktır. Gözden kaçırılmayacağı nokta; birlik önerisini hali-hazırda mevcut durumun ifadesi olması gerektiğidir. Bu durumda Komün'ün, "esasa ilişkin 1. Kaypakaya'nın" demesi, "... Birlik açısından sunduğu olanak ve fırsatların görülmediği" eleştirisine haklı çıkarmıyor. Ancak özel olarak vurgulamak gerekiyor. Bugüne sürece ilişkin esasta ortaklıklar sözkonusu ise, geleneğimizin ve UKH' in tarihine ilişkin bir takım önemli farklılıklar ortak bir merkezde toplanmanın geçilmemesi gerektiğini bilince çıkaralım.

Gelecek dönemde, devrimci hareket nasıl bir şekillenmeye girecektir? Kesin cevaplar vermek mümkün değildir. Esas sorun, mevcut durumda birlik sorununa olabilirliği ölçüsünde çözüm sağlamaktır. Olasılıklar içerisinde en uygun görülen ideolojik-teorik tezleri itibarıyla ayrılıklarını izah edemeyen örgüt çevrelerin belli merkezlerde toparlanması olmalıdır. Yoksa "olanaklar" adına pratik değeri olmayan önerilerle bir yerlere varılamaz.

Birlik konusunda bir çerçevenin çizilmesi arkadaşlarca da tümenden reddedilmiyor. "...birlikte yürüyebilecekleri yolu işaretlemek açısından da bir takım 'kazıklara' ihtiyaç vardır." (7) "Kazıklara" ihtiyaç olduğu görüldüğü gibi arkadaşlarca da kabul edilmektedir. Ancak çıkmayı düşündükleri "kazıklar"ın içi ve dışı konusunda söyledikleri pek anlaşılıyor. Çerçevenin içi doldurulmayınca, çerçevenin kendisini tartışmak hem zor oluyor, hem de tartışmanın pratik paydasi belirsizleşiyor. Daha önemli bir konu, kendi önerilerinin aşmazını görmek için önemli olacaktır. Sözelimi Devsol'dan partizana uzanan kesimi, bir merkezde toparlamaya mümkün görmüyormusunuz? Ya da, Devsol, Devyol gibi aynı kökten gelen yapıları, bugün bir merkezde toplanmak olanak mı? Olanaklı ise, ortaya konulmalıdır. Komün'ün çıktığı "kazıklara" yönelik eleştiri çıkmayı düşündükleri "kazıklar"ın içi ve dışı ortaya konulmadığı için (bir takım genel şeyler söylemiş olmasına rağmen) belirsiz bir durumdadır. Komün'e öneriliyor: "yeni temeller üze-

rinde, daha geniş ve güçlü bir birlik oluşturmaya hizmet edecek, yeni bir birlik perspektifini oturtmak,... konuya devrimci kamuoyu önünde tartışmaya açmanızı öneriyoruz." (8)

Açık konuşmak gerekir. Arkadaşlar henüz önerirken, birileri bir kaç senedir bu işi yapmaktadır. iki yılı aşkındır komün'de daha geniş çevrelerce yapıldı/yapılmaktadır. Öneriyle birlikte, kuru çesmecilerden farklı neler yapmak istedikleri ortaya konulmalıydı. Zira önerinin benzeri yapılmış ve yapılıyor sa onun değerlendirilmesi ile işe başlamak gerekir. Madem tecrübelerden öğrenmekten söz ediyoruz, o zaman öğrenelim. Kuru çesmeciler, sosyalizmin sorunundan, öncü örgütün yaratılmasına kadar, çok farklı konuları tartıştılar. Bazı örgütlerin değerlendirilmelerine bakılırsa kuru çesmenin sonucu; "midyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmak" kuru çesme toplantılarının öğrettiği; devrim cephesinde yer alan yapıların, (en azından önemli bir kesimini) bir merkeze toparlanmanın koşulları olgunlaşmış değildir. Kaldı ki bu toplantılara katılan, kesimler, sosyal-emperyalizm tezinden tutulunda, Stalin sorununa kadar önemli farklar taşımayan kesimlerdir. Niyetim, kuru çesme toplantılarını değerlendirmek değil, sadece arkadaşlara hatırlatıyorum. 12 Mart sonrasında günümüze uzanan bir takım birlik girişimleri oldu. Gelişimleri farklı tarih koşullarda gerçekleştirilmiş olsa da değerlendirilmesi gerekiyor. Öneri böyle bir değerlendirmeye gündeme gelmiş olsaydı, türleriyle farklılıklar ortaya çıkacak ve öneri daha da anlamlı olabilirdi. Lenin şöyle söylüyor:

"Şimdilik, bir Marksist'in, her teori gibi daha çok esas olan, genel olan, yaşamın karmaşıklığını yaklaşık olarak gösterebilen dünyanın teorisine sınıksız takılıp kalmaması yaşayan gerçeği, kesin ve somut olguları, hesaba katması gerektiği bu sözcüğümüz gerçeği iyice özümlemesi gerekir." (9)

Koşullar, kimilerle bir merkezde olunabileceğini ve kimilerle de farklı türden birlikler oluşturmaların mümkün olduğunu cevaplamaya önemli ölçüde uygundur. Bu durumda, belirsiz birlik önerilerinin üzerine tartışmak (hiç fay-

dası olmaz demiyorum) pratik işlevi olmayacaktır. Eğer varsa, birlik olunması mümkün görülen çevreler, bunlar üzerinde tartışıp konuşmalıdır. Söylenenlere devam edersek; "solda" mevcut durum iki ana kategoride toplanıyor.

"birinci eğilim" olarak adlandırılan kesim; kendine marksist diyen bütün örgütleri kapsamaktadır.

"Bu ana eğilimi, kendi içinde iki ayrı başlık altında kategorize edebiliriz. TBKP gibi yeni devrimci hareketin çerçevesi dışında kalan revizyonist-reformizm. Ki bu, batı tipi sosyal-demokratlaşmakta ifadesini buluyor. Öteki, önemli ölçüde bürokratism ve dogmatizmi karakterize eden, muhafazakar-radikal devrimcilik. Doğal olarak, bunların bir kısmının radikalizme tınak içinde bir radikalizmdir."

"ikinci eğilim : Sosyalizmin sorunları ekseninde kendi ve dünya sosyalist hareketinin tarihi ile hesaplaşma bağlamı içinde yeni arayışlara giren eğilimdir. Bu eğilimdekiler, hem hayli güçsüz, hem de alabildiğine idamık ve ideolojik-teorik kaos içinde bulunuyorlar. Aynı zamanda, pratikten önemli ölçüde yalıtık durumdadır. Gelecekte ne tür tutumlar takılacaklarını ve hatta bir kısmını devrimci pratik içinde yer alıp almayacağı, bugünden kestirebilmek mümkün değildir." (10)

Önerilen birlik tartışmasına "birinci eğilimin katılmayacağını" söylenenlerden öğreniyoruz. Yine arkadaşların, "birinci eğilim" adlandırdıkları kesim, bütün devrimci örgütleri (bir iki istisna olabilir) kapsamaktadır. Bu durumda arkadaşların elinde; "ikinci eğilim" denilen kesim kalıyor. "ikinci eğilim"i oluşturan kesimin niteliği içinse: "hem hayli güçsüz, hem alabildiğine idamık ve ideolojik-teorik kaos içinde bulunuyor. Dahası; "pratikten kopuk gerçekte ne tür tutumlar takınacakları ve hatta bir kısmını devrimci pratik içinde yer alıp alamayacağını bugünden kestirebilmek mümkün değildir." denilmekte. Aynı zamanda, hesapların hesabını "ikinci eğilim" denilen kesim üzerine kurdukları da açık. Komünarlarda "ikinci eğilim" içinde değerlendirildiğine göre, komün'e, acil görev, bu eğilimi kapsayacak bir birlik tartışması açmak ve böylece ilk etapta "ideolojik-

teorik kaos" olacaktır. Böylesi bir "kaos'tan" kurtulmanın, komünarları daha geri bir düzeye çekmekten bir işe yarayacağını sanmıyorum. Evet *Komün*, "ikinci eğilim" olarak adlandırılan kesime karşı sektör davranmadan toparlayıcı politika izlemelidir. Ki bugün bu noktadaki politikası olumludur.

Arkadaşlar yazılarında, devrimci örgütlerin, geçmişine ilişkin, pratikte neyi ifade ettiği belli olmayan bir dizi tartışmalar yapıldığını söylüyor. Doğrudur. Ama görüyorum ki haklı bir eleştiri yanlış önerilere engel olmuyor. bugün esas sorun; devrimci örgütler arasında çekincesiz ideolojik-teorik tartışmanın sürdürülmesi, pratikte ise; sıcak samimi ve dostça ilişkiler içinde, hayatın her alanında güç ve eylembirliklerini kanallarının yaratılmasıdır. Bunun henüz başarılmadığı yerde merkezi bir öncü örgütün yaratılması için birlik tartışmalarının anlamı yoktur.

Bir merkezde çatışarak birlikte yürümek

Uluslararası ve özgülde devrimci ve komünar hareket içinde kaos yaşanmaktadır. Bu, sadece günümüzün sorunu olmasına karşılık, bugün daha da boyutlanmış bulunmaktadır. Kaos ortamı daha ne kadar süreceğinin kimse kestiremiyor/kestiremez.

SSCB ve D. Avrupa'daki gelişmeler bir yönüyle Komünarların işini kolaylaştırmıştır. Dünya proleterasının ve halk kitlelerinin gözünde kendine sosyalist diyen ülkeler, ciddi kafakarışıklığına neden oluyordu. Birçok örgüt ve grubun yıllarca yapmaya çalışıp da başaramadığını; SSCB ve Doğu Avrupa'da ki gelişmeler, çok kısa bir sürede yerine getirmiştir. Ne varki gelişmeler, aynı zamanda Marksizm-leninizm'e güvensizliği boyutlandırarak gündeme sokmuştur. Emperyalist sistemin insanlığa sunduğu vahşet karşısında devrim ve sosyalizm çıkışına daha güçlü sarılmak yerini ondan uzak durmayı gündeme getirmiştir. Dünya devrim cephesinin lehini müthiş gelişmelere karşılık, zeminde yükselen toz çevrenin görülmesini zorlaştırmış ve hali-hazır da önemli bir engeldir. Doğal olarak

varolan marksist-leninist anti marksist-leninist görüş ve akımlarının görmeyide zorlaştırmıştır. Farkın silikleşmesi durumunu marksist-leninistlerin nitelikleriyle birlikte düşünmek zorundayız. Özgülde devrimci hareketi de bu genel durumun dışında düşünmek mümkün değildir.

Devrimci komünar hareket üzerine bastığı toprağın sorunlarına ilişkin görüş ve çıkış perspektifini ortaya koyduğu oranda durum netleşmektedir. İçinde bulunduğumuz süreçte görüş ve perspektifler ortaya konulmakta ve bunun önemli bir çabası görüyoruz. Devrimci hareketin teorik ve pratik gelişme süreci kısa ve orta vadede nasıl biçimlenecektir? Bazı öngörülerde bulunmak mümkündür. Ancak marksistler gelecekte olabilecekler üzerine politika üretip bu günün görevlerini geleceğe aktarma gibi saçmalıklarla ilgilenemezler. Tam da bu nokta da, Komünarların çıkışını olumlu, ileriye yönelik bir atılım olarak görenler, ortak bir merkezden hareket etme perspektifiyle hareket etmelidir.

Mücadele Bayrağı'ndan bir grup arkadaşın *Komün* 6. sayısında yayınlanan, "küçük hesaplar bir kenara!" çağrılarının başlığı oldukça önemlidir. *Komün*'ün çıkışını ileriye dönük atılmış olumlu bir adım olarak çevreler için dikkate alınmalıdır.

Şimdi tartışma toplantımızda ileri sürülen görüşleri ele alalım. tartışmaya katılıp da görüşlerini eğilim olarak ortaya koyan arkadaşların söylediklerini önce özetleyelim.

"Rengi, görüngüsü (*Komün* için söyleniyor) beni çekmiyor. Bunun gerisinde neler var? *Komün*'ün kaygılarla hareket ettiğini düşünüyorum. Çıkıştan bugüne dek olumlu bir rota izlemedi. Bu anlamda da *Komün* hakkında görüşlerim olumsuz yönde pekişmeye başladı. Siyasi tespitler açısından önemli farklılıklar bulunuyor. Uluslararası alanda; Mao Zedung düşüncesi, partileşme sürecine ilişkin gösterilen yaklaşım. Ben merkezci bir tutum içinde hareket ettiğimi daha öncede söylemiştim. Böyle baktığımda gelecek vadedmiyor. Merkezçiler ve DABK'a birlik çağrısı boşuna körek çekmekten farksızdır. DP, Türkiye'ye dönüklüğü anla-

mında, BP'ye nisbeten daha olumludur. Bir zorunluluk olsa katılmak anlamında değil ama paralel olma anlamında BP veya DP ile birlikte hareket edebilirim. Şu an böyle birşeyin gerektiğini düşünmüyorum.

"DP'yi yeterince anlamış değilim öte yandan D.P'li arkadaşların kendilerini bütünüyle ortaya koyduklarını düşünmüyorum. (Ortaya koydukları yaklaşımlar içinde en dikkate değer olanın kendi dışındaki örgüt ve yapılanmalara gösterdiği olumlu tutum olduğunu belirtiyim. Bu aynı zamanda itifaklara yaklaşım olumluluğudur da.)

"A. Dervişin 'Genel hat üzerine'' yazısı (bu hali-hazırda devrimci partizanın yaklaşımlarına temel teşkil eden görüşlerdir.) İçsel tutarlılık taşımasına karşın muğlak ve eksik yanlar taşımaktadır. Bunun bir nedeni örgüti içten değiştirip dönüştürme iken bir diğeride perspektif "genel hat üzerine" yazısındaki kadardır. Bu yanıyla ümit verici olmaz.

"Yaklaşımlarını bütün olarak bu toplantı da irdeleyecek durumda değilim."

"Birlik üzerine tartışmalarda tarihe bakışta Komünarların Stalin'e yaklaşımları dolaylı bilgilerin verileri ile, doğru olumlu olmasına karşılık derinleştirilmeye muhtaçtır."

"Bugün *Komün* çok gençtir. birçok olumlu ve yeni özelliği içinde taşımaktadır. *Komün*'le birlikte hareket etmeyi uygun buluyorum

"Siyasetlerin büyük çoğunluğu araştırma sürecinde ve bunu devam ettiriyorlar. *Komün*'e gelince aynı gelecekte gelmemiz, çeşitli sorunlara ilişkin yaklaşımda daha çok ortak noktalar vardır. Ama süreç, *Komün* ile ortak noktalarından çok ayırım noktaların giderek öne çıkıyor. Sosyalizm sorunları, geriye dönüşler, Stalin sorunu gibi. *Komün* sorunlarla köklü bir hesaplaşmaya girmedir. Bazı tespitleri düzeltme yoluna gitti. Örneğin Kenan'ın yazısı kapsam olarak daha geniş. Bazı şeyleri sıfırdan başlamak gerekiyor. Bu yönüyle yaklaştığımızda *Komün* köklü bir kopuşu oluşturmuyor. Ama böyle bir şansının olduğunu düşünüyorum. Ancak bu, nokta da edilgen olduğunu söyleyeceğim. *Komün*'den ne

bekliyorum? Köklü bir hesaplaşmaya açık olması gerekiyor. Nispeten bütünlüklü bir çizgi belirlemesi burada önem taşıyor. Benim için *Komün* önemli belirsizlikler içindedir. Benim *Komün* saf-larına katılmam bir çaresizlik sonucu olabilir. Yani daha farklı bir seçeneğin olmamasının bir sonucu olabilir. Ya da *Komün*'de köklü bir değişimin olması gerekir. *Komün* 'de şu an böyle bir belirti zayıf görünüyor. Daha yakın düşündüğüm bir arkadaş çevresi olması durumunda onlarla beraber hareket etmeyi düşünürüm. Şu an kimler le sorusu da netleşmiş değil. Hali-hazırda tercih yapma zorunda kalsam farklılıklarımı korumak kaydıyla *Komün*ları tercih ederdim.

"Benim istediğim yeni bir oluşumdur. Bu nasıl olur? Varolan siyasi yapılanmalardan herhangi birinin kendi içinde dönüşerek ortaya çıkmaz. Ancak mevcut yapılar içinde bulunan marksist aydınlar, yapıların dışına çıkmış olanlar ve artısı. İşte bu marksist aydınların ortaya koyacağı perspektif yeni bir yapının oluşumunu sağlayabilir. İçinde bulunduğumuz durum (devrimci durum açısından) Lenin dönemine değil, Marks dönemine daha çok benziyor. İhtiyatlı olmak gerektiğini belirterek şöyle söylüyorum: Marks döneminde kendine özgü birlikler oluşmuş. Lasallacılar' dan, Bakinici' ler vb. kadar. Bugünkü koşullarda da benzer birlikler yaratılması mümkündür.

"Bugün sorunları, ideolojik-teorik olarak kapsamlı tartışmak isteyenlerle bir tartışma platformu (isteyenler kişilerle grup olarak) örgütlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Böyle bir çevrenin belirli bir disiplini olabilir. Pratikte de esas görevlerine bağlı çalışma yapmaları mümkündür."

"Söyleyeceklerim bazı yönleriyle tekrar olacaktır. Çeşitli düzeylerde yapılan tartışmalarda *Komün* hakkında düşüncelerimi söyledim. *Komün* hakkında bazı arkadaşlar da olduğu gibi, benim düşüncelerimde bir değişiklik yoktur. *Komün* geçmişin devamı durumundadır. Siyasi kaygılarla da olsa kendini sınırlıyor. Uluslararası alanda yaşanan teorik-ideolojik kaos kendim içinde geçerlidir. Bugün geçmişten çok farklı bir ortamda yaşıyoruz. Geçmişin

devamı olmak zorunda değiliz. Bu durumda kendini gelenek ile sınırlaması tutuculuktur. *Komün*lar Türkiye'nin sorunlarını ortaya koyabili rler. Ancak bu çok fazlaca önemli değildir. Herhangi birileri de yapabilir. Ancak sosyalizmin sorunları, parti inşası vb. gibi konularda güven verici değildir. önemli bir nokta; *Komün*'ün ne olacağı henüz belirgin olarak ortaya çıkmış değildir Söylemek istediğim; geleceği hakkında garanti istenmesi değildir. Genel teorik çerçevesi anlamıyla böyledir. Kapsamlı bir teorik perspektife sahip olur, ama yapıda fazlaca umut görmesen de içinde yer alabilirsin. Ancak bunu göremiyorum. İçinde yer alınarak değiştirilemez mi? Teorik olarak mümkün. Fakat muhalefet yürütmek için bir yapının içine girmeyi de doğru bulmuyorum. Ama programatik görüşler ortaya konulmuş ve yapının genel görüşleri olarak savunuluyor. Böyle yapılmasını bugünkü konuları itibarıyla doğru bulmuyorum.

"Özetlediğim görüşlerde ortak olan noktalar var, önce bunun üzerinde durulm.

"*Komün* geçmişin devamı olma özelliğinden kurtulamamış, görüşlerini ortaya koymada belli kaygılar içinde ve çekingen davranmaktadır. *Komün*'ün bu durumu doğal olarak kendini Kaypakaya geleneği ile sınırlama durumunda sırankmaktadır."

Eleştirinin doğru bir noktası vardır. *Komün*'ün çıkışıyla birlikte ortaya koyduğu siyasi tespitlerde ki, tarihine yaklaşım da şu veya bu ölçüde ürkek davrandığını daha önce de söyledik. Ürkekliğin birden fazla sebebi olabilir. Ama bence çeşitli kaygılardan çok, sorunların kapsamlı olarak henüz bilince çıkarılamamış olmasından ileri geldiğidir. Genel perspektifi kapsamlı olmasına karşılık bununla çelişen noktalar söz konusudur. Partinin teorik tezlerinde varolan sakatlıkların temeli ortaya konulmuş olmasına rağmen, önemli noktalarda hala pürüzler bulunuyor. Kaypakaya' nın teorik tezlerine ilişkin söylenenleri gözden geçirdiğimizde, bu pürüzleri görebiliriz.

Örneğin: Kaypakaya' nın sosyo-ekonomik yapı tahliline ilişkin gösterilen yaklaşım. İbrahim, tek yanlı olarak

ele alınıp olumsuzluğu görülüyor, ya da görmezlikten geliniyor. Devrimsiz feodalizmin halledilemeyeceğini söyleyen İbrahim; içbaşkalışım yoluyla kapitalizmin egemen olacağını söyleyende İbrahim' dir. Burada bizi olumlayan yönlerine vurgu yapmak ama, diğer yönünü görmemek kabul edilemez.

Yine bazı temel tezlerinin doğal sonucu olarak; parti inşası, Kürt sorununda gösterilen yaklaşım, cumhuriyet tarihine ilişkin ortaya konulan görüşler içindeki bir sakatlıklar, bütün yönleriyle ortaya çıkarılmış değildir. Bu anlamda, *Komün*ların kendi tarihlerine ilişkin söyleyecekleri, tamamlanmış olmaktan henüz uzaktır.

Arkadaşların söylediklerinin sakatlığına gelince; *Komün*, geçmişin tekrarı anlamında basit bir devamcısı değildir. Savunulan teorik tezlerinde, nesnellik ile uyum içinde olmayan, hayata aktif müdahale etmemizin önünde engel teşkil eden yanlışlıkların temizlenmesi perspektifi ile hareket etmektedir. Bu perspektifle geçmişin devamı olmak bir kusur değil, zorunluluktur.

Bir dönemin savunulan görüşlerini pratiğin süzgecinden geçirerek ayıklamak, teorik perspektif kazanmanın kaçınılmaz yoludur. Ayıklama yerine 'toptancılık' rededilmelidir. İbrahim'in kendinden önceki, devrimci ve *Komün* hareketi (içerisinde eksik ve sakatlıklar taşımaya rağmen) sahiplenerek hareket etmesi, somutla da "TKP'nin mirasçısıyız." demesi tarihe ilişkin doğru bir yaklaşımdır. *Komün*ların bu doğru yaklaşımı benimseyerek İbrahim' i yerli yerine oturarak devamcısı olduğunun yanlışlığı olmaz. Mesele ortaya konulan tezlerin tek tek sakatlıklarını ortaya koymaktır. *Komün*lar, bunu yapmak isteyenlerle beraber yürütmeye hazır olduklarını açıkca ortaya koydular. Söylenende samimi olup olmadığı görülmek isteniyorsa, bunun yolu beraber yürütmekten geçer.

"Kendini Kaypakaya çevresiyle sınırlama durumunda olması...."

Kullanılan araç ve yöntemler temel bir sorun olmasına karşılık yeterli değildir. *Komün*ların perspektifi kendisini geçmişin mirasıyla sınırlamadığı gibi, Kaypakaya çevresiyle de kendilerini sınırlamamakta. Ancak "Kaypakaya

çevresiyle sınırlıyor" denilmesine, 'ayakları yere basmayan bir değeriendirmedi' diyerek, işin içinden çıkmakta bana doğru görünmüyor. Böyle düşünülmesine önemli bir neden; Komünarların birlik çağrılarında bulunan bazı noktalar.

Komünarların yaptığı birlik çağrısında esas vurgu; Merkezçiler ve DABK' a yöneliktir. Bu kesimin kitle-selliği ve örgütlülüğü dikkate alındığında, yanlışta değildir. Ancak bu kesimin marksist olarak görülmesi, üzerinde durulması gereken bir konudur. Hiç şüphesiz ki, biçimlenmemizdeki yaşanan süreç başlı başına bir faktördür. Ancak bundan hareketle bir siyasi örgütü; marksist-leninist olarak adlandırmak ne kadar akılcı olur? Gelişen aşamada, hem merkezci kanat, hem de DABK' ın sorunları ele alışı ve korumaya çalıştıkları siyasi tespitler itibarıyla marksist olarak değerlendirmek ciddi bir tartışma konusudur. Ki, Komünarlar bu kesim için; muhafazakar, dogmatik oldukları tespiti yapmaktadır.

Komünarların siyasi tespitleriyle, dogmatik kesimin siyasi tespitleri arasındaki uçurum kaba bir bakışla bile görülebilmektedir. Ortak yönler yokmu? Vardır. Ancak, tek tek siyasi tespitler noktasında Komünarların ortaklıkları diğer devrimci örgütlerle de vardır. Evet geçmişte yapıldığı gibi komünist olma ya da görmeyi basit bazı farklılıklarla açıklayamayız. Zira içeriği doldurulamayan sıfatlamalar, niteliksel farklılıkları beraberinde getirmediğini gördük, zararını da çekti. Komünarlar, bu kesimi marksist-leninist olarak görme ve diğer bazı devrimci örgütlerle arasındaki farkın izahını yapmalıdır. Bize yapılan birlik çağrısında önceliğin bu kesime yönelmesinin mantıki yanı; ortak bir şekillenme ve bu sürecin karşımıza çıkardığı sorunlar biçiminde olduğudur. Birlik çabası için bu, önemsenmeyecek bir olgu değildir. Kesimlerin bir merkezde toparlanmaya yakın olmaları durumunda, belirlenen bir programı temelinde birlik sürecini başlatmak mümkündür. Komünarların birlik çağrısında da bu düşüncüyü görüyoruz. Şöyle söyleniyor:

"TKP/ML' nin güçlerinin mevcut

dağınıklığının nedenlerine gözlerini kapayan ve bu birliğin, yeni ayrılıkları doğuracağı açıktır. Bu bakımdan, sorunların üzerine gitmeyen, bir bakıma teslimiyetçiliğin ifadesi olan birlik anlayışında olmadığımızı, tersine ayrılıkların kaynağına inen ve onları tartışma/ikna/ dönüştürme yoluyla daha yüksek bir birliğe dönüştüren bir anlayışla hareket etmenin tek doğru yol olduğuna dikkat çekiyoruz."

Evet, Komünarların bu perspektif ile birlik çağrıları doğru ve yerindedir. Perspektifi zedeleyen unsurlar vardır. ve bunlara kısaca değinmiştik. Pürüzlere çakılıp kalmanın da anlamını da görmüyoruz. Kullanılan araçların işlevi, çeşitli pürüzleri kaldırıp atacaktır. Komünar hareketindeki bu perspektifi görmek gerekir. Dolayısıyla Komünarların pürüzlerini öne çıkarılıp değerlendirme yaparak sonuca varmak yerine; perspektif öne çıkarılmalıdır. Ve farklılıkların bilincinde olarak Komünar saflara etkin olarak katılmak gerekir. Lenin şöyle diyor:

"Biçiminin aksayan, gelişmemiş karakteri, içeriğin daha ileriye götürülmesi yönünde herhangi bir ciddi adım atılmasını olanaksızlaştırır; bu durum utanılabilir bir durgunluğa neden olur, enerji israfına, sözle eylem arasında farklılığa yol açar. Hepimiz bu farklılığın acısını sefilce çekiyoruz." (11)

Lenin'in bu sözlerini kısmen tesirten ele alarak söylüyorum. Komünarların yakaladığı ana halkayı görmek yerine, pürüzlerine takılıp kalmak, pratikte bizleri etkisiz bir duruma düşürecek. Bu görülmelidir.

"Ben-merkezci tutum takındığı" eleştirisine gelince; Komünarların genel yaklaşımı açısından haklı bir eleştiri olmadığını düşünüyorum. Gelenekten gelen bazı arkadaşlarla görüşmelerde takınılan tavır ve daha da önemlisi, çıkışı kendilerinde görme tutumları ve kendilerinden önce bir takım çevrelerce söylenenleri yok saymaları....

Önce şu noktayı açıklığa kavuşturmak gerekir: Gelenekten gelen çevrenin küçümsemeyecek bir bölümü, şu veya bu nedenden ötürü, örgüt veya örgütlerin dışında bulunuyor. Yine bu kesimin büyük çoğunluğu, kendi halinde

edilgen durumdadır. Bu kesimi dışlama politikası yanlıştır ve Komünarların vurgusu da bu noktadır. Ancak bu, kesimi aktif mücadeleye katmanın zor olduğu da kabul edilmelidir. Bunu bir benzetmeyle ifade edersem: "Sütten ağzı yanan yağurdu üfleterek yer." Bu kesimin birikim ve tecrübe bakımından, hayli zengin olduğu doğrudur. Bu konularına karşılık, sorunları omuzlamaya yanaşmadıkları kanatındeyim. Masa başında bu kesimle anlaşmak kolay olsa da ileriye dönük atılacak bir adımda, kırk kırk yararcasına hareket edeceklerdir ve etiklerini söylemek te yanlış olmaz. Kanaatimce bu kesimler önemsenmelidir. Ancak hali-hazırda fazlaca iş görmeyecekleri de bilinmelidir.

"Değiştirerek Dönüştürmek İçin" başlığı altında yayınlanan yazıda şu söylenene bakalım:

"Değişerek kaynaşmak ve yeni temeller üzerinde daha güçlü bir birlik yaratmanın yolunu açmak ve araçlarını yaratmak için; bugün atıl durumda olan birçok birikimli devrimci unsuru bir araya toplayabilmek ve marjinalliğin ötesine geçebilecek devrimci bir odak yaratabilmek için;"

Bu satırları yazan arkadaşlar, "atıl durumda" olanlara fazlaca yabancı sayılmaz. Bunların ne yapmak gerektiğini, nereden başlamak gerektiğini bildiklerini söyleyenler olduklarını da bilirler. Şimdi kalkıp bunların; "atıl durumun", "partileşme süreci ve teorik inşaa üzerine somut anlayışlar ve yaşamın dayattığı gerekliliklere yanıt veren bilimsel temellere dayalı bir perspektifinin ortaya konması önemli bir gereklilik haline gelmiştir." diyerek ortaya konmasının, bu kesim için çok fazla bir anlam olmayacağını bilmeleri de gerek. Tabi biz bugünden sözediyoruz. Kaldı ki arkadaşların kendileri de, "atıl durum"da olanların "gelecekte ne türden tutum alacakları" ve "bir kısmının devrimci pratik içinde yer alıp yer almayacakları belli değil" demektedirler. Kısacası; Komünarlar bu kesimden gelecek desteğe gözlerini kapamamayı, her boyutta yapacağı katkıları küçümsemeden hareket etmeli. Ama bu kesimin durumuna denk düşecek bir politikanın üzerinde yükselmenin bilincinde de olmalıdır. Bir

arkadaşın "ben merkezci eleştirisinin diğer noktalarına ilişkin düşünmek gerektiği kanaatindeyim.

Öte yandan, tartışmacı arkadaşlarımızdan birinin, bugüne ilişkin çözüm sunduğu "perspektif", bir çözümsüzlük perspektifinden ileri gitmiyor. İdeolojik-teorik sorunları bütün yönleriyle tartışacak insanlarla bir tartışma platformu." Daha önce söyledim, ama yenilemek durumundayım. Bir kere böyle bir işe girişmeye gerek yok, çünkü yapanlar vardır. Kuruçeşmeciler üç yıla yakın bir süre aklımıza gelen birçok sorunu tartıştılar. Aynı zamanda tartışmaları önemli bir kesimi de yayınlamış durumdadır. Birileri kalkıp yapılandıran çok daha geri düzeyde kalacağı baştan belli olan; "ideolojik-teorik sorunları tartışarak birlik tartışmasını" başlatmak istiyorsa, ne derece üzerinde durmak gerektiği bir yana, şu ana kadar yapılanın kötü bir kopyasından ileri gidemeyecektir. Öneriye başka bir açıdan baktığımızda ise böylesi bölünmüş, parçalanmışlık karşısında yeni bir kümelene de ifadesini bulacaktır. Niyet olarak, bilimsel bir teori ve onun üzerinde yükselcek güçlü bir öncünün yaratılması olabilir. Burada önemli olan niyet değil, "çözüm" diye önerilenin yaratacaklarıdır.

"Benim istediğim yeni bir oluşumdur." diyor ve "marksist aydınların ortaya koyacakları perspektif bu çıkışı sağlayacaktır." diye devam ediyor.

Öncü örgütünün kendisinin, bir araç olduğunu sık sık tekrarlarım. İdeolojik-teorik sorunların bütün ağırlığıyla kendisini hissettirdiği bir dönemde bulunmamıza karşılık, teori "fetişizm"i kabul edilemez.

Sosyalist hareketin, önüne koyduğu görevlerle kendi dışında nesnellik bir bütünlüğü taşımalıdır. İçinde bulunduğumuz süreç; teorik görevlerle pratik görevlerimizin bütünlüğünü içinde davranmamızı emrediyor. İki şey bir arada yürütülemez değildir. Bunun teoriiyi hafife almakla da alakası yoktur. Evet arkadaş; böyle bir tartışma grubunun pratikte kopuk olmaması gerektiğini vurgulamıyor değil. Yine grubun kendi içinde gevşek de olsa disiplini olmasını gerektiğini söylemektedir. Esas amacın ideolojik-teorik sorunları çözmek ola-

cak olan grubun niçin, ne amaçla disiplin uygulayacağını ve ne düzeyde disiplin uygulanacağını çıkarmak zor değildir." Pratik görevlerden de kopmamak" ne yaratacaktır? Pratiğe biraz fazla önem verenler kendi çevresine üç-beş insan toplamaktan ileri gitmeyecektir. Arkadaşın iyi niyetinden kuşku yok. Ancak, bu yeterli olmuyor. Sanırım her insan, söyleyip yazdıklarına, içinde bulunduğu durumda birşeyler katar. Ama önemli olan; söylenen ve yazılanın hayat açısından işlevinin ne olacağını ve nasıl bir sonuç doğuracağını yaklaşıklık olarak görülmesidir.

"Programatik görüşler ortaya konulmuş ve yapının genel görüşleri olarak savunuluyor. Böyle yapılmasını Komünarların nitelikleri itibarıyla doğru bulmuyorum." diyor bir başka arkadaş.

Komün'de ortaya konulan görüşlerden hareketle şunu söylemek mümkündür. Çizilen teorik çerçeve belli bir bütünlük taşımasına karşılık bunlara tamamlanmış gözüyle bakılmıyor. Ortaya konulan teorik tezler üzerine tartışmanın kapanmamış olması, ortak noktaların genel görüş biçiminde savunulmasını yanlış kılmaz. Ortaya konulan teorik görüşleri eksik ve hatalarına rağmen, belirli bir tarihsel sürecin şekillenmesi olarak ele almak gerekiyor. Tarihsel süreçle ilişkin eleştirel yaklaşım doğal olarak bir dizi konuda ortak sonuçlara varılmasını sağlamıştır. Bu anlamda, hareketin yaratılmasında ortak görüşlerin pratik işlevini görmek gerekiyor. Aksi takdirde, kim neye göre hareket edecektir?

İki noktaya dikkat etmek gerektiğini düşünüyorum:

Ortak olan düşünceler, genelin hareket perspektifini oluştururken, her konuda teorik tartışmada kendi içinde ve çevresinde sürdürülmesidir. Lenin'den iki alıntı vermek istiyorum.

"Rus yaşamından sızan hal kaynaşmasının bütün o damarlarının ve dereciklerini, tek bir büyük sel halinde birleştirmemiz gerektiği halde, deyim yerindeyse devşirmeyi ve bir araya toplamayı biz beceremiyoruz. Gerçekleştirilebilir bir iştir bu."(13)

"Hem siyasal hem de örgütsel yönden hareketimizin en ağır kusurlarından

biri bütün bu güçlükleri kavramayı, onlara kendine uygun gelen işi vermeyi bilemememizdir."(14)

Evet, büyük düşünmeliyiz, ama küçükten başlamak zorundayız. Tartıştığımız ve benzer düşünen yoldaşlara önerim: Ayrımlarımızı yok saymadan, güçlü bir Komünar hareket için birlikte yeni inşa edelim ■

DİPNOTLAR

- 1) Komün s. 2 syf. 32
- 2) Komün s. 4 syf. 35
- 3) Komün s. 5 syf. 37
- 4) A.g.d s. 5 syf. 58
- 5) Nisan tezleri ve ekim devrimi syf. 23
- 6) Komün s. 4 syf. 34
- 7) A.g.d s. 4 syf. 34
- 8) A.g.d s. 4 syf. 37

*) Devrimci hareketin dağınık vaziyetini hafife alma biçimindeki düşüncelere göz kırpmak değil. Ancak devrimci hareketin böylesine bölünmüşlüğü bugünüme özgü olmadığı gibi, tarih te sadece bizim başımıza da gelmiyor. Bu bakımdan devrimci hareketin dağınıklığı yapılması gerekenlerin önüne geçirilmeden problemin çözümünün daha uzun bir tarihsel sürecin sonucu olduğu bilinciyle hareket edelim.

- 9) Nisan tezleri ve ekim devrimi syf. 25
- 10) Komün s. 5 syf. 35
- 11) Bir adım ileri iki adım geri syf. 238
- 12) Komün s. 4 syf. 37
- 13) Ne yapmalı syf. 74
- 14) A.g.e syf. 82

DEVİRİMİZİN SORUNLARI

"CAN ÇEKİŞEN EMPERYALİZM" Dİ SOSYALİZME NE OLDU?

Emperyalizmin dinamikizmleri

Daha başından ortada duran bir sorun var: Aksaklık, Lenin'in emperyalizm teorisinin kendisinde değil, onun kavranışında. Aksaklığın geri kalan kaynağı ise, geliştirilip her yeni süreçte somut gerçeklikler bazında sürekli zenginleştirilemeyeşinde. Sorunu, birkaç sayıda ve çeşitli başlıklar altında ve farklı yaklaşımlarla tartışmayı yararlı görüyoruz. Bu amaçla, bu sayıda Amerika Çöküşte kitabının yazarlarından Raymond Lotta'nın, Kazanılacak Dünya'nın 1985'te yayınlanan 2. sayısında da yer alan bir yazısını özetliyoruz. Yazıya bazı uzun parantezler açmayı yararlı gördük. Amaç, bu tartışmada okuyucunun eline değişik ipuçları verebilmek.

Emperyalist dünya ekonomisinin boğazına sarılan bir kriz var bugün. Bu krizi, basit olarak üretici güçlerin gelişmesinin karşısında duran bir sistemin ürünü biçiminde açıklamak doğru değil. Çünkü, 2. Paylaşım Savaşı'nı izleyen 30 yıl boyunca devam eden istikrarlı ve dinamik bir genişleme ile karşı karşıyayız. Dünya emperyalist sistemi, bu genişleme sürecinde, sadece sömürge ve yarı-sömürgelerin önemli parçalarını eline geçirmekle kalmadı. Sömürge ve yarı-sömürgelerde, kendi sızmasının ürünü olarak, dönüşümler gerçekleştirdi. Ki burada, emperyalizmin genişlemesi ile krizin azgınlığı arasında, bir ilişki-çelişki vardır.

Hemen bazı rakamlar verelim: Emperyalist ülkeler, 1975'de dünya imalat değerindeki artışın, yüzde 91.5'inden sorumluydu. Bunların, gayrisafi milli hasılları, 2671 \$'dı. Sömürge, yarı-sömürgelerde bu oran, sadece 266 \$'dı. Farklı bir deyimle, sömürge ve yarı-sömürgelerin nüfusunun yüzde 40'ı, mutlak bir yoksulluk içindeydi. (Krizin azgınlığının bir kanıtı.) Öte yandan, 1960'tan sonraki 16 yıl içinde, sömürge ve yarı-sömürgelerin mamül ürün ithalatı hızlı bir artış gösterdi;

dünya toplam ithalatının yüzde 19.5'inden, yüzde 45.1'ini kapsamaya yükseldi. (Sömürge ve yarı-sömürgelerde, emperyalizm eliyle dönüşüme bir kanıt.) Kimi sivrilmiş örnekleri anımsatmak da olası: ABD liderliğindeki blokta, en fazla çelik üretmede, Brezilya 8. sırada. Dünyanın en büyük tekstil fabrikası ise, Mısır'dadır. G. Kore'de, bugün endüstrinin gayrisafi milli hasıla içindeki oranı, ABD'den çok yüksek. G.Kore, bu hızlı dönüşümü 1960'tan sonra yaptı.

2. Paylaşım Savaşı sonrası dönemde, emperyalist ülkelerde sabit sermaye yatırımı, verimlilik ve satın alma gücünde, büyük artışlara tanık olundu. Aynı dönemde, sömürge ve yarı-sömürgelerde de hızlı bir büyüme gözlemlendi. Bu statüdeki kimi ülkeler, geleneksel emperyalist işbölümünden, bir uzaklaşma bile yaşadılar. Yarı-sömürgelerin birçoğunda, büyük değişiklikler oldu. Ancak bu ülkelerde, aynı süreçte sömürü ve talan hafiflemek bir yana, gitgide yoğunlaştı, yoğunlaşmakta. Bugün, ortalama bir Afrikalı, 20 yıl önce elinde olandan, yüzde 20 oranında daha az yiyeceğe sahip. Sömürge ve yarı-sömürgelerde krizin dehşeti, bugün yaşanan kadar, başka hiçbir zaman olmamıştır.

(Bu parantez benden: Dar kafalı solcular, sömürü ve talanın yoğunluğunu göstermek için, sömürge ve yarı-sömürgelerin, hain emperyalistler tarafından ne kadar geri bırakıldığını kanıtlamak zorunda görürler kendilerini. Bu ülkelerdeki köklü dönüşümü görmezden gelirler. Onlara göre, burjuvazimiz bile varsayılmaz. Sana yi yok! Olan, montaj falan filan!.. Oysa, genişleme ve sömürünün derinleşmesi atbaşı giden olgulardır.)

Emperyalist sisteme ilişkin olarak ileri sürülen durgunluk görüşü, leninist emperyalizm tezine karşı konumlanmaktadır. Bu yapılırken de, marksist literatürdeki "zincire vurma" kavramının çarpıtılmasına bel bağlanır. (Ancak bizde, bu durgunluk görüşüne en çok da leninist olma iddiasında olanlar sarılmakta.) 2. Savaş'tan sonra, yeni-sömürgelerde, kimi önemli eğilimler çıktı.

Emperyalizmin ikili rolü

(Raymond Lotta'nın, Baran'ın "durgunlukçu" görüş açısını eleştirisinin özetine geçmeden önce, bir uzun parantez açmak gerekiyor. Ki öncelikle, leninist açıdan emperyalizmin ikili rolünü anımsatma zorunluluğu var.

Emperyalizm bağlamında vurgulanması gereken bir nokta da şu: Lenin, emperyalizmin her açıdan ikili rolü ve yanını vurgulamıştır. Ancak, sonraki gelenekler işi, ikili rolün bir unsurunu öne çıkarma gerekliliğinin ötesine vardırıldılar. Ajitasyon ve propaganda sloganları ile teorik ve siyasi tespitleri, her koşulda ayınlattırıldılar. Böylece Lenin'inin teorisinde emperyalizmin, yalnızca "gericiliği, baskı ve şiddet eğilimi, asalaklığı, durgunluğu, çürümüşlüğü"nden ibaret olduğundan hareket edilmiş oldu. Lenin'in vurguladığı ikinci yan, sürekli perdelenildi. Ne yapılmış olundu? Emperyalizmin somut dinamikleri yerine, teori ve pratik, "olması istenen"e göre inşa edildi. Bu, onyıllardır devrimci teori ve kaçınılmaz olarak, devrimci pratiğin handikaplarından biri olageldi.

Emperyalizm açısından, öne çıkan iki yanlış üzerinde duralım. Birincisi; yarı-sömürge ve sömürge ülkelerde, emperyalizmin iki işlevi. İkincisi; kendi içindeki ikili yanı. Bunu, emperyalizmin iç ve dış dinamikleri olarak ifade etmek de olası. Bugüne kadar, çoğunlukla her iki bazda da yalnızca bir rolüne vurgu yapıldı. Bir yönüne vurgu yapmak, esas yönünü öne çıkarmaktan ziyade, ikinci yönün reddine vardırıldı. Bu iki noktayı somutlaştırmak gerekiyor.

Emperyalizmin, yarı-sömürgelerdeki ikili rolünün çarpıldığını belirtmiştim. Buna bir örnek.

"... emperyalist sömürünün gerçekleştirilmesi için belirli ölçüde kapitalist ilişkiler gerekli olmakla beraber, bu feodalizmin tasfiyesini öngörmez; tersine, çözümleri halindeki feodalizme dayanarak... onu dayanağı durumuna getirir..."(1)

Aşağı yukarı aynı anlayışla çakışan, yanlış kavrayışları vurgulamak açısından, şimdilik bir örnek yeterlidir. Sayısızca benzer alıntılar sıralanabilir. Çünkü dönüp do-

laşıp, aynı şeyler tekrarlanıyor. Ancak bir noktayı vurgulamadan geçmeyelim; geleneğimizin bu konudaki yanlışlığı, daha kaba ve yaygındı. Emperyalizmin ikili özelliğinin, mekanik ve tek yanlı ele alınışı, 'pes' dedirtecek kadardı. Bütün vurgular, işlevlerden biri üzerinedir. Adeta bir saplantı olmuştu bu. Emperyalizm, feodalizmi hiçbir biçimde, yani sittin sene tasfiye edemezdi! Üretim araçları ve dolayısıyla da üretim biçimini de geliştiremezdi!

Bu da bir teori. Görünüşte, keskin anti-emperyalist bir teori! Ama Lenin'in emperyalizm teorisi bu değil. Çünkü o, yukarıya aldıklarımızdan çok farklı şeyler söylüyordu.

"... emperyalizmin belli başlı niteliği, sermaye ihracıdır. Kapitalist üretim, Avrupa mali sermayesine bağımlılıktan kurtulması olanaksız hale gelen sömürgelerde, gittikçe artan bir hızla kök salmaktadır."(2)

"... burjuvazinin, güttide artan bir ölçüde sermaye ihracından gelen kazançlar ve 'kupon kırpmak'la yaşadığı, 'rantiye-devlet'in, tefeci-devletin yaratılması, güttide daha belirgin bir biçimde emperyalizmin eğilimlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu çürüme eğiliminin, kapitalizmin hızlı gelişmesini önleyeceğini sanmak yanlış olur. Önlemez. Emperyalist dönemde, bazı sanayi kolları burjuvazinin bazı katmanları, bazı ülkeler bu eğilimlerden birini ya da ötekini küçük ya da büyük ölçüde gösterirler. Genel olarak kapitalizm, eskiye göre çok daha büyük bir hızla gelişmektedir."(3)

2. Paylaşım Savaşı'ndan başlayıp günümüze kadar, emperyalizmin merkez ve merkez-kaç arasındaki gelişimi, gerçekten de Lenin'in tanımladığı o genel doğrultuda gerçekleşegeldi. Yarı-sömürgelerde ve genel olarak sömürgelerde, kapitalist üretim biçimi, "gittikçe artan biçimde kök saldı" ve emperyalizm, "genel olarak eskiye göre çok daha büyük bir

hızla genişledi". İrdelemeleri, formülasyonlar düzeyinde yürütme, her halükarda amaç olmamalıdır.

Merkezde, merkez-kaç alanlarda emperyalizmin genişleme dinamiklerini yadsınak, nesnel gerçeklere gözlerini yummak, kendini kandırmak olur. Bundan da en çok zarar görecektir olan, elbette kendini kandıranlardır. Hedefimizi, bütün yönleriyle göstermek ile boş hayaller üretmek arasında, dağlar kadar fark vardır.

Emperyalist sistemin, sosyalizme karşı ilk raundu kazanmışlığının şokunu yaşayanlar, nesnel gerçekliğin çok ötesinde yarattıkları hayallerin kırıklığı altında ezilmektedirler. Emperyalizmin, gelişme dinamikleri ile onun genel anlamda üretici güçlerin gelişmesi önünde bir engel oluşunu; farklı ifadeyle, sosyal gelişmeyi zincire vuruşunu bağdaştıramayınca, apışıp kalmaktır bu. Apışıp kalmanın ilk eylemi, bir çaresizlik belirtisi olarak, gerçekte olup biteni görmezlikten gelme ya da işine gelen kısmını görmek olur.

Şimdi bu noktaları da gözönünde tutarak, Raymond Lotta'nın yazısını özetlemeye devam edelim.)

"Durgunlukçu" görüş açısı

Paul Baran'ın, Büyümenin Ekonomi Politikası'nın ilgili yönlerini inceleyelim. Çünkü bu, "durgunlukçu" görüş açısından en etkili çaba iddiasındadır. Baran, emperyalizmin ezilen uluslar üzerindeki etkilerini teorileştiriyor. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde, büyümeyi teşvik eden ve geciktiren mekanizmaları, tanımlamaya çalışıyor.

Baran, emperyalist ve bağımlı ülkelerde, büyümeyi nasıl açmıyor? "Büyüme" diyor, ekonomik bir artışın, hacmine ve durumuna bağlıdır. Peki, "artık" nasıl tanımlanmakta? Bu "artık", özellikle de bir dönem içinde net üretilen ile tüketilen arasındaki

farktır. Yani, üretilenin tüketime girmeyen bölümü, yatırımlar için hazır olur. Baran'a göre, emperyalist çağda tekellilik, yatırımı yavaşlatma ya da engelleme eğilimi gösterir. Bunun, iki nedeni sıralanıyor. *Birincisi*; sermaye, serbest rekabetçi dönemdeki yatırım zorunluluğuyla karşı karşıya değildir. Çünkü, tekellilik hem rakiplerin sayısını azaltmıştır, hem de büyüklükten (aşırı merkezileşmeden) doğan bir çok ayrıcalıklar sağlamıştır. *İkincisi*; sermaye, eski yatırım teşfiikiyle karşı karşıya değildir. Geniş kitleler, günden güne daha kısıtlı tüketmektedir. Bu da talebin artan oranda düşmesine neden olmaktadır.

Bu durumda, emperyalist sermaye ne yapacaktır? Baran, artığı emme yollarını bulmak zorundadır der.

Bağımlı ülkelerde, yatırımların düşük ve ekonominin geri olmasının nedeni, böylece çözümleniyor: Bir yandan, emperyalist ülkeler, bağımlı ülkelerde varolan artığı, sistemli olarak sifon gibi çekiyor. Öte yandan, bağımlı ülkelerde geri tarım ve ucuz ücretli emeğe bağlı olarak, talep kronik bir biçimde düşüktür. Emperyalizmin, ucuz emek ve ithalata yönelik üretimi, kendileri "artık"ın müsrif tüketicileri olan toprak ağaları ve komprador sınıfla ittifak kurarak yaptırmakta çıkarı vardır. Bu mekanizmada, emperyalist sermayenin üretici güçlerin gelişmesine düşmanlığı çok açık. Bağımlı ülkelerde, boyatmaya çalışan bir acemi endüstri, emperyalist ülkelerdeki daha büyük ve verimli tekilllerle, rekabet içinde batar. Çember kapanıyor: Emperyalizm kapitalizm, 'yeniden yatırabilir' artık'ı, azamiye çıkaramamakta. Bağımlı ülkelerde, verimli yatırımlarda kullanılabilecek bu artık'ı, su gibi çekmektedir.

Baran'da önemli sezgiler var. Ancak, emperyalist çağda "gelişme" ve "azgelişme" dinamiğini teşhis etmeyi başaramamıştır. Lenin, tekellilik ile rekabetin, zıtların

birliğini oluşturduğunu ve sermayenin tüm uzlaşmazlıklarının yoğunlaşmasına yol açtığını gördü. Baran, rekabetin bastırılmakta olduğunu algıladı. Lenin, sermaye ihracatının sömürgelerde gelişmeyi hızlandırma olasılığını, hep gözönünde tuttu. Baran, büyüme potansiyelinin kısıtlandığını iddia etti. Öte yandan Baran ve onun izinden gidenler, 2. Paylaşım Savaşı sonrasında, vücuda gelen büyüme görmediler değil. Fakat, bu konuda ancak eklektik ve kısmi açıklamalar suna-

Baran'ın "bağımlılık" teorisini şöyle özetlemek olası: Dünya emperyalizm öncesinde, metropollere ve uydulara bölünmüştü. Bu durumdaki bir dünya ekonomisinin itici gücü, 'artık'ın birincilerden ikincilere transfer olmasıydı. Yani, bir uçta gelişme, diğer uçta azgelişme var. Farklı bir ifadeyle, "azgelişmişliğin gelişmesi".

bildiler. Çünkü, belirli bir düşünce şemasına tutundular.

Baran'ın "bağımlılık" teorisini şöyle özetlemek olası: Dünya emperyalizm öncesinde, metropollere ve uydulara bölünmüştü. Bu durumdaki bir dünya ekonomisinin itici gücü, 'artık'ın birincilerden ikincilere transfer olmasıydı. Yani, bir uçta gelişme, diğer uçta azgelişme var. Farklı bir ifadeyle, "azgelişmişliğin gelişmesi".

Hindistan-Japonya örneği

Baran'ın modeli, Hindistan ve Japonya'nın farklı gidişatlarında ifade edilmektedir. İngiltere, bu yarı-kıtaya yerleştiği sıralarda Hindistan, Avrupalıların yapabildiklerinden daha ucuz ve üstün kaliteli tekstil üretmekteydi. İngiliz işgalinden sonra, durum değişti. İngiltere, Hindistan'ı savaşın mas-

raflarını ödemede ve devam eden işgalin maddi giderlerini karşılamada zorlayabilmek için, toprak hakkı ve toprak vergi sistemini yeniden örgütlenirdi. Tarım, hampamuk ve afyon üretimini yönlendirdi. İngilizler, sömürgesel haracı ağır bir yük yapmakla kalmadılar. Aynı zamanda, makina yapımı İngiliz tekstilleri, Hindistan pazarını istila etti. El işi endüstrisinin büyük bir bölümü, silinip süpürüldü.

Oysa Japonya, bu dış kontrol ve talan konusunda affa uğradı. Sonuç; endüstrileşme ve modernleşmesini gerçekleştirdi. Baran da Hindistan'ın (ve diğer sömürgelerin) sömürgecilik araya girmeseydi, bir Japonya gibi olacaktıklarını, en azından bugünkünden daha iyi bir durumda olacaktıklarını ima eder.

Hindistan, dünya kapitalist sistemine, namı ucunda sokuldu. Buradan elde edilen gelirler, 19. yüzyıl ortalarında Britanya'nın içeriye pompaladığının çok üzerindeydi. Hindistan'a empoze edilen ticaret modelleri, Britanya'nın ve onun egemen olduğu dünya ekonomik sisteminin dingil çivisiydi. Bu müdahalenin, geleneksel el zanaatları ve köylü tarımı üzerindeki etkisi yıkıcı oldu. Hindistan'ın işgali, Britanya kapitalizminin en büyük günahlarından biridir. Ancak, Baran'ın yaptığı gibi, Hindistan kendi haline bırakılıysaydı çok hızlı ve dengeli büyüme kaydedecekti demek, en iyimser bir bakışla metafizik bir varsayımdır.

Marksistler, sosyal gelişmeyi böyle tahlil etmezler. Burda sorun, "ne olabilirdi" süpekülasyonu değil. Sorun, "artığı gaspetme tezi"nin, azgelişmişliğin açıklaması olarak, geçerli olup olmadığıdır. Bu tezin merkezinde yatan mantık şu; ekonomik gelişme, belirli miktardaki artığa dayanan teknik bir gelişmedir. Dolayısıyla, 'artık'ın bir kısmı kaybedilirse, büyümede buna uygun bir düşüş olur. Yabancı sermayenin, ezilen ülkelerde varolan artık'ın içinden, bu ülkelerdeki üretici güçlerin gelişmesini biçir biçimde gerçekleştirmeksizin, kendi

birikim ihtiyaçlarının talep ettiği miktarı çekip almakta olduğu iddiası, buradan çıkarak öne sürülmektedir. Walter Rodney, Avrupa'nın Afrika'ya nüfuz etmesiyle ilgili belgesel tarihinde, bu iplikleri biraraya getirip örmekte:

"Afrika'nın daha önceki gelişmesi, engellenmiş ve geriye çevrilmiştir. Bu önleme ve ablukanın yerine tazminat değeri olan hiçbir şey sunamamıştır." (6)

Politik ekonomiye böyle yaklaşmak, bir dizi sorun çıkarır. Bir artı-ürünün kendisinin, kullanım değerlerinin bir toplamı olarak sunulması doğru. Ancak unutulmaması gereken; aslında bu 'artık', belirli üretim ilişkileri ve sosyal ilişkilerinde harcanan artık-emeğin maddeleşmesidir. Büyümeyi, bu ilişkilerden koparmak olanaksızdır. Dahası, büyümenin karakteri ve temposu vahim bir şekilde bunlara bağlıdır.

İlk öneriye dönelim. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde, salt belirli bir artık var diye, bu ülkelerin endüstriyel bir atılıma hazır oldukları doğru değildir. Ya da sadece, belirli bir artık var diye, bu toplumlar kendi geleceğini tayin edebilen, yaygın yeniden üretime doğru, bir sıçrama yapma olanağına sahiptir iddiası, ille de doğru değildir. *Sorun, bu artık'ın nasıl yaratıldığı ve nasıl kullanıldığıdır.* Bu da, üretici güçlerin varolan gelişmesine ve özellikle, üretim ilişkilerinin bütününe tabidir.

İkincisi : Artık'ı gaspetme süreci, üretim ilişkileri çerçevesinde de görülmek zorundadır. 15. ve 16. yüzyılda büyük seyahat ve ticaret yollarının genişlemeye başladığı sırada, inanılmaz miktarda değerli madenler, lüks ve hammaddeler, Avrupa dışında kalan dünyadan çekip alınmıştı. Gaspedilen bu zenginliklerin, Avrupa'da kapitalizmin ilk filizlerini nasıl beslediğini vurgulamaktayız. Ancak artı-ürün, birincil olarak, hakimiyet altındaki ülkelerde üretici güçlerin gelişmesi yoluyla çoğalmamıştı. Ticari zenginlik, esas olarak dünya çapında

bir ticaret ağının gelişmesi ve doğrudan üreticileri daha da kuvvetle sıkıp suyunu çıkarmaya dayanan yerel sınıflarla ittifak içinde ve fetih, yağma ve talan sayesinde, ticaret koşullarının Avrupa yararına düzenlenmesi yoluyla büyümüştür. Tüm bunların, hakimiyet altındaki toplumlara olan yıkıcı etkisi, söylenildiği şekilde artık gaspının sonucu değil. Ticaret sermayesinin, artık'ı nasıl gaspettiği ve onunla ne yaptığıın sonucudur. Avrupa'daki ticaret sermayesi, kapitalist üretim biçimi üzerinde ve bunun üretici verimliliğini yükseltmek yoluyla, ürünleri çoğaltma mantığının üzerinde temellenmemiştir. Ticaret sermayesi, ilişki içinde olduğu üretim biçimlerine büyük çapta kayıtsız kalmıştı. Yeni üretim şekillerini oluşturduğu yerlerde, özellikle yeni dünyada bile, bunlar ticaret faaliyetinin ihtiyaçlarına hizmet etmekteydi.

20. yüzyılda durum

20. yüzyıla geçilmesiyle birlikte üretimin enternasyonalleşmesi ve sermayenin sosyal ilişkileri, dünya ekonomisinde, yeni ve nitel olarak daha yüksek düzeyde bir birlik oluşturdu. Birikim, dünya çapında bir yeniden üretim kompleksi diye adlandırılmış olgu temelinde ilerler. Sermaye ithali, karlılık arayışına ve üretim standartlarına önderlik eden bıçaktır. Gelişmiş ülkelerin sömürge(ve yeni-sömürge) ülkeler üzerindeki nüfuzu, bütünleşmesi ve hakimiyeti, derin ve sistemli bir karaktere bürünür. Bağımlı ekonomiler, sadece dış ekonomilerin üretim ihtiyaçlarına hizmet eden kullanım değerleri üretmezler. Emperyalist birikim, bağımlı ekonomileri çepeçevre sarar, içlerinden geçip yayılır, onun ihtiyaçları ve genişleme planları, bu ülkelerdeki özgül üretim biçimleriyle bağ kurma ve birleşme şekillerini, aynı zamanda bu ilişkilerin muhafaza edilmesinin ya da çözülmesinin karakterini ve hızını tayin eder. Bu günkü kapita-

list güçlerin hiç birisi, çocukluklarında, günümüzde Üçüncü Dünya'daki yerel kapitalizmin yüz yüze olduğu tarzda bir rekabete, eşitsiz uzmanlaşmaya ya da siyasi ve askeri güçlerin merkezileşmesine maruz kalmamıştır. Yine de emperyalist mali ve sermaye pazarlarının varlığı, bu ülkelerin bazılarında ve belirli şartlar altında Batı kapitalizminin kuluçka döneminde mümkün olandan daha hızlı (her ne kadar daha nankör ve daha azgın bir şekilde yıkıcı da olsa) bir büyüme oranını mümkün kılmaktadır. Kapitalizmin, günümüz dünyası çapında kök salması, enternasyonalleşmiş birikim sayesinde gerçekleşmekte.

Amerika Çöküşte, ezen ve ezilen ülkeler arasındaki ilişkinin, niçin emperyalist dünya ekonomisinin temel fay çizgisini teşkil ettiğini göstermeye özel dikkat sarf ettik. Üçüncü Dünya'daki yatırımların yolaçtığı daha yüksek kazançlar ve bunun içerdiği sosyo-ekonomik değişiklikler, emperyalist ekonomiler ve sosyal şekillenmeler ile büyük çapta karşılıklı ilişki içerisinde. Bu çok sayıda ve karmaşık bağlar, emperyalist sermayenin karlı yeniden üretiminde canalcı rol oynar. Fakat bu olgu gelişmiş ülkeler için bir itici güç, ezilen ülkeler için de geri bıraktırıcı bir güç olarak mı kavranmalıdır. Üretici güçlerin gelişmesi karşısında, metropollerde gelişme, Üçüncü Dünya'da bunun tersi mantık mı işlemektedir. Saniyorum. Her iki halde de işin içindeki, her iki tip ülke için kendine özgü özellikleri olan bir genişleme ve kriz dinamiğidir. Bu dinamik, ancak tek bir dünya süreci halinde kavranabilir. Ancak bu özellikler, sermayenin dünyayı görünüşüne göre dönüştürme ve üretim araçlarını devrimcileştirme şeklindeki iç zorlamasını çiğneyip geçemezler. Lenin'in, ezilen ülkelere sermaye ihracatının etkilerine ilişkin görüşleri, geçerliliğini korumuş, Baran'ınkiler ise, tutmamıştır.

Emperyalizm, dünyaya havadan gelmemiştir, gelişmiş ülkelerdeki sermaye kanunlarıyla (tarihsel somutlukları içinde) dünyanın diğer yerlerindeki tarihsel süreçlerin etkileşimi temelinde gelişmiştir. Dünya kapitalizmi, daha önceden varolan sosyal ve de ekonomik yapılanmalarla karşı karşıyadır. Bunları ihtiva etmek zorundadır. Dünya tarihsel süreci açısından, emperyalizm kapitalizm öncesi biçimlerin önünü alma ve bunları dönüştürme yönünde işler. Bu, rekabet zoruyla ya da işgücü dahil tüm üretim faktörlerinin doğrudan sermayeleştirilmesi yolu ile gerçekleşir-ve sonucu kendi kendisine yeten köylü ve zanaatkar emeğin kırsal alanda kovulmasını hızlandırmaktadır. Ama emperyalizm, kapitalizm öncesi biçimleri sadece basitçe yıkmaz. Aynı zamanda bu biçimler kapitalizmin dalgasının altına daha da fazla girer ve kapitalist üretimbiçiminin nüfuzuna artan oranda maruz kalırken bile, emperyalizm onları onları pekiştirecek, bazı melez biçimleri yaratacaktır. Emperyalizm böyleleri biçimleri, niçin ihtiyaçlarına uyarlayacak? Hatta bazı şartlar altında sosyal ilişkileri "yeniden feodalleştirecektir"?

Kapitalizmin tarihinde şimdiye kadar, kapitalizm daha çok sermayenin emirlerine uymuş, yani dünyanın yapılanmasına uygun olarak -böyleleri kapitalizm- öncesi biçimleri kullanmak daha düşük maliyetli olmuştur. Bunun ile yakından ilişkili olarak, emperyalist sömürü için gerekli bir koşul olan Üçüncü Dünya'da ucuz işgücünün yeniden üretimi, kapitalist ve kapitalist olmayan biçimler arasındaki simbiyotik ilişkiye dayanır. Örnek verelim; ticari tarım işletmelerinde çalışan göçebe emekçilerin yaşam masrafları, geldikleri köy ya da aşiret topluluklarına yüklenebilir. Aynı zamanda yarı-proleter tarım işçilerine işgüçleri değerinin altında ödeme yapılması da şehirdeki proleteryanın yiyecek masraflarının daha düşük olmasına

yolaçabiliyor. Bir de işin siyasi-stratejik boyutu var. Bu da geri tarımsal biçimlerinin yıkılmasının karşısına dikilebilir. Bu yıkım karlılığı artıracak olsa bile! Emperyalizmin yerli egemen sınıflar ile giriştiği ittifaklar, dönüşümün hızı ve çapı üzerinde etkide bulunurlar. Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Orta Amerika'da ticari tarım çiftlikleri yaratılması, emperyalist hakimiyetin önemli desteğini almaya bugün de devam ededuran bir oligarşi doğurmuştur. (Toprak sahibi aristokratlar, kabile reisleri ve tarihsel açıdan savaş ağaları da bu fonksiyona hizmet etmişlerdir.) Bu oligarşinin bazı kesimlerinin, kapitalist ilişkilerin bazı alanlara yayılması karşısında rahatsız olması, buna sosyal taban ve askeri muhafız olarak büyük ölçüde dayanan emperyalistler tarafından bütün denklemin içinde hesaba katılması gereken bir sorundur.

Son olarak, emperyalizmin ilişkisinin olduğu bazı sosyal yapılanmalar çok sıkı bir koruma altındadır. Sermaye bunlara kolay kolay nüfuz edemez. Öte yandan toprak kıtlığı, topoğrafi ve ekin özellikleri mevcut toprak sahipliği ve üretim örgütlenmesi kalıplarını ihtiyaç duyulan kullanım değerlerinin hızla gaspedilmesine daha elverişli kılabilir. (Örneğin, bazı yıllık mahsuller, asgari muamale gerektirirler.)

Anlatılan türdeki düzenleme ve ittifakların, emperyalizm için ne ekonomik ne de siyasi olarak, kalıcı bir işlevsellikleri yoktur. "Yeşil devrimler", "ak devrimler" veya bir "gelişme için ittifak", birikim karşısındaki özgül ablukaların üstesinden gelmek, aynı zamanda varolan veya gerçekleşme potansiyeline sahip kabarıklar ile başa çıkmak için; artı-değer üretiminin tabanını ve düzeyini genişletip, derinleştirmek şeklindeki, genel olarak pek görülmeyen objektif ihtiyaç yüzünden ortaya çıkarılmışlar. Tek tek ülkelerin içindeki sınıfsal ve ekonomik yapılanlamalar, (emperyalist bir şekilde) çözümlenmek

üzere siyasi, ekonomik çelişkileri gündeme getirmektedir. Fakat emperyalizmin dönüştürme, rasyonalleştirme, genişleme kabiliyeti, sermayenin dünya çapındaki karlılığı ile (toparlayabildiği uluslararası rezervler de dahil) ve güçlerin uluslararası düzeydeki gruplaşmasıyla derinden ilişkilidir. Genel olarak, emperyalizmin kapitalizm öncesi ilişkiler üzerinde hem muhafaza edici, hem de çözücü etkisi vardır. Dünyanın büyük çapta yeniden paylaşılması halinde, emperyalizm tarımsal üretim ilişkilerini elle tutulur oranda dönüştürmeye muktedir. Ancak, ezilen ülkelerin kendi içinde ve de tümü arasında daha bütünsel kapitalist gelişmeyi dengesiz bir şekilde ve bu ekonomilerin boyunduruk altına girmesi ve çarpıtılması temelinde teşvik eder.

Emperyalizm, feodalizm ve onun sosyal desteklerinin devrilmesine karşı çıkar. (Tarımda kapitalizmin hızlı bir gelişmesinin ön şartını teşkil edecek olan bir hareket), ve bu dönüşümleri sadece, dünyanın uluslararası düzeydeki özgül paylaşımının izin verdiği oranda, bunun mümkün ve karlı olduğu yerlerde başlatır. Fakat, her halükarda emperyalizm, feodal üretim biçimine yavaş yavaş sızar ve daha elverişli uluslararası şartlar içerisinde feodalizmin kalıntılarının gerçekten sadece kalıntı kalacağı durumlara yol açacak güçtedir. Yayınlanmamış bir makalesinde, Frank Shannon, ezilen ülkelerin çoğunun bugün kırsal alanda feodalizmin göreceli ağırlığı ve etkinliği temelinde ayrıştırılmayı mümkün kılan bir tipoloji sunmaktadır.

En başta yarı-feodal üretim biçimlerinin, yeni-sömürgeci sosyal oluşumlarının yeniden üretiminde önemli bir rol oynadığı ülkeler gelmektedir. Bu biçimler, dünyada gereksiz olmaktan uzaktır. Üretici güçlerin gelişmesini önemli ölçüde zincire vururlar. 2. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde ve sonra tekrar 1960'larda, emper-

yalizm dünyanın birçok yerinde yarı-feodal biçimlere nüfuz etme konusunda önemli girişimlerde bulunmuş olduğu halde, dünyanın geniş alanları yarı-feodal bir nitelikte olmaya hala devam etmektedir. Geniş ya da önemli oranda yarı-feodal öğelerinin bulunduğu bu alanda, ülke kategorilerinin birincisini oluştururlar. Kendileri de bir devamlılık oluşturur: Emperyalizmin önderliğinde kapitalist üretim ilişkilerinin derinden nüfuz ettiği ve tarımsal dokunun çoğunu değiştirdiği, ancak bazı önemli yarı-feodal üretim ilişkilerinin sebat ettiği bir kısım Latin Amerika ülkelerinde; feodalizmin birçok önemli alanda henüz "fazlalık" olarak görülmeceği; diğer Latin Amerika ülkelerine ve İran'a; (hala yüksek bir nüfusun yaşadığı) kırsal kesimin bir çok alanında dönüşümlerin daha da az oranda yaygınlaştığı ve yarı-feodalizmin "ağaları"nın büyük harcamalarda hala büyük miktarda hüküm sahibi olduğu Hindistan ve diğer ülkelere kadar. Ancak son grup ülkelerde bile, şartların 2. Dünya Savaşı öncesi, Çin'deki yarı-feodalizm için Mao'nun yaptığı özgül tanıma göre, esas olarak değişmediğini iddia etmek yanlış olur. Kapitalist öğeler daha derinde yerleşmiş, sosyo-ekonomik çerçeveyi, yakından incelemeyi gerektirecek şekilde değiştirmiştir. Bundan da, öte, bu ilk ülkelerin birçoğunda şehirde oturanların sürekli yükselen oranı bu kategorideki ülkelerde pek de az olmayan sayıda şehir, daha önce hiçbir yerde mevcut olmayan boyutlarda büyümektedir. Yarı-feodal tarım ilişkileri ve şehirdeki devrimci mücadelelerin emperyalist (veya milli burjuva) genişleme üzerindeki kısıtlayıcı etkilerini pekiştirmekten başka bir şey yapamaz. Bunların hiçbirisi, Mao'nun sömürge ülkelerdeki devrimin teori ve pratiğinin, özellikle bu devrimin iki aşamalı karakteri ve uzun süreli halk savaşı stratejik boyutunun, bu ülkelerdeki devrimin görevlerini ve yolunu tahlil etme

konusundaki her ciddi çaba için anahtar ve vazgeçilmez başlangıç noktası olduğu ve genel olarak ezilen ülkelerin tümünde devrimci strateji ve taktikleri geliştirme konusunda başvuru noktası teşkil etme niteliğini koruduğu gerçeğini eksiltmemiştir.

Bu şemadaki ikinci genel kategori, emperyalizm tarafından boyunduruk altına alındıklarında, bir feodalizm sistemine sahip olmamış olan, ya da feodal biçimlerinin dışarıdan zorla sokuşturulmamış olduğu (ki birçok Latin Amerika ülkesinde yapılmıştır.) ülkelerden oluşmaktadır. Afrika ve Asya'daki birçok ülke de bu ikinci kategoriye uymaktadır. Buralarda, emperyalistler açısından kırsal ekonomi, büyük çapta büyük bir artı-değer kaynağı olarak muslukların takılabileceği bir durum arz etmektedir. Olgunlaşmamış da olsa kapitalizmin etkisinde sınıf ayrıışmaları mevcuttur. Emperyalizm, kırsal alanlarını azgınca sıkıştırarak mümkün olanı sızdırmasına rağmen, bu ülkelerdeki yönetici güçlerin ve üretim ilişkilerinin gelişme düzeyini nispeten düşüklüğü, emperyalizmin sömürme kabiliyetini kısıtlar. Bu ülkeler, sermayenin nereye akıtılacağı konusunda, emperyalistlerin hesaplarında en alt seviyede kalmışlar. Kritik maddenler için yatırımlar sorunu hariç ve Üçüncü Dünya ülkelerinin kendi dışındaki bölümünün, çok gerisinden gelmişlerdir. Bu ülkelerin ekonomik önemleri, emperyalizme yarama ihtimali olan girişimleriyle kısıtlı olmasına rağmen, stratejik ve jeo-politik önemleri gerçekten çok yüksek olabilmektedir. Bununla ilgili olarak, örneğin Çat gibi bir ülke düşünülebilir.

Üçüncü tip ülkenin en iyi örnekleri Arjantin ve Şili'dir. Buralarda ya Arjantin'de olduğu gibi, ikinci Dünya Savaşından önceki tarihsel gelişimine dair özgül nedenler yüzünden, ya da Şili'de olduğu gibi böylesi tarihsel bir faktörün İkinci Dünya Savaşı yoluyla gerçekleştirilen paylaşım gözö-

nünde bulundurulması, ülkede (ve ülkenin kırsal kesimindeki) emperyalist nüfuzun şiddetiyle birleşmesinin sonucu olarak, feodalizm kırsal alanlardaki başlıca olgu değildir. Şili benzeri ülkelerde üretimdeki feodal yönler, kapitalist birikim süreci, ne İkinci Dünya Savaşı öncesi yapılanlar derecesinde, ne de bugün Üçüncü Dünya'nın Latin Amerika'da dahil, diğer taraflarında gerçekleştirilen düzeyde zincire vuran öğeleri temsil etmezler. Böylesi ülkelerde büyük çaplı kapitalist çiftlik önemli bir rol oynar. Ekonomilerinin berbat bir durumda olmasının nedeni, feodalizmin kısıntıları değildir.

Bu ayrıışmaları yapmadaki amaç, -ki bu tipoloji muvakkaten sunulmaktadır. ve zaruri olarak da tek tek ülkelerin kendi içindeki üretim ilişkilerinin karmaşıklığını basitleştirmektedir-, feodalizmin emperyalist sermaye karşısında, mutlak ve aşılabilir bir engel teşkil etmediğini vurgulamaktadır. Emperyalizm bütün olarak dünya çapındaki yapılanması çevresinde mevcut olan feodalizmi, hem destekler hem de onun tarafından kısıtlanır. Yine de nüfuz eder ve en cansız helezonlarda bile dönüşümü yönünde çaba gösterir. Feodalizm, Üçüncü Dünya'nın çeşitli bölgelerinde zayıflatılabilir, nitekim zayıflatılmıştır. Hatta büyük çapta bertaraf edilebilir ve edilebilmiştir. (Devrimci bir şekilde aşağı edilmesinden gayri) ve üstelik bu emperyalist birikimin ihtiyaçlarına rağmen değil, aksine bunlar yüzünden olmuştur. Böylesi emperyalist güdümlü dönüşümler daha da keskin ve vahim çelişiklere ve kabaşlara yol açmaktadır. Emperyalizm ayakta kalabildiği sürece de yol açmaya devam edecektir. Emperyalist birikimin bu çelişkili zorlamaları ezilen ülkelerde sermayenin yayılması önündeki nihai engelin sermayenin kendisi olduğu konusunda ek kanı teşkil eder. ■

Örgütlenme ve kitle çizgisi

II. önderlik de, genelde leninist parti örgütlemesinin evrensel ilkelerine sahip çıktı. Ancak, marksist-leninist saflarda olmak yetmiyordu. Bu konuda, en başlıca zayıflık kavrayış sığılığı idi. Ayrıca, genel ilkelerin somutla birleştirilmesinde ustalık olmadığı için, hatalara düşüldü. Evrenseli, özgülle birleştirememede dogmatizm ve subjektivizmin tayin edici rolü vardı.

İsmail ONUR

II. önderlik de, genelde leninist parti örgütlemesinin evrensel ilkelerine sahip çıktı. Ancak, marksist-leninist saflarda olmak yetmiyordu. Bu konuda, en başlıca zayıflık kavrayış sığılığı idi. Ayrıca, genel ilkelerin somutla birleştirilmesinde ustalık olmadığı için, hatalara düşüldü. Evrenseli, özgülle birleştirememede dogmatizm ve subjektivizmin tayin edici rolü vardı.

Faaliyetin, her dönemin objektif koşullarına uyarlanamaması, gerekli biçimin verilmemesi, yine aynı hatalarla ilgilidir.

Kemalist ideolojiye, gerçek anlamda bayrak açan yapımıza rağmen, resmi ideolojinin etkisinden tümünden kopulamamıştı. Medya'nın özgül yapısı ve bundan kaynaklanan görevin, Kürt proletaryasının tarih sahnesinde öncüsüyle yer alması için gerekli politika üretilmedi.. Aynı devlet sınırları içinde tek parti anlayışı mekanik tarzda yorumlanıyor, Medya gerçeğinin özgüllüğüne gözler kapanıyordu. Bu hata, burjuva milliyetçisine kan verdi. Enternasyonal proletaryanın bir kolu olarak Medya'da, proletaryanın kendi ülkesinde örgütlenmesinin reddi enternasyonalizm zannedildi. Oysa burada, olsa olsa Misak-ı Milli-likten etkilenme vardı.

Örgütlenme bir araçtır. Prole-

terya açısından, nihai amaca varmak için sürdürülen mücadelenin vazgeçilmez silahıdır. Proleterya bu silaha sahip olmadan gerçek misyonunu oynayamaz, amaçlarını gerçekleştiremez. Bu silahın en tayin edici olanı partidir. Devrimlerimizin, stratejik üç temel silahı vardır. Parti, ordu ve cephe!. Sıradan, geçici örgütlenmelerle amaçlarımıza ulaşamayız. Her koşulda faaliyeti kesintisizce sürdüren disiplinli, gücünü kolektiften alan, eleştiri özeleştiriyi tutarlıca uygulayan, daha doğrusu marksizm-leninizmle donanmış stratejik silahlara sahip olmadan nihai amaca ulaşmak hayaldir. Emekçiler kendiliğindencilikten, marksist-leninist bir güzergah ve onun aracı olan Parti-Ordu-Cephe ve diğer örgütlenmeler sayesinde kurtulabilirler. Marksizm-leninizmle birleşmemiş bir emekçi tepkisi ve onunla damgalı emekçi örgütlenmesi gerici düzenleri altedemez.

Proleteryanın örgütlenme alanında da gözden kaçırmaması gereken prensiplerinden biri; iktidar perspektifine sahip olmasıdır. Bu günümüzün ve idare-i maslahat çılıktan, vasat anlayışlardan köklü kopuşu gerektirir. Amaçlarına uygun sağlamlıkta örgütsel silahlara sahip olmayan proletarya, devrimi sonuna kadar götüremez.

Burada öncelikle şunun altını çizmek istiyoruz: Devrimin strate-

jik silahı ve örgütlenmesi esas halkadır. Diğer stratejik taktik, geçici örgütlenmeler bu temel halkaya bağlı olarak ele alınmalıdır. Örgütlenmede, hiçbir zaman kısa vadeli çıkarlar uzun vadeli olanların önüne geçilmez. Bu anlayış tabii ki geçici örgütlenmeleri red noktasına vardırırsa dogmatizm olur.. Bizde hem böyle dogmatizmler ve hem de kısa vadeli çıkarları temel önüne geçiren, stratejik öğütleri her bir dönemin koşullarına uygun bilinçli bir müdahaleyle inşa etmede ısrarı kaçırarak hatalar olmuştur.

Özellikle, strateji-taktik ve mücadele biçimleri ile örgütlenme arasındaki diyalektik ilişkiyi kavrayamama önemli bir zayıflığımızdır. Doğru bir strateji olmadan doğru bir örgütlenme olmaz. Stratejimiz tümünden doğruydı. Medya ve Türkiye gerçekleriyle stratejimizin çatışan yanlarına daha önceki sayılarımızda işaret ettik. Bu Türkiye ve Medya'daki örgütlenmemizde de hatalara götürdü.. II. önderlikte stratejik örgütlenmelerin inşasına gerekli duyarlılığı göstermeyen; Örneğin, 12 Eylül'e kadar jakoben kuvvetlerin örgütlenmesinde ciddi adım atmayan I. önderliğin durumu, sağ hataların seviyesini gösterir. II. MK, bu hatanın aşılmasında tarihsel önemde adım attı. Sağcılık, II. önderlik döneminde de görüldü. Aynı zamanda genele bağlı özel siyaset ve bunlara araç olacak özel

örgütlenmelere gerekli duyarlılığı göstermeyen, örgütlenmeyi tek-düze ele alan mekanik hatalara dü-şüldü.

Stratejinin, her somut dönemin koşullarıyla birleştirilmesi taktikler sayesinde olur. Taktikler, örgütlenmenin olacağı biçimi etkiler. Taktiği küçümseyen, stratejiyi mekanik tarzda tekrarlamayı marifet sayan görüntüde sol ama özünde dünyayı değiştirmede etkin bir rol oynamayı önleyen politikaya sevdalanmak kötüdür. Bu kötülük bize küçünsemeyecek zararlar vermiştir.

Mücadele biçimleriyle örgütlenme arasında doğrudan ilişki vardır. Temel olan mücadele biçiminin üstesinden gelecek stratejik örgütlerde ısrarla yoğunlaşmalı, ama aynı zamanda bunun hizmetinde ele almak kaydıyla her bir dönemin özel biçimlerinin şekillendirdiği taktik örgütlenmelere de gereken önem verilmelidir. Bizde bu notada iki açıdan da hatalara düşüldü.

Örgütlenmede dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta ihtisaslaşmadır. Yaşadığımız toplumların dayattığı işbölümü bir amaç değil, faaliyetin daha etkili yürütülmesinin bir aracı olarak kullanılmalı. Diğer faaliyetlerden kendini tecrit etmiş, onlardan sorumluluk duymayan bir anlayışla ele alınmamalıdır.

Herkesin her işle uğraştığı, görevi belli olmayan bir örgüt politikası verimi düşürür. Vurduğu yerden ses getirmez. İhtisaslaşma kadroları yeteneklerine göre seferber etme açısından da önem taşır.

Bizde sorunu ele alıştırta önemli hatalara düşüldü.

Örneğin II. MK'si bu konuda teorik alanda genel olarak doğru tutum aldı.

Şöyle diyordu!.

"Örgütlenmede temele meselemiz ihtisaslaşmayı geliştirmektedir. Bunun için Partinin yan örgütlerinin ve Parti önderliğindeki kitle örgütlerinin kurulması gerekmektedir. İlk elden ağırlık vereceğimiz yan jakoben kuvvetlerdir."

(1)

Bu olumlu yaklaşım, jakoben kuvvetlerin örgütlenmesinde atılan ciddi adımlara yansdı. Ancak sonraları parti ve jakoben kuvvetlerin fonksiyonunu aynılaştırın ve "objektif koşullardan ötürü", ayrı örgütlenmelerinin "o dönem" için gerekli olmadığını söyleyen bir noktaya düşüldü.

Örnek olarak, II. önderliğin 3. Toplantı'sından bir paragraf aktarmak isityoruz.

"MK, 3. toplantısında bu uygulamaya gözden geçirildi. Anlayış öz olarak doğru olmasına rağmen somut şartlardan dolayı parti ve jakoben kuvvetler faaliyetinin birbirine yakınlaştırılması gerektiğini ve ayrışmanın ileride yeniden sağlanması sonucuna varıldı."

"Bugünkü özel ve kendine has durumundan ötürü askeri örgütlenme ve onun fonksiyonu ile parti faaliyetlerinin fonksiyonlarının çakıştığı görüldü." (2)

Buradaki en önemli problem, genel değil, somut koşullar itibarıyla söylenmiş olsa da parti ve jakoben kuvvetlerin fonksiyonunu aynılaştırın fokocu anlayıştır. MK genelde marksist-leninist anlayışı savunmasına rağmen bahsi geçen dönemin özel biçimi olarak, salt askeri bakış açısı hatasına düşüyor. Bunun acılarını gördük.

Bu gün, II. MK'ne veryansın eden diğer kanatlarda, aynı anlayış pratikte devam ediyor. Kendilerinin hatalardan koptuğunu söyleyen 3. Konferansçıların öncülleri olan RKZ, sözkonusu anlayışı, III. hamle tartışmalarında da devam ettirdi. RKZ yine de şöyle diyor-du.

"Kırsal alanlarda gerilla mücadelesinin ilk aşamasında parti ve ordu örgütlenmesinin il, ilçe ve ayrı ayrı ele alınması sorununa da acilen açıklık kazandırılmalıdır. Eğer sonuçtan hareket edersek ve şematizme saplarırsak parti ve ordu örgütlenmesini bugünden ayrı olmasını tesbit edebiliriz. (...)

"Bugün parti ve ordu örgütlenmesi, kırsal alanlarda içiçe

ele alınmak zorundadır. (...) Ayrı örgütlenmeye gitmek (...) partiyi de bu koşullarda havada sallanan bir hale getirmektedir." (3)

Gerilla mücadelesinin başlangıç aşamasında olması, yaygın kitle örgütlenmesine sahip olunmaması gibi koşullardan hareket eden RKZ'nin baştan itibaren partinin önderliğinde ordunun inşasına girişme yerine, iki örgütlenmeyi içiçe ele alma önermesi, 3. Toplantı'da, II. önderliğin hatalı anlayışla çakışmaktadır.

Bizim gibi ülkelerde, partilerin önemli bir yanını teşkil eden askeri ögenin, öncüde zorunlu olarak gündeme getirdiği askeri özellikleri gerekçe göstererek fokoculuğu haklı çıkarmayız.

Komünist partilerin örgütlenme ilkeleri de evrenselidir. Fakat evrensel bu ilkelerin değişik ülkelerin somut koşullarında aldığı, alacağı biçimler vardır. Bu açıdan, proletaryanın örgütlenmesinin mutlak, değişmez bir biçimi yoktur. Değişmeyen özür. Biçim çeşitlikler gösterir. Sadece ülkelerin değişik koşulları açısından değil, sınıf mücadelesinin değişen koşullarının her bir kesitinde öz açısından değil ama, biçimde farklılıklar olacaktır.

Marksist-leninistlerin, değişen koşulların gerekli biçimleri bulmak, geneli bu koşullara ahenkli hale getirmek yani sözkonusu koşullarla birleştirmek zorundadırlar. Örgütlenmede bilinçliliğin bir yönü de budur. Bizde bunu gereklerine uygun bir çizgi yeterince izlenememiştir.

Örgütlenmedeki başarısızlıklarımızı sadece organlarımızın yapısı, işleyişi, gibi konularla açıklamak yanlışır. Stratejideki hatalarımızın, stratejinin somutla birleştirilmesi noktasındaki zayıflıklarımızın, mücadele biçimleri, taktikler ve çalışma tarzındaki yanlışlıklarımızın payı örgütsel laçkalık ve başarısızlıklarda çok daha büyük rol oynamıştır. Bunları görmeden, sorunu sadece teknik düzenlemeler boyutunda ele almak biçime takılmaktır. II. önderlik dönemimiz

de dahil, öncünün diğer kesimlerinde dogmatizmi tekrar tekrar, vurgulamadan edemiyoruz.

Pratikte elde edilen deneyleri özetleyip, zenginleştirmeyen, hataları tekrar etmekte direnen, teoriyi donuklaştıran yapımız, gelişmemizi olumsuz yönde etkileyen ciddi bir zaafur.

Başaramadığımız bir diğer sorun da başta önderlik olmak üzere kadruların korunmasıdır. Partiyi korumak, onun beynini oluşturan önderliği korumanın önemini anlatır. Bu konuda özellikle de II. önderliğimizin yaklaşımı oldukça duyarsızdır. "Kaptan geminin başında olur" gerçeği, 12 Eylül koşullarında sol tarzda yorulandı. Koruma elbette coğrafi bir sorun değil siyaset sorunudur. Yanlış bir siyasetle girilecek bir yenilgi büyük kayıptır. Soruna fiziki olarak "korunanlar" izlenilen yanlış politika sonucu pekala kaybedilebilirler. Baştaki solcu yaklaşım, sonra sağcılığa döndü.

Kısaca Medya'daki örgütlenme politikasının hatalarından bir başkasına geçmek istiyoruz. Köylük alanlarda parti komiteleri önderliğinde profesyonel jakoben kuvvetler ve onların hizmetinde olacak özel görev grupları ve milis örgütlenmesi önem taşıyordu. Bazı hatalara rağmen II. önderlik bu noktada iyi adımlar attı. Ancak yine o dönemler II. önderlik, köylü iktidar organları anlayışıyla "Köy Yönetim Organları" siyasetini ortaya attı. Bu o günün meselesi değildi. Böyle organları prensip olarak reddetmiyoruz fakat günün sorunu değillerdi.

Bu konudaki bir diğer sorun da sözkonusu örgütlenmenin "köylüler arasındaki çelişmelerin çözümü" anlayışıyla ortaya koyulmasıydı. Sözkonusu çelişkiler partiyi ilgilendirmiyordu demiyoruz. Bu biz-zat parti ve yan örgütlerinin temel işi değil ama, işlerinden biri olarak ele alınabilirdi. Ayrıca bu sorulara doyurucu cevap vermek mümkün değildi. Devrim perspektifine bağlı olarak ele alınması ve bu yaklaşımla müdahale edilmesi gereken "halk

içi çelişmelere çözüm" sorununu, başlıbaşına amaç olarak ele almak, dikkatlerin asıl noktalardan alıkonulmasına yol açtığı gibi, öncünün kullanılmasına da götürdü.

Doğru bir örgütlenme politikası devrimci kitle çizgisine sıkıca bağlıdır. Örgütlenmede temel sorun, kitlelerin devrime hazırlanması, seferber edilmesidir. Parti bunun aracıdır. Devrimi parti değil, parti önderliğinde yığınlar yapacaktır. Parti kendini onların yerine koyamaz.

Önderliğin doğru fikirler oluşturması çalışmanın doğru yönlendirilmesi

Kitlelerle sık bağ içinde olması, kitlelerin bölük pörçük de olsa dağınk fikirlerini toplaması onları bilimsel tarzda yorumlayıp merkezileştirerek tekrar kitlelere sunma becerisi gösterebilmesidir.

"Kitlelerden kitlelere" prensibi, bu işin temel yöntemidir..

Devrimin kitlelerin eseri olduğu gerçeği, kitlelere güvenme, dayanma, seferber etmeyi emreder. Öncü her döneminde, bu genel doğruyu teoride savundu. Dönem dönem kitlelerin seviyesine, gerisine ve bazen de ondan çok ileriye düşen pozisyonlar gösterdiyse de II. önderlik esasta marksist-leninist ilkeyi savunmada diretti...

Problem onun koşullarının subjektif yorumunu sağ-sol politikalar öneren çizgisindeydi.

Örneğin, 12 Eylül sırasında kitlelerin durumunu "patlayacak kazan" yorumlayışımız sol tespitti.

Bilinmelidir ki; tarihi yığınlar yapar ama, keyfi değil verili koşullar ölçüsünde yaparlar.

Nesnel süreçler doğru kavranmaz ve ona denk düşecek bilinçli müdahale gerçekleştiremezse toplumun objektif yasaları denetim altına alınıp değiştirilemezler.

Gerçeğe uygun olmayan hiçbir müdahale salt istemsel özelliğiyle dünyayı değiştiremez.

Nesnel süreçlerin, bizim istediğimiz gibi değil, kendi objektif

gerçekleri vardır.

Özne, onları doğru kavrar ve uygun müdahale ederse toplumsal değişikliğin ritmini hızlandırır, aksi halde yavaşlatır. Kısacası, toplumsal gerçekler hiçe sayılıp, kendi niyetlerimiz doğrultusunda değiştirelemez. Dönüşümler, doğru yorumlama zeminine basan doğru bir müdahale ile hızlandırılabilirler.

Bilinçli müdahaleyi gereksiz dayatma ilan eden kaba evrimci yaklaşımlara karşı çıkmalı, ama aynı zamanda bilinçliliğin gerçeğe denk düşmesini de akılda tutmalıyız..

Gelişmelerin kendiliğinden evrim içinde köklü değişiklikler yaratacağını redederken, iradeyi herşey gören yaklaşıma da düşmemeliyiz..

II. MK'nın başlangıç dönemlerinde bizde görülen en önemli hata subjektif iradeciliktir. Materyalizm; Bakunin ve Prodhon'un yaptığı gibi, nesnel yasaları ve süreçleri kendi istemleri doğrultusunda hareket edeceği düşüncesine kapılmaz, onların bizim irademize rağmen objektif olan yönünü görür, iktisadi ve sosyal koşulları doğru analiz eder. Ve bu gerçeklerin kazıkları üzerine diktiği bilinçli müdahale ile toplumu ilerleteceğini bilir.

Subjektif iradecilik, somut koşulları dikkate almaz. Subjektif ögenin objektif koşulları olmasa da mucizeler yaratacağına inanır. Reformizm, objektif gelişmenin kendiliğinden evrimini herşeye kadir görür. İki düşünce sistemi de hatalıdır. II. önderlik döneminde bizde, genellikle subjektivizm hatası daha sık görülmüştür. Devrimci hareketin genelinde reformizm esas problemdi. Bizde etkileri olsa da asıl hastalığımız bu değil, iradecilik ve dogmatizmdi.

Kitlelerin nabzını elde tutmak için, tarihsel materyalizmi iyice kavramalıyız. Ne sağ, ne de sol yaklaşım, nabızı elde tutamaz. Biz nabızı hızlandırmak için elde tutmalıyız. Bu ileri kitlelerin önünde olmayı, diğer kesimlerini doğru temelde harekete geçirmeyi gerekti-

rir. İleri kitle, parti çevresi değildir. Taktiği bunlara göre belirleme hatasına çokça düştük. Vasat olana tapmamalı ama ileri kitleleri temel alma anlayışından da kopmamalıyız.. İleri kitleleri temel alma, orta kitle ve geri kesimi hesaba katmamayı gerektirmez. Aksine orta ve geri kitlelere dayanmamalı ama ilerletilmelerinin yolunu açmalıyız. Bu siyasetin tesbitinde tali bir öge olarak onların da hesaplanmasını gerektirir.

Örgütlenme sorunu "gerilla savaşına hazırlık dönemi" olarak tesbit edilen görevinde doğrudan etkileri olmuştur. I. önderliğin bir döneminde, hazırlık evresi, somut koşullara bakılmaksızın ve onun gerektirdiği mücadele biçimleriyle tamamlanması öngörülmeksizin düz şekilde barışçıl mücadelelerle geçiştirilecek kesit olarak değerlendirilmiştir. Bu sağcılık, doğrudan örgütlenmeye yansımıştır.

II. hamle bu sakatlıkları eleştirdi. GSHD'nin geçilen dönemin öndeki mücadele biçimi ne olursa olsun devrimci savaşın hizmetinde olması, stratejik örgütlenme ve askeri çizginin tabii kılınması gerektiğini belirtti. I. önderliği, sağ çizgi izlemekle mahkum etmişti. GSHD dönemidir diye koşullara bakmaksızın otomatikmen barışçıl mücadeleyi esas ilan etmenin sağcılık olduğuna işaret etmişti. Hazırlığın hangi yöntemlerle yapılacağını geçilen dönemin öne çıkardığı mücadele biçimleri zeminine oturtulması gerektiğini belirtmişti. GSHD koşullar emrediyorsa pekala jakoben mücadele biçimi ile de tamamlanabilir bilinir demisti..

Mücadelenin jakoben biçimleri önde ise, Parti hazır değil diye geçiştirilemez. Daha önce de söylediğimiz gibi mücadele biçimleri objektiftir. (Komün sayı 1'e bakınız.) Parti inşası bu objektifliğe göre biçimlenir.

Şu veya bu dönemin özdeki mücadele biçimi temel olanı redde götürmemelidir. Aynı şekilde şu veya bu dönemde örgütlenmenin

taktik biçimleri, stratejik olanların yadsınması biçiminde ele alınmalıdır.

II. MK I. Toplantısı, bu soruya genelde doğru cevap verdi.

Öncünün en önemli hatalarından biri, Türkiye'de (Batı'da) şehirlerin temel çalışma alanı olduklarını görememesi ve Batı'da genel ayaklanma stratejisine uygun bir faaliyeti örgütleyememesidir. Gerçi tesbit ettiği gibi, şehirlerin kırlardan kuşatılması stratejisine uygun bir siyaset ve örgütlenme çizgisi de izlenmedi. Hayatla tesbitlerin çatışan özellikleri görülüp düzeltilceğine teoride başka, pratikte başka yol izlendi. Açıkçası kendiliğindenci davranıldı.

Teoride şehirlerdeki çalışmanın kırsal alandaki gerilla mücadelesini güçlendirme zeminine oturtulması, ve güç biriktirme, fırsat kollama politikası ile ele alınması gerektiği savunuluyordu. Şehirlerin ne olacağı sorununa verilen yanlış cevaplar ve onu sınıf mücadelesinin faal bir alanı olarak görme yerine, kırlara kadro aktarımı için, kirlanmış bir han gibi ele alma anlayışını eleştiriyoruz. Şehirlerdeki çalışmalarda temel halka olarak kavranması gereken işçi sınıfı ve özel olarak da sanayi proleteryası yerine semt özellikle de gecekondu örgütlenmesini temel alan anlayışlardan kopulmuyordu. Semt, gecekondu çalışmaları elbette gereklidir. Ancak bunlar işçi sınıfı merkezli bir çalışma etrafında ele alınmalıydılar.

Semt ve gecekondu faaliyetleri de yanlış kavranıyordu. I. önderlik döneminde görülen en büyük sorun, bu faaliyetin semtlerin ve gecekonducuların günübirlik ihtiyacı zemininden kurtarılamamış olmasıydı. Yığınların gönül sorunlarını genel amaçlara bağlı ele almak gereklidir. Sorun bu değil, meselenin gecekondu için arsa bulma gibi dar sınırlarda boğulmasıydı. Bu hatalara II. önderliğin 5. Toplantı'sında işaret edildi.

Yine öncü, örgütlenmede ve te-

orik alanda üretim birimleri zeminin önemine parmak basarken, pratikte tersi tutumlardan kurtulamıyordu. Dinamiklerin içine yerleşmek uzun vadeli, sabırlı çalışmalarda, onlar içerisinde çıkarılacak kadrolarla örgütlenmeyi geliştirmek gerekiyordu. Oysa atamalarla sorun çözüldü zannediliyordu. Öğrenci gecekonduya, gecekondu içinden çıkanlar başka bir alana gönderiliyordu. Bu, dinamiklerin sorunlarının yeterince anlaşılabilmesi, doğru politikalar üretilmemesi, ayakları havada bir örgütlenme ile onlardan kopulması sonuçlarını doğuruyordu.

Profesyonellik, üretimden kopukluk olarak algılanıyordu. Parti önderliğinde toplumsal muhalefeti organize bir güç olarak devreye sokmada üretim birimleri esasına göre örgütlenmenin önemli rolü vardır. Şüphesiz bu aynı zamanda düzene karşı devrimci platformda halkın birleşik hareketinin yaratılması için yoğun çabayı gerektirir. Birleşim, halk hareketinin yaratılmasında, halkın devrimci güçlerinin birbirlerinin bağımsızlığına saygı ve tahammül çerçevesinde devrimci bir temelde yapacakları birlik önemli bir yer tutar. Burda aynı zamanda kitle örgütlerinin en geniş kitleleri bağrında toplayacak bir zeminde ele alınmasının, örgüt bürolarına dönüştürülmemesinin de önemi ortaya çıkmaktadır. Öncü ittifaklar alanında halkın birleşik cephesi anlayışıyla genelde doğru bir rota çizdi. Ancak bunu adım adım inşa edilmesi için gerekli politikaları üretilmedi. Cephe birdenbire kurulmayacak ve bir süreç sorunu ise öncünün devrimci faaliyetle diğer devrimci güçlerle yapması gereken birlik (eylem birliği v.b) askıya mı alınacaktır? Hayır! Biz bu noktadaki anlayışlarımızı Komün'de çıkışımızda ve sonraki süreçte öncünün sınıfın ve halkın birliği ekseninde ortaya koymuştuk. Söz konusu anlayışların doğruluğunu pratik hergün tekrar tekrar tasdik ediyor. Birleşik kitle örgütleri po-

litikamıza bu bağıntıda tekrar dikkat çekmek isteriz.

Öncü, sınıf ve halkın birliği sorunlarında daha önce de teorik alanda doğru anlayışlar ortaya konulmuştu. Ancak bunlar sonuçta birleştirememiş, somut politikalar üretilememiştir. Eleştirdiğimiz nokta tam da buradadır.

Bazı eksikliklerimiz ve uygulamadaki ciddi hatalara rağmen, II. önderlik, doğru siyasi çizgi ve doğru teorik güzergaha sahipti. Çeşitli dönemlere ilişkin gündeme getirilen politikalar için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. II. önderlik I. Toplantı'sında şöyle diyordu:

"Şehirlerdeki çalışmamızın ağırlığı kesinlikle işçi sınıfının içine yerleştirilmek zorundadır. İşçi sınıfı şu anda suskun görülmektedir. Bugün işçi sınıfının sendikal mücadelesini yönlendirmek ve örgütlemek çok önemli bir görevdir. Burada kavranılacak halka illegal demokratik sendikal örgütlenmedir"

Prensip olarak sendikal örgütlenmelerin bu biçimini reddetmiyoruz. Ancak ortaya konulduğu dönemin somut koşulları açısından değerlendirirsek, bu siyasete yanlış diyoruz.

12 Eylül diğer alanlar gibi sendikal faaliyette de değişiklik yapmayı gerektiriyor. Fakat objektif şartların, önderliğin ortaya attığı siyasete uygun olduğu söylenemez. DİSK kapatılmıştı. Sarı sendika olan TÜRK-İŞ duruyordu. O dönem işçilerin ezici çoğunluğunun zorunlu olarak TÜRK-İŞ'e gireceği de bir olguydu. Illegal- demokratik bağımsız sendika anlayışıyla alternatif olmak, geniş işçi yığınlarıyla birleşmenin kanallarını açmak mümkün değildi.

Yapılması gereken işçi sınıfı içinde esasta Parti örgütlenmesi halkasına sarılmalı aynı zamanda TÜRK- İŞ içinde çalışma siyasetini ortaya koymalıydık. Amerikan sendikacılığın yön verdiği, sarı-uzlaşmacı teslimiyetçi TÜRK- İŞ önderliği ile aramıza sınır çekmek için hiç de bağımsız sendikaya

gerek yoktu. Ayrım çizgisi esasta siyasi-ideolojik tutum olarak önem taşır. TÜRK-İŞ içinde ayrımı kalın çizgilerle ifade edecek bir güzergahla çalışılabilir.

Evet, TÜRK-İŞ yönetimi egemen güçlerin uzantısı bir konumdaydı. Bu sendika, bizzat ABD ve ülkemizdeki uşaklarının desteği ile oluşmuştu. Yönetimde tek tek demokratların olmayacağını söylemiyoruz. Ama gerçek böyleydi. Tek tek şubelerde demokrat yönetimlerin olması da bu gerçeği değiştirmiyordu.

TÜRK-İŞ yönetimin gerici karakteri ve sermaye yanlısı tutumları TÜRK-İŞ içinde çalışmamanın gerekçesi yapılamazdı. Böyle bir tutum, sendika ağalarına meydanı boş bırakmaktır. Yığınların olduğu her yerde çalışmalıyız. Doğru bir önderlikle yığınların gerçeği bulmalarına yardımcı olmaları, sendika ağalarının gerçek kimliklerini işçilere bizzat pratik içinde göstermeliyiz.

O dönem, TÜRK- İŞ içinde özellikle de büyük işkolu sendikalarında çalışmalıydık. Bu çalışmaları en geniş devrimci-demokrat çevrelerle birleşme, devrimci bir çizgide onlarla ortak hareket etme biçiminde ele almalıydık. Amaç, elbette yönetimi ele geçirmeyle sınırlanamaz. Bunun zor olduğu açıktı. Fakat zor diye reddedelim demiyoruz. Asıl sorunun, etki alanımızı genişletmek, işçi yığınlarını Partiye yakınlaştırmak, bu perspektifle mevzi kazanmak ve genişletmektir. İşçi sınıfının ileri kesimlerini, Parti örgütlerine çekmeyi unutmamaktır. O dönem DİSK'in açılması talepleri de vardı. Bu talebi elbette savunmalıydık. Ancak sendikal faaliyet DİSK'in açılması dönemine ertelenemez. II. önderlik 4. ve 5. Toplantısı, geçmiş hataları bu noktada aşan bir yönelime girmişti.

Strateji- taktik alanı

Bu sorunun nasıl ele alınması gerektiğine daha önceki

bölümlerde değinmiş, II. önderlik dönemine kadar strateji-taktik alanındaki hatalarımızın neler olduğunu kısaca cevaplamıştık. II. önderlik dönemimizde de strateji-taktik mücadele biçimleri konusunda ciddi hatalara düşüldü.

Bizim irademiz dışında objektif olarak varolan olgular, olduğu gibi değil subjektif değerlendirildi. Sonuç olarak da hatalı politikalar izlendi. Objektif gerçek neyi emrediyor ve buna bağlı olarak subjektif öge duruma nasıl müdahale etmelidir? Bu gibi sorulara doğru cevaplar verme temelinde hareket etme yerine, subjektif ögenin başına sanki herşeyde yeterli olacağı anlayışlarına düşüldü.

Bakın 12 Eylül dönemi için II. önderlik ne diyor?

"1960 dönemi devrimci durum gerilemiştir. 12 Eylül'den sonra duraklama içindedir. (....)

"Kitlelerin mücadelesi (....) subjektif güçlerin dağınlığından ötürü bastırılmış.

"Bu bastırmayı tencerede kaynayıp buharlaşan, kapağı sıkıca kapatıldığı takdirde taşan ve tencereyi patlatan suya benzetebiliriz"

12 Eylül dönemi gerçeklerinin ne olduğuna daha önce işaret ettiğimizden ötürü tekrar etmiyoruz.

II. önderlik, "kitlelerin ruh hali" tahlillerinde de aynı subjektivizmi göstermiştir. II. ve III. toplantısındaki anlayışları, eklektik yanlarının yanısıra şöyleydi:

"Kitlelerin ruh hali jakoben mücadeleye oldukça yatkındır. Ancak böyle olmasına rağmen devrimcilerin ve komünistlerin zayıflığından dolayı kitlelerde bekle gör tavrı ve arayış içinde oldukları söylenebilir. Bu arayışa yönelme özellikle devrimci ve komünist teşkilatlara doğru yönelmedir dersek yanılmayız."(4)

12 Eylül'le Türkiye' nin ekonomik istikrara kavuştuğu biçiminde bir saçmalığı savunmuyoruz. 24 Ocak önlemleri, aslında krizi daha da derinleştirmiştir. Bunu Komün'ün daha önceki sayılarında ele almıştık.

Yukarıda söylenilenlere gelince, bunlar 1981-82 hatta 1983 gerçeklerine terstir.

Kitlelerin ruh hali hiç de devrimci mücadeleye "oldukça yatkın" değildi. Kitleler hiç de "devrimci ve komünist örgütlere yönelme" durumu içerisinde değillerdi. Söylenenler koyu bir subjektivizm kanıtıdır. Cuntanın "sağa da- sola da karşı oldukları", "can güvenliği sağlayacakları", "huzuru tesis edip yeniden demokrasiye dönecekleri" demogojileri kitleleri belli ölçüde etkiliyordu. Devrimci hareketin zayıflığı ve yenilgisi, bu etkinin belirginliğine yol açıyordu.

Önderlik, I. Toplantı'sındaki ilerleme taktiğinin olduğunu süreç içinde gördü. Ancak sorunu yine de yeterince bilince çıkaramadı. Gelişmeyi bizzat dönemin önderliğinden dinleyelim.

"12 Eylül öncesi (.....) geçerli olan ilerleme siyaseti 12 Eylül sonrası yerini daha temkinli, ağır, tediriki yoğunlaşma ve esas olarak kendi gücünü korumak ve bu güç oranında cuntaya karşı mücadele etmeye bıraktı."

"Partimiz 12 Eylül'den sonra kendi durumunu değerlendirdiğinde ve bizim dışımızdaki devrimci güçlerin durumunu ele alıp değerlendirdiğinde bu objektif durumda yapılması gerekli olan geri çekilme testibiti olmalıydı." (5)

Sorunları görmeye doğru olumlu bir adım vardı. Fakat sorun yine de ne yazık ki yeterince kavranamamıştı. Geri çekilme taktiği bizim ve devrimci hareketin zayıflığı yüzünden değil objektif koşullardan ötürü gerekliydi. Objektif durum ilerleme taktiği izlememizi gerektirdiğinde biz zayıfız diye bu taktik geçersiz mi olacaktır? Veya çok güçlü durumda olduğumuzu varsayalım ama objektif gerçekler geri çekil diyorlarsa biz buna hayır mı diyeceğiz?

Marksist-leninistler, taktiğini somut koşullara göre belirler. Zayıflık ve güçlülük sözkonusu taktiklerin uygulanması ve başarısını olumlu ve olumsuz yönde etkiler.

Marksist-leninistler her zaman kendilerini gerçeklerin emrine göre ayarlarlar. Güçlenmenin, kazanmanın yolu budur.

Marksist-leninistler gerçeklerin verdiği direktifleri uygulamada kendi yapılarının zayıf olması durumumuyla karşılaştıklarında, ne yaparlar? Hayatın direktiflerini reddetmezler. Onu uygulamayı olumsuz yönde etkileyen yapılarının zayıflığını derhal ve bizzat direktiflerin dili ile birleştirilmiş bir çizgi ile aşmaya çalışırlar.

Önderliğimizin hataları sadece sol olanları değildi. Ciddi sağ hatalar yapıldı. Özellikle 4. Toplantı'da bu hatalar oldukça ileri boyutlara çıktı. Sol çıkışlar giderek sağa çark etme biçimine dönüştü. MK, 5. Toplantısı önemli inkarcılıklar ve muğlaklıklar taşısa da öncü tarihinde ileriye atılımın ciddi bir adımıydı.

Tecrübelerin o günkü kavrayış seviyesinde bütünlüklü bir özetiydi. Ve bu tecrübelerle silahlanan öncü 2. SB'nun özellikle 7. ve 8. toplantılarında, sorunları daha bilinçli kavramaya yöneldi.

12 Eylül yenilgisini değerlendirirken öncesine kısa bir göz atmak yararlı olacaktır.

12 Mart askeri faşist diktatörlüğün ertesinde devrimci durum ve halk muhalefeti ciddi bir yükselişe geçti. Öncü ve devrimci hareket gelişmelere hazırlıksız yakalandı. 12 Mart dönemi alınan yenilginin yarattığı dağınıklık, örgütsüzlük problemlerden biriydi. Ama daha da önemlisi yenilginin muhasebesi yapıp, gerekli dersler, henüz çıkarılmamış ve böyle bir muhasebe çabası içindeyken devrimci hareket yükseliş dönemiyle karşılaşmıştı. Dolayısıyla döneme sağlıksız bir önderlik ve örgütlenme ile girildi. Buna devrimci hareketin yoğun bölünmeler yaşadığı sorununu da eklemek istiyoruz. Öncü de aynı koşulları belli seviyelerde yaşıyordu. Hem geçmişin muhasebesi yapılmamış ve hem de yeni yeni toparlanma sürecine girmişti. Ve üstüne üstlük bu süreçte kendi

içinde ayrılıkla sonuçlanacak olan bir iç mücadele sürüyor, dönemin önderliği sağ zemine oturmuştu. Öncü, siyasi-ideolojik çizginin avantajlarını kullanamadı. Çıkaracağı derslerle bu avantajını pekiştiremedi. Avantajları kullanmanın önemini göreceğine Koordinasyon Komitesi (KK) sağa savruldu. Ve öncü ayrılıkla karşılaştı. Böylelikle öncü de dahil devrimci hareket yükseliş döneminin önüne geçemedi, takipçi pozisyona düştü. 12 Eylül'e kadar sürdü, şimdi de sürüyor.

1978, öncünün I. hamlesi partinin esasta marksist-leninist temelde yeniden merkezileştirilmesinde öneme sahipti. Ancak ciddi hatalar ve eksikliklere sahip oluşu gelecekteki misyonu olumsuz etkileyecekti. Göreve başlayan I. önderlik zayıflıklarımızı beklenen seviyede aşamadı. Zorluklar çoktu, ama doğru bir önderlikle aşılamaz da degillerdi.

Başta marksist-leninist hareketlere sahip ve Parti'ye önemli katkılarda bulunmuş olan I. MK'si süreç içinde sağ bir çizgi izledi. Gelişmeleri geriden takibi, bu çizgiyi iyice derinleştirdi. Somut örnekleriyle bunu I. önderliğin değerlendirilmesi bölümünde göstermeye çalıştık.

12 Eylül dönemi gelip çatmıştı. I. önderlik dönemiymi bu kesit.. Öncü gevşek, hantal ve döneme hazırlıksız dağınık yakalanmış vaziyeteydi. Bu kadar da değil, esas olarak önderliğin hatalı çizgisinin sonucuydu. Sonuçta 12 Eylül karşısında başarısızlığa düşüldü.

Kısacası, I. MK'sinin sağ oportünist çizgisi öncüyü yenilgi sürecine sokmuş, ciddi zayıflıklara yol açmıştı.

Bunu tersine çevirmek mümkündü. II. hamle, bunu yapabiliirdi. Fakat halk muhalefetine belirgin şekilde gerilediği, devrimci durum düştüğü, yenilginin devrimci hareketi kısılcasına aldığı, çoğunun yenildiği, koşulları II. hamlemiz doğru değerlendirip sağlam çizgi üretmedi. Durumu subjektif değerlendirdiği, sol çizgiyi

TERÖR YASASI İŞLİYOR

Devam eden vahşet ve tepkiler

izledi. Ve böylelikle partinin, I. önderlik döneminde içine gidiği yenilgi sürecini, tersine çeviremediği gibi, derinleştirdi.

I. MK'nın sağcılığıyla başlayan, II. hamle ve II. MK'nın solculuğuyla derinleşen ve sonraki sağ hatalarla kronikleşen II. yenilgide, ağır objektif etmenler de rol oynadı. Ama asıl yönü bu değil oportünist politikalar oynadı. II. önderlik açısından yenilgide belirleyici öge, sol oportünizmdir.

Yenilgiyi, "II. önderlik mücadele kaçkınılığı yaptı." biçiminde gerekçelendirenler yanlış yapıyorlar. Yenilginin sebeplerini görüp, dersler çıkaracağına Komünarlara ve II. önderliğe küfürle idare edenler kendilerine de zarar veriyorlar. Bu arkadaşların bazı küfürnamelerine işaret etmek istiyoruz...

Türkiye devrimci hareketinin geçmişteki ve bugünde aşılamayan en büyük eksikliklerinden biri teori-program ve stratejisini düzeni değiştirecek, toplumsal dönüşümlere önderlik edecek bir zeminde ele alamaması sunni ayrılmalarla varlığını sürdürmeyi amaç haline getirme yaklaşımından kurtulamamasıydı.

Kendi söylemini mutlak doğru ilan etmesi, başkalarından öğrenememesi ve oldukça yakın şeyler söyleyen grupların jimnastik tartışmaları aşamamalarından dolayı ortak bir yürüyüş organize edememesiydi.

12 Eylül yenilgisinin arkasında ise günahı kişilere yüklemek ya da "Marksizmin yenildiği" söylemine sarılmak moda oldu. Yenilgide de her bir akım kendi çizgisini öncelikle sorgulamalıydı. Yenilen marksizm-leninizm değil, onunla çatışan hatlardı.

Bugün artık yürüyüşe bıraktığı yerden olduğu gibi başlayan bir akım, geçmişte uğradığı yenilgi sürecine şimdi de aday olduğunu itiraf ediyor demektir. ■

DİPNOTLAR

- 1- 2. MK, 1. Toplantı Raporu.
- 2- 2. MK, 3. Top. Sonuçları, s: 7-20
- 3- RKZ Yazısı, PB. 2, s: 128
- 4-2. MK, 2. Toplantı Sonuçları, s: 31
- 5-Agy. s: 32

Egemenlerin son dönem politikalarının özlü bir ifadesi olan devlet terörü yasası tüm hızıyla uygulanıyor. Ölüm mangaları başta İstanbul ve Diyarbakır olmak üzere özellikle Medya'nın birçok bölgesinde işbaşında. Mayıs ayından itibaren İstanbul ve Medya'da bilinçli bir biçimde önce tek cinayetler, bombalama olaylarıyla denenen devlet terörü, toplumdaki güçlü bir karşılayış gelmeyeceği düşünülerek azgınlaştırıldı. İstanbul'da Hatice Dilek-İsmail Öral adlı devrimcilerden sonra Murtaza kaya, Perihan Demirel adlı devrimcilerin yargısız infazı, bu olaylarla hemen hemen aynı dönemde. İHD, *Medya Güneşi*, *Özgür Halk* bürolarına bombalı saldırılar düzenlenmesi, Diyarbakır HEP eski il başkanı ve İHD Diyarbakır şubesi, yönetim kurulu üyesinin arabasına bomba konulması, İdil belediye başkanını ve 4 arkadaşının öldürülmesi, sosyalist dergilere ve yayıncılara yüzmiş yıllara varan para cezaları istemiyle dava açılması ve *Emeğin Bayrağı* Yazınışleri Müdürü Nazım Taban ile *Kurtuluş* dergisi Yazınışleri Müdürü Cemal Turan'ın tamamen keyfi bir biçimde gözaltına alınması özelde devrimci-demokratik kesimlere genelde tüm halka karşı planlı bir saldırının yürütüldüğünün açık ifadesidir.

Yasanın yürürlüğe konacağı günlerden itibaren ağırlıklı olarak sosyalist basın, Barolar Birliği, İHD yasanın içeriği ve olası sonuçlarına ilişkin sürekli olarak uyarı görevlerini icra ettiler. Sosyalist dergilerin biraraya geldiği Dergiler Platformu, yasaya ilişkin "Devlet Terörü Yasası'na Hayır" yazılı 10.000 çıkartma, 15.000 bildiri hazırlayıp bunların dağıtımını gerçekleştirdi. Pendik Halkevinde yapılan panele katıldı. Tabibler Odası'nda İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, sanatçı Bilgesu Erenus, hukukçu Kamber Soyapak, ve Dergiler Platformu temsilcisinin katıldığı bir basın açıklaması, panel şekline dönüştürülerek gerçekleştirildi.

Türkiye Gazeteciler Sendikası önünde Temmuz ayın içerisinde "Dev-

let Terörü Yasasına Hayır" pankartı açan Dergiler Platformu ve sosyalist yayıncılar, yasayı yakıyor. Eylemlilikler yasa ve uygulamaları yanında eksik kalırken, önceki cinayetlerine tepkilerin yetersiz olmasından cesaret alan ölüm mangaları, bu kez Kürt halkının bir aydın insanını, HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ı hedef alıyordu. Vedat Aydın'ı kaçıracak alçakça katledenler, egemenlerin uzun dönemli politikalarının bir parçasını daha sahneye koyuyordu. Ancak Medya'dan cevap şiddetli geldi. Türkiye'nin her yanından Diyarbakır'a insan seli aktı. Diyarbakır'da 50.000 kişi "Vedat Aydın Namure", "Biji PKK", "K.....n faşizme mezar olacak" sloganlarıyla gün boyu gösteri yaptı. Gösterilerin boyutundan korkuya kapılanlar, yeni bir katliam gerçekleştirdiler. Kalabalığa ateş açıldı. Henüz ölü ve yaralı sayısı netlik kazanmadı.

Daha bu olay gündemdeyken İstanbul'da 10 devrimcinin katli yargısız infaz politikasının son örnekleri oluyordu. Vedat Aydın'ın katlinin arkasından genişleyen ilişkilerle İnsan Hakları savunucuları, Dergiler Platformu, kamu çalışanları platformu, İ.O.D.F. Halkevlerinin bir bölümü, İski Suser işçileri bir araya gelerek katliamlara sessiz kalınmaması, basın açıklamalarının ötesinde cevapların verilmesi için hazırlık yapıyor. Ve 17.7.1991 tarihinde Eminönü'ünde "Devlet Terörü Yasası'na Hayır" yazılı pankart açarak Sirkeci'ye kadar yolu keserek bir gösteri gerçekleştiriyordu. Gösteride "Katliamlar Halkları Yıldırılmaz", "Devlet terörüne hayır" "K.....n faşizme mezar olacak" sloganları atıldı. Aynı gün İstanbul'da öldürülen 10 devrimcinin cenazesi yaklaşık 3.500 kişinin sloganlı, pankartlı, marşlı katılımıyla kaldırıldı.

Ancak gerçekleştirilen eylemlilikler, giderek artan bir düzeyde yükselen devlet terörüne yeterli cevabı oluşturmamaktadır. ■

Dünya, çağ, Türkiye ve ülkemiz..

Arkadaşımız Kenan Türkoğlu'nun, Çanakkale Cezaevi'nde M. Can Yüce ile yaptığı uzun ve çok konulu röportajının ikinci ve son bölümünü sunuyoruz.

Komün: Çarlık'tan Arnavutluk'a, Çin'den Vietnam'a kadar tarım toplumu olma özelliklerinin ağır bastığı ve sanayileşmenin kurulup tamamlanmasının bir görev olarak toplumun önünde durduğu bir çok ülkede, KP'lerin ön-derliğinde gerçekleştirilen siyasal devrimler, KP'lerini iktidara taşıdı. (Ortaya çıkan, Marks'ın sosyalizm'in kuruluşu bağlamında öngörüldüğünden hayli farklı bir durumdur.) ve yine, kısa bir süre sonra, KP'nin üzerinde mutlak egemenlik kurulduğu yeni gelişim süreçleri başlatıldı.

Ne varki, sosyalizme geçiş deneyimleri kavramıyla tanımladığım ve sosyalizmi kurmayı ve dolayısıyla komünizme varmayı hedefleyen bu yeni süreçler, belirli tarihsel-toplumsal, ulusal ve uluslararası bağlamlar içinde, başlangıçta tasarılanlardan farklı bir güzergahta ilerleyerek değişik aşamalar katedip bu güne evrildi: Girişilen bu deneylerin vardığı ilk ve tarihsel ana uğrak, Sanayileşme dalgasının tepesine oturarak lokomotif işlevi görecek biçimde herşeye kadir bürokratik bir tabakanın yükselmesine tekabül eden, tepeden inme bürokratik, despotik sosyalizm oldu. Bilimsel sosyalizm den sapmalar ve işçi ve diğer emekçilerin yönetim ve denetim mekanizmalarından dışlanması sonucu olarak sosyalizme geçiş deneyimleri, yeni tipte antagonist bir sınıflı topluma vardı. Yani hiyerarjik korparatif bürokratik bir sınıfın egemen olduğu ve tarihin ilk defa tanık olduğu ara bir geçiş kategorisine tekabül eden geçişsel bir toplumsal formasyon oluştu. Bir öncekinden niteliksel olarak farklılaşan bu ikinci aşamada, çürüme, yozlaşma, yabancılaşma vb. yapının kendi geleneksel

çerçevesi içinde aşılması mümkün olmayan bir tıkanmaya yol açtı. Hiyerarşik-korporatif bürokratik egemen sınıf, süregelen iç çatışmada teknokrasinin ağır basması ile tıkanıklığı batı kapitalizmine eklenerek, (teslim olarak) çözme yoluna girdi... Ve hepimizin tanık olduğu ve değişimler yaşandı. 2. Dünya savaşından sonra kurulan dengeler yıkıldı. Söz konusu değişimler ve bunların yarattığı yankı ve ortaya çıkardığı yeni durumda bir ürün olarak, devrimcisiinden reformcusuna kadar bütün solda güne ve düne yönelik tartışmalar ve sorgulamalar başladı. Ve buda, giderek yeni yeni açılımları beraberinde getiriyor. Yaşam tarafından dayatılan yenileme gereksinimin yarattığı yenilenme rüzgarları sizin saflarınızda esmeye başladımı ve bu anlamda geçmişinize yönelik bir sorgulama olacak mı?

M. Can Yüce: Bir kez şu noktayı açıkça ortaya koyalım: Bizim ortaya çıkışımızdan bu yana reel sosyalizme, diğer ülkelerin devrimci pratiklerine yaklaşımımız eleştirel oldu. Dünya, çağ, Türkiye ve ülkemiz çözümlemeleri başka merkezlerde üretilen düşünce ve politikaların kopya edilmesi, sempatik bir tekrar temelinde olmadı. Bağımsız devrimci tavrımız, en sıradan gelişmeden en karmaşık olaya kadar, her yaklaşımda ilkesel bir tutum olarak somutlaştırdı. Kısacası başkasının kafalarıyla değil, kendi kafamızla düşünüp ve bağımsız devrimci bir çizgi sahibi olduk. Bu bağımsızlıkçı ilke bizim için bir varlık/yaşamsal özellik niteliğindedir. Devrimci gelişmemizde bu ilkesel yaklaşımın belirleyici bir rolü olduğunu vurgulamalıyım.

Dolayısıyla reel sosyalizmdeki gelişmeler, dönüşümler bizim için fazla sürpriz olmadı. Saflarımızda fırtına yaratmadı, yaratmasında mümkün değildi. Tersine özgüvenini geliştirdi, bağımsız devrimci çizgideki ısrarımızın doğruluğunu kanıtladı.

Reel sosyalizme yönelik yapılan eleştiriler, son gelişmeler ışığında ortaya çıkan veriler ışığında sosyalizin anlayışımız dahada olgunlaşmış ve zenginleşmiştir. Nelerin yapılması gerektiği konusu yeterince netleşmiştir, sosyalizm projemizin daha yaratıcı tarzda geliştirildiğini söyleyebiliriz. Reel-sosyalizm pratikleri önemli derslerle doludur, bu dersler ışığında liberal yönlelere savrulmadan doğru devrimci ve kitlelerin eseri olan bir sosyalizm anlayışının gelişmesine katkıda bulunan deneyimler yaşandı.

Bizde reel-sosyalizm pratiklerini tartışıyoruz, sonuçlarını özümsemeye ve ülkemize yaratıcı bir tarzda uygulamaya çalışıyoruz. Dünya politikasına çok yönlü etkilerinin de günlük izliyoruz. Bu yoğun inceleme ve tartışmalar sonunda daha gelişmiş, olgunlaşmış, zenginleşmiş bir sosyalizmin kavrayışına ve pratiğine ulaştığımızı görüyoruz. Bu, aynı zamanda teorik ve politik olarak yaşamın temposunu yakalama, çağa yanıt getirme çabası oluyor, eksikleri eski etkilenmeleri aşma anlamına geliyor..

Sizin soruyu sorduğunuz anlamıyla bizde dramatik dönüşümler ilkesel düzeltmeler yaşanmadı. Reel-sosyalizmin varolan etkilerinin aşılması yönündeki çabalar yeni bir aşama kazanmıştır. Daha önce getirilen ilkesel eleştirilerin içi bu son gelişmelerle dahada doldurulmuş ve yetkinleştirilmiş, derinleştirilmiş. Yaşamın dışında değiliz, yaşamı ya-

kalama, bunun için sürekli bir yenileme ve eleştirel yaklaşımın içinde olma PKK'nın en temel özelliklerinden biridir. Bizde eleştirel ve özeleştirel yaklaşım, bir yaşam biçimidir.

Fakat sorduğın anlamda herhangi bir ilkenin değiştirilmesi biçiminde bir sorgulama olmadı. Tersine öngörülerin, önceki eleştirel yaklaşımların doğrulanması ile karşılaştık. Dolayısıyla organik birbirinden kopuk olan PKK kadroları, son gelişmeleri aynı biçimde değerlendirmekte yaklaşık sonuçlara ulaşmakta zorlanmadılar. Bu, sağlam ve çerçevesi netleşmiş bağımsız bir dünya görüşünün sağladığı bir başarıdır.

Komün: Özgür Halk dergisinde, Ali Fırat imzasıyla bir yazı yayınlandı. Bu yazıda bir çok önemli noktada yeni düşünsel açılımlara sözkonusu: gelişmeler ışığında yeni bir bakış açısıyla dünyada değerlendirilmesinden yeni tarzda ulusal kurtuluş anlayışının geliştirilmesine yönelmeye kadar. Ancak bana göre bunların içerisinde en önemli ve en dikkat çekici yöneliş, yaşanan sosyalizm deneylerine yeni eleştirel açılımlar ve bu anlamda sosyalizmin sorularına ilişkin olarak ileri sürülen düşüncelerdir:

Eğer sosyalizmden bahsedeceksek, ki bizim sosyalizmde devleti nasıl ele alacağız? özellikle bireyden başlayıp, giderek çevre sorunlarına kadar götürebilen bir yaklaşım sahibi olursak sosyalizm kavramlarına daha bir yenilik geliştirebiliriz. Hatta saf sınıf temeline dayalı, "işçi sınıfı, proleter sınıf" deyip tahliller geliştirmekte fazla gerçekçi değil. Çünkü bu kavramlarda 19. yüzyılın kavramlarıdır. Elbetteki sınıflar yine vardır... 19. yüzyılın koşullarında yaşayan işçi sınıfı aslında büyük oranda aşılmıştır. Marks ve bir anlamda Lenin dönemlerinin işçi sınıfı ne doğuda ne batıda var. Biraz bizim gibi ve çok geri ülkelerde kaldı. Bu gerçeği görmek gerekiyor. (...) Uluslararası tekeller ağıyla görülmemiş boyutlarda sömürüyü sürdüren kesime karşı sadece sınıf değil sınıflara dağılmak durumunda. Bu anlamda sosyalizm daha çok insanın, insanların sorunu olmaktadır...

Sosyalizm baştan beri böyleydi. Ama dar sınıf anlayışına mahkum edildi. Tıkanmasının temel nedenlerinden biriside bu yaklaşımdır. Aslında başta böyle değil. Ama daha sonraki dar sınıfsı yaklaşımlar ve dar milliyetçi yaklaşımlar reel-sosyalizmin bir anlamda en temel saptırmalardan bazıları oldu. Sosyalizmi bu temelde yenilemek, sosyalist insanı ve sosyalizmin insana yaklaşımını günümüzde bir yenileme temelinde işlemek büyük önem taşıyor. Yenileme bu temelde anlam kazana-caktır. Baştan beri sosyalizmde gizli olan hümanizmi daha netçe ortaya koymak hem mümkündür, hemde oldukça sonuç alacağı benzetmektedir... Bizdeki bu konudaki düşünceleri ben de önemli ölçüde doğru buluyorum ve benimsiyorum.

Yalnız, insan olayının konduğu o biçimiyle öne çıkarılması (yeni bir çalışan sınıf tanımlaması yapmaksızın ve buna dayandırılacak olan ve diğer bütün emekçi sınıf ve tabakaları kapsamına alan yeni bir toplum (sosyalizm) projesi ortaya koynamsızın) ile "Batı uygarlığıyla bundan çıkarılan geniş ölçüde zedelenen dünya halkları ikilemi, çelişkisi kendini açığa vuracağı, eskiye kıyasla daha fazla böyle olacağı benzetmektedir.", "bir kuzey zenginleri topluluğu", "geniş yoksul dünya (Güney) topluluğu" türünden saptamalar yanyana gelince "Üç dünya teorisi" ne açık kapı bırakılmış olmuyor mu? Ya da bir başka deyişle marksizmin en temel taşlarından birisi olan sınıf çelişkisi ögesi, (kastettiğim eski dar sınıf bakış açısı değil, emek-sermaye çatışması/çelişkisi ve son kertede onun belirlediği türesel çelişkilerdir.) gölgelenmiş olmuyor mu?

M. Can Yüce: Önce bir yanlışlığı düzeltmeye çalışmalıyım: Bir önceki soruya verdiğim yanıtta olduğu gibi, bizim reel sosyalizme eleştirel yaklaşımımız "yeni" değildir. Çıkışımızla birlikte reel inkarcı, ne de taklitçi tekrarlayıcı yaklaştık. Tutumuz eleştirel ve sosyalizmi yaratıcı tarzda ele almak olmuştur. O bakımdan Özgür Halk'ta yayınlanan A. Fırat'ın yazısında dile getirilen düşünce ve görüşler bu eleştirel yaklaşımın, son olgular ve veriler ışığında daha üst boyutta geliştirilmesi oluyor;

bugün kü dünya ve çağ gerçekliğimizin doğru bir kavrayışını veriyor. Reel sosyalist dünyanın yaşadığı değişimler, dünya siyasal güç ilişkilerine yaptığı etkiler, ulusal kurtuluş ve toplumsal devrimlerin yol aldığı dünya gerçekliği vb. noktalarda A. Fırat'ın çözümlemeleri önemli saptamalar yapıyor. Gelineen noktada yaşanan bunalıma teorik-politik çözüm noktasında ip uçları öneriliyor. Bu, yaratıcı ve bağımsız düşüncenin olayların ve ilişkilerin kavranmasında ne denli yaşamsal olduğunu vurguluyor. Dünya değişiyor, değişen dünyayı çözümleyerek kavramaya, teorik-politik sonuçlara ulaşmaya çalışıyoruz. Ulusal kurtuluş kavgasının kızgın ateşinde olan bir hareket, doğaldır ki, içinde geçtiği dünya ve bölge gerçekliğini daha dakik ve yoğun bir tarzda izlemek ve değerlendirmek ihtiyacını hissedecektir. Dünya değerlendirmelerinin gerçekliğe çok yakın yapılması bu anlamda anlamlıdır.

A. Fırat'ın yazısında "sınıf çelişkilerinin" yadsınması diye bir değerlendirmeye yok. Dikkatli okunursa, günümüzde ileri ve ya görece gelişmiş kapitalist toplumlardaki işçi sınıfının 19. yüzyıldaki işçi sınıfı olmadığı, eskinin büyük oranda aşıldığı, yani Marks'ın tanımladığı, işçi sınıfı gerçekliğinin günümüzde aşıldığı vurgulanıyor. Bu yaklaşımda sınıfsal bakış açısını terketme şöyle dursun, tersine günümüzdeki sınıf gerçeğinin aslına uygun tanımlaması ve çözümlemesi gerektiği öneriliyor. Batıdaki işçi sınıfı hareketinin günümüz gerçekleri temelinde yeniden tanımlanması ve sosyalizmin daha geniş toplumsal zemin üzerinde oturtulması gerektiği açıklanıyor. Sınıf bakış açılarının aşılması sosyalizmin ilgi alanına çevre, hümanizma vb. konularında alınması gerektiği belirtiliyor. Hiç kuşkusuz sosyalizmin hümanizmaya gerçek anlamda bir açılım getirmesi, çevre sorunları gibi konulara ilgisini yoğunlaştırması, mali-oligarşi tarafından ezilen geniş toplumsal sosyalizm anlayışıyla çelişmek şöyle dursun tersine onun görüşlerinin günümüz koşullarında geliştirilerek uygulanması oluyor. Kısacası A. Fırat'ın yazısında emek-sermaye çelişkisi, günümüz gerçekliği temelinde yo-

rumlanıyor, sınıf gerçekliği ise gölgenmiyor kesinlikle.

Öte yandan "yoksul dünya", "Güney ülkeleri" gibi kavramlar, dünya siyasal literatüründe yaygınca kullanılıyor. Hemen hemen her çevre, hatta üçüncü dünya ülkeleri kavramlarında ezilen, bağımlı ülkeler için yaygınca kullanılıyor. Bu kavramlar kullanılırken üç dünya teorisine bir ilgisi yok. Üç dünya teorisinin kendisine özgü çizgileri var. A. Fırat'ın "yoksul dünya", "Güney ülkeleri", "ezilen ülkeler" kavramlarını üç dünyacı bir yaklaşımla ele aldığı çok açıktır. Reel sosyalizmdeki son gelişmelerle birlikte dünya gerçekliğimizin değerlendirilmesi şöyle yapılıyor:

"Dünyadaki gelişmelerin yönü; bir yandan ABD-Sovyet uzlaşması-na ve bunun yol açtığı doğu-batı Avrupa'nın iç içe geçmesiyle bir anlamda bir Kuzey zenginler topluluğunun doğmasına-bunlara Kanada ve Japonya da dahil- diğer yandan bunların dışında kalan geniş bir yoksul dünya topluluğu ikilemine doğru biraz daha oluşmaktadır. Daha da somutlaştıracak olursak; Batı uygarlığıyla, çıkarları bundan daha geniş ölçüde zedelenen dünya halkları ikilemi çelişkisi kendini daha fazla açığa vuracağı, eskiye kıyasla daha fazla böyle olacağı, benzemektedir." (*)

Dünyamızın ezilen ve ezen uluslar/halklar biçiminde bu tarzda bölünmesi ve bu çelişkinin derinleşme eğiliminde olması durumunun ortaya konulması üç dünya teorisine nasıl ilişkilendiriliyor ki? Bu değerlendirme, emperyalizm ile ezilen-bağımlı halklar arasındaki çelişkinin aldığı biçimi ve çerçeveyi yansıtıyor. Reel sosyalizmin Batı'ya entegrasyonu ile ortaya çıkan iki dünyanın kendisidir. Bir: ezenler dünyası, İki: ezilenlerin dünyası. Saptanan bu gerçekliktir. Bu saptamanın üç dünya teorisine herhangi bir ilgisi yoktur.

Komün: Türkiye sol hareketinde son yıllarda, sosyalist demokrasiden örgüt işleyişine kadar birçok sorun (dünyadaki son gelişmelerin de ivme kazandırmasıyla), yeni boyutlara taşınarak tartışılmaktadır. PKK'nın bu konulara yaklaşımı nedir? Zira yıllardır PKK'de demokrasinin olmadığı,

kollektif önderliğin bulunmadığı, dolayısıyla zaman zaman işin farklı düşünen örgüt mensuplarının imha edilmesine varıldığı vb. türünden doğru ya da yanlış iddialar ve kanıtlar mevcut. Bu anlamda, PKK'de önderlik olayını; yukardan aşağıya ve aşağıdan yukarıya örgütteki iç işleyiş; (örgüt içi demokrasiden neyin anlaşıldığını nasıl hayata geçirildiğini, yaşanmışsa fikir mücadeleleri ve çatışmalarının hangi kurallara göre ve nasıl gerçekleştirildiğini, yönetimin tabanı tabanın yönetimi nasıl denetlediğini vs. vs.) somutla-yarak kısaca anlatır mısınız?

M. Can Yüce: Sosyalist Demokrasi geniş bir konu, bu röportaj çerçevesinde bütün boyutlarıyla görünmüyor. Konuya ana çizgileriyle ve belli başlı yönlerine değinmeye çalışacağım.

Ancak sorunuzun yanıtına geç-

"...Daha da somutlaştıracak olursak; Batı uygarlığıyla, çıkarları bundan daha geniş ölçüde zedelenen dünya halkları ikilemi çelişkisi kendini daha fazla açığa vuracağı, eskiye kıyasla daha fazla böyle olacağı, benzemektedir."

meden bir noktanın altını çizmek istiyorum: Bizim çıkışımız, resmi ideoloji ve onun tüm sonuçlarının devrimci eleştirisi ve reddi temelinde oldu. Yani Kemalizm tarafından ters-yüz edilen, baş aşağı dikilen gerçekleri doğrultmak, ayakları üzerine oturtmak hareketiyiz. Genelde sol ise resmi düşünceden ve sonuçlarından kurtulabilmiş değildir. Gerçeklerin onlardaki yansıması da resmi söylemde olduğu gibi ters oluyordu. Bu genel şekilleniş ve duruş, bizim çıkışımız ve her adımımızın (ideolojik-politik-pratik vb.) sol'da ters algılanmasını doğurdu. Başka bir ifadeyle sol'a göre çok aykırı, çok ters bir harekettik. Bu doğrudur. Çünkü Kemalizmin inkar ettiği, başaşağı diktiği, tersyüz ettiği tarihsel-ulusal, toplumsal ve siyasal gerçekliği biz,

düzeltece, ayakları üzerine doğrultmaya çalışıyorduk. Bu bizim varlık nedenimizdi. Bu anlamda sol tarafından doğru kavranmadık, anlaşılmadık. Bizi ters algılama durumunu etkisi çeşitli konulardaki eleştiri ve değerlendirmelerde de etkili oldu. Bu bilinç, altınada yerleşti., kimilerinde peşin hükümü yaklaşımlara da ön ayak oldu, denilebilir.

PKK'de demokrasi, eleştiri ve tartışma özgürlüğü vb. konular en fazla spekülasyonu yapılan yanımdır oluyor. Sonunda dile getirilen iddia, izlenim ve kanıtlar somut/nesnel bir araştırmaya, incelemeye ve önyargısız değerlendirmelere dayandığını sanıyorum. Yaşanan bazı olaylar yüzeysel/sığ değerlendirilerek, ve esas olarak gerek sömürgeciliğin hakkımızda yaydığı yoğun karalama propagandaları ve gerekse belli reformist Kürt gruplarının bilinen anti-propaganda çabaları sonucunda hakımızda olumsuz bir imaj yaratılmıştır. Ne yazık ki, sol'da fazla araştırma-inceleme zahmetine katlanmadan bu yaygın karalama ve yanlış gösterme çabalarından etkileniyor, damgayı basıyor: "PKK demokratik değildir, iç ilişkilerinde eleştiri ve tartışma özgürlüğü tanımıyor, farklı düşünceleri bastırıyor,, dahası imha ediyor..."vb. Bu yanlış değerlendirilme yaygınca kamuoyuna mal edilmiştir. Belirtmeliyiz ki, PKK karşıtı güçler, bu noktada başarılmışlar ve devrimci demokratik kamuoyunu etkileyebilmişler. Söyleyeceğimiz tek şey vardır: Önyargısız, nesnel ve bağımsız bir yaklaşımla PKK olayını inceleyin, araştırın!...

Öncelikle demokrasi, sosyalist demokrasi konusunda doğru, devrimci bir kavrayışa sahip olmak gerekiyor. Nedir demokrasi? Sorusunu doğru yanıtlamak gerekiyor.

İster toplumsal-siyasal ilişkilerde, devletlerin yönetim tarzında, isterse partilerin iç ilişkilerinde (üye-örgüt ilişkilerinde) ve yönetim biriminde olgusu, iki temel etkende/ögede somutlaşır ve hayat bulur. Bu iki olgu birlikte varolduğu zaman o zeminde demokrasiden sözedilebilir. Bunlardan biri, bireyin ve sınıfın konumunu yaşaması; ikincisi, siyasal öznenin kendisini tanımlama, kendini katma ortamı ve aygıtı (ku-

rallar ve güvenceler bütünü).

Birey ve sınıf eğer siyasal özne değilse, sadece siyasetin nesnesi ise, yani güdülen, sadece yapan-yürüten bir konumda ise, söz konusu ortam olsun, *orada* demokrasinin gelişmesi yaşaması mümkün değildir. Terside doğrudur. Demokratik olmayan aygıtların egemen olduğu bir zeminde özgür bireyin, siyasal öznenin gelişme şansı hemen hemen yoktur. Siyasal özne olabilme koşulu ile demokratik hak ve özgürlükleri güvenceye alındığı siyasal zeminlerin varlığı demokrasinin vazgeçmeyeceği iki ayağıdır. Bu iki koşul etken birbirini ve demokrasiyi dolaysız etkiler.

Siyasal özne kavramında asgari bir özgürleşme derecesini anlıyoruz. Yani düşünen, araştıran, sorgulayan, eleştiren, özgür düşünce ve özgür irade yeteneğini yakalamayan; yaşama, siyasete görüş, öneri eleştiri oyu ile katılan, kaderine sahip, ona yön veren *siyasetin öznesi* konumunu yakalamıştır denilebilir. Bu, belli bir kültür düzeyini yakalama, belli bir siyasal bilinç konumunu kavrama sözcüğün özne ile özgürleşmiş kişiliği bir bakıma eş anlamlı kullanabiliriz. Sürünün aşiretin, güdük bir toplumun üyesi olmaktan, özgür bireylerin oluşturduğu özgür ortamın özgür ve bilinçli, yapan, yöneten, soran, eleştiren özgürce katılım sağlayan *bireyi* haline gelmek, işte siyasetin, tarihin *öznesi* olmak durumu bundan başkası değildir. Bu konumu yakalamak öyle basit değildir. Toplumun tarihsel gelişme düzeyi ile doğrudan ilintilidir; toplumun özgürleşme derecesi ile ilişkilidir.

Açmıyoruz. Topluma en demokratik anayasalar vb. getirmek yetmiyor. Bu mekanizmaları hayat verecek, can katacak toplumun (toplum çoğunluğunun) kişilik düzeyinde, bilinç ve davranışta demokrasiyi, özgürleşmeyi yakalaması gerekiyor.

Bu çerçevede Kürdistan toplumuna baktığımızda demokrasinin bu iki ayağının/ögesinin varolmadığını; yaşama, geliştirme olanağını yaşamadığını görüyoruz. Sömürgeci ve aşiretçi-feodal egemenlik altında bireyin, toplumun demokrasiyi, özgürlüğü yaşaması mümkün değildir. Sömürgeci ve aşiretçi feodal egemenlik ilişkileri altında toplumda ve birey

de siyasal bilinç ve duyarlıklar gelişmezdi. Tersine toplum ve birey siyasetin basit bir malzemesi/nesnesi yapılır, güdülmeye, kulluğa alıştırılır. Güdülmeye kulluk, devlet karşısında boyun eğilmiş, aşiret reisi karşısında el pençe divane kişilik bizde egemen olan durumdur. Siyaset açısından dünkü kürt bireyi ve toplumun konumu tam anlamıyla yönetilmek ve siyaset dışlıktır. Kimliksiz, düşürülmüş, yönetilmeye (güdülmeye daha doğru) alıştırılmış bireyin yaratıcı ve her gün yeniden üreten sömürgeci ve aşiretçiye feodal yapıda özgürleşmenin ve demokrasinin kendiliğinden gelişeceğini sanmak saf-lık olur. Bu noktaya tarihsel bir mücadelenin yapılması zorunluluğu

Özgürleşme başka bir anlamda bireyin siyasetin öznesi olabilmesi olayı bir süreçtir, sancılı bir süreçtir. Parti ortamında eskiye ait özellik, alışkanlık, kalıntı vb. etkilerin aşılması yönündeki çabalar aralıksız sürer. Devrimci mücadelenin en asli boyutlarından biri devrimci, özgür, siyasete egemen kişiliği geliştirme sorunudur. Toplumumuzda oluşan kişilik (daha doğrusu kişiliksizlik) yapısı biliniyor.

vardı. Bu devrimci tarihsel müdahalenin adı PKK'den başkası değildir.

Oluşturduğu ideolojik-politik çizgisi ile öncelikle bireyi, ezilen yığınları, siyasetin *öznesi* konumuna getirmeyi gelişimin ön koşulu olarak algılanmıştır. Bu nokta da PKK'nın eski köle güdülen siyasetin nesnesi kürt bireyine yüklenmesi, çözümlenmesi, geliştirdiği kapsamlı teorik-pratik çabalarıyla bireyi özgürleştirme, siyasal özne düzeyine yükseltmesi en temel görevdi; Kadro politikasının özüydü. Eski bireyi radikal bir tarzda çözümleyip dönüştürmek özgürleşme sürecine katmak, tarihin

en demokratik eylemidir. Toplumda demokrasinin gelişmesini ve giderek egemen olmasının temel silahı bu özne durumuna getirilen ileri unsurların öncü örgütünü yaratmaktır.

İşte PKK, aydınlanmış, özgünlüğü asgari düzeyde yakalamaya başlamış özgür bireylerin irade ve eylem birliğini oluşturuyor.

Özgürleşme başka bir anlamda bireyin siyasetin öznesi olabilmesi olayı bir süreçtir, sancılı bir süreçtir. Parti ortamında eskiye ait özellik, alışkanlık, kalıntı vb. etkilerin aşılması yönündeki çabalar aralıksız sürer. Devrimci mücadelenin en asli boyutlarından biri devrimci, özgür, siyasete egemen kişiliği geliştirme sorunudur. Toplumumuzda oluşan kişilik (daha doğrusu kişiliksizlik) yapısı biliniyor. Bu eski kişiliği dağıtmak, parçalamak, devrimci sosyalist değerlerle donanmış bir kişilik yapısına ulaşmak sanıldan daha kapsamlı bir sorundur. Özelde parti içinde, genelde toplumda demokrasinin gelişimi önünde duran en önemli engel dünnün koşullandırıldığı kişilik yapıları, aşiretçi feodal ve devlet karşısındaki silik, güdülen kişilik alışkanlıkları ve çok yönlü etkilerdir...

Bu bakımdan bizde kişilik olgusuna bu kadar kapsamlı ve yoğun vurgunun yapılması boşuna değildir. Eski kişilik özellikleri ve etkileri ya ağavari-jandarmavari bir yönetme ilişkisine, ya da aşiret üyesinin boyun eğişi, silik, güdülen bir yönetilme ilişkisine ve bunların çeşitli düzeylerdeki biçimlerine götürür.

Demokrasinin en temel ögesi, kimlik sahibi, düşünen, aydınlanmış, sorgulayan tartışan ve her yönüyle özlü katılım gösteren kişiliklerin varlığıdır... En geniş demokratik hak ve özgürlükleri güvenceye alan tüzükler yapılsa bile, o birliği oluşturan bireyler hala eskinin siyaset nesnesi konumunu oynuyorlarsa, *orada* demokrasi varlık göstermez...

Bu anlamda bakıldığında PKK-toplumumuzda demokrasiyi geliştiren tek güçtür denilebilir. Hem bireyi hem de toplumu siyasete açıyor, siyasetin etkin bir öznesi konumuna getiriyor. Bireyi aşiret üyeliğinden toplumun özgürce düşünen, kaderine sahip çıkan, karar süreçlere katılımı

ma sağlayan bir hareket, en büyük demokrasi hareketidir.

Bireyin özgürleşmesi, siyasetin öznesi olabilmesi ile demokrasi arasındaki ilişki bu kadar kesin ve nettir. Bu konuda pratiğinize çalışmamızın eksenine (kişiliği dönüşüme uğratma merkezi bir görevdir.) ve bunların elle tutulur sonuçlarına bakıldığında, bizdeki demokrasinin özü ve gelişimi daha iyi kavranır sanırız.

Parti içinde demokrasinin bir boyutu, örgütsel ilişki ve bütün çalışmalarıyla bireyi açan, geliştiren, özgürleşme derecesini yükselten bir öze sahip iken, ikinci boyutu haklar, görevler, ve sorumlulukların netleştirilmesi Parti zeminine en geniş katılımı, en geniş tartışma ve eleştiri olanaklarını güvenceye almasıdır. Parti ortamının demokratik yapısı ile özgür bireyin gelişimi birbirini doğru yönde koşullar... İkisi birlikte varsa gerçek demokrasiden söz edilebilir.

Demokrasi soyut değildir. Tarihsel bir olgudur. Tarihsel koşullar ve zorunluklar tarafından çerçevesi çizilir...

Parti de özgürlük mücadelesinin öncü örgütüdür. Parti içi demokrasi, bu öncülük misyonu ile orantılı olmaz. Burada en önemli ölçüt, Parti'nin *irade eylem birliğidir*. Parti içi demokrasi, eleştiri tartışma özgürlüğünün bağlı olduğu temel ilke budur. İrade ve eylem birliğine dönük olmayan, bunu güvenceye almayan bir demokrasi, bir eleştiri ve tartışma özgürlüğü, Partiyi öncülük misyonundan uzaklaştırır, başka bir niteliğe götürür.

Eleştiri ve tartışma özgürlüğünün, bireylerin (kadroların özgür katılımının, en başta da karar süreçlerine düşünce yaşamına) olmadığı bir zemin canlı bir zemin değildir. Her türlü hastalığı, bozulmayı ve çürümeyi yaşıyor. Parti ortamı canlı, dinamik bir ortamdır, dolayısıyla belli çelişkileri yaşaması eşyanın tabiatı gereğidir.

Fakat bu eski ile yeni, gelişen ile durgun vb. olan yanlar arasında yaşanan çelişkiler doğaldır ki belli bir müadeleyi gerektirir. Bu çelişkiler, farklılıklar bastırmayla veya görmezlikten gelinerek giderilmez. Bu noktada, eleştirel yaklaşım, eğitim,

ikna yöntemleri, geniş bir tartışma özgürlüğü kendini dayatıyor. Bu Parti içi demokrasinin kendisi oluyor.

Eleştiri ve tartışma özgürlüğünün çerçevesi Parti'nin irade ve eylem birliğinin ilkesi ile çizilmiştir; eleştiri ve tartışma bu ilkeye hizmet etmelidir. irade ve eylem birliği, kendini ideolojik-politik-örgütsel birlik temeli üzerinde ifade eder. Yani cep-helerde olduğu gibi gevşek, belli siyasi asgari payalara dayanan bir irade ve eylem birliğinden söz etmiyoruz. Belli bir ideolojik-politik çizgi üzerinde ifadesini bulan irade ve eylem birliğinden söz ediyoruz. Dolayısıyla Parti içindeki görüş ayrılıklarını farklı kanatlar, hizipler vb. düzeyinde olmadığı sonucunu çıkarıyoruz. Parti içinde farklı disiplinler haline gelmiş görüş ayrılıklarını Parti'nin tarihsel misyonu ile bağdaştırmadığını vurgulamalıyız. İdeolojik ve programatik ilkeler düzeyine gelmiş görüş ayrılıklarının Partinin irade eylem birliğinin, gücünü dağıtacağı en iyimser deyişle Parti'yi işlevsiz kılacağı tarihsel pratik tarafından doğrulanmıştır. Tabi bu, Parti yaşamını dondurmamak, tartışma eleştiri ortamını askıya almak anlamına gelmez. Tersine burada otorite ile özgürlük arasındaki diyalektiği vurgulamak istiyoruz. Sorun otorite ile özgürlüğün, tarihsel koşullara ve zorunluluklara yanıt verir bir senteze ulaşabilmektir.

Bir örnekle açıklarsak daha iyi anlaşılır kanısındayım: Bir demokrasiden sınıfın/grubun/bireyin siyaset sürecine etkin katılımı, kaderini eline alma olgusunu anlıyorsak, tarihin *en demokratik eylemi devrim*'den başkası değildir. Tarihin bu en demokratik eylemi, aynı zamanda tarihin en otoriter olayıdır. Tarihsel koşullar ile zorunlulukların kesiştiği bu noktada, demokrasi ile otoritenin özgün bir sentezini görüyoruz. İşte Parti içindeki özgürlük ile disiplin "otoriter araçların" arasındaki ilişki bu bağlamda anlaşılmalıdır. Tarihsel koşullar, zorunluluklar, olanaklar ve içinden geçilmekte olan tarihsel sürecin özgün özellikleri dikkate almayan soyut saf bir demokrasiden söz edilemez.

Biz de eski kürt bireyin kalıntıla-

rına, etkilerine vurgu yapılarak eleştiri ve tartışma sürecine özgürce katılımı teşvik ediliyor, karar süreçlerinde etkin rol oynamasını tüm olanakları hazırlanıyor.

Parti yayınımlarını incelendiğinde ve son derece cesur bir eleştiri yaklaşımı görülecektir. Bu yaklaşımın odağında siyasal birey/siyaset öznesi birey (buna militanlaşma diyoruz) vardır.

Aynı zamanda PKK'nın önderlik gerçekliğini, önderlik düzeyini yakalama çabası olan bu çalışmanın istisnasız her düzeyde kolektif önderliği geliştirmektedir, yani gerçek anlamda Partileşmeyi her düzeyde/kademede yaşayabilmektedir.

Bu çerçevede şu denilebilir: Bir dizi suçlamanın boy hedefi durumunda olan Parti önderi A. Öcalan'ın başından bu yana tüm faaliyetlerinin eksenini, gerçek Parti önderleri, gerçek Parti militanları yetiştirmek, yani sözcüğün gerçek anlamında kolektif önderliği geliştirmek ve kurumlaştırmak olmuştur. Bu anlamda "kolektif önderliğin" olmadığı iddialarını ciddiye almıyoruz. Bizde bütün olanaklar, bütün ortam, bütün çalışmalar önderleşmenin, militanlaşmanın hizmetindedir. Bu çok açıktır. Tüm çözümlemelerimizin kişilik olgusu önderlik gerçeği vb. noktalarda odaklaşmasının temel nedeni budur; yani dağıtılmış, aşınmaz hale getirilmiş eski kürt bireyinde devrimin öncü kişiliğini geliştirmek çalışmalarımızın en asli boyutlarından biridir. Eğer ortada, kolektif önderlik olayında zayıflıklar varsa, bunun nedeni, bizde "demokrasinin eksikliği" den değil, önder adaylarımızın gelişme ve özgürleşme düzeylerinde, önder adaylarımızın kendi rollerine yaklaşımında aranmalıdır. Sorun, önderlik gerçeğini düşüncede, kişilikte, ruhta ve yaşamışta gerçek anlamda yakalayabilme sorunudur. Temel sorun bu olduğu için her defasında, her düzeyde özgürleşme/önderleşme doğrultusunda ki çabalara ağırlık veriliyor, tüm Parti platformlarının değişmez gündem maddesi bu oluyor...

Biz de ortaya çıkan Parti karşıtı davranışlar keşke bir fikir eğilimi,, bir ideolojik çizgi düzeyinde sahneye çıksaydılar. Komploculuk, prova-

kasyon ve tasfiyecilik esas yaklaşım ve çıkış tarzları olmuştur. tasfiyecilerin tasfiye edilmesi, olağanüstü koşullarda devrimin kendini koruması ve yaşatmasıdır. Yine vurgulayalım: Soyut ve saf demokrasi yoktur. Tarihsel koşullar ve zorunluluklara göre biçimlenmiş ve onlara karşılık düşen bir demokrasi vardır. Bu noktada özgürlük ile otoriteyi karşı karşıya koyarsak varacağımız yer, anarşizm veya liberalizm olur. Fakat özgürlük ve otoritenin koşullar ve zorunluluklara denk düşen *özgün sentezi* bizi devrimci demokrasiye götürür. Demokrasinin darlığı ve genişliği belirleyen öznel niyetler ve tercihler değil, içinde geçilmekte olan somut tarihsel koşulların kendisidir. Çok kapsamlı ve çok yönlü bir imha ve bastırma savaşıyla boğuşan bir hareket bu gerçekliği gözardı edemez, bu olağanüstü koşullarda bazı önlemler geliştirmesi ve bazı reflekslere sahip olması anlaşıldır. Fakat zorunlulukları teorileştirmedigimizi de vurgulamalıyız.

Çok amansız ve tamamen yeraltı koşulları altında geçen devrimci mücadelemiz, düzenli olarak yapılan kongre ve konferans çalışmaları tarihidir aynı zamanda. Yerel, bölgesel, ulusal düzeylerde toplantılarda, konferanslar mücadelemizin en asli boyutlarını oluşturuyor. Düzenli (periyodik) kongrelerini, konferanslarını, ve benzeri toplantılarını aksatmadan yapan, dünya da başka bir Parti ve hareket gösterilemez. Bu toplantılar devrimci pratiğimizin eleştirildiği, çözümlendiği değerlendirildiği ve yeni döneme ilişkin güçlü kararlara ulaşıldığı doruklar olmuştur. En geniş katılımın (eleştiri, tartışma, öneri sunma vb.) sağlandığı kolektif çalışmalardır. Parti pratiğini bu denli yoğun çözümlenmesi, olumsuz yanlarının üzerine gidilmesi, yoğun eğitim, tartışma, eleştiri yöntemleriyle sürekli bir düzeltme hareketinin tutturulması, Parti içi dinamizmi ve Parti içi demokrasisi hakkında yeterli fikir verir sanıyoruz.

Bizde Parti toplantıları, sürekli bir eleştiri ve özleştirme platformları niteliğindedir. Bu taban ile tavan örgütler/kadrolar arasında karşılıklı demokrasinin sağlandığı en temel zeminler

oluyor. Parti toplantıları düzenli ve sistemlidir. Yönetici organ ve kadroların Parti çizgisi dışındaki eğilim ve davranışlarına karşı taban, kadro ve savaşçıların görev ve sorumlulukları vardır; Durumu rapor etmenin yanı sıra, örgütlenecek toplantılarda durumun düzeltilmesine yönelik çalışmalarla bulunmak sorunluluğu söz konusudur.

Parti tüzüğü, yönetmelikler, talimatlar ve konu ile ilgili Parti yazını, iç yaşamı, görev, haklar sorumlulukları bu tarzda koyuyor.

Bu pratikte herşeyin mükemmel ve anlamına gelmez. Hayır, eski kişilik (düzenden kaynağını alıyor) özelliklerinin, etkilerinin Parti ortamına, yaşamına taşınan boyutları vardır. Demokrasi konusunda da oluyor. Parti saflarına yansıyan demokrasi açısından olumsuzlukları iki başlık altında toplayabiliriz: Feodal, aşiret reisi veya devletin yönetim an-

Biz hatalarımıza, yanlışlarımıza, yetersizliklerimize hoşgörü ile yaklaşmıyoruz, saklamıyoruz. Bu açık, net eleştirel ve özleştirilme yaklaşımı herkesin okuyabildiği Parti yazınında dile getiriliyor. Bizim gelişmemizin bir sırrı da budur.

Ülkemiz ve halkımız, tarihinin en demokratik sürecini yaşıyor. Tarihin, siyasetin öznesi olma yoluna girdi çünkü.

layışından kaynaklanan ağavari ve jandarmavari bastırmacı eğilimler, birinci kategorideki olumsuz yönetim anlayışıdır. İkincisi, aşiretçi, feodal koşullanmanın, sürekli yabancı egemenlik altında yaşamının getirdiği boyun eğişi, silik alışkanlıktır. Bu ikincisi, birinci (bastırmacı) eğilime fırsatı veriyor. Fakat özgürleşmenin/militanlaşmanın asgari düzeyde geliştiği ortamlarda, bu iki eğilimin yaşam bulma şansı daha az oluyor. Parti kurallarını, Parti içi demokrasiyi oturtmak ve geliştirmek daha tatmin edici boyutlarda olabiliyor. Özetle bizde Parti içi demokrasi

önünde engel olan eğilim ve davranışlar bunlardır. Bu yönetim ve yönetilme eğilimleri ve pratikleri, sürekli çözümleme, eleştirel yaklaşım, eğitim, çok yönlü teorik pratik çalışmalarıyla aşmaya, Parti ortamını net ve açık tutmaya çalışıyoruz.

Biz hatalarımıza, yanlışlarımıza, yetersizliklerimize hoşgörü ile yaklaşmıyoruz, saklamıyoruz. Bu açık, net eleştirel ve özleştirilme yaklaşımı herkesin okuyabildiği Parti yazınında dile getiriliyor. Bizim gelişmemizin bir sırrı da budur.

Sonuç olarak: Halk ve ülke olarak, devrimci demokrasi, bizim bir tercih sorunu değil, vazgeçilmez bir yönetim, siyasal ilişki ve yaşam tarzıdır. Demokrasi yöntem ve aracılığı ile köle bir halkı ayağa kaldırıp özgürleşme sürecine yönelttik. Ülkemiz ve halkımız, tarihinin en demokratik sürecini yaşıyor. Tarihin, siyasetin öznesi olma yoluna girdi çünkü. ■

*A. Fırat, *Ö. Halk* Sayı: 1

Yeni dergi tartışmaları

Devrimci ve ilerici çevrelerde yayın yaşamına başlayan yeni sanat dergileri (*İnsancıl*, *Damar* gibi) ve yeni dergi projeleri tartışılıyor. Bu tartışma, bir ucuyla "merdivenciler" özgülünde 2000'e *Doğru*'daki söyleşide, kamuoyuna yansıdı. Fakat, tartışma değişik kanallarda, muhtelif gruplaşmalarla sürüyor.

Hüseyin ŞİMŞEK

Bir yanda, belirli sermaye çevrelerinin yan ürünü olarak yıllardan beri çıkan sanat dergileri, yayın yaşamlarının en büyük krizini yaşıyor. *Milliyet Sanat*, *Argos*, *Gösteri* gibi dergilerin yayın yönetmenleri, günlük basında sanat dergilerinin artık işlevsiz kaldığından yakınıyor. Öte yandan, devrimci ve ilerici çevrelerde yayın yaşamına başlayan yeni sanat dergileri (*İnsancıl*, *Damar* gibi) ve yeni dergi projeleri tartışılıyor. Bu tartışma, bir ucuyla "merdivenciler" özgülünde 2000'e *Doğru*'daki söyleşide, kamuoyuna yansıdı. Fakat, tartışma değişik kanallarda, muhtelif gruplaşmalarla sürüyor.

Verili durumda manzarayı, daha başından ve tek cümleyle özetlemek gerekirse; ideolojik-politik alanda süreduran kaos, bu alanda da bir karikatürünü dayatıyor ve yönelimler marjinalleşmeye doğru. Yani, durum hiç de parlak değil! İlgililerin, birey ve sanatçı olarak tek tek yapı ve duruşları üzerinde somut -bu anlamda ayrıntılı- durmak gerekir. Genel doğruları tekrarlamak çözüm olmuyor. Bunu, başarabildiğim oranda yapmayı önüme koyuyorum.

"Enim dar", "yerim dar" hikayesi mi

İnsanlar, gerçekten bir şey yapmak mı istiyor, yoksa bir şey ya-

pacakmış gibi görünmek mi? Kanımca, bu dönemin belirleyici bir olgusu da budur. Tartışanları, ilk elde bu kıstaslardan yola çıkarak ayırıştırmak gerekiyor. Gerçekten bir şey yapmak isteyenler için, "nasıl yapmalı" sorusu görecelidir. Bir şey yapacakmış gibi görünenler için ise, ayak sürmeye gerekçe yapılmak kaygısıyla; "nasıl yapılmalı" sorusu, mutlak kurallar çerçevesinde yanıtlanır.

"Nasıl yapmalı" sorusunu, gerçekten bir şey yapmak isteyenler açısından yanıtlayalım.

-Eksi ve artılarıyla ele alınarak, varolan dergilerden birini yetkinleştirmek olabilir. Belli olumluluklar taşıyan çıkış, omuzlanarak genelinde olumlu bir kanala dönüştürülebilir. *Damar* çıktığında, böyle bir tavır içinde oldum. *Damar*'a yazdığım ama ulaşamayan bir yazıda, şunlar vardı: "... Öyleyse, bu olumlu çıkışı yetkinleştirmek duruyor önümüzde. Yetkinleşme konusunda, somut adımlar atılmazsa, olumlu çıkışın sadece lafzı yapılmış olacaktır."

-Çıkmakta olan dergiler, "bize karışmayın" tavrını genel duruş biçimi yapar ve kendini bir çevre olarak sınırlamada ısrar ederse; yeni bir dergi çıkarmak gerekecektir. Bugün, "büyük olasılık" durumunda olan da budur.

Fakat, tartışmalarda ortaya çıkan manzara, yeni sınırlı dergiler üretileceğini gösteriyor. Çünkü, bırakalım *her kesimi*, *herkes* kendini merkez alıyor. Birkaç kitabı ya-

yınlananlar bir kenara, henüz kitabı çıkacak olanlar bile, kendini belli bir ekolün, "duruş"un sembolü görüp, buna uygun bir tavır içinde.

Bu durumda, tartışmaların netleşme boyutu önem kazanıyor. Buna katkıda bulunması açısından, nasıl bir sanat-edebiyat politikası ve dergisi sorularına, kimi önemli noktalarda yanıt aramak, yararlı olacaktır.

Temel baz alınacak alan

En başta, bir sanat-edebiyat dergisinin vereceği kavga, elbette *sanat-edebiyat alanını baz almak* zorundadır. Bu genel ve bilinen doğruyu vurgulamamın altında, önemsenmesi gereken bir kaygı var. Devrimci hareketlerin geçmişte, sanat-edebiyat araçları ya da kanallarını, daha çok, *siyasetin bir altbaşlığı*, *basit bir aracı* olarak sınırlandırıp, güdükleştirmesi gerçeği! Bu tehlikenin aşıldığına, -isterdim ama- inanmıyorum. Dolayısıyla, en genel doğruyu bile döne döne vurgulamak gerekiyor.

Bir sanat dergisinin, sanat-edebiyat alanını temel baz alması için öncelikle, "*sınıf temelinde yürütme*" olgusunu, kaba ve mekanikliğinden kurtarması gerekiyor. Hatta, işe bununla başlanmalıdır ve tam bu noktada, sosyalist gerçekçilik tartışması başlayacaktır. Bu konuda geçmiş yılların devrimci perspektifi, *çocukluk döneminin* damgasını taşıyordu. Damgayı silmek, sanat-edebiyat üretim ve kav-

gamızdaki, eksik ve yanlışların aşılmasına tekabül eder. Bu konuda, henüz işin başında olan bir kuşağız.

Görüldüğü gibi, geçmişe yaklaşım önem kazanmaktadır. Uzak ve yakın geçmişte, *ideal örnekler* aramak doğru değil. Ki örnek almanın, diyalektik bir yöntem olmadığı artık tartışma götürmemelidir. Söz konusu üretimleri, ancak *öğretici* bulabiliriz. Birikimi sahiplenip, sırtımızı ona yaslamalıyız. Fakat, kelimenin gerçek anlamıyla sırtını yaslamak! Yoksa, önümüzü geleneğe dönüp, geleceğe geri geri yürümek değil. Tüm bunlar, örnek almakla öğretici bulmak arasındaki farkta yatar. Örnek alan, kökene inmez ve derinliğine kavramaz. Düden olsun, bugünden olsun görünenle yetinir. Yaşanılan süreçte "geçer akçe olan"a, aşırı bel bağlar. Sonradan yozlaştırılan birçok (fütürizm, konstruktivizm, sürrealizm, dadacılık gibi) sanat akımının, devrimci karakter taşıyan çıkışlarından bihaberdir. Bunların, sömürücü sistemler tarafından, zamanla nasıl içselleştirildiği, örnek alıcıyı hiç ırgalamaz.

Öyleyse, örnek almaya karşı çıkış, *inkarcılığa* karşı çıkışla tamamlanmak zorundadır. Dogmatizmin, gerçekte en büyük inkarcılık olduğunu söylemek, hiç de yanlış olmaz. Canlı, kendini yeniden yeniden üreten özünü kavrayamamak, o şeyi reddetmektir. Ya da yanlış ve sahte bir biçimde "savunmak"tır. Örnek alıcının yaptığı, tam da budur. 'Bir zamanlar için olan'ı, 'bütün zamanlar için olan'mış gibi kutsar ve geri kalanı, mutlak olarak yadsır.

Adına "sosyalist gerçekçilik" de dense

Dogmatizme karşı silahların çekilmesi gereken alanlardan biri, hiç kuşkusuz sanat alanıdır. Bu bağlamda, "sosyalist gerçekçilik"i yeniden tanımlamanın dışında tutmak, olası değil. Çünkü, o artık seri üretimlerin 'antik kalıbı'na dönüşürdü. Ölümünü bekleyip

gömmek değil de canlı ruhunu sahiplenip aşmak istiyorsak; değiştirmek için değişmenin zamanı geçmesin.

Sosyalist gerçekçiliği, maksizmin sanatsal perspektifi olarak kavramlı, onun değişen, gelişen bir süreci olduğunu da kavramak zorundadır. Bu sanatsal yaklaşım, artık gereksiz ve önemsizse, rahat bırakılmalı. Değilse, -ki bizce önemi artırarak korunmakta, yenilemekte- onu düşük estetik düzeyin günah keçisi olmaktan çıkaralım. Buna mecburuz, çünkü; yeni atılımların eşliğinde, hatta içindeyiz. Biraz şekilsiz alternatif edebiyat iddiası ve dağınık pratiği ile karşı karşıyayız. 'Yeni sesler' olayını alın! Ve dağınık yayınevlerinde bir o kadar devrimci sanatçıların üretimlerini!..

Tehlikeye işaret etmek gerekiyor. En azından, tedbire vesile olması açısından. Çünkü bu haliyle sürerse, koşucuların çoğu starta varmadan, kafayı bir kez daha durvara gümlenecek gibi. Her biri, birer kayıp olur. Ve kazançlı çıkan biz olmalıyız.

Devrimcinin sanatta devrimci olmasının kriteri *sanatsal bazda* alınmalıdır. Devrimci bir ideoloji ya da dünya görüşüne sahip olmak, *devrimci* olmaya yeter. *Devrimci sanatçı* olmaya değil. Değişik bir ifadeyle devrimci sanatçı bu alandaki rüştünün, *sanatsal tezi* ile kanıtlamak durumdadır. Sanatsal üretim de devrimci olmanın, başka çıkar yolu yok. Devrimci sanatçı, sorgulamakla yükümlüdür; yaşanan bunca uzun ve karmaşık-hatta karışık süreçten sonra, sosyalist gerçekçiliği yeniden tanımlamak kaçınılmaz oldu. Bu halka yakalanmadıkça, sanatta yeni bir devrimci atılım yapılamaz. Tarihi neredeyse yüzyılı bulacak olan sosyalist gerçeklik, gerçekten artık "sosyalist entellektüellerin kafasında epistemolojik bir problem, bir raslantı"dan mı ibarettir? Aslında içinde bulunduğumuz süreç önemli yol ayrımlarını kapsamakta. Sosyalist gerçekçiliğe dogmatik bir yaklaşımla, yüzyıllık türküyü söylemede ısrar ile olumsuz pratiğini aşırı vurgulayarak toptan bir

reddiye yazmak gibi bir sol-sekterizmle karşı karşıyayız.

Daha önce, devrimcilik bazında vurgulamadığımızı, sosyalistlik bazında yinelemek bazında vurgulamak zorundayız. Sosyalist dünya görüşünü benimsemekle kaçınılmaz olarak sosyalist olur. Ama her sosyalistin, kendince edebi faaliyeti, kaçınılmaz olarak sosyalist gerçekçiliğe tekabül etmez. Çünkü edebi üretim, politika üretiminin dolaysız bir altalanı değildir. Edebi üretimin kendine özgü yöntemi, bir ayrıntı değildir. Esasa ilişkin bir "başkalık" ır. Bunu kavramayanlar politük konum ya da kimliklerini, edebi faaliyetlerinde geçerli bir prim olarak görüp, sundular. Sosyalist gerçeklikte yaygın bir karikatürize edişin yaratıcılarını, en başta biz reddetmek zorundayız. Bu reddediş, "dünümüz" ün bir kısmı ve hatta bütününe kapsayacak olsa bile!

Uzak ve yakın tarihte, bütün süreçler bu kadar hızlı yaşanmamış olabilir. Öte yandan, benzerlerini, bulmak hiç de zor olmaz. Vurgu yapıp, atlamak istediğim nokta şu; bir devrimci olarak, bir kaç yıl önceki 'kendim'de bile ısrar edemem. Öyleyse, SB'de ya da devrimi yapmış/yapmamış bir başka ülkenin bilmem kaç yıl önceki sosyalist gerçekliğinde takılıp kalamam. Öğretici yanlarına/öğelerini seçip alırım. Ama örnek olarak dogmalastıramam.

Nedir sosyalist gerçeklik?

Bu, çok eski bir soru. soruyu sormuş olmakta bir yenilik yok. Yenilik, verilecek yanıtta olabilir.

Sosyalist gerçeklik bir, sanatsal üretim yöntemidir. Her üretim alanını, kendine özgü bir üretilme yöntemi vardır. Matematik, fizik, tarih, sanat yöntemi vs. önemli bir nokta şu; sosyalist gerçeklik yöntemi, kaba bir tarzla sosyalist ideolojisinin, yüzeysel aktarımı olamaz. Sanat alanının baz alınmasıyla ve belli bir özerkliği olan bir çıkarımdır.

"Farklı yöntemler" derken, hangi öğelere yaslanıyoruz. Farklı alanlarda farklı yöntemler

geçerlidir. Tarih, Felsefe, sanat yöntemi gibi. Bir sanat yöntemi olarak sosyalist gerçekçilik; sosyalist tarih ve felsefi yöntemden farklılıklar (alan özgünlüğü) taşır.

"Farklı" lığın ikinci ayağı, dünya görüşü farklılığının her alanı özgüllüğüne içerilmiş olarak vücut bulmasıdır. Bunu, felsefenin öncülü olarak da tanımlayabiliriz. Çünkü felsefe alana özgü yöntemlerin tümüne genel anlamda yön veren, genel bir yöntemdir. Kuşkusuz, her alan yöntemini birlikte oluşturur. Ancak, alanlara göre belirlenen özgül yöntemler, "evrensel yasaların dek geldiği", "evrensel bir felesefe yöntemi"yle bağı içinde kullanılmazsa, doğru sonuçlar vermez.

Sosyalist gerçeklik bu iki sacayağından yoksun bırakılırsa, yaşanmış sosyalizmlerdeki spekülâtif, sosyo-politik hedeflerin bu yolla da dayatılması biçiminde karikatürize olmaktan kurtulamaz. Alan özgüllüğü iğdiş edilmiş böyle "sanatsal" yöntemi kabul edemeyiz. Adına, "sosyalist gerçekçilik" de dense!

SB'de, özellikle de sosyalizmi inşa yıllarında, bu kabul edilemez "sosyalist gerçekçilik" sürekli yaşandı/yaşatıldı. Sanatçılar, tikel (alana özgü) yasaları ve koşulları, tamamen alan dışı kişi ve kurumlarca belirlenmiş (pati, lider) bir üretim sistematığına mecbur edildi. Bu, sosyalist gerçekçiliğin sanata ilişkin hiçbir şey derekesine indirilmesi pratiğidir. Bir kısırlaşmadır.

Sosyalist gerçekçiliğin, bu çarpık kavranış ve uygulanışı Rüya'dan kaynaklanan bir evrenselleşme olarak sunuldu. Temel bir takım sacayaklarına oturan bir sanat yöntemi olmanın ötesinde, bir üslup olarak dayatıldı.

Popülerlik illeti

Varolanlara *alternatif* bir kültür-sanat politikası, başarıyı, "popüler olmak" biçiminde koyuyorsa, "alternatiflik" de birçok açıdan bir iddia düzeyinde kalır. *Kitleselleşme*, potansiyeli dönüştürmeyle yakın mesafeden

yürüyorsa, kalıcı olabilecektir ancak. Yeni saman alevleri, karşı tarafa değil ama bize yararsızdır.

"Hep aynı teraneler" denilebilir. Fakat, bizi hep aynı "teraneler"e mahkum eden, bu "teraneler" in kaynağına inme çabasına girmeyip ya da yarıda bırakıp, sadece sonuçları karşısında bir usanç edebiyatı geliştirmemiz değil midir? Gelişmeyi, netleşme olarak da tanımlayabiliriz. Netleşme ise, hiç çaresi yok, kaynağa inmektir. İşte, kaynağa indimizde göreceğimiz illetlerden biri popülizmdir.

Popülizmin en yaygın kanallarından biri, bir kültür-sanat dergisinin, politik popülariteyi kendine temel bir basamak yapmasıdır. Gerçekte bununla sağlanan ise, haksız bir kazanç ve biçimsel bir başarıdır. Tek dayanak haline getirilen politik payanda çekildiğinde, elde bir şey kalmaz. Bunu en iyi 12 Eylül sürecine girişte yaşadık. Siyasi dergilerin gündem dışı bırakılışı, -tavır'dan *Sanat Emegi*'ne kadar- birebir sanat dergilerini de içerdi. Biricik değil ama, Bunun bir nedeni de sözkonusu sanat dergilerinin, kendi tür ya da alanlarının özerkliğini, birikimini yarata-mamış olmasıydı. Tek tek devrimci sanatçıların, genel devrimci mücadele bağlamındaki pratikleri ve militan olarak bir yapıda konumlanışlarının, biçim ve içeriğinin, bu olgudaki payını da geçerken vurgulayalım.

Burada söylenenleri, geçmiş kuşaklarla az çok bir bağlantısı veya araştırması olan herkes kolaylıkla anlayacaktır.

Ajit-prop üretim

Yaşanmış, sabit bir dün gerçekliğimiz var. Takılıp kalmayı değil, basamak yapıp yürümeyi gerektiren bir gerçeklik. Yıllar önce ve *Sanat Emegi*'nde, ressam Orhan Taylan, "Küba arşivciliği" ni eleştiri konusu yapmıştı. Bugün de buna ihtiyaç duymamız, düşündürücü olsa gerek. Şiir, bu konuda üstünde en çok tartışılan tür. Kafiye ve dörtlülükler bırakıldı. Fakat örneğin ses uyumu, imge vs. "hak getire"! Duygu yoğunluğunun ya da

çoşkun düşüncelerin dizeler halinde, hiçbir şiir işçiliğini gereksinmeyebilmek kolayından alt alta sıralanması...

Sanat-edebiyatın, hiç mi ajitasyon-propaganda işlevi olmamalıdır. Bu soruya yanıtım şu; elbette olmalıdır. Fakat, açık koymak, yani netleştirmek gerekiyor. Alanın kendi özerkliği bağlamında sanatsal üretimle bu alanın *ajit-prop* bir kanalda da harekete geçirmesi arasındaki ayrımı, gözden kaçırmak olmaz. Ajit-prop bir üretimi, sanatsal türlerle daha bir işlevsel kılmak olanaklı ve gerekli. Burada, o tanıdık kilit soru çıkar karşımıza; niçin ve nasıl? sığ bir anlayış, kaba bir biçim, sınırlı bir dil... Bunlarla yapılırsa elbette olmaz. Ajit-prop'u üretme faaliyeti, aynı zamanda ve olanı en azami düzeyde bir sanatsal çaba içermek zorundadır.

İki üretim arasındaki farka, bir başka açıdan değinmek yararlı olacaktır. *Ajit-prop* bir üretim *güncelle* ilgilidir. Dolayısıyla, yaşanan (üretildiği) süreçte en azami etkisini göstermek zorundadır. Kalıcı olmasından çok, "en kısa zamanda en büyük etki" yapması amaçlanır. Kulaklara, hemen ulaşılması gereken çığlık gibi koyalarda, kayalarda yankılanıp menzile varma süresi içinde, demlenmeye tahammülü olmayan! Dolayısıyla, Ajit-prop gerçekte sanat ile politikanın ittifakıdır. Politika gerekli olduğu sürece, bu da gerekli kalacaktır.

Bugünkü koşullarda çıkan bir kültür-sanat dergisi, dar-akademik bir çerçeveye sıkışıp kalmamak için, bu ittifakı kapsamak zorundadır. Amaç, bu üretimlerin nasıl yapılması gerektiğini somut örnekleriyle kitlelere götürmek; yapılan üretimleri eleştirmek, tanıtmak ve bir kültür-sanat politikası yaratmaktır. Alternatif bir kültür sanat için, kavgası olan bir dergi! Bunun olmazsa olmazları var. Kültür-sanat bazında, ulusal ve uluslararası demokratizmi, özelde sosyalist birikimi sahiplenmek; genelde sorgulayıcı olmak ve varolanı sürekli aşmak! Yani, birikimi sahiplenmek ve geleneği aşmak.■

Aydın bireyciliği ve meşruluk

Ahmet Can AKYOL

Genel boyutlarıyla resmi ideolojinin ve egemen kültürün yaşamımızdaki yeri, daha çok tartışmasız kabullenilen ya da farkına varılmasında yeterli özenin ve titizliğin gösterilmemesinden kaynaklanan deformasyonlarla kendini gösterir. Her yerde ve her zaman gelişenin, güçlenenin önünde barikatlar vardır ve doğaldır ki bu barikatların varlığı garipsenmez; çünkü, egemen kültürün ekonomik, siyasal ve toplumsal alandaki dayatmacı ve empozeci yapıları bunlar. Dolayısıyla, bütün temelleriyle sistemleşmiş egemen kültür bunu, bütün alanlarda istediği gibi, sanatta da ister.

Bunu yaparken öncelikle işe, bireyin bilincini belirleyen toplumsal varlığına, yaşamsal değerlerine ve ahlaki ideallerine gedikler açmakla başlar; baskı, gözdağı, işkence, mapusluk, ekonomik kıskaç (vb) gibi uzun vadede ve ikincil olarak da kendi sistemine yaymış olduğu kişi, kurum ve kuruluşların bireyin "sanatsal özgürlüğü"nden kaynaklanan mevcut boşluktan hareketle, onu yoksayıcı, yadsıyıcı, tutumlarda olmasıdır. Bu oluşum hali-hazırda varsa, onu çürütecek, deforme edecek, küçük hesaplara zorlayacak tehlikeler de vardır. Otodinamizmden yoksun, güvensizliği ve bireyciliği kendi içinde salgılamışsa, ne yapar bu "aydın"? Yalnızlaşır, sisteme entegre olur ve cicili-bicili bütün yollar onundur!! Sonrasında iş, çömezlen-meye, kibirliliğe, ukalalığa, basiretsizliğe ve (tabirim bağışlansın) sidik yanıştırmaya kalır... Sonraları çıkan "ürün ve pratik" de buna paralellik gösterir. Derken iş; bundan böyle gerilemenin, yorgunluğun ve kaygan zemin "edemiyatı"nın yapılmasına kalır. Bu çevreler, burjuva ve küçük-

burjuva sınıf kaypaklığını kişiliklerinde ve sanatlarında da iliklerine kadar taşırlar. Olayın acıklı yanı, bunu, "ilericilik-devrimcilik" vs. tanımlarla örtüştürmeleridir.

Şimdi, dün olduğu gibi yarın da devrimci kültürün yığınlarla bütünleşmemesinin ya da basit söylemiyle, onlara ulaşmadaki zorlukların nedenlerini sorgularken, bizi çevreleyen olumsuz koşullara çoğu kez boyun eğişimiz veya yeterince ciddi davranmadığımızı söylenebilir mi? Bunu sorgulamalı.

Proleter sınıf kültüründe ta-şıyıcılık misyonunu iddia ettiği halde, ona yerli etkiyi, mesajı ve öngörü anlamındaki çıkışı yüklemeyen sanat, genel anlamda edilgendir. Zorlama ürünleri, yine zorlama yollarla bir yerlere oturtma çabası boşunadır; bugün çeşitli yanılsamalar taşısa da, sonuç, süreçte ve pratiktedir.

Bir başka nokta da, sanatçının, okur-izler-dinler arasındaki toplumsal ilişkilerin belirlenmesinde, üretim ilişkilerinin ve üretim güçlerinin görmezlikten gelinmezliğidir. Ekonomik ilişkiler ve pazar kaygısı ilk elden karşı konulacak tuzaklardır. Bunu başarmanın yolu, ideolojik yeterlilikle donanmak ve tutarlı bir potada bulunmakla olur.

Marksizm, sanatı somut gerçeklikten ve insanın toplumsal varoluşundan ayırmaz. Yine buna göre sadece kendi iç yasalarından yola çıkarak sanatı anlamak olanaksızdır. Sanat, toplumsal bir bilinç biçimidir. Toplumsal varoluş sürdüğü sürece de sanatın varlığı, gelişmesi ve geleceğinin nedenleri insanın toplumsal varlığında aranabilir ancak. Yoksa kendi iç dünyasıyla barışık olmayan, yine kendi bohem kişiliklerinin sunduğu ve bugün hiçbir değeri olmadığı gibi, yakında bir zemin bula-

mayacak olan bir yığın "bunalım sanatı"nda değil.

Bilinç de toplumsal bir üründür; çünkü, insanın doğayla ve toplumun diğer bireyleriyle karşılıklı ilişkisinden ve etkileşiminden doğar. Bir başka deyişle insan için güzellik, doğanın kendi bütünlüğünde varoluşudur. Yine insan, güzelliği aramada doğayla kıyasıya yarışa girendir de. İnsan, doğanın yaratma ve yasalarını bulduğu gibi, onu bir de ruhsal yaratının güzelliğiyle bütünleştirip, bölüşmeyi ve yaşatmayı da bilmelidir. İşte bu sanatsal yaratının toplumsal gelişmelerin duyularıyla yoğrulup, bilinçle bütünleşmesidir.

Devrimci sanatın kendi iç zenginliğinden yararlanıp sıçramalar yapması ve onu köstekleyici, gütübirlik ve özellikle pazar kaygısından arındırması, aranan ilk özelliği olmalıdır. Öncü insanın, sorunları arasında dönüp dolaşıp kendi yakasına sarılması da bir erdemdir. Bizim gibi yarı-feodal taşra kültürünün, kentsoylu ya da şehir küçük-burjuvazisinin kültürüne 3-5 kez bulaştırılmış haliyle en çok rahatsızlığını duyacağımız şey; sekterlik, yadsımacılık, katı kuralcılık, dogmatizm ve narsizm olacaktır. Bu nedenle sınıfın ideolojik, siyasal ve kültürel zırlarıyla donanmak ve sınıftan yana nihilist bir pratik sergilemek, yine her seferinde kendi içinde açılımlar sağlayan prototip sanatçılar örneğini çoğaltmamız gerekiyor.

Sonuç olarak, sözümüz sosyalist bireye olmalıdır: Okurken, izlerken, dinlerken gerektiğinde bilimsel eleştirel anlamda müdahaleci, dönüştürücü ve katkı verici olmalıyız... Herşey daha güzeli için. ■

Kendini arayan adam

Binali ILDAN

Kış uzun dört mevsim yaşar bu yası topraklar.

Böylesi bir güce sahip olan doğa, kabullenmemekle birlikte, bir kez içine almış olduğu insanı da etkiler. Sonradan doğayı içine alan insan'ın onu isteklerine uydurma çabası sonucu değiştirmesi, değişmesi gibi. Bu içiçe geçişte; insan çoğu kez farkında olmaksızın doğaya öykündür. O da kiminde gizemlerle süsler esaretini, kiminde de eritir buzlarını, özenle sakladıklarını tüm çıplaklığıyla döküverir orta yere. Tabiat gibi o da sancı çeker.

Hala insan olmanın, dağlara, korulara bir takım olağanüstü güçler sunduğu, dahası taptığı uzak zamanlardan gelir ve yinede her gün başkaları tarafından yeniden bir kez daha yaşanır bu öykü. Bu ağır aksak, çetin ilerliyişin sabit durmayan bir noktasında başlar Azad'ın öyküsü.

Yekmal, yassı bir tepeye kondurulmuş gibi durur hala. Bu küçük yerleşim biriminin hemen altında bulunan geniş çayırdaki mezarlardan, köyün kuruluşunun pek eskiye dayanmadığını çıkarır Azad. Sık sık dedesini, babasıyla birlikte Şerafettin dağlarının yüksek yaylalarında düşler. Sürtügüderler, vadileri aşır diğer yaylalara göçerlerdi... "Oysa ben, ailesini izlemek zorunda kalan yavru bir turna gibi, başka bir iklime, yabancı bir memlekete göçüyorum" diyerek sorgulardı kendini.

Azad, yaşam isteğiyle doluydu. Ancak benliğinin derinliklerinde onur kınacı, herekesçe aşağılanan, zulümler gören halktan biri, bir parya olduğu düşüncesi yatıyordu.

Yeni sürülmüş bir tarlayı çağırıştırır geniş çizgili anlı; belirgin bir biçimde dışavuran elmacık kemikleri. Uzun kirpikleri arasında ışıltıyla bakan gözleri dipsiz, koyu bir derinlik sanki. Yüzünde ekmeğin aydınlığı, siyah parlak saçlarında ipeksi bir yumuşaklık ve hafif öne çıkan etli çenesinde ufacık bir çukur... Çocuk-

luğunu Munzur, Cide dağlarında alazlanan çığlırlara bırakmıştı. Yekmal köyünde çocukluğunu, bir yılın kıvraklığıyla çayırları dolanıp nazlı nazlı akan akarsu yatağında oluşmuş gölcüklerin anaforlarından alarak Karer dağlarının, Yedi Ziyaretler'in başında dört mevsim esen yellere bırakıp düşmüştü yollara. O gün bugündür sol cevahirinin altında dinmek bilmeyen bir sızı yakar kavrur içimi.

Şimdi, başları mavi göğe değen, gururla duran ala dağlarının eteklerini yamalı bir bohça gibi saran kar tarlaları arasında gezen Azad, sallantılı bir yer tutmakla birlikte, hala içinde bir sızı ve o anın ezikliğini duyumsuyordu.

Henüz yola çıkmıştı. Günün neşesini paylaşmasına rağmen adlandırmakta güçlük çektiği bir sıkıntı taşıyordu içinde; tıpkı o an duyumsanan ve giderilemeyecek olan ilkel bir iştahsızlık gibi. Çevresinde her bir çiğ tanesinin etrafa saçtığı binlerce ışık örneği anlığında çağışınlar karmaşası. Bilinçsizce yumağı çözecek ipin ucunu arıyor. Damarlarında hızlanan kan, daracak dere yataklarına sığmayıp taşan sel sularıymışçasına uğulduyordu.

Az sonra, zonklayan başını elleri arasında sıkıştırarak derinlere doğru yol aldı.

Birden önüne çıkıveren bir delhize sapladı. Belli bir aymazlıkla, zifiri karanlığı yarıp yoğunluğun içine geçti. Azad'ın yankılanan ayak seslerinden ürken yarasalar panikleyerek başaşağı dinlenmekte oldukları kemerlerden kopup, havada tiz çığlıklar bırakarak dehlizi terkettiler. El yordamıyla ilerleyen Azad, zaman aşımından arta kalan silik belirtiler barındıran bu dehlinin doğal olmadığını anladı. Yüreği, yeni bir şey; ne olduğu bilinmeyen bir şeyi bulma eğilimiyle hızlı hızlı çarptı. Büyük bir atılganlıkla yoluna dikilen nesneleri yerlerinden ederek, tanıdık olmadığını bitkilere, yumuşakçalara bastı. Ölüm sessizliğinin baskın olduğu, içerek, zorlu bir engeli güçlülükle aşır, ensiz bir aralığa ulaştı.

Azad, aldığı her adımda içerdeki yoğunluğun katlanılmaz derecede arttığını, durgun havada dalgalanan ağır bir kokunun her yana sindiğinin ayırdındaydı. Nereden kaynaklandığına ilişkin kesin bir bilgiye sahip değildi. Bununla birlikte, burur direğini sızlatan bu pis kokunun evrimleşmemiş, hasta bir hayvanın vücudunda salındığı kanısındaydı.

Bol ayrıntılarla donatılmış labirentin koridorlarında, engellenmeksiz koşan Azad, yılların birikimiyle oluşmuş sarkıtlardan, ses vererek düşen su damlalarının sert zeminde oluşturduğu küçük göletlerden sıçrayan kirli çamurlara bulanmamaya özen gösterirken, arada bir tabanda yu-kardan damlayan kireçli suların katılaşmasıyla oluşan kolonlara çarparak onları deviriyor, ayakları altına alıyordu. Yıkılan dikitler arasında kalan lağım fareleri telaşa yanlara kaçıştılar. Pullu, kaygan derilerini yerlere sürterek harekete geçen yılanlar, toplanıkları yerlerden her an üstüne atılmaya hazırdılar. Çatallı dillerini göstererek öfkeyle tıslayan sürtingenler arasından geçen Azad, sarkıtlar ve dikitlerde yankılanan vahşi bir homurdanıştan ürker durakladı. Katettiği mesafeyi düşündü. Bir hayli yol almıştı. Yolculuğunun bu kertesinde dönmenin, bir yerlere çıkmaktan daha zor olduğuna inandı. Süreç içinde toprakların aşınması ile üst üste binmiş kayaların üzerinde dikkatle yürüdü. Yüzünü yalayan ılık buharların yüreğinde yarattığı hoş bir etkiyle, bir boşluktaymışçasına kendini koyverdi. Ayakları ona erişilmiyecek gibi görünen gözalcı bir noktaya doğru sürüklüyordu. Romatizmalı dizlerine kadar gelen soğuk ve sıcak su birikintilerini gürültüyle geride bıraktı. Başının üzerinde asılı duran örümcek ağıları deforme olup dağıldı. Azad, oldukça yorulmuştu. Yüzünde boncuk boncuk oluşmuş ter damlacıkları yuvarlanarak açık bağrından süzülüyor, ince pamuk-su giyisiler vücuduna yapışıyor-du.

Saatlerdir aralıksız sürdürdüğü

yolculukta zaman ve mekan kavramlarını unutmış gibiydi. Islak sün-gerimsi bir kütleye çarptığında durdu. Başının üzerinde gözlerini kamaştıran bir avuç parıltıya inatla baktı.

Neden sonra onun içeri vuran bir ışık demeti olduğunu anladı. O daracık oyuktan geçmesi olası görünmüyor olmasına rağmen, gizemli bir güç onu ısrarla o noktaya çekiyordu. Üstelik, diğer tarafta ne ile karşılaşacağını bilmiyordu. Bu konuda en ilkel bir sezgiye bile sahip değildi. Kısa bir süre sonra içinde bulunduğu kayıtsızlıktan sıyrıldı. Yıllardır belleğinde toplanmış araçları harekete geçirerek; tavandan parça parça düşüp ağırlaşan, yolunu tükayan bu yabancı toprağı kazmaya başladı. Toprağın içinde börtüböcekler kaynaşıyordu. Toprakların altında sıyrıp aldığı çürümüş kütükleri silkeleyip taşlara çarparak onları kurtçuklarından arındırdı. Bunları ayak basmağı niyetine kullanarak, üstünde içeri vuran ışık demetinin kapladığı alanı genişletti. Sonra, açtığı alandan gelen temiz havayı keyfiyle soluyarak, tozlu ışık huzmelerinin oynadığı loş bir alana çıktı. Bu manzaranın gökyüzünde yeşil çayırıları dolanarak uzanan ırmaklar olduğu sanısına kapıldı. Sol yanında beliren dar bir patikadan, ağır yaprak kokusu yayılan ormana daldı. Aldığı her adımda çevresi daha gizemli; daha canlı bir görünüm kazanıyordu. Gizemlilik duygusu daha çok, bilinmeyen, olağan olamayan bir şeyin beklentisinden kaynaklanıyordu. Kuytularına inildikçe keçi yollarının belirsizleştiği bu sığ ormanlık, insana buralarda mutlaka bugüne kadar görülmemiş bir şeyin gizlendiğini düşündürüyordu.

Başkalarına ait bu ormanda açık aydınlık bir alana ulaştığında, nerede yankıdığı tam olarak kestirilmeyen bir seda; ömrünü tamamlamış, çürümüş, çaurdılarak kırılan bir ağaç altında kalan fidelerin ezilişi, dalından edilmiş bir gonca güle bülbülün şakıyışı, bitkilerde öz suların dallara tırmanışı, çağlayanların köpüklerle düşüşü, şimşeklerin çakışı. Rüzgârların esışı, kristal bir küreye hapsedilmiş umudun çabası kadar, saf, acı, temiz, elem dolu ve bir o kadar da doğal olan bir türküyükseliyordu. Doluya tutulmuş, buzda kalmış bir insana aydınlatan ısıtan bir ışığın içe işleyişi, sevgi gibi bir ılıklik yayılır içten içe coşuklar çatışır Azad'ın içinde. Anılar canlanır; yüzkı-zartan, utanç duyulan ve buruk bir tebesümle karşılanan anılar. Bildik tanıdık bu ses, sözler, sözlerin dile yansıyışı; dilin dile gelişinden, gör-

düğünden korkar, sendeler ve düşer Azad.

Yüzü koyun yerden saatler sonra ayılıp kendine geldiğinde, tadına do-yulmayan güzel bir uykudan edilmiş-çesine gözlerini güçlükle araladı. Korkunun, hüznün ve sevincin birarada yaşandığı bir coşkuyla uyandı. Ancak, görmüş olduğu garip kılıklı adamı anımsadığında, birden bire panik içinde uzandığı çimler üzerinden ters döndü. Kaygıyla çevresine bakındı. Fundalıklarla çepeçevre sarılmış açıklıkta tek bir yaprak dahi kırıdamıyordu. Sessizlik, duru dingin gölün üzerinde koyu yeşil bir gölge gibi uzanıp kırılan gümüşsi parıltılara işlemişti, gölün sarp kıyısında boyveren kayadaki çiğlerden dört bir yana yansiyordu. Gölün üzerine eğilen bu kayanın çok ilginç bir görünümü vardı;

Sidar, ısıltıyla parlayan gözlerini Azad'a çevirerek sözü aldı:

-Bilmem farkındamı-sın, ikimizde ana dili-mizle düşünüyoruz. Ama, sen farklı bir dille konuşuyorsun. Niçin?

heran düşüp göl sularını taşımamakmış gibi bir etki bırakıyordu, insanda. Azad, böylesi bir duygudan henüz sıyrılmıştı ki, kocaman kayanın üstünde anadan doğma soyunmuş, belli bir aymazlıkla, kayaya bezemiş likenler üzerine oturmış adamı gördü. Büyük bir şaşkınlıkla olduğu yerde donakaldı. Sonra, görünmeden, gerisin geri geldiği ormana kaçmak isterken, karnına çekilmiş dizleri üstünde kendisine bakan yabancıyla göz göze geldi. Yüreğinden saç diplerine koşan bir heyecan dalgasıyla ürperdi. Sıkıntıyla eğilip genç adamı selamladı. Genç adam buna, gerilmiş dudakları ucunda beliren bir tebesümle karşılık verdi. Azad, "bu da nereden çıktı. Karşılaşmış olduğum garip kılıklı adam bu muydu? Yoksa, yaşadıklarım bir karabasan mıydı?" diye düşünce yü-rütürken, manyetik bir gücün çekimine kapılmış-casına genç adama yaklaşıp yaklaşıp olduğunu farketti. Yabancı, istifini bozmaksızın, ormanlık alanda çıplak dallara takılarak ağır ağır doğuya akan bulutları işaretleyerek sordu.

-Yolculuk dağlara mı?

Kayanın başına tünemiş genç adamın, ortak algısal simgeleri ve ortak algı dünyasını ifade edişinde yarattığı sesler, Azad'a yabancı değildi. Benliğinde derin izler bırakmış, hiç bir zaman tam olarak unutulmamış güzel bir anıya değinilmişçesine yüzünde genişleyen bir gülümsemeyle yabancıyı başıyla onayladı. Kafasında birşeyler tartar gibi birkaç saniye durakladıktan sonra merakla ekledi;

-İyi ama sen bir başına bu تنها yerde ne yapıyorsun?

-Ben hergün buraya uğrarım. Genellikle yanımda düşündüğü halde konuşmayan bir arkadaşım olur...

Araya giren Azad, inanılır değil der gibi;

-Fakat, nasıl olur? Seni daha önce hiç görmemiştim.

Genç adamın düşünceli gözleri, büyükçe kayanın dibinde duru yeşilimsi su yüzeyinden kalkan buğular arasında dolaşıyordu. Nemden kararmış, yosunlar bağlamış kayaya tutunarak yükselen ince tatlı buğular belli bir seviyeden sonra gayesiz kıvrımlar halinde bükülerek, kayanın burnuna oturmuş çıplak adamın bacak ve kollarına sürtünerek bir müddet oyalanıyor. Sonra, yeniden yavaş yavaş havalanmaya devam ederek ormanın açıklığında berrak hava tarafından yutuluyordu.

Azad, yabancıların söylenenleri işitmemiş olabileceğini hesaba katarak canlı bir ses tonuyla tekrarladı;

-Seni daha önce hiç görmemiştim.

Yabancı yanı bir ilgiyle,

-Doğru.

Yabancı bu kısa yanıtında daha çok serzenişte bulunduğunu vurgulamak ister gibi idi. Bunu sezen Azad, adamın sessizliğe dönebileceği endişesiyle;

-Yani (?)

Azad'ın bu sözü üzerine açıklamada bulunması gerektiğine inanan yabancı, öne kaydırıldığı gövdesiyle tüm ciddiyetini takınarak bilge bir havada sözcükleri tek tek sıraladı;

-Senin için ben alışılmış bir şeydim. Çünkü, daima buradayım. İniltilerimin bilinç dışına ulaşmasına rağmen, senin hafif izlenimlerin durumunda kalmaya devam ettim. Ayraksız, senin açıdan doğal bir ortamdı bu. Çünkü; vücut bulmanla aynı zamanda gelişti bendeki mavi gül damlası fer-yatlar.

İstenileni kavrayıp kavramadığını doğrulamak ister gibi sabırsızlıkla araya giren Azad;

-Anlatmak istediğin, bilinç dışı olan hafif izlenimlerimin yinelenerek,

eklemlenmeleri sonucu bilinç eşğini aştıkları mı?

Onun bu sabırsızlığını alaycı bir tebestümle karşılayan yabancı, çocuğu, sevecen bir sesle;

-Çok doğru...

Sonra normale dönen sesiyle;

-Ancak, bende artık, ikamet ettiğim kayanın üzerinde renk renk likenlerin yarattığı parıltılı noktaların çatlaklarında değilim. Farklı bir tepki uyandıracak, algılanabilir konumdayım.

Anlıyorum der gibi başını sallayan Azad, bu yeni olgunun hayat bulmasında kendisinin pek çok, hatta yok denecek denli az bir payı olduğunu içinden geçirdi. Sonra, anlaşılabilir bir sesle;

-Evet, diyebildi.

Gittikçe sönükleşen bir tonda ilençler yağdırır gibi kendi kendine söylendi.

Sayıklar gibi söylenen Azad'a kulak kabartan yabancı, onun çevresinde olup bitenleri ayırsamıyacak derecede düşüncelere dalmış olduğunu anlayarak, peşpeşe birkaç kez öksürdü. Sonra, gizli kalmış bir sırrı onunla paylaşmak istercesine elini ağzına siper tutarak, ikna edici bir tonda, adeta fısıltıyla;

-Bilinç ileri davranışların belirtisidir. Hırçın akan bir nehrin oluşumuna yol açar. Eskinin geride bırakılması, yeni'nin inatla araya girişidir. Bundan dolayı eylemi şart koşar.

Kaşındaki sözlerini bağladı-ğında, geniş, çizgili alnını kaşıyan Azad yabancıyı kavramakta zorlanıyormuşçasına:

-Durağan bir ortamda bilinç ögesinde sözemenin saçma bir şey olduğunu mu...?

Azad'ın sözlerini tamamlamasına izin vermeyen genç adam güven uyanıran sesiyle;

-Evet, kesinlikle.

Yabancı sözü daha bir kuvvetle vurgulamıştı.

Azad, durağanlığın içindeki çelişkiyi yakalama arzusuyla, irice açılmış gözleriyle, üstünde devinimsiz duran gökyüzüne baktı. Çözümleyemediği bir yükün ağırlığı altında adeta iki büküm olmuş, diyaframına, görünmeyen bir darbe yemiş gibi kesik kesik soluyarak, yabancıya yöneldi. Üzgü dolu bir sesle ona çıkıştı;

-Peki, senin burada karşıma çıkmana ne demeli?

Genç adam uyumuş sağ ayağını dizinden ovuşturarak, kayanın üzerinde uzattı. Ve içten bir sesle;

-Biliyorum, acı çekmekteisin. Ancak,

bu benim suçum değil. Üstelik, ben hiç bir yerden gelmiş değilim. Ben her zaman buradayım. Gerisi, senin düşsel imgelerinden başka bir şey ifade etmiyor.

Bunun üzerine Azad artan bir ilgiyle;

-Yoksa, sen buralı mısın?

Genç kapalı dudakları üzerinde gözlerine vuran bir gülümsemeyle;

-Hayır, diyerek söze başladı.

Sağ eliyle alnına düşmüş ipeksi siyah saçlarını yana atarak ekledi;

-Adım, Sidar. Sekiz kardeşler ailesi derler bize. Zamanla aileden herkes çekip gitti. Bir ben, bir dil bilmeyenle kaldım. Şu aşağıda tepeleri dolanarak giden ırmağın solunda kalan Yekmal köyünde doğdum.

-Ben de o köydenim. Annem, babam ve yedi kardeşim bana Sidar diye seslenirler. Ama diğerleri Azad derler. Adımın ne olduğu sorulduğunda babam Sidar demiş. Ancak, bunu işiten nüfus memuru öyle bir öfkeyle öne atılmış ki tükürüklerini babamın yüzüne sıçratarak: "böyle isim olmaz!" diye diretmış. Babam da nasıl olsa biz evde bildiğimizi okuruz düşüncesiyle, yine de çekinceyle öyleyse, Azad olsun demiş. Nüfus memuru bir hayli düşündükten sonra, istemeye istemeye, "neyse, bu farsçada da bulunduğundan dolayı yazayım bari" demiş.

Sidar, ışıltıyla parlayan gözlerini Azad'a çevirerek sözü aldı:

-Bilmem farkında mısın, ikimizde ana dilimizle düşünüyoruz. Ama, sen farklı bir dille konuşuyorsun. Niçin?

Birden bire bir karanlık bastırdı, gök yarılırcasına güldü. Sidar, koşarak Azad'ın giysileri altına sığındı. Açık alan üstünde bir ayna gibi asılı duran sessizlik gölün kıyısında bulunan kayaya şiddetle düşüp parçalara ayrıldı. Bulutlar arasında kazara oluşmuş küçük bir boşlukta süzülen gün ışığı gölün içine düşen kırık ayna parçalarını aydınlatıyordu. Azad, eğilip ilgiyle baktı. En küçük kırıkta bile bir görüntünün tek başına yansımadığını gördü.

Kafasında soru işaretiyle doğruldu. Sonra, kararlı adımlarla yola koyuldu. Ferahlayan vücudundan sıyrılıp arkasından ayakları dibine düşen giysileri yerdeki çamurların içine gömüldü. Büyüğe bir meşeye yaklaştığında durdu. Başının üzerinde, bulutlar arasındaki boşluktan genişleyen ışık demetine nimele baktı. O an her şeyi anladı. Yüzünde tam anlamıyla gerçek bir mutluluk okunuyordu. ■

YENİ ÇIKANLAR

MUSA ANTER BİRİNA REŞ

KORAL Yayınları arasında çıkan *Birina Reş*, Anter'in Kürtçe bir tiyatro eseri. Mehmet Uzun, kitaba yine Kürtçe yazdığı önsözde, şunları söylemektedir: "Bir yazı ve eserin kıymeti devrine ve mekanına göre değerlendirilir. Bazan bir sözün yazılması dahi bir başkaldırıdır. Bazı devirlerde ise ciltler dolusu yazılar bir kıymet ifade etmez. '*Birina Reş*' adlı eserin ölümsüzlüğü... böyle bir devirde yazılmış olmasıdır."

HÜSEYİN ŞİMŞEK EYLÜL ŞİFRESİ

Eylül Şifresi, dergimiz yazarlarından H. Şimşek'in kitap olarak üçüncü, roman olarak ikinci eseri. Daha önce yine Belge Yayınları'nda *Ayrımı Bol Bir Yol* adlı romanı ve *Hapiste Doğanlar* adıyla röportajları yayınlanmıştı.

METİN GÜVEN EŞKİYA BİR KARTAL SURETİ

Ulusal Kültür yayınları arasında çıkan kitabın arka kapağında, şunlar yazılı: "Metin Güven, 68 kuşağının fırtınalarında coşan üretken yüreği, dost elleriyle kotardığı şiirlerini 1968'den günümüze dek *Türk Solu*, *Soyut*, *Güneş*, *Diriş*, *Somut*, *H. Sanat*, *Türkiye Yazıları*, *Sanat Edebiyat* 81 dergilerinde yayınladı." Sanatçının daha önce yayınlanan eserleri; *Ömrüm Geçen Bir Sağnak Gibi*, *Güvercin Yüreğinde Gül Renkli Çocuklar*, *Lal Olsun Ölsün*, *Dala Yakın Yaprğa Uzak*.

Komün'e merhaba!

Haberini sekiz-dokuz aydır almış bulunuyorum. Hep yazmak istedim. Hem fırsat bulamama hem de yazmadaki ace-miliğim sebebiyle bir türlü yazamadım. Senden ayrılmış 2-3 yıl oldu. Hem kısa hem de uzun bir süre. Bu süreçte devrimci duyguların ve özüm seni özlemledi durdu. Fakat zaman zaman da sana kızdım doğrusu. Sırası mıydı şimdi benden ve arkadaşlardan ayrılmaman? Burjuva kargahları bombalamak duruyorken gidip yeni-demokratları bombalamanın.

Komün kardeş, benden ve arkadaşlardan ayrılmaman, başlarda birazda olsa anlamlı bulur gibi oldum. Lakin kısa süre sonrada anlamsızlığın üzerinde düşün-düm. Bizde yeni doğan her şey güzel olur derler.Hele o gelişmekteyse daha da güzel, anlamlı ve yenilmez olur. Dostum bu mektubu sana; hem seni eleştirmek hem de seninle gidermek için yazdım. Çoğu kez söylediklerine bakılırsa ülkemi-zin, bölgemizin hatta dünyamızın değiş-tiğini iddia ediyorsun. Öyle ya! çok aman-sız-kesintisiz mücadeleler verdin. Sorunda, dünyayı değiştirmek olduğuna göre meseleyi kökünden halettin! Bunun materyalist temellerini bulmuş gibisin. Sakallı amca ne demişti "... sorun dünyayı değiştirmektir, yorumlamak değil. Her şey değişkendir" Bence de son iki cümle doğrudur. Ve bizim pratiğimiz bunlar üzerinde şekillenmektedir. Bunu söyler-ken dünya görüşümüz değişmelidir demek istemiyorum. Çünkü o değişmez ve yaşam varolduğu sürece değişmeyecek bir kavramdır. Diyalektik materya-lizm.

Komün kardeş, seninle arayı açma, bozuşma niyetinde değilim. Çünkü sende bende iyi biliyoruz ki çelişki evrenseldir. Yine iyi bildiğimiz bir gerçeklik var ki; iki çizginin sürekli mücadele halinde olu-şundan dolayı böyle bir sonucun üzerinde fazlaca kafa yormamızın bir anlamı yok-tur. Önceleri senin ve diğer komünarların ayak seslerinden bahsedildi. Hatta kimi arkadaşlar o sesleri duymuşlar, ben de duyar gibi merağa büründü; seslerden

sonra kendileride gelecek diye bekledim. Fakat hala bir yıl oldu. Sesleri var (senin aracılığıyla) kendileri yoktur. Söz buraya gelmişken tüm komünarlara dostça selamı söylemeni rica ederim.

Sevgili dostum seni daha fazla meş-gul etmek istemiyorum. Bir kaç cümleyle mektubuma son vereceğim. Demin de söyledığım gibi sende bana yazmayı ihmal etme, hatta fırsatını bulursan telgraf çek, telefon et. Kardeş uzun sözün kıyası; birimiz iki ayağımızı ilkeli ve kademeli bir şekilde yere basarken, diğerimiz hala kafamızın üzerinde durmanın formülasy-onunu yaratmaya çalışıyoruz. Burada senin "suçlu" olduğunu söylemek istemi-yorum. Vaktiyle sana ayaklarını yere bas-manda yardımcı olabilseydik, şimdi sen statikliğin formülünü aramıyacdın. Tüm dileğim her şeyin en güzeline layık ol-mandır. Dostça selamlarımı ileterek mek-tubuma son veriyorum. Görüşmek dile-ğiyle.. Hoşçakal

Livani MERT/İSTANBUL

Duyurulmasını istiyorum

21'inci asra çeyrek kala çağdışlığın mevcut olduğu, mantık dışı uygulamalara müdürlerin 6 milyon personelin 700 bin TL aldığı , takınyalıların bol olduğu ve telefonda alo yerine selamünaleyküm diye telefuz edilen bir kuruluşunu zamana havale ederek, kamuoyuna duyurmak isityorum.

Sözünü ettiğim kamu kuruluşu Türki-ye Denizcilik İşletmeleri Şehir Hatları İş-letmesi' dir. Bu işyeri birim olarak dağınık ve sayıca çok olup, en çok sorunlan olan birimleri vapur iskeleri olmaktadır. Biz bu sorunların sayafalar süreceğini düşünerek sadece Kartal arabalı iskelesinden bahse-delim. Bu işyerinde 24 saat çalışma var-dir. Fakat resmiyette 8 saat gösteriliyor.

Söyle; Biri gerçek birisi naylon iki çeşit çalışma cetveli vardır. Naylon cetve-le göre düzenleniyor. Yani gece işkazası geçiren Allaha emanet... Çünkü işveren naylon çalışma olduğunu söyleyecektir.

Burada personele yemek yok.

Yemek gereksinmemiz için brüt 1500 TL. Kesintilerden arta kalan 850 TL'yi yemek parası; olarak veriyorlar. Bu 850 TL ile 24 saat çalışma saatleri içerisindeki yemek vakitlerini geçiştireceğiz. Persone-le uygulanan bu cezai yöntemi Yönetici-lere, lumpenlere, patronlara, har vurup harman savuran gazinolarda milyonlar değerinde tabak kıran kudurgan kesimle-re uygulanması dileğiyle anlatmaya devam ediyorum. Şu ülkede üçüncü sınıf yerlerde Çay 850 TL sandviç 5000 TL olur. Erneği sömüren kaymak tabakadan bir vatandaşın bir günlük harcaması bir iş-çinin bir yıllık harcamalarına eşdeğerdır. Farklı bir uygulama; ayrı kuruluşun gemi personelinin yemek parası günlük net: 13. 500 TL dir. Çalıştığı işçisine yemek vermeyen iş yeri Karaköydeki Genel Müdürlük binasında 12 bin TL'ye, Sirkeci 19 mayıs İş Hanındaki İşletme Müdürlü-ğünde 5 bin TL'ye yemek satarak ticaret yapmaktadır. Bir sorun da Doktor'a tedavi için gitmek, Kartal Arabalı Vapur İskele-sinde hasta olan bir işçiye, Kartal kazası-na 40 km. uzakta olan Gebze'nin Eskihi-sar vapur iskelesinden dolaylı olarak vizite kağıdı gelmektedir. Orada pazar ve cumartesi günleri kalem kapalı olduğun-dan hasta pazartes iri bekliyecektir.

Bu anlattıklarım, kısmen olup, bu so-runlara artı olarak yöneticilerin, müdürle-rin, amirlerin, enspektörlerin daha çok iş ve daha çok saygı istemeleri ilave edilebi-lir. Ayrıca aynı zor çalışma koşulları içeri-sindeki İskeleler Üsküdar arabalı, Harem arabalı Bostancı gibi 24 saat çalışan iske-leler örnek gösterilebilir. Bu iş yerine namaz kılacaksm sünnetli sakal bırak-a-caksın. her denilene itirazs uyacaksınız. Şükür edeceksın şükür zira 1980'den sonra çok korkutular ve türkünüler...

Burada yazımı sonlarken, insan dert ve sorunlarına ilgilenip, duyarlılık göste-recek demokrat kişi ve kurumların ilgileneceklerini umarak. Bu yazımın yazılma-sını ve duyurulmasını diliyorum.

Dursun ÇELİK/İSTANBUL

